

ყოველთვიური ლიტერატურულ-საზოგადოებრივი ჟურნალი მარტი 2016

მთავარი რედაქტორი ამირან გომართელი

მთ. რედაქტორის მოადგილეები: ბალათერ არაბული, სოსო გოლიაძე

რედაქტორები: ანდრო ბუაჩიძე, თამარ გელიტაშვილი, ელზა მეტრეველი

დაკაბადონება: ქეთევან მერკვილაძე, ნანა ყანდაშვილი

სარედაქციო საბჭო: ანდრო ბედუკაძე (თავმჯდომარე), ივანე ამირხანაშვილი, ნაირა ბეპიევი, ლევან ბრეგაძე, დავით თედორაძე, ზვიად კვარაცხელია, ესმა კოკოსკერია, გიორგი ლობჯანიძე, ავთანდილ ნიკოლეიშვილი, ნინო სადღობელაშვილი, თამაზ ტყემალაძე, თემურ ჭკუასელი, ბესიკ ხარანაული

ნომრის ავტორები:

ჯემალ ქარჩხაძე (1936-1998) მწერალი, დრამატურგი, ესეისტი

თამარ მესაბლიშვილი (დაბ. 1997 წ.) პოეტი

ბაჩანა ბრეგვაძე (1936-2016) მწერალი, მთარგმნელი, მკვლევარი

მანანა პაიჭაძე (დაბ. 1959 წ.) ფილოლოგიურ მეცნიერებათა დოქტორი, პროფესორი, გერმანისტი, მუსიკათმცოდნე

რატი ქართველიშვილი (დაბ. 1972 წ.) პოეტი, დრამატურგი

დიმიტრის დიმიტრიადისი (დაბ. 1944 წ.) ბერძენი მთარგმნელი, პროზაიკოსი

ბექა ბარქაია (დაბ. 1969 წ.) პუბლიცისტი, მთარგმნელი

ჯანო ჯიქიძე (დაბ. 1958 წ.) ექიმი, მწერალი

ნატალია ქადაგიძე (დაბ. 1962 წ.) ჟურნალისი, პუბლიცისტი

ჯუმბერ ხანთაძე (დაბ. 1933 წ.) პროზაიკოსი

ალექსანდრე თავაძე (დაბ. 1968 წ.) მთარგმნელი-პუბლიცისტი

გიუნტერ აიხი (1907-1972) გერმანელი პოეტი

პაულ ცელანი (1920-1970) ავსტრიელი პოეტი

ააიპ „ცისკარი-1852“

ჟურნალი გამოდის თბილისის მუნიციპალიტეტის თანადგომით

მისამართი: თბილისი, ხიდის ქ.№1, ტელ.: 2-98-36-43
ciskari1852@gmail.com; <https://www.facebook.com/ciskari1852>

სარჩევი

ჯემალ ქარჩხაძე	3	ჯამბოტონი ახალ თაობათა გადასარჩენად
ბექა ბარქაია	5	ესაი ფერხულის შესახებ
თამარ მესაბლიშვილი	15	პოეზია ლექსები
ბაჩანა ბრეგვაძე	20	ნაზარეტი ჩანაწერები
ჯანო ჯიქიძე	31	მოთხრობა ტუიაჰ!
მანანა პაიჭაძე	56	ჟინოფილოლოგია პიტერ შეფერის და მილოშ ფორმანის „ამადეუსი“
დიმიტრი დიმიტრიადისი	62	უცხოეთის ლიტერატურა გვადები, როგორც ქვეყანა. <i>თარგმნა</i> <i>თათია მთვარელიძემ</i>
სოსო გოლიაძე	77	მხატვარი ამბავი ვეფხვისა და მხატვრისა
რატი ქართველიშვილი	83	პოეზია ლექსები
ანდრო ბუაჩიძე	87	თანამედროვეობის რაქონი ლირიკული ხედვის თვალსაწიერი
გიუნტერ აიხი	91	უცხოეთის ლიტერატურა
პაულ ცელანი	97	გერმანულენოვანი პოეზია. <i>თარგმნა</i> <i>დათო ბარბაქაძემ</i>
ნატალია ქადაგიძე	101	ახსურდის თეატრი მარადი სიახლე, ანუ გოდოსა და გივის „გასაუბრება“
ალექსანდრე თავაძე	108	რეცენზია მარკესის „ერთი ტყვეობის ამბავი“
ჯუმბერ ხანთაძე	110	მონადირის ჩანაწერები პატარა ლიახვი
ქართული კინო	118	ახალი ჟინოქრონიკა

ჟურნალის გარეკანის დიზაინი – სოსო გოლიაძე, ბრიგიტა ვალნერი
გამოყენებულია ფოტოები მერაბ აბრამიშვილის საოჯახო
ფოტოარქივიდან

ნომრის პასუხისმგებელი რედაქტორი – სოსო გოლიაძე

ხელმოწერების გასაფორმებლად დაგვიკავშირდით ტელეფონის
ნომრებზე: 595 45 20 50; 591 20 25 40; 599 56 56 44.

ჯემალ ქარჩხაძე

უზველოთ მოგვალ თაობას

თუ ლეგენდას კარგად ჩაუკვირდებით, კერძოდ, მხედველობაში მივიღებთ იმ გარემოებას, რომ ღვთისმშობელს თავისი წილხვედრი ქვეყანა არასოდეს უნახავს, საფიქრებელია, ეს უფრო სიმბოლო-ლეგენდაა, რომლის მიხედვითაც საქართველო ღვთისმშობლის წილხვედრი ჯერჯერობით მხოლოდ პოტენციურადაა, გახდება თუ არა რეალურად, ეს ჩვენზე და მხოლოდ ჩვენზეა დამოკიდებული. ამ თვალსაზრისით ჩვენი ბედის ჩარხი ჩვენს ხელთ არის. ღმერთი არც გვსჯის და არც გვცდის. ეს ღმერთის ფუნქციაში არ შედის, თუკი ჩვენი ღმერთი ახალი აღთქმის სიკეთე-ღმერთია და არა ძველი აღთქმის შურისმაძიებელი დემიურგი.

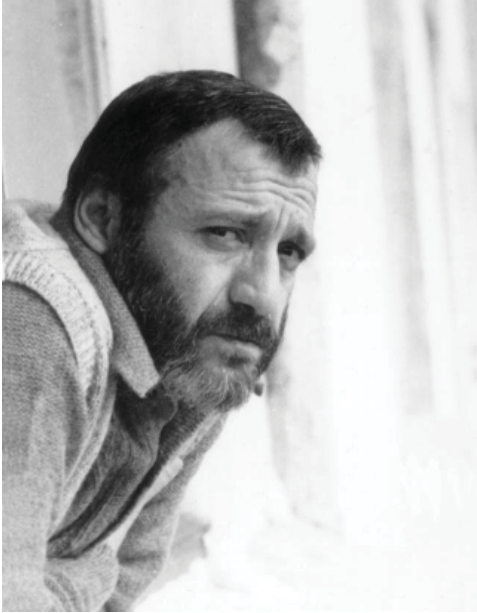
„ნაკლებ რელიგიურად“ რომ ვთქვათ, ღმერთი ორიენტირია, რომელიც მატერიის სამაგანზომილებიანი სამყაროდან გასასვლელ და ახალი ცნობიერებისაკენ მიმავალ გზას გვიჩვენებს. სხვა დანარჩენი ჩვენი საქმეა. ბედის ჩარხს ჩვენ თვითონ ვატრიალებთ და ვატრიალებთ ისე, როგორც ჭკუა და სინდისი გაგვიჭრის. თითქმის მთელი ჩვენი ხანგრძლივი ისტორიის მანძილზე, სამწუხაროდ, ჭკუაცა და სინდისიც ისე გვიჭრიდა, რომ ერთთავად უკულმა ვატრიალებთ. ორი ათასი წელი იწურება მას აქეთ, რაც თავს ღვთისმშობლის წილხვედრ ქვეყნად ვთვლით (ხოლო ამ სიმბოლოში, უნდა ვიფიქროთ, ეროვნული მისიის გასაღებიცაა ჩადებული), და ორი ათასი წლის განმავლობაში ერთი ნაბიჯითაც კი ვერ მივუახლოვდით მაღალ არსს. პირიქით, ჯიუტად და შეუპოვრად სულ იმას ვცდილობთ, უკან-უკან ვიაროთ; იმ ზომამდე, რომ დრო-

დადრო სულიერი თვითმკვლელობის მცდელობაც კი გვაქვს.

მე არ ვიცი, არის თუ არა დღეს ჩვენს შორის ღვთისმშობლის მაღლი და სიყვარული, მაგრამ მოდით ერთი წუთით პატარა რელიგიური სასწაული წარმოვიდგინოთ: ღვთისმშობელმა „თავისი“ ქვეყნის ხილვა მოისურვა. რას ნახავს? ნახავს მონობის სენით შეპყრობილ კერპთაყვანისმცემლებს, რომელთაც თავისუფლება ბატონის გამოცვლა ჰგონიათ; ნახავს მდიდარ ფარისევლებს, რომლებიც საჩვენებელ და გამოყენებით ქველმოქმედებას ეწევიან იმ დროს, როდესაც მათ გვერდით ნამდვილი ადამიანები ნამდვილი სიკვდილით ნამდვილად იხოცებიან; ნახავს სიხარბისგან სახედაკარგულ კაცუნებს, რომლებსთვისაც სიხარბე უკვე იმ ზომის იდეალისტური თვითმიზანია – რომ შეეძლოთ ორ-ორ საფლავეში ჩანვებიან; ნახავს ცრუ ადამიანებს, რომლებიც რელიგიურობანას თამაშობენ და, რაკი რწმენის ორგანო ატროფირებული აქვთ, რწმენაც ალებ-მიცემობის საგნად უქცევიათ, როგორც ფართალი, როგორც სპილენძი, როგორც სინდისი, როგორც პოლიტიკა, როგორც მოყვასის ბედი. წმინდა ღვთისმშობელი ასეთ ქვეყანაზე, გარწმუნებთ, უარს იტყვის. ლეგენდაც დამთავრდება და სიმბოლოც წაიშლება.

სულიერი სიჯანსაღე უწინარესად თავისუფლებისაკენ ლტოლვაა და თუკი საერთოდ გვინდა სულიერად ჯანსაღეები ვიყოთ (მონობა დიდი ცდუნებაა), ისე უნდა მოვიქცეთ, ვითომ გამოცდა გვაქვს ჩასაბარებელი და, თუ ჩავაბარებთ, ღვთისმშობლის წილხვედრი შევიქნებით. ამისათვის კი სა-

ჭირთა განვითარების სტიქიური კალაპოტიდან, სადაც დღემდე ვიმყოფებით, ცნობიერ კალაპოტში გადავინაცვლოთ. პირველ რიგში, ობიექტურად და უშიშრად უნდა განვსაზღვროთ ჩვენი დღევანდელი სულიერი დონე, ვინაიდან ცნობიერი განვითარება სწორედ ამით იწყება. უნდა განვსაზღვროთ რეალურად. ამას იმიტომ ვუსვამ ხაზს, რომ ჩვენ ბუნებით შემოქმედი ხალხი ვართ და რეალობას და წარმოსახვას ადვილად ვურევთ ერთმანეთში. ვიდრე თავს არ დავაღწევთ ილუზიას და არ შევიგნებთ, რომ ჩვენს მრავალ ისტორიულ ნაკლს უკანასკნელ ათწლეულებში სერიოზული სენიც დაერთო, მანამ ადგილიდან ვერ დავიძვრებით. ამიტომ დიდი სიფხიზლე და ნებისყოფის დიდი დაძაბვა გვმართებს. საკუთარი თავის წინააღმდეგ გამირული ბრძოლა გვმართებს, რასაც ალბათ კიდევ უფრო გააძნელებს ის გარემოება, რომ მალე, ეტყობა, შიმშილის ერა დამთავრდება, სიმაძღრე კი ჩვენი სულიერი განვითარების ძლიერი შემაფერხებელი ფაქტორი იქნება. ვიპოვით ასეთ ვითარებაში საკუთარ თავში ბრძოლისათვის საჭირო ძალას? კომუნიზმის მეტასტაზებს, როგორც აღმოჩნდა ძალზე ღრმად გაუდგამს ფესვი ჩვენს ეროვნულ სხეულში.

დღეს მოქმედ თაობებს, მე ვფიქრობ, აღარაფერი ეშველება (ცხადია, გამონაკლისებს არ ვგულისხმობ). ისინი განწირული თაობებია. ხსნის ერთადერთი იმედი კი ისაა, რომ ჩვენი მრავალწინაგოვანი სენი გენეტიკურ კოდში – ჯერჯერობით მაინც –

არაა ჩადებული და მემკვიდრეობით არ გადაეცემა. ამიტომ ჩვენი ბავშვები – ვთქვათ, ათი წლის ასაკამდე – სუფთა და ჯანმრთელი არიან და მათი დასწრეობა მხოლოდ ჩვენ შეგვიძლია. ჩვენვე შეგვიძლია – ოღონდ ეს ძნელია – დასწრეობისაგან დაცვა. ასე რომ, თუ განწირული თაობები იპოვიან ძალას, თავგანწირულ თაობებად იქცნენ, საქართველო ოც-ოცდაათ წელიწადში ისეთი გახდება, როგორც საუკეთესო ოცნებებში გვიხილავს.

მაგრამ ვიპოვით ძალას, რომ საკუთარი თავი უარვყოთ? თუ იმის მიხედვით ვიმსჯელებთ, როგორ ვმალავთ ცოდვებს, როგორ „ვიუმჯობესებთ“ ბიოგრაფიებს და როგორ ვაყრით მინას საკუთარ წარსულს, საფიქრებელია, ძალიან გვიჭირს თვალთმაქცობაზე უარის თქმა, ძალიან გვეშინია თავისუფლების ნემსის და შესაბამისად, ქვეყნის ხვალისდელ დღესაც თავზე დიდი და ეჭვიანი კითხვის ნიშანი ჰკიდია. არადა, სხვა საშველი არ არის. ერთადერთი საშველი ისაა, მომავალ თაობას ვუშველოთ. მათ ბევრი არაფერი სჭირდებათ ჩვენგან, მხოლოდ ის, რომ ჩვენი მონამლული ფსიქიკა არ გადავდოთ და ჩვენი მღვრიე სული არ ჩავუდგათ.

დანარჩენს თვითონ იზამენ, ვინაიდან მრავალი ძარღვი (მათ შორის ნიჭი) ჯერ კიდევ ცოცხალი და ჯანსაღი გვაქვს. მაგრამ ვიპოვით კია ჩვენ – ძალიან ხარბები, ძალიან ფარისევლები, ძალიან უგუნურები და ძალიან მორჩილები – საჭირო ძალას? არ ვიცი...

ბექა ბარქაია

ფერხულის შესახებ
(ჰოჯალარული ასაიზი)

1.

სანახაობრივად რაოდენ მიმეც უნდა იყოს თანამედროვე საქართველოში შექმნილი კულტურული რეალობა, ამ რეალობის შინაარსობრივი მხარე იმდენად მარტივი, ყოფით-სოციალური ასპექტები კი, საერთოდაც, იმდენად პრიმიტიულია, რომ მისი ყველა ელემენტი შორეული ხალხური რიტუალების ფენომენოლოგიაში ერთიანდება. მაინც და მაინც ლევი-სტროსის მიერ

ბოროროში და ნამბიკვარაში წარმოებული ინტელექტუალური დღიურების ციტირებას თუ არ შევუდგებით, ჩვენი რეალობის დასახასიათებლად, ვფიქრობ, წარმატებით შეიძლება ფერხულის ფენომენის გამოყენება. ამ სიტყვის საბასეული არასრული განმარტების კონცეპტუალიზებით მრავალთა წრიული როკვა მიიღება. ხელისხელ გადაბმული ადამიანების ასეთი ცეკვა-როკვა ყოველთვის გუნდური სიმღერებით და შეძახილებით ყოფილა თანხლებული. ფერხულში ჩაბმა მეცნიერებს ხელოვნების სახეობათა პირველყოფილ ერთობადაც მიაჩ-

ნიათ. ნებისმიერ შემთხვევაში, ფერხულის სახით საქმე გვაქვს ადამიანური კულტურის განვითარების იმ საფეხურთან, როცა ხალხურის მოდუსიდან ინდივიდუალურის გამოყოფა ჯერ არ არის მომხდარი, ხოლო რაკი ინდივიდუაციის ამგვარი გამოცდილება ჯერ არ არსებობს, შესაბამისად, არც ინდივიდუალური ფასობს და არც მისი ფუნქციაა რაციონალიზებული (ანუ ასეთი ფუნქციის მაფუნქციონირებელი სულიერი კონტექსტი ჯერ არ ჩამოყალიბებულია). ეს მდგომარეობა ყველაზე უფრო გამჭვირვალედ, ყველგან და ყოველთვის, სადაც ფერხული ზეიმობს, ხელისუფლების – როგორც ხალხის ორგანული და ინდივიდუაციას ჯერაც არ დაქვემდებარებული ნაწილის – პოზიციაშია წარმოდგენილი: ხელისუფლება არ დაუშვებს ფერხულის დაშლას; ის იცავს სტრუქტურის მთლიანობას, რითაც ადასტურებს, რომ თავად ის ხალხური (მაგიური) და არა ინდივიდუალური (რაციონალური) ცნობიერების წარმომადგენელია: ფერხულის თითოეული წევრი ვალდებულია, ისე „იაზროვნოს“, როგორც მის მიერ არჩეული ხელისუფლება „აზროვნებს“. ერთი შეხედვით, ასე მოდელირებული რეალობის განმსაზღვრელი ძალა ხელისუფლება გამოდის და არა ხალხი, მაგრამ სინამდვილეში პირიქით არის; ხელისუფლება მხოლოდ ხალხის უხილავი და ქაოსური შინაგანი მოძრაობების რეალიზატორია; ის, ერთგვარად, ფერხულში ჩაბმული ხალხის ქვეცნობიერია, საშუაარაოზე გამოტანილი.

2.

ასე რომ, თუ თანამედროვე ქართულ საზოგადოებრივ ყოფას წარმოვიდგენთ, როგორც ფერხულს, რომლისთვისაც ინდივიდუაციის საიდუმლო ჯერჯერობით უცნობია, მაშინ ისიც გასაგები უნდა იყოს, თუ რატომ არ ფასობს ასეთ გახანგრძლივებულ თემურ „საზოგადოებაში“ ინდივიდუალური, ანუ ცალკეული ინდივიდები პერიოდულად ჩნდებიან და, უდიდესი ძალისხმევის ფასად, თავიანთი მეტაფორების შექმნასაც ახერხებენ, მაგრამ ინდივიდუალობის კულტურა ჯერ არ არსებობს. ასეთ დროს ბერი მართლაც ისეთია, როგორც ერი და მათ შორის სრული ჰარმონია სუფევს. სხვათა შორის, ამითაც აიხსნება ის ლოკალური „ბოროტება“, როცა ხალხი ვერ უგებს თავის ხელისუფლებას, რომელიც პრინციპულად იცავს ფერხულის კანონზომიერებას: ხალხმა ისე უნდა „აზროვნოს“, როგორც ხელისუფლება „აზროვნებს“ და – პირიქით. მათ შორის წინააღმდეგობას აქ მხოლოდ ერთი არსებითი ნიუანსი ქმნის: ხელისუფლება, როგორც ფერხულის ნაწილი, თავის ქმედებებში ბევრად უფრო თანმიმდევრულია (თუნდაც თავის არათანმიმდევრულობაში!), ვიდრე ხალხი. შესაბამისად, ერთგულების ობიექტია არა აზროვნება ან აზროვნების შინაარსები, არამედ თვით ფერხული ანუ ხალხური, არაინდივიდუალური არსებობის წესი და ყველაფერი, რაც მის ძლიერებას განამტკიცებს. მაგალითად, არსებითი მნიშვნელობა იმას კი არ ენიჭება, საქართველოს მთავარ მტრად რუსეთი გამოცხადდება, თურქეთი, ირანი, ზიმბაბვე, ჩინეთი თუ ამერიკა, არამედ იმას, რომ მოსახლეობა ცვალებადი პოლიტიკური ამინდის მიმართ მუდმივი მზადყოფნის და მობილურობის მდგომარეობაში იმყოფებოდა და არ დაირღვეს ხელისუფლებისა და ხალხის ინსტინქტებსა და მოთხოვნილებებს შორის ჰარმონია. ამიტომ ყოველთვის არასწორია მეტაპოზიციაში ამა თუ იმ ხელისუფლების ჩაყენება. ეს ისეთივე შეცდომაა, როგორსაც ხელისუფლება სჩადის, როცა ის ხალხის მიმართ არისტოკრატიული

პოზიციის დაკავებას ცდილობს. სინამდვილეში მთავრობის ნებისმიერი წევრი, ნებისმიერი მაღალჩინოსანი მოხელე სხვა არავინ არის, თუ არა სახალხო ფერხულში ჩაბმული, ხალხურიდან წარმოჩენილი, ხალხურობის ერთგული და მასში გაუჩინარებისთვის პატიოსნად (ან უპატიოსნოდ) მშრომელი ერთი რიგითი წევრი, ის ხალხის ორგანული ნაწილია, მეტიც, ის თავად არის ხალხი. სხვათა შორის, ამითაც აიხსნება ხალხურ ხელოვნებაზე, ისევე, როგორც საერთოდ ყოველივე ხალხურზე, საქართველოს ნებისმიერი ხელისუფლების ხაზგასმული და უწყვეტი ზრუნვა. იგივე ითქმის მედიასა და პრესაზე: უსაგნოა ნებისმიერი სახის შემსრულებლობაში ხელისუფლების მიერ ორგანიზებადი (და არა კონტროლირებადი) მედიისა და პრესის ჟურნალისტების დანაშაულება. ეს ჟურნალისტები ხალხის, ფერხულის ორგანული ნაწილია და ისინი პატიოსნად ასრულებს იმას, რასაც უწყინარი სიტყვათშეთანხმება „ხალხის დაკვეთა“ ჰქვია (ფორმალურად განსხვავებული მოდიფიკაციით: „მაყურებლის დაკვეთა“, „მკითხველის დაკვეთა“). თუ ეს სიტყვათშეთანხმება ორაზროვანი შინაარსის შემცველია, მხოლოდ, როგორც ჟურნალისტების უწყინარი პატივმოყვარეობის დასაკმაყოფილებლად მოგონილი, და არა, როგორც ხალხის აზრის „მართვა-მანიპულირებით“ კონოტირებული: ჯერ ერთი, „ხალხის აზრი“ სხვა არაფერია, თუ არა სოციალური მითოლოგემა; მეორეც, ნებისმიერი ხელისუფლების მიერ ორგანიზებული კოსმოსის ერთგული ჟურნალისტები მხოლოდ ხალხური ექსპრესიონიზმის შემკრები, მომწესრიგებელი, გამაძლიერებელი და არქივატორი მუშაკები არიან და არა უმეტესი. რა თქმა უნდა, ამ ჟურნალისტებისთვის გულსატკენია, როცა მათ რაღაც დიდი პოლიტიკური თამაშების განდობილებად ან სულაც (ძალაუვნებურად და, ცხადია, გაუცნობიერებლად) განმანათლებლებად წარმოიდგენენ. იქიდან გამომდინარე, რომ ისინი ხალხის ნაწილი არიან, მათი შესაძლებლობებიც შეზღუდულია (უსაზღვროა) და ვერაფერს

მოიმოქმედებენ იმაზე მეტს, რასაც ხალხი სჩადის. ხალხი კი, დიდი ანგარიშით, როგორც ვიცით, არაფერს სჩადის.

3.

არაფრისმთქმელია მტკიცება, რომ ავტორიტარული კონტექსტის გაძლიერებას ემსახურება ყველა, ვინც მოქმედებს პრინციპით: „თემს რაც სწადია, მას იზამს თავის თემობის წესითა“. ამ ფორმულის ჩემთვის ცნობილ (და ყოველთვის სტერეოტიპულ) ინტერპრეტაციებში ისეთი სურათი იხატება, თითქოს ეს წინადადება მხოლოდ პირველი ნაწილისგან შედგებოდეს. არადა, მასში არსებითია არა მრისხანების გამომხატველი შეხსენება, რომ „თემს რაც სწადია, მას იზამს“, არამედ მანიფესტაცია, რომ თემი ყოველთვის თავისი „თემობის წესით“ მოქმედებს და არა თვითნებურად და განუკითხავად; თემი მოქმედებს სისტემურად, მისი მოქმედება რეგულირდება წესებით, რომლებიც ავტორიტარული ცნობიერების კი არა, ხალხური კონტექსტის დაცვა-განმტკიცებას ემსახურება. თემის იდენტურობა გენერირდება არა სტიქიურად, არამედ „წესით“, რომლითაც თემის წევრთა *წესიერებაა* ნორმირებული; თემის თითოეული წევრი ამ „თემობის წესის“ ფუნქციაა და არა უმეტესი. ასე რომ, პიროვნება ურთიერთობას არკვევს არა თემთან, არამედ მის წესთან. დიდი ანგარიშით, მას თემთან საერთოდაც არაფერი აქვს გასარკვევი (განსხვავებით ფსევდოინდივიდუალურის დემონსტრირების ურიცხვი თანამედროვე ფორმისგან, როცა თემთან პიროვნების დაპირისპირების ფარსი თამაშდება, სინამდვილეში კი საქმე ეხება მხოლოდ ერთ თემობრივთან მეორე თემობრივის სახელით დაპირისპირებას: ავტორიტარულთან – ლიბერალურის, მემარჯვენესთან – მემარცხენის, ფაშისტურთან – დემოკრატიულის და ა. შ., რასაც, როგორც წესი, მხარს უმაგრებს მატერიალური ან სიმბოლური სარგებლის მოლოდინი, სხვა ტიპის დაცულობის მოლოდინი, დაცულობის სასურველი ფორმის ფარგლებში მოქმედება ან არასა-

სურველი ტიპის თემობრივზე იმ ტერიტორიიდან შეტევები, რომელზეც თემობრივის სხვა – მეზობლისთვის სასურველი – ტიპია გაბატონებული და „მეზობლი“ უპირობოდ არის დაცული, და ა. შ.).

4.

(ცხადია, რომ) საქართველოში, საბჭოური კონსერვაციის ეპოქის დასრულების მერე, ანუ პოსტსაბჭოთა საქართველოში, საზოგადოებრივი და კულტურული ცხოვრების ნიშნები, ჯერჯერობით მაინც, უმნიშვნელოა. ეს არის ერთგვარი წინარესაზოგადოებრივი და წინარეკულტურული მდგომარეობა და იმ შემთხვევაში, თუ სტაბილურობა და მშვიდობა არ დაირღვევა, ისინი ისევე შეიცვლება, როგორც სახელმწიფოებრივი ორგანიზმი, ანუ საზოგადოებრივი და კულტურული ცხოვრების რომელიმე უცხოური მოდელის იმპორტირება, დამონტაჟება და გამართულად მუშაობის უზრუნველყოფა ისევე მოხდება, როგორც ეს სახელმწიფოს სტრუქტურული მოდელის შემთხვევაში ხორციელდება. იქაც ხომ ეს მოხდა. რაკი არსებულის მოდერნიზება უფრო მეტ ცოდნას და ენერგიას, უბრალოდ, კომპეტენტურ შრომას მოითხოვს, ეს გზა უარიყო, სანაგვეზე გადაიყარა ყველაფერი, რაც აქამდე არსებობდა და დაიწყო ახალი მოდელის დამონტაჟება. ეს პროცესი თითქმის იდენტური აღმოჩნდა კომპიუტერში ახალი პროგრამის დაინსტალირების. მსხვილი ოპერაციული სისტემების ბევრი საინსტალაციო პაკეტი ორი ტიპის მომხმარებელზეა გათვლილი – გამოცდილზე და გამოუცდილზე. პროგრამის დაინსტალირების დროს საინსტალაციო პაკეტი გვთავაზობს ორივე გზას და გვიჩვენებს ტიპურს და არა შერჩევითის დაინსტალირებას, თუ ჩვენი კომპეტენციაა შერჩევის ცოდნას აღემატება. საქართველოშიც ასე მოხდა: პოლიტიკური ბიზნესის და თანამედროვე პოლიტიკური თამაშების ყველა წესის დაცვით ორივე გზა შემოგვთავაზეს, თუმცა, მესამე სამყაროს სხვა ქვეყნების მაგალითზე დაგროვილი მდიდარი გამოცდილების კარნა-

ხით, დასავლეთმაც და ამერიკამაც იცოდა, რომ არც ჩვენი ცოდნა, არც ისტორიული გამოცდილება და არც ბევრი სხვა ფაქტორი ძლიერი ანალიტიკური ქმედების შესაძლებლობას არ მოგვცემდა, ამბიციების და პატივმოყვარეობის გამო კი მაინცდამაინც იმ თამაშის წამოწყებისკენ გაგვიწვედა გული, რომელსაც ჩვენი რესურსებით ვერ ვითამაშებდით. ცხადია, თანამედროვე სამყაროში დრო ძვირი ღირს და მოლოდინის და მოთმინების დროც ლიმიტირებულია. ეს დრო სწრაფად ამოიწურა და დასავლეთმა დაიწყო სახელმწიფოს ტიპური პაკეტის დაინსტალირება. ცხადია, ამბიციები და პატივმოყვარეობა ადამიანის გაჩენის დღიდან არსებობს და მათი მართვის ხელოვნებაც ათასწლეულებს ითვლის. პედაგოგიკის ყველა სახალხო სახელმძღვანელო შეიცავს ბავშვებთან, მოსწავლეებსა და სტუდენტებთან მუშაობის ამ მეთოდის აღწერას. მისი არსი მოკლედ იმაში მდგომარეობს, რომ მოსწავლე ისე უნდა მოიქცეს, თითქოს იგი მასწავლებელი იყოს. მან ერთგვარი ავტოტრენინგი უნდა ჩაიტაროს და თავი დაირწმუნოს, რომ თავისი ნებით და ანალიტიკური უნარებით ქმნის იმას, რაც სინამდვილეში სხვის მიერ უკვე მოდელირებულიც არის, ამოქმედებულიც და კარგად აპრობირებულიც. ეს საკითხისადმი შემოქმედებით მიდგომად იწოდება. ანუ, შენ, თუ სარეცხ მანქანას, მაცივარს ან ყოფითი მოხმარების სხვა ტექნიკას შეიძენ, ინგლისურენოვან ინსტრუქციაშიც ფიციხლად გაერკვევი და ტექნიკასაც ჭკვიანურად გამოიყენებ, ამბიციის და პატივმოყვარეობის ოინები იმის გააზრების საშუალებას არ მოგცემს, რომ შენ ამ ტექნიკის ერთი ჩვეულებრივი მომხმარებელი ხარ და მეტი არაფერი; რომ, შენ თუ მომწოდებლის ინსტრუქციას სწორად ასრულებ, ეს შენი ინტელექტის განსაკუთრებულ უნარებზე სულაც არ მეტყველებს; რომ შემოქმედებას სხვა კანონზომიერებები განსაზღვრავს და რომ მათი კარი შენთვის, როგორც მესამე სამყაროს სტანდარტული მოხელისთვის, სტანდარტული მმართველისა და ელექტო-

რატის სტანდარტული ნევრისთვის, დახურულია. მოკლედ, დასრულებდა თუ არა საქართველოში სახელმწიფოს ტიპური მოდელის გამართვა და მისი ყველა სექტორის დატვირთვა, საზოგადოებრივი ცხოვრების, სახელოვნებო ცხოვრების და სხვა სექტორების სტანდარტების მთელი სიკეთეც უკეთ გამოიკვეთება და პატივმოყვარეობის და უკუდო ამპარტავნობის ოინებიც ძალას დაკარგავს. აი, ასე, სპინოზას გენიალური სიტყვები, რომ თავისუფლება შეცნობილი აუცილებლობაა, დედამინის ამ ლამაზ კუთხეშიც გამარჯვებას კიდევ ერთხელ იზიემებს. „კი, მაგრამ რეფორმებს ხომ ჩვენივე ინიციატივით ვახორციელებთ?“, მაგრამ ეს უკვე პატივმოყვარეობის სხვა ეშმაკობაა და მისი ცოცხალი პერსონიფიკაციები ის ადამიანები არიან, რომლებიც მოსახლეობას „გულწრფელად“ არწმუნებენ, რომ თუნდაც ყველაზე სუსტი ეკოლოგიური ინიციატივები ან სხვა აქციები მათი პირადი ძალისხმევის შედეგია. „გულწრფელად“ იმიტომ, რომ აქაც პატივმოყვარეობის პერფორმანსთან გვაქვს საქმე (შეგნებულად ვუვლი გვერდს რეფორმების და ევროამერიკული მილიონების ინტიმური ურთიერთობების დიალექტიკას). უცხოური მითითებები და ბრძანებები მეტად თავაზიანი და სათუთია, არ ახასიათებს ძველბიჭი დედების მიერ გამოზრდილ-გამონაფული გოგონებისთვის დამახასიათებელი უხეშობა, ვულგარულობა და აგრესიულობა, ანუ დასავლური მითითებები ესთეტიკის გრძნობითაც და მაღალი გემოვნებითაც გამოირჩევა და მომხმარებლის შემოქმედებით უნარებსაც სწორ მიმართულებას აძლევს: მომხმარებელმა თავად უნდა გაიაროს ის გზა, რომელიც მას თავისი არარაობისა და სიცარიელის ლაბირინთში გზას გააგნებინებს. მერე რა, თუ ეს გზა ია-ვარდით არ არის მოფენილი და მოსახლეობა და მისი ლოკალური ბელადები ერთად, თუმცა კი თვითშეგნების უკიდურესად დაბალი ხარისხით ცდილობენ ამ სევდიანი ლაბირინთის გავლას (გასაგებია, რომ ადამიანურობის მიმართ მგრძობელობის ამაღლება და ამ მიმართულებით

პირობითი რეფლექსების გამომუშავება ფულის და სიმდიდრის მიმართ გამომუშავებული ბუნებრივი რეფლექსების მართვით ხორციელდება). ეს პროცესი რომ თემის წევრების მიერ ერთმანეთის დამცირებით, ერთმანეთზე ძალადობით, ერთმანეთის მოტყუებით და ყველა სხვა ტრადიციული სათნოებით არის თანხლებული, ამაში არა-ბუნებრივი არაფერია. ბუნებრივია ისიც, რომ ეს შრომა სამუშაო იარაღების სახით თვალთმაქცობას, ფლიდობას, ვერაგობას და საუკუნეების განმავლობაში ნაწრთობი სხვა მსგავსი რესურსების გამართულ მუშაობას მოითხოვს.

5.

ყველა სოციალურ-კულტურულ კონტექსტს ისეთივე რიტორიკა ახასიათებს, როგორც ინდივიდს (ვგულისხმობ, როგორც სამეცხველო, ისე სამოქმედო რიტორიკას). საერთოდ, ხელოვნებასა და ხელოვნების „ადგილზე“ ხალხურობის უსაზღვრო დომინირებას მრავალი მოდუსი აქვს, მაგრამ ფერხულის ცნობიერების ერთ-ერთი თვალსაჩინო გამოვლინებაა მწერლობის მიმართ ხალხის, ლიანგის, მასების ფამილარული დამოკიდებულება. ხალხური ცნობიერება ტექსტს აღიქვამს, როგორც თავისი გრძობადი სიამოვნების ფუნქციას და ამ დროს თავისთავად იგულისხმება, რომ აღნიშნული ფუნქციის დასაკმაყოფილებლად ტექსტის ვარგისიანობის, გამოსადეგობის განმსაზღვრელი კრიტერიუმი თვით ამ მკითხველის როგორც სიამოვნების მისაღებად მზადმყოფი ბოლო ინსტანციის, გონებრივი უნარები და შესაძლებლობებია (ამ უნარებს შორის ყველაზე „სასტიკია“ პედაგოგიური ჩამორჩენით დალდასმული „პრინციპული პოზიცია“: რომ ტექსტის აღქმის მისმიერი შესაძლებლობები გადამონმებას არ საჭიროებს). თუ ასეთი შესაძლებლობებით ნაკითხული ტექსტი გაუგებარია, უცხოა, სიამოვნების მისაღებად უვარგისია, ეს უპირობოდ ბრალდება ტექსტს და არა მკითხველს, მაგრამ ეს მხოლოდ ჩამოსაწერად განწირული ტექსტის ცხოვრებაში

დანყებული ჯოჯოხეთის პირველი წრეა (თორემ ტექსტის ხარისხი მისი სირთულით სულაც არ განისაზღვრება და არც ინტელექტუალურად მომზადებული მკითხველის სისუსტეზე მეტყველებს, მაგალითად, მის მიერ სასიამოვნოდ საკითხავი რომელიმე დეტექტივის სასარგებლოდ რომელიმე რთული ტექსტის გვერდზე გადადება). საქმე ის არის, რომ ფერხულის დომინირებით, ფერხულის მიერ დაპყრობილი ცნობიერებით განსაზღვრულ მკითხველს სოლიდარობის განცდა აქვს ხალხთან, რომლის ნაწილსაც ის წარმოადგენს და რომელიც მას ყოველთვის გაუგებს, ვინაიდან ამ მკითხველის „პრინციპული პოზიცია“ ემთხვევა ფერხულში ჩაბმული თითოეული წევრის „პრინციპულ პოზიცია“: ტექსტი, რომელიც მას არ ესმის, უსარგებლოა (იმპლიციტურად: რაც უსარგებლოა, ის უნდა მოიკვეთოს და ცეცხლს მიეცეს). გაუგებარი ტექსტის მიმართ აგრესია კი ფერხულის ცნობიერების, მართლაც, რომ თანშობილი ინსტინქტია. საერთოდ, რაც უფრო მეტად ინდივიდუალიზებულია ტექსტი, მით მეტად აგრესიულია მის მიმართ ფოლკლორული ცნობიერება, რომელიც ინდივიდუალურის მიმართ სანქციებს სწორედ ინდივიდუალურობის ხარისხის შესატყვისად აწესებს, ამ ხარისხს კი ფერხულის სისასტიკე კომპიუტერულ გამოთვლებზე ათასჯერ უფრო ზუსტი ინსტინქტური „გამოთვლებით“ დაადგენს, ისევე შეიგრძნობს მას, როგორც – ზვიგენი სისხლს.

6.

აქ თავს იჩენს ორი სახალისო გარემოება: 1. აგრესია, რომელიც ფერხულს უჩნდება გაუგებარი ლიტერატურული ტექსტების მიმართ, არ უჩნდება მისთვის აბსოლუტურად გაუგებარი მათემატიკური ფორმულების მიმართ (მიზეზი: მათემატიკური ფორმულებით აგებული ტექსტი არაკითხვადია. ამიტომ ფერხულის პატივმოყვარეობას ის პრობლემებს არ უქმნის; ლიტერატურული ტექსტი კითხვადია, ფერხულისთვის კი შეურაცხმყოფელი, როცა მისგან იმაზე

მეტს მოითხოვენ, ვიდრე მან „იცის“, მისი ეს „ცოდნა“ აუცილებლად უნდა იყოს მატერი-
 ალისტური, სენსუალისტური, წინააღმდეგ
 შემთხვევაში ფერხულის წევრები ერთმა-
 ნეთთან კომუნიკაციას ვერ დაამყარებენ
 და ერთმანეთს ვერ გაუგებენ: აი, რატომ
 ცდილობენ მისი წევრები, კომუნიკაცია მის
 უმდაბლეს საფეხურზე შეინარჩუნონ და არ
 დაუშვან მისი გართულება; ამ საფეხურზე
 კი, სულ მცირე, შესაძლებელია ის, რაც არ
 არის შესაძლებელი გაურკვეველ მათემატი-
 კურ ფორმულებთან დაკავშირებით – საკუ-
 თარი აზრის გამოთქმა! „აზრის გამოთქმა“
 კი ამ დროს საზღვრების დაწესების სინო-
 ნიმური ხდომილებაა: იმას, რაც ამ „აზრის“
 უნარებში არ ეტევა, არც იმ ტერიტორიაზე
 ფუნქციონირების უფლება ეძლევა, რომელ-
 საც ფერხული აკონტროლებს; ეს ტოტალურ-
 ი დიქტატი „აზრის“ წარმოების დღემდე
 არნახული სიჭარბის ფონზე ხორციელდება:
 ფერხული მოითხოვს „აზრის“ ფლობასაც და
 გამოთქმასაც იმ ყველაფერთან დაკავშირე-
 ბით, რაც ადამიანებს თვალში უფარდებათ,
 რასაც მათი ვიზუალური საცეცები სწვდება;
 „აზრის“ წარმოების ინდუსტრია უკვე დღი-
 თიღლე კი არა, საათობით ფართოვდება და
 ის აუცილებლად მისწვდება გაუგებარ მათე-
 მათიკურ ფორმულებსაც, ეს მხოლოდ
 დროის საკითხია; რაც უფრო ვიწროვდება
 ინდივიდუალურის საარსებო სივრცე, მით
 უფრო მატულობს ყველას დასანახად და გა-
 საგონად „აზრის“ მწარმოებელ ადამიანთა
 სიმრავლე. „მათემატიკურ ფორმულებთან“
 დაკავშირებით, გაუგებრობის გამოსარიცხ-
 ხად, დავაზუსტებ, რომ ფერხულის პერსო-
 ნიფიცირებული წევრი შეიძლება იყოს ნე-
 ბისმიერი სპეციალისტ-მათემატიკოსიც ან
 სხვა დარგის ნებისმიერი სპეციალისტიც,
 რომელსაც მათემატიკური ფორმულების
 ან სხვა, მაგალითად, ფიზიკის, ეკონომიკის
 და ა. შ. ფორმულების ნაკითხვა მხოლოდ
 იმიტომ არ უძნელდება, რომ სპეციალისტია
 და არა იმიტომ, რომ ფერხულის წევრი არ
 არის; ასე რომ, შეიძლება, მაგალითად,
 თქმულიყო: „მისთვის აბსოლუტურად გა-
 უგებარი ჩინური იეროგლიფების მიმართ“,

„მისთვის აბსოლუტურად გაუგებარი რო-
 მელიმე ვინრო დარგის ენის მიმართ“ და
 ა. შ. უფრო მეტიც, ფერხულის იდეალური
 მანქანების შექმნაში სპეციალისტების რო-
 ლი განსაკუთრებულია); 2. მიუხედავად იმი-
 სა (და, შესაძლოა, სწორედ იმიტომ), რომ
 ხალხური აზროვნება, ფოლკლორული ცნო-
 ბიერება თავისი არსით მაგიური, შამანუ-
 რი და ხაზგასმულად დაფარულია, მისთვის
 უცხო და მიუღებელი, საშიში და საგანგა-
 შოა ლიტერატურული ტექსტის სიბნელე და,
 საერთოდ, მხატვრული ნაწარმოების მაგია
 (მიზეზი: ტექსტის მაგია ინდივიდუალური
 მაგიაა და ის შეურაცხყოფს და უტევს, გა-
 ძეგვებით ემუქრება ხალხურ, ფოლკლორულ,
 არაინდივიდუალურ მაგიას; მიუხედავად
 იმისა, რომ ხალხური რიტუალების – კა-
 ლენდრულისაც და არაკალენდრულისაც –
 ბნელი შინაარსები ფოლკლორული ცნობიე-
 რებისთვის ინტელექტუალურად შეუცნობე-
 ლია, იგი ასეთი შინაარსების მიმართ გაუც-
 ხობას არ განიცდის, მას ამ მიუწვდომელ
 შინაარსებთან მშობლიური დაცულობისა
 და სოლიდარობის შეგრძნება აკავშირებს).
 ორივე ამ ასპექტის გათვალისწინებით, შე-
 იძლება ითქვას, რომ ფერხულისთვის მხატ-
 ვრული ტექსტი ერთადერთ შემთხვევაშია
 გასაგები და მისაღები: თუ ის, ჯერ ერთი,
 აზრობრივად ლატაკი ტექსტია; მეორეც, თუ
 ის შიშველი ემოციური შეგრძნებების გამო-
 სანვევად უხვი ტექსტია. სხვათა შორის,
 ჰოლივუდის ფილმებისთვის დამახასიათე-
 ბელი ფსევდოინტელექტუალური კოდების
 სიჭარბე სწორედ ასეთი შეგრძნებების გაძ-
 ლიერების ფუნქციაა და გულგრილად აკონ-
 ტროლებს ფერხულს, მას ინდივიდუალუ-
 რისკენ გაჟონვისგან იცავს; იგივე ითქმის
 სხვადასხვა სამიზნე ჯგუფის მოთხოვნილე-
 ბათა დასაკმაყოფილებლად წარმოებული
 სერიალების ფუნქციაზეც: ჩემთვის ცნო-
 ბილი უკანასკნელი მოხდენილი აქცია იყო
 ფერხულის კვალიფიცირებული, სპეციალი-
 ზებული წევრების (და არა განათლებულის,
 ვინაიდან კვალიფიცირებული მუშახელობა,
 უმაღლესდამთავრებულობა და სპეციალის-
 ტად ყოფნა განათლებულობას არ

ნიშნავს, რაც ჯერ კიდევ ორტეგა-ი-გასეტ-მა ამომწურავად აჩვენა), ანუ შედარებით „მოზრდილთა“ დასაკმაყოფილებლად მოფიქრებული სუპერმენი ექიმი ჰაუსის, იმავე ბეტმენის, ადამიანი-ობობას, შვარცნეგერის გმირების, ბრიუს ლის გმირების, ინტელექტუალური ვერსია.

7.

აქ კი უკვე ჰეგელის ლიმილიც არ აყოფნებს: ფოლკლორული ცნობიერების და ფერხულის სიძლიერე, პირველ რიგში, სწორედ ინდივიდუალურთან მიმართებით უნდა გაიზომოს. ფერხული რომ გამარჯვებას ზეიმობს, ეს ეჭვგარეშეა. ასე რომ, დადგა დრო, როცა ინდივიდუალურმა, პოეტურმა, ფილოსოფიურმა, ერთი სიტყვით, მაღალი ხელოვნების თაურწყარომ მისი გამარჯვება უნდა აღიაროს და მის სამსახურში ჩადგეს. მაგრამ სწორედ ამ მომენტში ხდება ის, რაც ფერხულის ყველა მოსალოდნელ მოლოდინს აღემატება და კოლაფსს წარმოქმნის: ფოლკლორული ცნობიერება საკუთარ თავს შეტოვებული აღმოჩნდება არა იმიტომ, რომ მისი თანასწორი არ არის დამარცხებული მხარე, რომელმაც მისი გამარჯვება უნდა აღიაროს (კლასიკური სცენარი), არამედ, უბრალოდ, საქმე აქამდე საერთოდ არ მიდის: ინდივიდუალური არ მარცხდება და, შესაბამისად, მასზე ფოლკლორულის გამარჯვებასაც არ აღიარებს (აღიარებს ფოლკლორულის გამარჯვებას, მაგრამ არა – მასზე!). შედეგი: ფერხულის განტვირთვა, მისი ძალაუფლების ნების დაცხრობა არ ხერხდება; ის იძულებული ხდება, არსებობა განაგრძოს დაუოკებელი აგრესიის უწყვეტ და თანაბარ მოდუსში, რომელსაც დასასრული არ უწერია, ინდივიდუალური კი პერმანენტულად აცნობიერებს, რომ ფერხული მხოლოდ პერმანენტულად მისი რეალიზებისა და თვითდამკვიდრების სალესი ქვაა.

8.

როგორც ადამიანები განსხვავდებიან ერთმანეთისგან, ისე განსხვავდება ერთმა-

ნეთისგან თითოეული მათგანის დრო და ყველა ეს დრო თანა-დროულია მხოლოდ იმ აზრით, რომ ერთმანეთისგან მათი განსხვავებულობა მათ ერთდროულობას უზრუნველყოფს. თითოეულ ჩვენგანს ისევე გააჩნია საკუთარი ერთადერთი და განუმეორებელი დრო, როგორც კიდურები, ხერხემალი, მხედველობის ორგანოები. როცა ჩვენ ერთმანეთთან ვკომუნიცირებთ, ამ დროს ერთმანეთთან კომუნიცირებენ ჩვენი დროებიც, ანუ ერთმანეთთან კომუნიცირებენ სხვადასხვა დროში მცხოვრები ადამიანები. ეს სულაც არ უშლის მათ ხელს, რომ ერთმანეთთან იმეგობრონ, ერთმანეთს დაუპირისპირდნენ, ჰყავდეთ საერთო შვილები, საერთო მეგობრები და ა. შ. ფილოსოფიური და პოეტური აზრით აბსურდული, მაგრამ ფსიქოსოციალურად კანონზომიერია ინტელექტუალურად და კულტურულად უმნიშვარი ადამიანის სწრაფვა, მეორე ადამიანს მისი დროის ექსპლუატაციის ხარჯზე „გაუგოს“ და მისგანაც ასეთივე „გაგება“ მოითხოვოს. ხალხურ კულტურაში ადამიანები ყოველთვის ცდილობენ სხვათა ერთადერთ და განუმეორებელ დროთათვის საკუთარი ერთადერთი და განსაკუთრებული დროის შერწყმა-მიერთებით რაღაც საშუალო დროის მიღებას, რაღაც ისეთის, რაც მათი და სხვების ერთდროული მოხმარების საგნად შეიძლება იქცეს. ასეთი საშუალო დროის გამოყვანა-მიღების მცდელობები (ანუ თვით პროცესი) ქმნის კომუნიკაციის განსაკუთრებულ, ხალხურ-ფოლკლორულ ტიპს, თვით პროცესის შედეგად კი მიიღება ერთად გატარებული დრო (ანუ, ენობრივ გამოცდილებას თუ ვენდობით, ეს არის დრო, რომელსაც ადამიანები ერთად ატარებენ; ისინი, ერთგვარად, ერთობლივი ძალისხმევით გადგებიან განზე, რათა დროს ხელი არ შეუშალონ და მათ გარეშე ჩავლის შესაძლებლობა მისცენ, იგი უპრობლემოდ გაატარონ). ისეთ კულტურებში, რომლებშიც ხალხური, ფერხულისმიერი ტოტალურად დომინირებს (საქართველო კი, ბუნებრივია, სწორედ ასეთი კულტურების სიმრავლეში უნდა მოვიაზროთ), თემ-

სა და პიროვნებას შორის კონფლიქტის ერთ-ერთი არსებითი მომენტი სწორედ ის არის, რომ პიროვნება ცდილობს, საკუთარი ერთადერთი და განუმეორებელი დრო ერთადერთი და განუმეორებელი შინაარსით დატვირთოს, თემი კი მას უპირისპირდება და ამის შესაძლებლობას არ აძლევს; თემი მისგან დროის გატარებას, დროის ხელშეუხებლობას, სულიერი შინაარსით დროის ავსებაზე უარს თქმას მოითხოვს. აი, სწორედ ამიტომ არის მცდარი შეხედულება, თითქოს თემის უკმაყოფილებას და აგრესიას მავანის განსხვავებული, არაკონვენციური ან ფუნდამენტურად ნოვაციური სათქმელი და მოქმედება იწვევს; ეს ყველაფერი მხოლოდ საბაბია, აგრესიის რეალური მიზეზი კი შემოქმედებითი, გონითი, სულიერი სანყისის მიმართ ხალხური ცნობიერების ტოტალური შიშია, იმის შიში, რომ დროს, რომელსაც ფერხული საკუთარი უძღურების გამო „ატარებს“ და თავად განზე რჩება, ვიღაც არ გაატარებს, ცარიელს არ დატოვებს და გაანაყოფიერებს. ასე რომ, თვით სათქმელის და მოქმედების შინაარსი აქ არაფერ შუაშია, არსებითია ინდივიდუალური მეტაფორის შექმნის გაბედულება-სა და ასეთი გაბედულების განეიტრალების ხალხურ მოთხოვნილებას შორის არსებული დაძაბულობა (ბოლოს და ბოლოს, ფსევდო-ინდივიდუალურით ინდივიდუალურის, ასლით ორიგინალის, იმიტაციით ნამდვილის ჩანაცვლება, ყოველმხრივი ფალსიფიკაცია და ამ გზით ძალაუფლების ხალხური ნების დაკმაყოფილება რომ ძნელი არ არის, ეს ჩვენმა დრომ საუკეთესოდ დაამტკიცა).

9.

ფერხულის ერთპიროვნული დომინირების პირობებში ასლი უარს ამბობს თავის უწყინარ „სტატუსზე“ და ორიგინალს აძევებს (მისი ადგილის დაკავების სრულიად გაცნობიერებული გეგმით შეიარაღებული). ორიგინალად ასლის გასაღების, ანუ ფალსიფიკაციის ბიზნესი, საერთოდ, ფერხულის კულტურპოლიტიკის ნაწილია. ეს მოვლენები განსაკუთრებული სიმწვავეთ იჩენს თავს

მწერლობაში, განსაკუთრებით იქ, სადაც ლიტერატურული სისტემა ჯერ არ არის ჩამოყალიბებული. ასეთი ადგილია საქართველოც. ვინაიდან ქართული კულტურა ჯერჯერობით განვითარების მაგიურ-ფანტასტიკურ, შამანურ სტადიაზე იმყოფება, აქ ინდივიდუალურის მარგინალიზების, იგნორირების, მითვისების, მასზე პარაზიტირების პროცესი ფოლკლორული კულტურის ბუნებრივი, ორგანული ელემენტია და ის, შესაბამისად, არც ფერხულში ჩაბმული ადამიანების (რომლებიც ინოდებიან პოეტებად, მწერლებად, მეცნიერებად) მიერ აღიქმება უცხო და უჩვეულო მოვლენად. საქმე რომ ინდივიდუალური კულტურის დაკნინების სტადიას ეხებოდეს, მაშინ შესაძლებელი იქნებოდა მის მიმართ შესატყვისი რიტორიკის უპირობოდ გამოყენება (მოპარვა, მითვისება, პლაგიატორობა და ა. შ.), მაგრამ ხალხურის ყოვლისმომცველი დომინირების სტადიაში ასეთი რიტორიკა უსაგნოა. ფოლკლორულ კულტურაში ინდივიდუალურს მხოლოდ იმდენად აქვს არსებობის უფლება, რამდენადაც ის კოლექტიურის შეუფერხებელი მუშაობის ფუნქციაა, ანუ ის მხოლოდ ფსევდოინდივიდუალურად არსებობის ბედნიერებას უნდა დასჯერდეს, ფოლკლორი კი მკაცრად აკონტროლებს მის ამ ფუნქციას; „ინდივიდუალური“ იმპლიციტურად ეწერება ფოლკლორულში. ასე რომ, ინდივიდუალურის მიმართ მგრძობელობა მხოლოდ ამგვარი კონტროლის მოთხოვნილებით არის მოტივირებული. სამწერლო საქმიანობის ბიზნესში ჩაბმის მსურველი ნებისმიერი ინდივიდი, რომელიც უკვე მომწიფებულია ასპარეზზე გამოსასვლელად (ვუნოდოთ მას, ფართო გაგებით, შეგირდი), ამ დროს წარმოადგენს სწორედ ინდივიდუალურ კულტურასა და ხალხურ კოსმოსს შორის გახლეჩილ შეგირდს, რომელიც გადამწყვეტი არჩევნის გასაკეთებლად ემზადება: ინდივიდუალური კულტურის კანონები მას მიუთითებენ, რომ ის, როგორც შეგირდი (ვგულისხმობ არა მაინც და მაინც საშუალო ან უიმედო, არამედ ნიჭიერ, გემოვნებიან და ერუდირებულ

შეგირდს), ჯერჯერობით დიდი ოსტატების გადმოხატვის სტადიაში იმყოფება და მისი ტექსტები ტიპობრივი და აუცილებელი სავარჯიშოებია, ფერხული კი მას თავს ახვევს თავის კანონებს („თემობის წესს“) და ინდივიდუალურის იგნორირებისკენ, დაუყოვნებლივ საფერხულო ცეკვაში ჩაბმისკენ მოუწოდებს, ანუ შეგირდს უპირობო აღიარებას ჰპირდება. როცა შეგირდი, ფოლკლორულისგან ასე იოლად მისაღები აღიარების იმედით, ინდივიდუალურს თმობს და ფერხულის წევრობაზე თანხმობას აცხადებს, ფერხული მას ლეგიტიმირებულ-ჰყოფს, როგორც ოსტატს და შეგირდის მიერ დამზადებული ასლებიც უმაღლივ ორიგინალის „სტატუსს“ იძენენ. მაშინ, როცა ცრუინდივიდუალურში ნიჭიერი შეგირდის ნახტომი ფერხულის საზღვრებში აღიარების გარანტი ხდება, ამ აქტის განხორციელებით შეგირდი საბოლოოდ უუცხოვდება ინდივიდუალურ კულტურას, კულტურულისტორიულ მესხიერებას და ის ფოლკლორული დრო-სივრცის ნაწილი ხდება; ამრიგად, მისი ტექსტები უკვე „აღარ არის“ ასლი, გამეორება, არანაწილება, ვარიაცია, არამედ ისინი მშობლიური ან (განსაკუთრებულ შემთხვევებში) ინტერნაციონალური ფერხულის ფუნქციად გარდაისახება. ამითვე იბადება მისი, როგორც ფოლკლორული კონტექსტის ერთგული წევრის „სტატუსიც“. ამ აქტით იწყება ფერხულის მიმართ მისი ერთგულების ფოლკლორული ბიოგრაფია. ამის მერე, შესაბამისად, ინდივიდუაციის ნებისმიერი მცდელობა ფერხულის მიერ აღქმული იქნება, როგორც ღალატი, თუმცა, აქვე უნდა დავძინოთ, რომ ფერხულში ჩაბმული ადამიანის ამა თუ იმ მიზეზით „გამოფხიზლება“ არცთუ ისე იშვიათი ხდომილებაა, ხოლო ასეთ „გამოფხიზ-

ლებულთა“ მიერ ინდივიდუაციის მიღწევა – უკიდურესად იშვიათი მოვლენა.

10.

კულტურის მიმართ დამოკიდებულების კულტურა, როგორც წესი, ამა თუ იმ საზოგადოების და მისი შემადგენელი წევრების ინტელექტუალური განვითარების უტყუარ სურათს იძლევა. საქართველოში, როგორც საბჭოეთის ტიპობრივ „პოსტ“-კოლონიურ ქვეყანაში, გაბატონებულია კულტურის ცალმხრივი აღქმა, მისი ფუნქციონირების მექანიზმების მიმართ ზერელე დამოკიდებულება. ეს უკანასკნელი ყოველთვის კულტურის ჰუმანიტარულ საწყისებზე აქცენტირებს, მაგრამ ვერ ხედავს მათემატიკურს, ზუსტს, რაოდენობრივს, გამოთვლადს, ამ ორერთობის გაუთვალისწინებლად კი კულტურა არ არსებობს. შესაბამისად, არ არსებობს არც საპრიორიტეტო ხედვის მიმართ მგრძობელობა, საპრიორიტეტო აზროვნების კულტურა. საქართველო ამის საუკეთესო მაგალითია. ასეთი ზერელობაც ხალხურ და ინდივიდუალურ

კულტურებს შორის განსხვავების მიმართ განურჩეველი დამოკიდებულებით არის გამონკვეული, უარეს შემთხვევაში კი ხალხურის მიმართ მიზანმიმართულად უპირატესობის მიმნიჭებელი ქმედებებით. ხალხურ

კულტურაში, ფოლკლორულში, გონი არ არსებობს, არ არსებობს მეტაფიზიკური სიმაღლე. გონი შეიძლება გამოვლინდეს მხოლოდ ინდივიდუალურსა და იმ ტრადიციისაში, რომელსაც ინდივიდუალური ქმნის. კოლონიური მოდელები ამ ცოდნის გაუთვალისწინებლად არასდროს არსებულა. იგივე ითქმის რუსეთზეც. მართალია, მისი კოლონიზატორული პოლიტიკა ყოველთვის არარაციონალური, სისტემურობას მოკლებული და ფიზიკური ძალადობის პრიმატზე დამყარებული იყო, მაგრამ, როგორც ნებისმიერი კოლონიზატორი ქვეყანა, ხალხურის, ფოლკლორულის აღზევებას და ინდივიდუალურის ჩახშობას ისიც დიდ ყურადღებას უთმობდა. ახლა, როცა საქართველო ნაწილობრივ მაინც არის დამოუკიდებელი, კოლონიური პოლიტიკის დანატოვარი მასში ისევ წარმატებით განაგრძობს მუშაობას და ერთ დროს ინდივიდუალურის პერმანენტული კასტრიების პროცესი პერმანენტული თვითკასტრიების პროცესით არის ჩანაცვლებული. ასეთ დროს დამოუკიდებლობა ყოველთვის არის ფიქციური და თავისუფლების სტადიაში გადანაცვლებისგან საიმედოდ დაცული. კოლონიზატორზე უკეთ ვერავინ ხედავს, მის ყოფილ კოლონიაში თავისუფლების ხარისხი მართლაც იზრდება თუ ეს მხოლოდ ფიქციური დამოუკიდებლობის ოინებია, ყველა თავისი კლასიკური ატრიბუტით. თავისუფლების ხარისხის უტყუარი მაჩვენებელი კი ხალხურსა და ინდივიდუალურს შორის თანაფარდობის ხარისხია. დღესდღეობით რუსეთი თუნდაც იმიტომ არ შეუშლის ხელს საქართველოს „განვითარებას“ და „გაძლიერებას“, რომ ვერც ერთი ქვეყანა, რომლის ხელისუფლება, საკუთარი ძალაუფლების შენარჩუნების მიზნით, უწყვეტად ხალხურ

რის გაძლიერებით და ინდივიდუალურის დათრგუნვით არის დაკავებული, ვერც განვითარდება და ვერც გაძლიერდება. რუსეთისთვის საგანგაშო სიგნალი შეიძლება აღმოჩნდეს მხოლოდ საქართველოს ნებისმიერი ხელისუფლების მიერ ინდივიდუალურის, ანუ კულტურულის და რაციონალურის გასაძლიერებლად აღებული კურსი და მაშინ არც რეაქცია დააყოვნებს. ჯერჯერობით კი რუსეთი მხოლოდ კმაცოფილებით, მინიმალური დანახარჯებით ადევნებს თვალს საქართველოში კულტურული რესურსების პერმანენტული ფლანგვის პროცესს.

11.

ათასიდან ცხრაას ოთხმოცდაცხრამეტ შემთხვევაში: ის, ვინც ინდივიდუალურის დაცვის მანიფესტაციებით გამოდის და ფერხულის წინააღმდეგ ილაშქრებს, თავად არის ფერხულის (რეალურის ან მისთვის სასურველის) შეგნებული ან შეუგნებელი ადეპტი.

ასიდან ოთხმოცდაცხრამეტ შემთხვევაში: ის, ვინც ინდივიდუალურის დაცვის მანიფესტაციებით გამოდის და ფერხულის წინააღმდეგ ილაშქრებს, ამას ინდივიდუალურთა სიურრეალისტური ფერხულის სულისკვეთებით, ანუ გაცნობიერებული ან გაუცნობიერებული ტოტალიტარიზმის ნიშნით სჩადის.

ათიდან ცხრა შემთხვევაში: ის, ვინც ინდივიდუალურის დაცვის მანიფესტაციებით გამოდის და ფერხულის წინააღმდეგ ილაშქრებს, მანიფესტების მეტს არაფერს ტოვებს, ანუ მეტაფორის არათუ შექმნის, არამედ შექმნის მცდელობის სიხარულსაც კი მოკლებულია.

თამარ მესაბლიშვილი

•
ვისაც გული შესტკივა, ის არ მიდის.
ვისაც გული სტკივა, ის შენთან უნდა რჩებოდეს.
მე ასე მჯერა.

მაგრამ, რადგან კენტად ვზივარ ბალში,
სადაც არავის ეყინება უთათმანო ხელები
და ლოყებიც მარტო მე მინითლდება,
ვხვდები, რომ ერთადერთი, ვისაც გული სტკივა, მე ვარ.

უსიტყვოდ ვაყოლებ თვალს გადამფრენ ფრინველებს,
რომელთაც ჩემი სულის ის ნაწილი მიაქვთ,
უკან რომ აღარ დამიბრუნდება გაზაფხულზე.

ვისაც გული სტკივა, არ მიდის...
ვიმეორებ ჩემთვის და თმიდან ფიფქებს ვიბერტყავ.

რა იქნებოდა,
მოგონების მოშორებაც ასე ადვილი ყოფილიყო,
მოფრენილიყო ციდან,
გაელამაზებინა ჩემი უღიმღამო ცხოვრება,
მერე კი უმტკივნეულოდ, უკვალოდ გამქრალიყო.

რა იქნებოდა...
მაგრამ მოგონებები არ დნებიან და
მეტიც, როცა ბელურებს საკენკად ვუყრი,
ცივად მეუბნებიან,
რომ არ სურთ, კიდევ ერთხელ იგემონ იმედგაცრუება.

აქვს თუ არა იმედგაცრუებას გემო – არა,
მაგრამ სამაგიეროდ ის ვიცი,
რომ სხვისი ტკივილის ნამცეცის ზიდვაც კი არ შეგვიძლია.

ამიტომაც ვამბობ – ვისაც გული შესტკივა,
ის შენ გვერდით უნდა რჩებოდეს,

სანამ თოვლი გაზაფხულად არ გადაიქცევა,
ბაღში გაშლილი ყვავილები კი
ყველა იმ ღიმილად, შენ რომ ვერ გაიღიმე.

TIME FORGETS

როცა ამბობენ, მე არ მჯერა, თითქოს ლოტოსი
სამოთხეს ჰგავსო. წარმოვიდგენ ხოლმე ასეთად:
ვზივარ, ვკითხულობ მე შენს წერილს, როგორც ფოტოში –
ჭიქა ჩაი მაქვს, ზეპელინის ძველი კასეტა.
გადაიღალენენ, ალბათ, ჩემი სახლის კედლებიც,
ხედავ? რუტინას უქსოვია აბლაბუდები...
მე მივეჩვიე უშენობას. არ გევედრები
უკვე არაფერს. თუ არ გინდა, ნუ დაბრუნდები.
რაც შენ ნახვედი, მივიჩვიე ერთი ბელურა,
ფრთამოტეხილი (ჰო, ჩემსავით). ნეტა, რას შვრება?
მზეზე გავფინე ოცნებები, შენ რომ გეხურა
და მე არ ვიცი, რამდენ ხანში, მაგრამ გაშრება.
როცა ამბობენ, მე არ მჯერა, თითქოს ლოტოსი
სამოთხეს ჰგავსო, წარმოვიდგენ ხოლმე ასეთად:
ზიხარ, კითხულობ შენ ჩემს წერილს, როგორც ფოტოში –
ჭიქა ჩაი მაქვს, ზეპელინის ძველი კასეტა.

შენ რომ არ მყავდე

შენ რომ არ მყავდე, ვიქნებოდი ჩვეულებრივი,
შენ რომ არ მყავდე, ვიცხოვრებდი ისე ადვილად,
ალბათ, თაროზე დანყობილი რვეულებივით
გამათავებდნენ და დადებდნენ სხვას ჩემს ადგილას.
შენ რომ არ მყავდე, ყოველ ღამე ვინ მიმღერებდა
ან ვინ შეთხზავდა ახლა ზღაპარს ყველა საღამოს,
მაშინ სიკვდილიც მუქარით მუშტს მომიღერებდა,
არ იქნებოდა ჩემი ტვინი ფიქრის მაღარო...
შენ რომ არ მყავდე... შემძულდება (მონმე ღმერთია),
ვისაც უკვირს, რომ ჩემს სიცილს და ტირილს ვერ არჩევს,
ვისაც არ ესმის, ღიმილი და ცრემლი ერთია
ან ჰგონია, რომ აქვს მიზეზი ამქვეყნად დარჩეს,
რადგან არსებობს...
მარტოობას ხარკივით ვიხდი,
მსურს გავამართლო არსებობა ჩემი ამქვეყნად.
მე, განსხვავებით სხვებისაგან, ადრევე მივხვდი,
ჩემი ლანდი რომ სულ ბოლომდე თან არ გამყვება.
თვითონაც მსურდა და უფალმა ასეც ინება,
რომ მე ვიარო სამუდამოდ გიჟის დამლით და
მერქვას პოეტი (ამ სახელზე მეც მეცინება)...
მანამ ვიცხოვრე, ეს ცხოვრება სანამ დამლლიდა.
ალარაფერი აღარ დამრჩა დასაკარგავი.

ვკითხულობ წიგნებს... ვსვამ ყოველდღე ერთ ფინჯან ყავას.
რადგან დღეები ჩემს ოცნებებს სულაც არ ჰგავდნენ,
თავს მილიონჯერ მოვიკლავდი, შენ რომ არ მყავდე...

LA MAISON EN PETITES CUBES

მოგონებები
შენ რა, გგონია,
ისევე წავლენ, როგორც ყველა სხვამ მიგატოვა?
ისინი შენთან იქნებიან,
სულ შენთან, შენში,
შენს კუბიკებიან სახლში,
შენს ძველ ჩიბუხში,
ფოტოებში,
ოთახის კუთხეებს შეეკედლებიან,
როგორც მკვდარი პეპლები.
შენ რა, მართლა გგონია,
რომ დამთავრდება ეს ტკივილი
ან რომ ოდესმე დასასრული ექნება ამ სახლს?
ან, იქნებ, ფიქრობ, სიზიფეზე მეტი ხარ რამით?
განა არ იცი,
ყველაფერი იმისთვის შენდება,
რომ დაინგრეს
და შენთვის აუტანელი გახდეს მისი არარსებობა.
შენ რა, გჯერა,
რომ ღია კარებს არავინ ამტვრევს,
რომ არარსებულს არ ებრძვიან
ან ოდესღაც ყველა ტკივილი ყურდება?
განა შეიძლება რამის დავინყება,
როცა ახლაც ყურში ჩაგესმის მისი ფეხის ხმა,
ისე მკვეთრად გახსოვს,
ზოგჯერ კარს აშტერდები:
თითქოს უნდა გაიღოს და შემოვიდეს.
შენ რა, მართლა ფიქრობ,
რომ სიყვარულია ადამიანის ცხოვრება?
განა, შენ იმ ზღაპრისაც გჯერა,
რომ ერთ დღეს ყველაფერი კარგად იქნება
და ბედნიერებაც ჩვეულებად გადაიქცევა
შენს აგურ-აგურ შეკონინებულ სახლში?
ადამიანი ხომ მარტოობისთვის იბადება,
რომ ბოლოს ტკივილიანი მოგონებები
სარდაფში ჩაკეტოს
და საკუთარ თავს უკან მოუხედავად გაექცეს.
შენ კი გგონია, რომ ცხოვრება უფრო რთულია,
ვიდრე კუბიკებით სახლის აშენება
და რომ ბევრი რამ გეკუთვნის ამქვეყნად,
როცა მარტოობის და მოგონებების მეტი
არაფერი გაგაჩნია
სინამდვილეში.

აკოლინერის ლაქა

მერის

ღრუბლები ცაზე, მე ვიტყვოდი, ლაქები ჟოლოს,
ჰო, ორი კოვზი ჩამიყარე, გმადლობ, გეთაყვა.
როგორც მზეები ილექება ქიქაში ბოლოს,
ჟანგი ედება გრძნობებსაც და სიტყვას „მიყვარხარ“.
მიირთვი ჩაი, მარტოობას ნუ აქცევ დარდად,
გინდა, შენთვის დრო გავაჩერო პოლაროიდით,
რომ დაინახო, კადრში შენი ღიმილის გარდა,
ყველაფერი და, დამიჯერე, ყველა მოიცდის.
გუშინდელ წვიმას შეუძლია, ქუჩა მონამოს,
თუ გაშინებენ ის ღმერთები, ადრე რომ გნამდა,
მაგრამ ზედმეტად ჭკვიანი ხარ ახლა, mon amie,
რომ ჩაიძირო იმ თვალებში, რომლებიც გნამლავს.

•
ყოველ საღამოს, შინ მისვლისას, ყველაფრით დაღლილს
გინდა, რომ ვილაც გხვდებოდეს და გიღებდეს კარებს.
რომ იყოს ზღურბლი – მის ერთ მხარეს ერქმევა „სახლი“,
მეორე მხარეს, პირობითად, იქნება „გარეთ“.

არ გეშინოდეს მარტოობის წაჩხუბებისას,
არც მის თვალებში ჩახედვისას, ასე რომ გასცემს,
რადგანაც იცი, რომ იპოვი ზაფხულებიდან
შემორჩენილი სითბოს თუნდაც პატარა ნამცეცს.

გინდა, რომ ერთხელ ცხოვრებაში არ იყო ცუდად,
გაუცხოებას, თუ არსებობს, გაგიგებს ღმერთი,
რადგან ძნელია, რომ გიყვარდეს ყველა და მუდამ,
თუკი არ გიყვარს კონკრეტულად ახლა და ერთი.

და განა რამე? კარგად იცი, რომ არის კლიშე,
ქარს გაატანე სიყვარულის ყველა წერილი...
და მაინც გინდა, რომ შენც ვინმე გელოდეს სადღაც –
შენთვის უსაზღვრო სამყაროში ათვლის წერტილი.

•
ამდენი ხნის,
ამდენი ხნის მერე მივხვდი:
განა მარტო მე,
ჩვენ ყველას გვაკლია სეირნობა წვიმიან ამინდში,
უფლება, ვიყოთ ჩვეულებრივები,
საყვარელი ჯგუფის კონცერტი,
საინტერესო მეგობრები,
იდეალური გარეგნობა,

შესაძლებლობა, ჩავიცვათ ახალი კაბა ყოველდღე,
შეგვეძლოს, მივატოვოთ ყველაფერი
და დედამინის გარშემო ვიმოგზაუროთ,
გვექონდეს იასამნისფერი თმა
და ფილმებში რომაა, ისეთი ცხოვრება.
ამდენი ხნის მერე მივხვდი
და ახლა არ ვიცი,
ვის მიმართ ვიგრძნო სიბრალული:
საკუთარი თავის თუ ყველა დანარჩენის,
არაფრის დანაკლისს რომ არ განიცდიან.

თუ მზეს დიდხანს მივეფიცხები,
დავიწვები.
რა მოხდება, თუ შენთან დავრჩები?
აღბათ, სული დამინახშირდება...
არ ვიცი...

რა გითხრა? მე არ ვარ სულელი ფარვანა,
რომელიც სინათლისკენ მიილტვის.
თუ სინათლე დაღუპვას,
ბინდბუნდშიც ვისწავლი საგნების გარჩევას
მათი კონტურების მიხედვით.

თუ მზეს დიდხანს მივეფიცხები,
დავიწვები...
მაგრამ შენ მზე არ ხარ:
გამუდმებით თავს არ დაიწვავ,
მე რომ გამათბო,
არც ყოველთვის ჩემ გვერდით იქნები,
გზა რომ გამინათო.

მე მაშინებს იმაზე ფიქრი,
რომ არ არსებობენ მზეები
და მაინც:
მე მჯერა თვითგადარჩენის,
მე მჯერა თვითგანადგურების,
მე მჯერა მარტოობის...
უმზეობის...

შენ მზე არ ხარ...
მე არ მეშინია შენთან დარჩენის.

ბაჩანა ბრეგვაძე

ჩანაწერები

დუმილი

ერთხელ კონფუციმ ბრძანა – ლაპარაკი აღარა მსურსო.

– მოძღვარო, – უთხრეს მონაფეებმა, – თუ ლაპარაკს აღარ ინებებ, რაღას გადაეცემთ, ან რას დაუტოვებთ მომავალს?

კონფუციმ პასუხად თქვა:

– კი მაგრამ, განა ცა ლაპარაკობს? ნელინადის დროები კი თანმიმდევრულად ცვლიან ერთმანეთს და ყოველივე ცოცხალი იზრდება. განა ზეცა ამბობს რაიმეს?

კულტურა

გამორიცხეთ კულტურა ისტორიიდან და მიიღებთ ზოოლოგიას.

თუ მთავრობის ამნაირი პოლიტიკა კვლავაც გაგრძელდა, ჩვენ მალე ისტორიულს ნაცვლად ზოოლოგიურ სინამდვილეში ამოვყოფთ თავს.

ისტორია

სანაგვეში ჩაპნეული პატიოსანი თვლები.

თავისუფლება

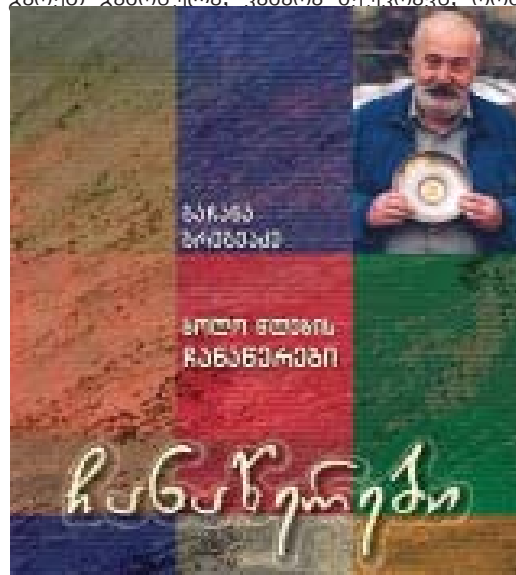
სხვა არა არის რა, თუ არა პატიმრის გადაყვანა ვინრო საკნიდან ცოტა უფრო ფართო საკანში.

ზოოპარკიდან ჯუნგლებამდე

კინორეჟისორი ფორმანი ეროვნებით ჩეხია, ამერიკაში საკმაოდ გვიან ემიგრირებული. ასე რომ, კარგად იცნობს ე. ნ. „სოციალისტურ ბანაკში“ შემავალი ქვეყნების ყოფა-ცხოვრებას (საკუთარ ტყავზე აქვს ნაწვნივი). როდესაც სსრკ და მასთან ერთად „სოციალისტური ბანაკიც“ დაიშა-

ლა, მაგრამ უკეთესი მომავლის მოიმედე ხალხების – კომუნიზმის ყოფილი მშენებლების მდგომარეობა უწინდელზე უფრო აუტანელი გახდა, ფორმანს უთქვამს: „ჩვენ გამოგვრეკეს ზოოპარკიდან და პირდაპირ ჯუნგლებში გვიკრეს თავი“.

(მაგრამ ყველამ კი მიაღწია „საოცნებო“ ჯუნგლებამდე? მახსოვს, საბჭოთა გაზეთები იუნყებოდნენ: ზოოპარკის დარაჯს ვეფხვის გალია დარჩენია ჩაუკეტავი. ნადირი გარეთ ამოსულა, აამარა შიუკრავს, რომ

რკინის ღობეს გადავლებოდა და... უსულოდ დასკდომია მინას: ინფარქტს მოუკლავს ვინრო გალიაში დიდხანს ყოფნით დაკუთმებული).

„პოსტსაბჭოური სივრცე“

„წითელი ხარის ნაწოლზე ბალახი აღარ

ამოვა“. მით უმეტეს, რომ ეს ხარი არსადაც არ წასულა, იქვე წევს და არხეინად იცოხნის... მხოლოდ ფერი იცვალა. ესაა და ეს.

ფითრი

გინახავთ ვაშლის ან მსხლის ხეზე ამოსული ფითრი, გალაღებული რომ ჩაჰკვრია, ჩაჰფრენია ხორკლიან ტანს და ხარბად ისრუტავს ფესვებიდან დაძრულ მაცოცხლებელ წვენს? საბრალო ხე ციებიანივით კანკალებს, თრთის, ღონე ელევა, ნელ-ნელა ქვნიება და ხმება. ნელ-ნელა და თანდათან: ფითრმა თითქოს „იცის“, რომ მთელი სისხლი ერთბაშად არ უნდა ამოწოვოს, თორემ ხესთან ერთად ისიც მოკვდება. ხისა და პარაზიტის ურთიერთობას ინსტინქტის დონეზე არეგულირებს ბუნება. მაგრამ ორფეხა პარაზიტში ეს ინსტინქტი უკვე აღარ მოქმედებს. ფითრად ქცეულმა ადამიანმა აღარ იცის, რაც „იცის“ ფითრმა. აღარ იცის და არც არავინ ასწავლის.

აპოთეოზი

რომის იმპერატორის გარდაცვალების შემდეგ იმართებოდა საზეიმო-სამგლოვიარო ცერემონიალი – „აპოთეოზი“. ცერემონიალის დასასრულს მიცვალებული ღმერთად ცხადდებოდა და „კეთილმონყაღე ღვთაებათა“ (dii propitii) ხომლში იკავებდა ადგილს.

ერთ რომაელ იმპერატორს (არ მახსოვს, რომელს) მძიმე სენმა დარია ხელი. ავადმყოფის სანახავად მეგობარი მივიდა და ჰკითხა, როგორა ხარო.

რალა როგორაო, ამოიგმინა ავადმყოფმა, მგონი ღმერთი ვხდებიო.

საბჭოთა ლიდერები კი მხოლოდ სიცოცხლეში იყვნენ „ღმერთები“.

კონსილიუმი

ოჯახის უფროსს მძიმე სენმა დარია ხელი.

შემფოთებულმა ოჯახის წევრებმა სასწრაფოდ მოიწვიეს კონსილიუმი.

სახელოვანი ექიმები საფუძვლიანად „ჩასხდნენ“ ოჯახში.

დღედაღამ ჭამენ, სვამენ, ღრეობენ.

მადა ჭამაში მოდისო და დღითი დღე სულ უფრო და უფრო მეტს მოითხოვენ.

გალატაკდა ოჯახი. ვალს ვალზე იღებს.

ექიმებს მართლაც რომ მგლის მადა აქვთ.

სნეულისთვის ვის სცალია: არა, ჩემი დიაგნოზი უფრო სწორია და არა, ჩემიო, – თავ-პირს ამტვრევენ ერთმანეთს.

თუმცა ხანდახან, ოჯახის წევრების გასამხნეებლად, სიმღერასაც შემოსძახებენ: „არ მომკვდარა, მხოლოდ სძინავს“...

ავადმყოფი კი სულს ლაფავს.

ქართული პოლიტიკური სპექტრი.

სულის დისციპლინა

მეორე მსოფლიო ომის შემდეგ, თითქმის იმდენ ხანს, რამდენ ხანსაც გაგრძელდა ომი, გერმანიაში არც ერთი მწერალი არ ყოფილაო, – წერს ჰაინრიხ ბიოლი.

გასაგებია, რატომაც.

ცოტა ხნის წინათ – მსოფლიოს ერთ-ერთი ყველაზე მონინავე ქვეყანა, თავმომწონე თავისი ანმყოთიც და თავისი წარსულითაც, თავისი დიადი კულტურით; მომავალიც თითქოს სიკეთის მეტს არას უქადის (ალორძინების ეპოქა იტალიელებისა იყო, XVI ს. – ესპანელების, XVIII ს. – საფრანგეთის, XIX – ინგლისის, XX კი გერმანელებისა უნდა ყოფილიყო, – ამბობს პოლ ვალერი).

დღეს – დამარცხებული, ფეხქვეშ გათელილი, ხერხემალგადამსხვრეული, ნანგრევებად ქცეული. გოთური ტაძრებისა და სასახლეების ჩონჩხები, ჩონჩხადვე ქცეული ადამიანები, უფრო სწორად, ადამიანთა ლანდები. საყოველთაო ზიზღი და სიძულვილი („რა ბედნიერი იქნებოდა კაცობრიობა, გერმანიის ადგილას „გერმანიის ზღვა“ რომ ყოფილიყო“, – წერდა იმხანად კიდევ ერთი ევროპელი მწერალი).

შეძრწუნებული სული თვალს ვერ უსწორებს გრანდიოზული ისტორიული კატაკლიზმის თავზარდამცემსა და გამაოგნებელ შედეგებს.

ადამიანი გაქვავდა და დამუნჯდა.

სისხლთან ერთად მელანიც გაშრა...

მაგრამ გერმანელი უტეხია. თვით სასონარკვეთილებაც და დათრგუნვილობაც მოქმედების სტიმულად იქცა. ერთ მუშტად შეკრულმა შემართებამ, შრომისმოყვარეობამ, მოქალაქეობრივმა შეგნებამ, შესაშურმა ენერგიამ, სულის უმკაცრესმა დისციპ-

ლინამ და ერის მძლეთა მძლე ნებამ სასწაული მოახდინა: ქვეყანა მალე ფენიქსივით აღდგა ფერფლიდან.

ამასობაში კი:

გამარჯვებული, მთელი თავისი პოლიტიკით, ეკონომიკით თუ კულტურით, თანდათან ეფლობა მარაზმში... პიროსის გამარჯვება... სადაც სულს კლავენ, სულის დისციპლინაზე ლაპარაკიც კი სასაცილოა. „ბოროტების იმპერია“, „ევროპის ჟანდარმი“ – ამ ეპითეტებით ამკობენ მას და თიხის ფეხებზე შემდგარი კოლოსის თავგასულობით შემფოთებული მსოფლიო უკვე ფიქრობს:

„რა ბედნიერი იქნებოდა კაცობრიობა, რუსეთის ადგილას „რუსეთის ოკეანე“ რომ იყოს“.

ყურმოკრული ფრაზა:

„ღმერთი მოდაში აღარ არის“.

დიდი ერები

„დიდი ერი“ ისაა, ვინც „აიძულეს“ მსოფლიოს ყველა ქვეყნის განათლების სამინისტროებს თავიანთ სასწავლო პროგრამებში ჩართონ და მსუყე დაკვეთისა და საზღაურის მომლოდინე ისტორიკოსებს საუნივერსიტეტო თუ სასკოლო სახელმძღვანელოებში რაც შეიძლება ვრცლად განახილვინონ მისი „სახელოვანი წარსული“.

„განათლებული კაცობრიობა“, არსებითად, სულ რაღაც ათიოდე ქვეყნის ისტორიას აიგივებს „მსოფლიო ისტორიასთან“.

ჩვენ?

თითო-ოროლა საილუსტრაციო მაგალითადაც არვის ვუნდივართ.

თუმცა, არა: შევარდნაძე, სტალინი!

ოო!

რუსთაველი?

„ვერ ვუპატრონეთ“.

„შური“

„შური არს მწუხარებაჲ სხვისა კეთილსა ზედა“, – ასე განმარტავს სულხან-საბა ორბელიანის „სიტყვის კონა“ ადამიანის ამ ერთ-ერთ ყველაზე უკეთურ გრძნობას.

დიდი ლექსიკოგრაფი სულაც არ იყო ვალდებული, მკითხველისათვის მიეთითებინა ამ სიტყვების წარმომავლობა, რომ-

ლებიც, ვინ მოსთვლის, რამდენჯერაა ციტირებული ქართული მწერლობის, მეცნიერებისა თუ პერიოდული პრესის მიერ.

სამწუხაროდ, ეს ზუსტი და სხარტი დეფინიცია სულხან-საბა ორბელიანს არ ეკუთვნის.

მისი ავტორია ბასილი დიდი.

(იხ. დიდი თეოლოგის პატარა ტრაქტატი „შურისათვის“).

„EGREGIUS“

Egregius ლათინურად „საუცხოოს“, „შესანიშნავს“, „დიდებულს“, „ბრწყინვალეს“ ნიშნავს.

ამ სიტყვის ძირია grex (ნათეს. ბრუნვა – gregis) – „ჯოგი“; „ბრბო“.

საწყისი ხმოვანი ე წინდებულ ეხ-ის სახესხვაობაა (ქართულად ითარგმნება თანდებულად „გან“, „დან“, ან ზმნის რთული წინსართით „გამო“).

ასე რომ egregius-ის პირდაპირი მნიშვნელობა არის, თუ შეიძლება ასე ითქვას, „გამოჯოგებული“, ე. ი. „ჯოგიდან გამოყოფილი“, „ჯოგიდან გამორჩეული“, მოკლედ, „რჩეული“.

ერთი შეხედვით, ჩვეულებრივი სიტყვაა. მაგრამ მხოლოდ ერთი შეხედვით.

სინამდვილეში, შინაგანი წინააღმდეგობა მის ძირსა (grex, gregis) და მნიშვნელობას (egregius) შორის იმდენად კოლოსალური ძალისაა, რომ ამ ძალის საბედისწერო გარეგნული გამოვლენა, მისი მძვინვარება კაცობრიობის ისტორიის მთელ მანძილზე მხოლოდ ატომური ბომბის დამანგრეველ მოქმედებას ან სტიქიურ კატასტროფას თუ შეიძლება შევადაროთ.

ინდივიდისა და სახელმწიფოს, პიროვნებისა და საზოგადოების დაუსრულებელი კონფლიქტი. ნოვატორობისა და რუტინის მარადიული ანტაგონიზმი.

„ჯოგი“ ვერასოდეს ვერ იტანდა „რჩეულს“.

„თეთრი ყვავი“ ანომალიური მოვლენაა და ის ჩაქოლილ უნდა იქნეს.

ასე იყო, ასე არის და მომავალშიც ასე იქნება.

კულტურისა და ცივილიზაციის ნარეკლიანი გზა მოფენილია ცხედრებით.

სოკრატეს სანამლავი, ჯორდანო ბრუ-

ნოს კოცონი, ლავუაზიეს გილიოტინა, პუშკინის დუელი, ილიას სისხლმდინარი შუბლი... ყველას ჩამოთვლა შორს წაგვიყვანდა.

ისტორია ყველაზე დაუნდობლად სწორედ თავის ჭეშმარიტ შემოქმედთა კოჰორტებს მიერეკება სასაკლაოსკენ.

Ave, Caesar, morituri te salutant!¹

ანტინომია

„Мысль изреченная есть ложь“, „წარმოთქმული აზრი სიცრუეა“, – ამბობს ტიტუს ტაყვის შესანიშნავ ლექსში „Silentium!“ („დუმილი!“).

ისე კატეგორიულად ამბობს, რომ, ეტყობა, ჭეშმარიტებად მიაჩნია, რასაც ამბობს.

მაგრამ ეს მშვენიერი სტრიქონი ციდან ხომ არ ჩამოვარდნილა?

პოეტის მიერ იქნა წარმოთქმული.

„წარმოთქმული აზრი სიცრუეა“ თვითონვეა წარმოთქმული აზრი და, მაშასადამე, ის სიცრუეა.

სადღაა ჭეშმარიტება?

აზიელები

პლუტარქეს ცნობით, სპარტის მეფე აგესილასი ამბობდა თურმე: აზიელები თავისუფალ მოქალაქეებად ღმერთს არ უქნია, მაგრამ საუცხოო მონები კი არიანო („საუცხოო“ მართლაც რომ მეფური ეპითეტი). ჩვენ კი ვამტკიცებთ ევროპელები ვართო.

„გონიერი ცხოველი“

„საზოგადოებრივი ცხოველი“, „იარაღის მკეთებელი ცხოველი“, „პასუხისმგებელი ცხოველი“...

შეურაცხმყოფელიც კია ამდენი „ცხოველი“.

მაგრამ ეს შეურაცხყოფა არ არის. ეს ლოგიკური დეფინიციის წესია:

„განსაზღვრება უახლოესი გვარისა და სახეობითი განსხვავების მეშვეობით“ („Definitio per genus proximum et differentiam specificam“)

„ადამიანი გონიერი ცხოველია“.

„ცხოველი“ უახლოესი გვარია „ადამიანი“ მიმართ, ხოლო „გონიერი“ სახის, ე. ი. „ადამიანის“ განმასხვავებელი ნიშანი გახლავთ, რომელიც თვით გვარს, ე. ი. „ცხოველს“ კი არა, არამედ მის სახეს – „ადამიანს“ ახასიათებს.

რა იქნება, პირიქით რომ ვცადოთ?

გვარი განვსაზღვროთ სახის მიხედვით. განმასხვავებელი ნიშანი კი მისი ანტონიმით შევცვალოთ:

„ცხოველი უგუნური ადამიანია“.

თუკი, არსებული წესის თანახმად, გვარს მისთვის უცხო ნიშანს მივანერთ, ვითომ რატომ არ შეიძლება სახეს მისი ნიშანი საპირისპირო ნიშნით შევუცვალოთ?

„ადამიანი გონიერი ცხოველია“ ვითომ რითი სჯობს გამოთქმას – „ცხოველი უგუნური ადამიანია“?

მით უმეტეს, რომ, რაც დრო გადის, ადამიანი სულ უფრო და უფრო უგუნურად იქცევა, ასე რომ, ღმერთს კი არა, თანდათანობით უახლოვდება ცხოველს.

ცოტაც და, თამამად შეგვეძლება იგივეობის ნიშანი დავსვათ მათ შორის.

ენტროპიის პრინციპი

ნებისმიერი წესრიგის დამყარება გარკვეულ ძალისხმევას მოითხოვს, მაშინ როდესაც უწესრიგობა თავისთავად მყარდება.

ძნელი და ადვილი

მიზანში მორტყმა ძნელი, თორემ აცილებას რა უნდაო, – ამბობდა არისტოტელე.

განსაზღვრება

„დრო – ღმერთების ქოფაკი“.

ეს მშვენიერი დეფინიცია XX ს. I ნახევრის ცნობილ ირლანდიელ მწერალს ედვარდ დანსეინის ეკუთვნის.

ავტობიოგრაფები

შექსპირის ერთადერთი ბიოგრაფი თვით შექსპირიაო, – ამბობს ემერსონი.

რამდენად უფრო მეტი უფლებამოსილებით შეგვეძლო გვეთქვა, რომ „რუსთველის ერთადერთი ბიოგრაფი თვით რუსთველია“, და ეს მაქსიმა არა მარტო „ვეფხისტყაოსნის“ ავტორის მსოფლმხედველობის,

¹ იცოცხლე, ცეზარ, სასიკვდილოდ მიმავალნი მოგესალმებიან შენ! (ლათ.).

არამედ მისი პიროვნების იდუმალ სამყაროში წვდომის მეთოდოლოგიურ პრინციპად გვექცია.

ჩემი გამოკვლევა „პლატონი და რუსთველი“ სწორედ ამ მეთოდის მომარჯვების ერთ-ერთი ყველაზე სრული ცდაა.

თუ გამოქვეყნება ელირსა, მკითხველი, ალბათ, დაინახავს, რომ სწორი მეთოდით წარმართულმა კვლევა-ძიებამ საკმაოდ მნიშვნელოვანი შედეგი გამოიღო.

თუმცა, არა, როგორც ჩემი მრავალწლიანი გამოცდილება მარწმუნებს, „ვერსაფერსაც ვერ დაინახავს“.

მომავალი

გერმანელი მწერალი კრისტიან ფრიდრიხ ჰებელი თავის დღიურში წერს: „ჩვენ ყოველთვის მომავლის ხარჯზე ვცხოვრობთ, და რა გასაკვირია, რომ ის კოტრდება?“

ქართული „სახელმწიფო“ ისე გაშმაგებით იღებს ვალებს, რომ მომავალ თაობებს ალბათ სანატრელი გაუხდებათ ჩვენი უბადრუკი ყოფა.

განსაზღვრება

„მოვლენები საგნების ქაფია“.

ამ მშვენიერი დეფინიციის ავტორი პოლ ვალერი გახლავთ.

მიზანი

ადამიანი მიზანია და არა საშუალება.

კანტის ეს დიადი დევიზი დღემდე მხოლოდ იდეალისტური მაქსიმაა და არა რეალობა.

თუმცა ისიც უნდა ითქვას, რომ დღემდე მხოლოდ ამ მაქსიმით იზომება სახელმწიფო პოლიტიკის მორალურობისა თუ ამორალურობის ხარისხი, მხოლოდ ამ მაქსიმით მოწმდება, ეს პოლიტიკა მიზნად – თუნდაც თავის შორეულ მიზნად მიიჩნევს ადამიანს თუ მარტოოდენ საშუალებად?

ამ თვალსაზრისით, რა კრიტერიუმი შეიძლება მიესადაგოს ქართული „სახელმწიფოს“ პოლიტიკას, რომელიც, ეტყობა, მხოლოდ იმას მიეღვის, რომ მათხოვრად აქციოს მოქალაქეთა აბსოლუტური უმრავლესობა?

„ბიუჯეტი“

რუსულმა გაზეთებმა გვამცნეს და ქართულმა გაზეთებმა გადმოხეჭდეს – ინგლის

სის საფეხბურთო კლუბის „მანჩესტერ იუნაიტედის“ წლიური შემოსავალი საქართველოს ბიუჯეტის ტოლფარდიაო.

ყოველწლიური სეკვესტრის წყალობით ჩვენი ბიუჯეტი მალე გაცილებით უფრო სუსტი საფეხბურთო კლუბის შემოსავალსაც ვეღარ გაუტოლდება.

ამ „ბიუჯეტით“ კი ისევე ვერ ამუშავებთუნდაც ყველაზე უფრო უბადრუკ სახელმწიფო მანქანას, როგორც უდაბნოს ვერ მორწყავ რუთი.

„ერის მამები“ კი გვარწმუნებენ, დემოკრატიულ სახელმწიფოს ვაშენებთო.

თუ საკუთარი სასახლეების შენება სახელმწიფოს მშენებლობაა, უნდა ვერწმუნოთ.

„წრის კვადრატურა“

ვინა ვარ მე? რა ადგილი მიჭირავს სამყაროში? საიდან მოვედი და სად მივდივარ? რა არის თვითონ სამყარო? მოკვდავია სული თუ უკვდავი? და სხვა მისთანანი მარადიული კითხვებია.

კითხვები, რომლებიც დასაბამითვე ისმის კაცთა მოდგმის წინაშე და ადამიანიც გაჩენის დღიდან ცდილობს პასუხი გასცეს მათ.

ყოველი საუკუნე, ყოველი თაობა თავისებურ პასუხს იძლევა ამ კითხვებზე.

მირიადობით პასუხი.

ერთი მაინც ამომწურავი რომ ყოფილიყო, მირიადობით ხომ აღარ მოიყრდა თავს.

არც ყოფილა და არც არასდროს იქნება.

სასრული გონება ვერასოდეს ჩასწვდება უსასრულობის ენიგმურ არსს. „გონება უძლურია აზრით მისწვდეს, აზრით მოიცვას უსასრულობის მთელი თვისობრივი თუ რაოდენობრივი მრავალფეროვნება: – ვწერდი დიდი ხნის წინათ პასკალის „აზრების“ კომენტარებში, – საბრალო მეთევზე, ამოდ რომ ცდილობს ანკესით დაიჭიროს ვეშაპი, რომლის სახელია ქემმარიტება“.

მართებულად შენიშნავს ვივეკანანდა:

თვით აბსოლუტი, სასრულ გონებაში გატარებული, უკვე აღარ იქნება აბსოლუტი, რადგანაც რელატიურობისა და სასრულობის ნიშნით აღიბეჭდებაო.

ორი ჭეშმარიტება

„ჩვენ ვიცნობთ ბევრ ჭეშმარიტებას, რომლებიც არ მოიცავენ მთელ ჭეშმარიტებას; – წერდა პასკალი, – რატომ არ შეიძლება არსებობდეს ყოვლისმომცველი, სუბსტანციური ჭეშმარიტება?“

XIX საუკუნის ცნობილი ამერიკელი ფილოსოფოსი ჯოშუა როისი, თითქოს რელატიური და აბსოლუტური ჭეშმარიტების პასკალისეულ კონცეფციას ავითარებსო, თავის შრომაში – „ფილოსოფიის რელატიური ასპექტი“ ამბობს:

„როგორც ჩემი აზრი ნებისმიერ დროს... აერთიანებს რამდენიმე ფრაგმენტულ აზრს გარკვეული ცნობიერი მომენტის ერთიანობად, ზუსტად ასევე, ჩვენი მტკიცებით, უნივერსალური აზრი აბსოლუტურ ერთობად აერთიანებს ჩვენს აზრებს მთელი ობიექტებითა და აზრებით ამ ობიექტების შესახებ, რომლებიც არიან, ყოფილან ან იქნებიან სამყაროში. ეს უნივერსალური აზრი არის ის, რასაც ჩვენ, გავბედეთ და... ღმერთი ვუნოდეთ“.

„მასების ამბოხი“

„ადამიანი-მასა“ – ორტეგა ი გასეტის მიერ დამკვიდრებული სოციოლოგიური ტერმინი.

„ერთისა“ და „მრავლის“ უჩვეულო შერწყმა; თვისებად გარდაქმნილი რაოდენობა; ათასხმიანი და ათასსახიანი ბრბოის პერსონიფიცირებულ სიმბოლოდ ქცეული ადამიანი.

„მასების ამბოხი“ – უღიმღამობისა და უბადრუკობის ჯანყი მაღალი კულტურისა და სულიერი არისტოკრატიზმის წინააღმდეგ.

როგორც უახლესი ისტორია გვიჩვენებს, არსებობს არა მარტო „ადამიანი-მასა“, არამედ „ერი-მასაც“.

თუ XX საუკუნე „ერი-მასების“ ნამდვილი ინკუბატორი იყო, XXI საუკუნე მათი ზრდის, დაფრთიანებისა და თვითდამკვიდრების ხანა იქნება.

მსოფლიო ისტორიის წინაშე დიდებული პერსპექტივა იშლება.

სულიერების კვდომა, კულტურის „ბაბილონის ტყვეობა“.

ანტინომია

„როცა ცრუ ამბობს, ვცრუობო, ცრუობს თუ მართალს ამბობს იგი?“

მეგარელი ფილოსოფოსის ევბულიდეს (IV ს. ძვ. წ. ა.) ამ სოფიზმში ისეა ალუფხული სიმართლე და სიცრუე, რომ მისი გადაჭრის ნებისმიერი მცდელობა დღემდე აზრთა სხვადასხვაობას იწვევს. აქ ყველაზე მარტივი ვარიანტით შემოვიფარგლებით:

დავუშვათ, რომ ცრუ სიმართლეს ამბობს, მაგრამ მაშინ თავის თავს ეწინააღმდეგება, რადგანაც თვითონვე აღიარებს, ვცრუობო.

ხოლო თუ დავუშვებთ, რომ ცრუობს, მაშინ მისივე აღიარების თანახმად („ვცრუობო“) სიმართლეს ამბობს.

ასე რომ, მართალსაც ამბობს და კიდევაც ცრუობს, რაკილა მისი სიმართლე სიცრუედ აღიქმება, სიცრუე კი – სიმართლედ. კაცმა რომ თქვას, ეს პარადოქსი უფროა.

პარადოქსი

პარადოქსი „წინააღმდეგობრივს“, „უჩვეულოს“, „წარმოუდგენელს“ ნიშნავს ბერძნულად.

თუმცა ძველი სტოას ერთ-ერთი უთვალსაზიროესი წარმომადგენლის – კლევანტეს (III ს. ძვ. წ. ა.) აზრით, პარადოქსი გონებას კი არ უპირისპირდება, არამედ წარმოდგენას, შეხედულებას (paravdoxo ouj paravlogo).

თავის ბრწყინვალე ნიგნში „მათემატიკა. განსაზღვრულობის დაკარგვა“, რომელსაც თამამად შეიძლება ეწოდოს მათემატიკის ფილოსოფია, ცნობილ ამერიკელ მეცნიერს მორის კლაინს მოაქვს პარადოქსის ასევე ბრწყინვალე ნიმუში:

შეუძლია თუ არა ყოვლისშემძლე არსებას (ღმერთს) შეუმუსვრელი საგნის შექმნა? – საგნისა, რომლის მოსპობაც და განადგურებაც შეუძლებელია.

რა თქმა უნდა, შეუძლია. რომ არ შეეძლოს, ყოვლისშემძლევ აღარ იქნებოდა. მაგრამ რაკი ყოვლისშემძლეა, ცხადია, მის მიერვე შექმნილი შეუმუსვრელი საგნის შემუსვრა და განადგურებაც შეუძლია.

ცრემლი და ღიმილი

პოეტი აკვირდება მატლს.

სიმახინჯეში მატერია ქვითინებსო, — ამბობს გაბრიელა მისტრალი.

მეორე პოეტი კი მატერიის ღიმილს უწოდებს ყვავილს – ეს მორის მეტერლინ-ბია.

მეტათეზისი

ლანდი იგივეა საგნისათვის, რაც ექო – ბგერისთვის.

თუ ადგილს გავუცვლით ორ გრძნობას – მზერას და სმენას, შეიძლება ითქვას, რომ

ლანდი საგნის ექოა, ექო კი – ბგერის ლანდი.

ღმერთს – ღმრთისა

ღმერთს – ღმრთისა, კეისარს – კეისრისა, ხალხს – ბუს კვერცხები.

სიზმარი

მარკუს ავრელიუსი: „გამოფხიზლდი და გონს მოეგე, ხოლო რა გამოფხიზლდები და შეიცნობ, რომ სიზმრები გტანჯავდნენ მხოლოდ, ხელმეორედ გამოფხიზლდი და უმზირე ამქვეყნიურ ამაოებას, როგორც წელან სიზმარეულ ჩვენებებს უმზერდი“.

კალდერონი: „ცხოვრება სიზმარია და სიზმარიც, თავის მხრივ, სიზმარია მხოლოდ“.

შექსპირი: „ჩვენ იმავე მასალისაგან ვართ ნაგები, რომლითაც ითხზვიან ზმანებები,¹ და ჩვენი მყიფე სიცოცხლე მოცულია სიზმრით“.

„არცოდნის ცოდნა“

„დაივიწყე ცოდნა და ყოვლისმცოდნე გახდები“, – ლაო-ძი.

ჯუან-ძი კი ამბობს:

„იცი თუ არა, რაშია ყოველივე არსებულის ქეშმარიტება?“

მე ვინ მომცა მაგისი ცოდნა?

იცი თუ არა ის, რაც არ იცი?

მე ვინ მომცა მაგისი ცოდნა?

მაშ, არაფერი შენ არ იცი?

მე ვინ მომცა მაგისი ცოდნა?

მაინც ვეცდები მოგახსენო:

აბა, რა ვიცი, რაც მე ცოდნა მგონია, რა არის, თუ არა არცოდნა?

აბა, რა ვიცი, რაც მე არცოდნა მგონია, რა არის, თუ არა ცოდნა?“

„პროფესიონალი პატრიოტები“

ეს „მშვენიერი“ ტერმინი, თუ არა ვცდები, ბორხესს ეკუთვნის.

პროფესიონალი, საერთოდ, გაცილებით მეტს ნიშნავს, ვიდრე დილეტანტი.

იგივე ითქმის „პროფესიონალ პატრიოტზედაც“, დილეტანტ პატრიოტთან მიმართებით?

ვაი იმ ერს, სადაც პატრიოტიზმი პროფესიად არის ქცეული.

როგორ მოგწონთ: „პროფესიონალი დედა“ ან „პროფესიონალი შვილი“?

სიბერე

სიბერის ორიგინალური დეფინიცია ეკუთვნის XVI ს. სახელგანთქმულ იტალიელ მათემატიკოსსა და ექიმს ჯიროლამო კარდანოს:

„სიბერის მგომბელთ მე ვეუბნებოდი: ბებერი ისაა, ვინც მიატოვა ღმერთმა“.

თუ კარდანო სწორია, კაცობრიობას უკვე მიხრწნილების ასაკი უდგას.

„ელი, ელი! ლამა საბაქთანნი?!“

„არცოდნის ცოდნა“

„რაც მეტი ვიცი, მით მეტის ცოდნა გვჭირდება. ცოდნასთან ერთად იზრდება არცოდნაც, ანუ არცოდნის ცოდნა“, – შენიშნავს ერთგან ფრიდრიხ შლეგელი.

ისტორიკოსი და წინასწარმეტყველი

„ისტორიკოსი წარსულის მიმართ მიქცეული წინასწარმეტყველია“, – ეს დეფინიცია ფრიდრიხ შლეგელს ეკუთვნის.

პოლ ვალერი კი ცოტა სხვანაირ კონ-

¹ მართებულად შენიშნავს მიგელ დე უნამუნო: აქ თვით ადამიანიც სიზმართანაა გაიგივებული; დიდებულია სიზმარი, რომელიც ხედავს სიზმარსო...

ტექსტში აკავშირებს ერთმანეთთან ამ ორ „პროფეტს“:

„ისტორიკოსი და წინასწარმეტყველი ერთსა და იმავე ქურში სხედან. გაუშვი, ისხდნენ“.

მკვდარი წიგნები

„წიგნებს იგივე მტერი ჰყავს, რაც ადამიანებს, – ამბობს პოლ ვალერი, – ცეცხლი, წყალი, დრო და მათივე საკუთარი შინაარსი“.

ამათგან ყველაზე საშიში მტერი „მათივე საკუთარი შინაარსია“.

შოპენჰაუერი წერს:

„ჰეროდოტეს ცნობით, ერთხელ, თავის უზარმაზარ ლაშქარს რომ ათვალიერებდა, ქსერქსეს ერთმა აზრმა გაუელვა თავში და უეცრად ატირდა თურმე: ამდენი ხალხიდან ასი წლის შემდეგ ერთიც არ დარჩება ცოცხალიო.“

ვის არ მოჰგვრის თვალზე ცრემლს ბაზარზე გასაყიდად გამოტანილი წიგნების სქელი კატალოგის დანახვა, როცა გაიფიქრებს, რომ მთელი ამ სიმრავლიდან ათი წლის შემდეგ ერთიც არ დარჩება ცოცხალი!“

ან ათი წელი რად უნდა? წიგნების უმრავლესობა მკვდრადშობილია.

ინფარქტი

რაც თავი მახსოვს, სიკვდილი გარედან მიკაკუნებდა კარზე.

ახლა კი შიგნიდან მეძახის.

ესაა და ეს.

ხმა მლაღადებლისა

ტელევიზორს ვუყურებ. ვუსმენ პაპის საშობაო სიტყვას. იტალიურიდან ლათინურზე გადადის, ლათინურიდან – იტალიურზე.

დაჩაჩანაკებული ბერიკაცი, წელში მობღუნებული, თავჩაქინდრული. პირიდან ნერწყვი ჩამოსდის; უსიამოვნო სანახავია.

კომუნისტების მიერ მიგზავნილი მკვლელის მსხვერპლი.

ხორცის გარსი შემოსცვეთია. სულიდა ფეთქავს და ცოდვილ კაცობრიობას კურთხევასავით აფრქვევს დაუფინყარ სიტყვებს, რომლებსაც ხვალვე დაივიწყებენ:

“Non è pace senza giustizia, non è giustizia senza perdono”.

(„არ არის მშვიდობა სამართლიანობის გარეშე, არ არის სამართლიანობა მიტევების გარეშე“).

რემინისცენცია

პაპის ეს სიტყვები მე რატომღაც ინდური „დჰამაპადას“ ერთ პატარა პასაჟს მაგონებს:

„ამქვეყნად სიძულვილი არასოდეს არ წყდება სიძულვილით, არამედ მხოლოდ სიძულვილის უქონლობით წყდება. ესაა დასაბამიერი დჰამა“.

ბერნარდ შოუს პიესაში „კეისარი და კლეოპატრა“ რომის მბრძანებელი ეუბნება ეგვიპტის დედოფალს:

„გესმის? ახლა რომ სასახლის კარს გიმტვრევს, იმ ხალხს სწამს შურისგება მკვლელობისათვის. შენ მოკალი მათი ბელადი, და ისინი მართალნი იქნებიან, თუ სამაგიეროდ მოგკლავენ შენ. თუ არა გჯერა, ამ შენს ოთხ მრჩეველს დაეკითხე. მაშინ კი მე, იმავე სამართლის ძალით, უნდა გავჟღიკო ისინი, რაკილა თავიანთი დედოფალი მოკლეს, და მეც, ჩემი მხრივ, მოკლულ ვიქნე მათი თანამემამულეების მიერ, იმის გამო, რომ ჩემი ლაშქრით მათ სამშობლოში შევიჭერი. მაშინ რომსაც სხვა რა გზა ექნება, გარდა იმისა, რომ მუსრი გაავლოს ამ მკვლელებს, რათა მსოფლიოს უჩვენოს, რომ შურს იძიებს თავისი შვილებისა და თავისი ღირსებისათვის? და ასე გაგრძელდება უკუნისამდე, ვიდრე ღმერთები არ დაიღლებიან სისხლით და არ შექმნიან ადამიანთა ახალ მოდემას, რომელიც შეძლებს გონების ხმას მიუგდოს ყური“.

ეტყობა, ღმერთები ჯერ კიდევ არ დალილან სისხლით.

„გიყვარდეს მტერი შენი“, – „ახალი აღთქმის“ ეს შეგონება შორეულ მომავალში განსახორციელებელ იდეალად რჩება (თუკი საერთოდ უწერია ხორცშესხმა).

დღევანდელ სინამდვილეში კი კვლავინდებურად მბრძანებლობს „ძველი აღთქმისეული“ „სისხლი სისხლისა წილ“.

„ბუნებისათვის კაცისა“

„დჰამაპადიდან“:

„ძვლებითაა ნაშენი ეს ციხე-სიმაგრე, სისხლითა და ხორციით ნალესი; სიცრუე და ორპირობა, სიბერე და სიკვდილი ჩაკირულია მის კედლებში“...

„ღმერთი იყო და მოკვდავ კაცს ქმნიდევ?“ – ირონიულად კითხულობს დასავლელი ბრძენკაცი.

ისევ „დჰამაპადიდან“:

„როგორც მწყემსი სახრით მიდენის ჯოგს საძოვრისკენ, ისე სიბერე მიერეკება ცოცხალ არსებებს სიკვდილისაკენ“.

სიკვდილის შიში

სიკვდილის შიში, უწინარეს ყოვლისა, ცნობიერების ჩაქრობის, მისი სრული გაქრობის შიშია.

ნეტავი როგორ ხვდებიან გიჟები სიკვდილს?

განსაზღვრება

„სიბერე – სიკვდილით გარშემორტყმული კუნძული“.

ეს სხარტი დეფინიცია XIX ს-ის ეკვადორელ მწერალს, ხუან მონტალვოს ეკუთვნის.

SI CONTRAVERSIM? – თუ პირიქით?

(speculari ratione – სარკისებურად)

Homo homini lupus – ადამიანი ადამიანისათვის მგელია.

Lupus lupo homo – მგელი მგლისათვის ადამიანია.

კორუმპირებული ხელისუფლების დევიზი

სხვას ნუ დაუტოვებ შესაჭმელად იმას, რაც შენ თვითონ შეგიძლია შეჭამო.

გამონაკლისი

„ – ეს მე არ მომწონს.

– რატომ?

– ჯერ კიდევ არ ავმალლებულვარ აქამდე.

ოდესმე ერთ კაცს მაინც თუ უპასუხნია ასე?“ – კითხულობს ნიცშე.

სხვისი რა მოგახსენოთ და, ყოველ შემთხვევაში, ერთ კაცს მაინც უპასუხნია:

„რაც გავიგე, დიდებულია, ხოლო რაც ვერ გავიგე, ალბათ, კიდევ უფრო დიდებული იქნება“, – უთქვამს სოკრატეს ჰერაკლიტეს თხზულების – „ბუნებისათვის“ – ნაკითხვის შემდეგ¹.

(ამ თხზულებიდან მხოლოდ ასიოდე მოკლე ფრაგმენტმა მოაღწია ჩვენს დრომდე).

ატომური ენერჯია

„ძნელი იყო ატომის სამყაროში შეღწევა, მაგრამ ადამიანმა მაინც შეძლო ეს.

უფრო ძნელი იქნება იქიდან გამოღწევა“.

ეს სიტყვები პოლ ვალერის ეკუთვნის, რომელსაც კვერს უკრავს ინგლისელი მწერალი კვენტინ რეინოლდსი:

„სწავლულებმა გახლიჩეს ატომი. ახლა ატომი გაგვხლეჩს ჩვენ“.

„მაინც რა არის ყოფა ჩვენი?“...

ქრისტესი არ იყოს, ბუდაც იგავებით ელაპარაკებოდა ხოლმე თავის მოწაფეებს.

ტრიალ მინდორში ქარივით მიჰქროდა კაცი.

უკან გავეშებული ვეფხი მისდევდა.

გულგახეთქილმა მიიბრინა უძირო ხრამის პირას, იქვე ეულად მდგარ უსურვავს ჩაებლაუჭა და უფსკრულში ჩაეკიდა.

თავს ვეფხი დაჰღმუოდა.

კლდიდან ორი თავგი გამოძვრა და ვაზს დაუნყო ღრღნა.

ერთი თავგი თეთრი იყო, მეორე – შავი. შეძრწუნებულმა ძირს ჩაიხედა.

იქ, საკბილოს მოლოდინში, მეორე ვეფხი ბრდღვინავდა.

მოშივდა.

ოდნავ განზე მსხმოიარე მარწყვს მოჰკრა თვალი.

ნაყოფი წითლად ღუოდა.

ცალი ხელით ლერწს ჩაფრენილმა მეო-

¹ ჰერაკლიტეს „ბნელს“ (skoteinov) უწოდებდნენ თანამედროვენი, მისი სტილის „ბუნდოვანების“ გამო, თუმცა ამ „ბუნდოვანების“ მიზეზი სინამდვილეში მისი აზრის სიმაღლე და სიღიადე იყო.

რეთი მარწყვს დაუნყო გლეჯა.
აჰ, რა ტკბილი იყო!

მე მალე წავალ

წასვლით კი წავალ, მაგრამ ყოველთვის რატომ ვგრძნობდი, რომ არც მოვსულვარ?

დავინწყებული სიტყვა

ძველი ჩინელი მოაზროვნისა და პოეტის ჯუან-ძის ლექსი.

პროზაულად გადმოღებული დაახლოებით ასეა:

ბადით იჭერენ თევზს. თევზს რომ დაიჭერენ,

ბადეს ივინყებენ.

მახით იჭერენ კურდღელს. კურდღელს რომ დაიჭერენ,

მახეს ივინყებენ.

სიტყვებით გამოხატავენ აზრს. აზრს რომ მოიხელთებენ,

სიტყვას ივინყებენ.

ნეტა ეს დავინწყებული სიტყვა მანახა და მასთან მალაპარაკა.

თეატრალური სამყარო

ალარ მახსოვს, ვის ეკუთვნის ეს „ნაკვეთი“:

თეატრში რეჟისორი ღმერთია, მაგრამ მსახიობები ათეისტები არიანო.

გრიგალზე ძლიერი

კასტილიაში (ესპანეთი) პატარა დაბის – სეგობრიგის განაპირას „ყოვლისმმუსვრელი დროის“ მიერ დაბზარულ მარმარილოს ვეება ლოდს დღესაც ამშვენებს წარწერა:

„შეხედე, მგზავრო! აქ ჩაიარეს ავგუსტუსის ლეგიონებმა. შეხედე და დაიხსომე: ჩვენ გრიგალზე სწრაფად დავექრივართ!“

გრიგალმა დიდი ხანია გადიგრიალა. წარწერა კი დარჩა და სევდიანად შეახსენებს გამვლელ-გამომვლელს რომის ოდინდელ დიდებას.

ვინ იცის, ვისი ჯერია?

უნივერსალიზმი

სულერთია, საიდან იღებ წყალს პატარა თასით – გუბიდან თუ ოკეანიდან: ორსავე

შემთხვევაში თანაბარი მოცულობის წყალი ამოგაქვს.

მთავარი ის კი არ არის, თუ სად ვეძებთ ჩვენი გონების წინაშე მდგარი მტანჯველი და თავსამტვრევი კითხვების პასუხს, არამედ ის, თუ რითი ვეძებთ.

ამიტომაც უნდა ვცდილობდეთ სულ უფრო და უფრო მეტად გავაფართოვოთ ჩვენი ცნობიერების ფარგლები, რათა, შეძლებისდაგვარად, მეტის მომცველი გავხადოთ იგი.

„არის უფრო ფასეული რამ, ვიდრე ორიგინალობა, – ამბობს პოლ ვალერი, – სახელდობრ, უნივერსალურობა.“

ეს უკანასკნელი მთლიანად მოიცავს პირველს და, საჭიროების მიხედვით, იყენებს ან არ იყენებს მას“.

სისხლის ალება

პირველყოფილი თემური წყობილებიდან მომდინარე ეს სისხლიანი ჩვეულება არცთუ შორეულ წარსულამდე საერთო იყო მთიანეთში მობინადრე ბევრი ტომისთვის.

შვეიცარიელ მთიელებს ძველად ასეთი წესი ჰქონდათ:

როდესაც სისხლი იყო ასაღები, თოფის სასხლეტს თოქს გამოაბამდნენ, რომელიც ათ და ზოგჯერ ას კაცსაც შეეძლო თავისუფლად ჩაებლუჯა ხელში.

ამ გზით ინანილებდნენ დანაშაულს და, შესაბამისად, პასუხისმგებლობასაც.

ეს თოქი „საბჭოეთის დიად ქვეყანაში“ წარმოუდგენლად დაგრძელდა.

სისტემას დამნაშავეები სჭირდებოდა.

ასეულები და ათასეულები აღარ კმაროდა, მილიონები იყო საჭირო.

არა მარტო პირნავარდნილი კაცის-მკვლელები, არამედ სულისა და სულიერების ჯალათებიც.

სიცოცხლის ფასი ჩირად იქცა.

ამიტომ ერთნიც და მეორენიც „მშობლიურ სტიქიაში“ ლაღად გრძნობდნენ თავს.

სისტემა შეიცვალა, სიტუაცია, არსებითად, უცვლელი დარჩა.

გაუქმდა მხოლოდ „ხალხის მტრის“ სოციალური სტატუსი.

მაგრამ „დემოკრატიის“ უნიათობამ და სახელისუფლებო სტრუქტურებისა და კრი-

მინალური სამყაროს სიმბიოზმა არნახული გასაქანი მისცა მასობრივ ხოცვა-ჟლეტას.

დაუსჯელობის სინდრომი.

დღემდე ამოდ შეღალადებს ზეცას ურიცხვი მსხვერპლის სისხლი.

ყრუა ზეცა, მინაზე კი კვლავაც გრძელდება სისხლიანი ორგის თავანყვეტილი თარეში.

ოქსიმორონი

– რამდენი მეგობარი გყავს?

– არც ერთი; ამ მხრივ, მართლაც რომ,

ლატაკი ვარ.

– მტერი?

– ოო, აქ კი – **მილიონერი!**

ეპიგრაფი

„ჩემზე ამბობენ: „რატომაა, რომ სიბრძნის ეს ტრფიალი უარს არ ამბობს ფუფუნებაზე? ან რატომ გვმოდღვრავს, სიმდიდრე უნდა გძულდეთო და თვითონ კი

ხარბად ეპოტინება მას? რატომაა, რომ სიცოცხლე სძულს და ცოცხლობს, ხოლო ავადმყოფობა ზიზლის ღირსადაც არ მიაჩნია, მაგრამ თვალის ჩინივით კი უფროთხილდება და თავს დაჰკანკალებს ჯანმრთელობას? რატომაა, რომ განდევნა თითქოს ჩირადაც არ უჩანს, მაგრამ, თუ შეძლო, სამუდამოდ სამშობლოში დარჩება და სულსაც აქვე დალევს?“

ძალა რომ მყოფნოდა და ოდესმე დამენერა ჩემი უსაყვარლესი მწერლის, შინაგანი წინააღმდეგობებით გათიშულ-განანამები და ჯვარცმული კაცის – ლევ ტოლსტოის „ცხოვრება“, ერთ-ერთ თავს ეპიგრაფად უთუოდ სენეკას ამ სიტყვებს წავუმიძღვარებდი (სენეკა მისი ერთ-ერთი კუმირი იყო).

VITA-SUICIDA¹

„სიცოცხლის პირველი საათი ერთი საათით ამოკლებს სიცოცხლეს“ (სენეკა)².

¹ სიცოცხლე – თვითმკვლეელი (ლათ.).

² სენეკამ სიცოცხლე თვითმკვლელობით დაასრულა.

ტუიაჰ! ჯანო ჯიქიძე

*იყავით გონიერნი, ვითარცა გველნი და
უმანკონი, ვითარცა ტრედნი.
სახარება მათესი, 10. 16.*

•

მტერმა ბავშვობაშივე დამაობლა.

ჩემმა გვარტომმა შურისმაძიებლად აღმზარდა.
მოვინიფე თუ არა, მეც ხელი გამოვიღე.

ვიდრე უცოლო ვიყავი, ვომობდი, ვარბევდი,
ვკლავდი და ამას ვაკეთებდი იმიტომ, რომ მტერი
აქეთ არ მომხტომოდა, არ დავერბიე, არ მოვეკალი...

ბოლოს ის მტერი სულ დავეჯაბნეთ, დამარცხებულებს ავდიეთ ბოლომდე. მაღალმთის სოფლის კაცები მედგრად დაგვიხვდნენ, გზა შეგვიკრეს, ბევრი გვაზარალეს, ბევრი დაგვიხოცეს, მაგრამ სიმრავლით დავეჯაბნეთ, ხმალდახმალ გადავეერიეთ – გავჟულიტეთ ერთიანად; მერე სოფელში მივუვარდი; ერთმანეთზე ტერასებად შეფენილი სახლები დავირბინეთ – მათი ქალების და ქონების ხელში ჩაგდება გვინდოდა. ქონება მოვიალაფეთ, საქონელი წამოვასხით, ქალებისა კი რა მოგახსენოთ – ვერ შევიპყართ, რადგან ერთიც არ დაგვხვედრია. ვიფიქრეთ, სადმე თუ გაიხიზნენო.

ახლომახლო ტყის გაჩხრეკა მოვინადინეთ, მაგრამ აღარ დაგვჭირდა. ვნახეთ, სოფლის განაპირას, კლდის ძირში ეყარნენ დაჩეჩქვილები, დალენილები; თურმე ქარაფიდან გადაჭრილან ხელიხელჩაკიდებულები – ქალები და ბავშვები – ოცდათორმეტი სული...

ნანახმა შემძრა.

თანამებრძოლებისთვის არაფერი მითქვამს. ჩემს თავთან და მაღალ ღმერთთან აღთქმა დავდე: აღარასოდეს მივუხტებოდი, აღარ დავარბევდი, არ მოვკლავდი, აღარ ვიძალადებდი...

უკუქცევის წინ ჩვენი უხუცესის – „ჯვარი და გველის“ გვარტომის პატრიარქის – ლოცვად და წყევლად ნათქვამი ხმამაღლა და ერთხმად გავიმეორეთ – მადლობა ვუთხარით ღმერთს, რადგან მტრის ძლევის ძალა მოგვცა; დავლოცეთ ჩვენი მარჯვენა, ხოტბა შევასხით ომში დაღუპულებს; დავწყევლეთ მტრის ჯიშში, ჯილაგი და საცხოვრისი... გული ვიჯერეთ.

წამოვიღეთ ალაფი, წამოვიყვანეთ დაქრილები, წამოვასვენეთ ჩვენი დაღუპული თანამებრძოლები და დავბრუნდით შინ.

სიცილ-ტირილში გავატარეთ შემდგომი დღეები და თვეები: დავიტირეთ და დავკრძალებით ჩვენი მიცვალებულები, ვიტრიალებით ჩვენი საქმენი საგმირონით...

●

მას შემდეგ ათი წელი გავიდა.

რადგან მტერი აღარ გვყავდა, მშვიდობიანი დროება გვედგა, ეს კი ჩემი აღთქმის შესრულებაში ხელს მინყობდა. სამი ცოლი შევიერთე, ექვსი შვილი შევიძინე; ლალი ვიყავი – არავისი მშურდა, არც ვინმეს ვეტოქებოდი; ამპარტავნობა და „მჯობნის მჯობნი“ საბოლოოდ უკუვამდე – აკი ვთქვი, ლალი ვიყავი-მეთქი...

ერთი ყრუ სიმი მაინც გაიჟღერებდა ხოლმე ჩემს სიმღერასავით ცხოვრებაში – დროდადრო თავს მახსენებდა ის მტრის სოფელი, უფრო სწორად – ნასოფლარი...

მე ჩემსას ვცდილობდი – მიყვარდა, ვხნავდი, ვთესავდი, ვმკიდი, ვმწყემსავდი; როგორც შემეძლო, ვახმაურებდი შრომის და სიყვარულის სიმღერას, რათა სხვა ხმა ჩემს ყურთასმენას არ მოწვედნოდა, მაგრამ ამაოდ – დროდადრო იმ ყრუ სიმის ყალბი ბგერა ჩემს გემოზე სიმღერას მიშლიდა, მირევდა, მრევდა...

ზოგჯერ მზერა გამიბოდა მთისკენ, იმ ნასოფლარისკენ, სადაც ფეხი არავის დაგვიდგამს მას შემდეგ, რაც იქაურობა მოვაოხრეთ. არც გვჭირდებოდა – სათიბიც

საკმარისი გვექონდა და საძოვარიც, სახნავიც და სათესიც... ეგ კია, ნადირობისას, ჩვენ (ანუ „ჯვარი და გველის“ გვარტომის მონადირეებს) ზოგჯერ მაინც დავგვჭირებია გეზის შეცვლა და მტრის (ანუ „ბუ და ჯვარის“ გვარტომის) ნასოფლართან მიახლოება, მაგრამ გზიდან არ გადაგვიხვევია; მხოლოდ შორიდან შეგვითვალაიერებია ის სიმწვანეში ჩაფლული ნასახლარი ტერასები; არც კი გვიცდია ასვლა-მისვლა და ახლოდან თვალის შევლება. ეს მაფიქრებინებს, რომ სხვასაც ანუხებდა სინანულის გრძნობა; ანუ სხვასაც ახსოვდა დაუმორჩილებელი თვითმკვლელების – ქალების და ბავშვების – გვამების გროვა, ყვავ-ყორნების საჯიჯგნად რომ დავტოვეთ მაშინ, ათი წლის წინათ...

●

დრო გადიოდა. ჩემიანებთან თითქოს ყველაფერი რიგზე მქონდა.

განმარტოების სურვილი თანდათან მეჩეროდა და ფიქრს ვეძალეობდი – სანადიროდ მარტო დავდიოდი, სათევზაოდ მარტო დავდიოდი... ხელცარიელი არასდროს ვბრუნდებოდი, მაგრამ ჩემი ცოლების უხმო წყრომას მაინც ვიმსახურებდი. მონადირეებისგანაც წყრომას ვიმსახურებდი. ჩემი განდევნილობა ლალატს ჰგავდა, მაგრამ, რადგან მტერი აღარ გვყავდა, ხმამაღლა არავინ მსაყვედურობდა...

ბოლოს, როცა გულჩათხრობილობაც დამჩემდა, ცოლ-შვილს აღერსი მოვაკელი, ჩვენი გვარტომის უხუცესმა თავისთან მიხმო და მამაშვილურად ამიხსნა, რომ ასე არ შეიძლება, ჩვენი ხალხის ტოტემი – „ჯვარი და გველი“ – მავალდებულებს, რომ მამაპაპური რწმენით და სიბრძნით ვიცხოვრო... მოკლედ, გონს უნდა მოვეგო; თუ ამას თვითონ ვერ შევძლებ, დამეხმარება – შემელოცავს-გამომილოცავს და ცხოვრების ხალისს დამიბრუნებს, არადა... ქვეყანა დიდია – ჯობს, გადავიხვეწო... თუ ამას ვიზამ, დარდიც არ უნდა მქონდეს – ჩემს ცოლებს თავის ვაჟებს შერთავს და ჩემს შვილებსაც მათვე მიაშვილებს; სახლ-კარს და საქონელს თვითონვე უპატრონებს... აი, ასე – ყველაფერი მარტივად მოგვარდება, თუ მევე არ გავართულებ...

ვერ ვიტყვი, რომ ასეთი შინაარსის ნათქვამს არ ველოდი. პატრიარქის სიტყვებს არ დავუზაფრივარ, სასონარკვეთაში არ ჩავუგდივარ. იმასაც ვერ ვიტყვი, რომ, ჩემს წუხილს თუ გულახდილად გამოვთქვამდი, გვარტომის მეთაური ჯეროვნად გამიგებდა. ჯვარდაგველური ცოდვების გამოსყიდვა რომ მინდოდა, მთელი სიცხადით ჯერ მეც არ ვიცოდი. ამიტომ მთავარზე დუმილი ვარჩიე, მამაშვილური დარიგება-შემოთავაზებისთვის მადლობა ვთქვი და მოსაფიქრებლად დრო ვითხოვე. ვუთხარი: ცოტა ხნით სანადიროდ განვმარტოვდები; თუ მალე დავბრუნდი, სულით და ხორციით თქვენი ვიქნები და... თუ ერთ თვეში არ გამოვჩნდი, იყოს ნება თქვენი!

ხელი ხელს დავკარით, გადავხვიეთ; მხარზე ვეამბორე, დავემშვიდობე და დავშორდი.

თითქოს გულიდან ლოდი ამეცალა – ამსუბუქებული წამოვედი.

მრცხვენოდა, მაგრამ ჩემს თავს გამოვუტყდი, რომ ყველაფერზე მეტად მინდოდა მოხილვა იმ ადგილისა, სადაც სხვასთან ერთად ცოდვა-ბრალი მეც დავატრიალე, სადაც, თვითმკვლევლობის გარდა, სხვა გამოსავალი არ დავუტოვე მთის სოფლის მოსახლე ბუდაჯვრელ ქალებს და ბავშვებს.

ჩემს სახლეულს ისე გამოვემშვიდობე, თითქოს უკანასკნელად ვხედავდი. ორმა ცოლმა და ექვსმა გოგომ სლუკუნით მომიდის გასაცლიებლად სოფლის ბოლომდე, მესამე ცოლი ფეხმძიმედ იყო, ბიჭი ეჯდა მუცელში (ერთ თვეში უნდა გაეჩინა) და... იმ ჩემმა ჯერარშობილმა ვაჟმა გასაცლიებლად არ გამოუშვა – შეუძლოდ გახადა...

ზურგზე საგზლით აბგა მოვიგდე; მშვილდი და კაპარჭი, ქამარ-ხანჯალი მეომარივით შევისწორე, ცხენზე უარი ვთქვი და დავიბარე:

თიბვამდე დავბრუნდები, დანარჩენი პატრიარქმა იცის.

გული დამწყდა, გულში რაღაც ჩამწყდა, მაგრამ უკან აღარ მიმიხედავს, გზას ისე გაუვდექი.

იქნებ, არც იყო საჭირო, თუმცა სოფ-

ლიდან მომზირალთა თვალის ასახვევად გეზი ზეგნისკენ ავილე; თვალს რომ მივეფარე, მთისკენ ავუხვიე. მონადირეს ვგავდი, მაგრამ ნადირობას არ ვაპირებდი – ჯერ იქამდე უნდა მიმეღწია, ი-ქამ-დე...

მუხლამდე მდინარეში გავედი, მთის ფერდს ავუყევი. ადრინდელი გზა-ბილიკი წაშლილიყო – ეკალ-ბარდს და ჯაგნარს დაეფარა. უგზობის აღმართი ძალით ავარდვიე, ცოტათი გავივაკე და საკმაოდ ახლოდან დავინახე ბუდაჯვრის მთის ნასოფლარი.

შევისვენე და ირგვლივ მიმოვიხედე: სიმწვანე, ნაკრძალივით ხელუხლებელი ბუნება, ადამიანის სამკვიდრო – დამცრობილი და ტყე – შეტევაზე; მდელოზე ტყის ბინადრები დაკუნტრუშობენ – ირმები, შვლები მხედავენ, მაგრამ დაფეთებულები არ გარბიან, თუმცა არც ახლოს მიკარებენ და, ცხადია, არც ჩემკენ მოემურებიან, რომ ფეხებზე მომელამუნონ და საალერსოდ განვდილი ხელები ამილოკონ...

მაინც მონადირის ჟინმა მძლია. ვიფიქრე: ერთ შველს მოვინადირებ, დროებით აქ დავრჩები, ღამეს ბუდაჯვრის ნასოფლარში გავათევ, დღისით ამ სილამაზეში ვისუნთქებ, ვიფიქრებ ჩემს საფიქრალს, მოვიფიქრებ და მერე შინ დავბრუნდები...

მდელოზე წელამდე ბალახში ნელ-ნელა ჩავიმუხლე, გველივით მოქნილად გავისარჯე – მშვილდი მხრიდან ჩამოვილე, კაპარჭიდან ისარი ამოვაცოცე, მშვილდ-ისარი გავმართე, მოვზიდე და ოციოდე ბიჯის მოშორებით შველს დავუმინხე. ცალთვალ-მოჭუტულმა ნადირს მზერა გავუშტერე, თუმცა შველი სამიზნედ მაინცდამაინც არ ვარგოდა – თავ-კისრით საძოვრად წახრილი, ირიბად იდგა; მერე სულაც შებრუნდა და ჩემკენ ზურგით დადგა; უფრო სწორად, ლამაზად მოხატული უკანალი მიჩვენა – თითქოს აქეთ დამიმიზნა...

არ უნდა მესროლა.

მაინც ვესროლე.

იმ თვალის დახამხამებისოდენა დროში, როცა მშვილდის ლარს თითები ვუშვი და ისარი ვისხლიტე, მარჯვენა მხარში, უკ-

ნიდან, ისეთი უეცარი ტკივილი ვიგრძენი, თითქოს ჩემგან მძლავრად გატყორცნილი ისარი მევე მომხვედროდეს...

შევყვირე და პირდაღმა ჩავემხე ბალახში. ხელი გავისვი – ისარი მართლა მომხვედროდა. კიდევ ორი ისარი მომხვდა ფერდებში, მაგრამ ღრმად ვერ უნია... პირველისგან კი იმდენი სისხლი ამოჩქეფდა, კისერზე გადმომდიოდა... ადგილიდან დაძვრა ვეღარ მოვახერხე – უკვე თვალთ მიბნელებოდა, გონებას ვკარგავდი, მაგრამ იმდენი კი შევძელი, რომ მარცხენათი მხარეუკუღმა ისარს მივწვდი, გადავტყე და ფრთიანი ნატეხი მხერადაბინდულ თვალებთან ახლოს მივიტანე – მტრის ტოტემი ეხატა – ბუ და ჯვარი. მაშინვე ხანჯალს ვეცი. ყელს გამოვიღადრავ და ტყვედ მაინც არ ჩავვარდები, – ფიქრობდა გონება, მაგრამ სხეული ქმედებით ვერ მიყვებოდა. ახია შენზე! – ბოლო აზრმა მანჭვა-გრეხით ჩაიარა და დავიბანგე...

ჩემივე ხმამ გამომაფხიზლა – ვლრიალებდი.

თვალეები ვჭყიტე – გულაღმა ვეგდე სადღაც მიწურში – ჭერი ცხვირზე მედო – შანთების სიმხურვალეს ვგრძნობდი მხარში, ფერდებზე. „მანამებენ“, – გავიფიქრე და ისევ დავიბანგე.

გონს რომ მოვედი, ვერაფერი დავინახე – რაღაც ჭინჭით მქონია აკრული თვალეები – ახელა ვერ შევძელი; ხელ-ფეხით დაბმული ვყოფილვარ...

მერე ისევ ტკივილმა შემომიტია, დაშანთული ფერდები ამენვა და წამომამყვირა. პირში ჩამტენეს ჩვარი, რასაც კბილებით ფლეთა დავუნყე... უფრო მეტზე ჩამტენეს, უფრო ღრმად ჩამჩარეს – ლამის დავიხრჩე. რაღაც სუნი ვიყნოსე – ნაცნობი იყო – თრიაქს ჰგავდა. გავყურდი, მივხვდი: არ მკლავენ, ცოცხალი ვჭირდები. ისევ დავიბანგე...

ხელახლა რომ მოვედი გონს, არ შევიმჩინე; ტკივილს ვძლიე და რადგან მხედველობა დახშული მქონდა, სმენა დავძაბე – ხმებს მივაყურადე, გავფაციცდი... ჩემ გარდა მიწურში რამდენიმე სული იმყოფებოდა.

უკბილო ქალის პირი ხმადაბლა ჩიფჩიფებდა ბუდაჯვრულ ენაზე. იმ წამს მე არ მელაპარაკებოდა – სხვას უხსნიდა რაღაცას. მე მტრის ენა არ ვიცოდი, მაგრამ რამდენიმე სიტყვა მეცნო: კაცი, მტერი, ხაშხაშამასტა, თესლი, სიკვდილი, ქვები, სიცოცხლე... შემდეგ უკვე დაშანთული ხორცის ტკივილმა მძლია და გმინვა დავიწყე...

უკბილო პირმა ჩიფჩიფი შეწყვიტა. იმ პირის ხელებმა, ძარღვიანმა თითებმა ჩვარი ამომართვა და წყალი შემასვა.

მეამა.

წყლიანმა ჭურჭელმა ჩემი ტურის მიტოვება რომ დააპირა, თავ-კისერი წამოვნიე, მივემთხვიე, ხარბად დავენაფე. უკბილო პირს გაეცინა და ჩემს ენაზე მითხრა: მშვიდად, ურჯულოვ, არ დაიხრჩო, სიცოცხლე ხომ გინდა?!

მინდოდა.

პირმა შიგ ყურში ჩამჩიფჩიფა: ნუ გეშინია, არ მოკვდები. ხაშხაშამასტიანი ისრებით ხარ გაბრუებული. ცოტა ხანში გონება დაგენმინდება და პასუხიც მოგეთხოვება.

დავრწყულდი და თავი მივდე. იმავე პირის ხელმა სასთუმალი შემისწორა. პირს გრილი სუნთქვა ჰქონდა. თითქოს ალმურმა გამიარა, თითქოს შვება ვიგრძენი. არ მომჩვენებია – უკეთ ვგრძნობდი თავს – ტკივილი ტანის სიღრმიდან აიკრიფა და ზედაპირზე გაიბნა.

– მითხრეს, სანაქებო მონადირე ყოფილხარ. შევლისთვის შიგ ბუთაბუზუნში გაგირჭვია ისარი, – ჩაიცინა პირმა. – რატომ, მდედრების მოძულე ხარ?

„ჩემი ენა სცოდნია, მაგრამ მაინც არ ვუპასუხებ – დუმილი ოქროა“.

– რა თქმა უნდა, არა! – თქვა პირმა და ნერწყვის შხეფი ყურის ბიბილოზე მომანუნა. – ვიცი, „ჯვარი და გველის“ კაცები ავხორცები ხართ, მდედრი კალიების გარდა, ყველა სულიერზე ძალადობთ.

„მაგიყებს. არ აყვები – ჩემი დუმილი უკვე ოქრო აღარ არის, მაგრამ მოოქრულს კი ჰგავს“.

– მე ჩორომანა ვარ – ბუდაჯვარის მატრიარქი. შენ ვინ ხარ, შერისხული? შენი ტომისგან განდევნილი ხარ? – ამბობს პირი და თვითონვე პასუხობს დასმულ შეკით-

ხვას. – რა თქმა უნდა, შერისხული ხარ. მტერი შემოგელიათ და ახლა ერთმანეთს მტრობთ, ჩვეულებისამებრ.

აქ უკვე ჩემი გაუფასურებული დუმილი აღარ გამომადგა და სვენებ-სვენებით ამოვ-თქვი სათქმელი: სამი ცოლი მყავს, ექვსი შვილის მამა ვარ, მეშვიდეს – ვაჟს, გვარის გამგრძელებელს, ამ ზაფხულში შევიძენ მე-სამე ცოლისგან. მე ჩემი სახლეული მიყვარს და ჩემი გვარტომის ერთგული ვარ.

პირი გაკვირვებულივით, დამცინავად ნკლაპუნებდა:

– რას მეუბნები, ნნ, ნნ!.. აბა, რა!.. ნნ, ნნ!..

ბოლოს შემომიტია კიდევ:

– მორჩი ლულულს, სი-მართლე თქვი, აქ რამ მოგიყ-ვანა?!

პირი სიმართლეს არ დაი-ჯერებდა. მაღალ ღმერთთან დადებული აღთქმის გამხე-ლას ისევ დუმილი ვამჯობი-ნე.

– სამუდამოდ ტყვედქმნი-ლი ხარ! – დასკვნასავით გა-ნაცხადა პირმა. – შენიანებ-თან ველარ დაბრუნდები, და-ივინყე!..

ძარღვიანმა თითებმა ვი-თომ თვალსახვევი გამისწორა და აქეთ-იქით წარბებზე გა-ისრიალა. პირმა დაიჩიფრიფა: ჩვენს კაცებსაც ასეთი ხში-რი წარბები ჰქონდათ. ასეთი ცხვირის კეხი, ასეთი ნესტო-ები, ტუჩები, ასეთივე წვერ-ულვაში...

ძარღვიანი თითები ჩემს სახეზე დას-რიალდნენ, ყელზე დაცურდნენ, მკერდზე ხელისგულებად იქცნენ. „ჩვენს კაცებსაც ასეთი ძლიერი მკერდი ჰქონდათ“. ჩიფრიფა პირმა ხელისგული გულთან დამაჭირა; მის-მა ხელმა ჩემი გულის ცემა მაგრძნობინა. თითქოს ჩემი გული იმის პეშვში ფეთქავდა, თითქოს ჩემი სიცოცხლე იმის ხელში იყო. „ჩვენი ტყვე ხარ და ამას არაფერი ეშველე-ბა. გირჩევნია, შენი ნებით დაგვმორჩილ-დე“. ხელისგულებმა ფერდებზე ჩაისრია-

ლა, თითებად იქცა, მობოშილი ქამარი და შარვლის სათავე კანკალით გახსნა. ავწრი-ალდი. თვალახვეულს უფრო მრცხვენოდა, რომ ჩემს სარცხვენელში ვიღაც ურცხვად იცქირებოდა.

პირმა ბუდაჯვრულად რაღაც ხმამალლა ბრძანა. გავიგონე ტანსაცმლის შარიშურის, ფრთხილი ნაბიჯების, სუნთქვაშეკრული ჩაცინების, კარის გაჭრიალების და ყრუ-ბაგუნა დახურვის ხმა.

ხელისგულები ამოსრიალდა მკერდამ-დე, კისრამდე; ძარღვიანმა თითებმა ყურის ბიბილო მომისრისა. ჩიფრიფა პირი ზედ ყურთან აჩურჩულ-და: ერთი მამაკაციც აღარ დარჩა ჩვენს გვარტომში, რომ სიცოცხლე გაგრძელებს – გა-დაშენება გვემუქრება. დაი-ვინყე, რომ ჩვენი მტერი ხარ და გაგვამრავლე. შენი და-ნიშნულება დათესვაა და არა მოსავლის აღება. დაგვემორ-ჩილე.

– ჩემი ენა საიდან იცი? – ვკითხე გაგულისებულმა.

– გრძელი ამბავია, ოდესმე მოგიყვები, – ვითომ გაიცინა პირმა და უცბად მუქარაზე გადავიდა. – ახლა თესლი შე-ნივე ნებით მომეცი... თუ არა-და, ძალით ამოგართმევ!..

გავიტრუნე. ტკივილიც თითქოს სადღაც გაქრა. ასეთ განსაცდელში ყოფნას არავის ვუსურვებ.

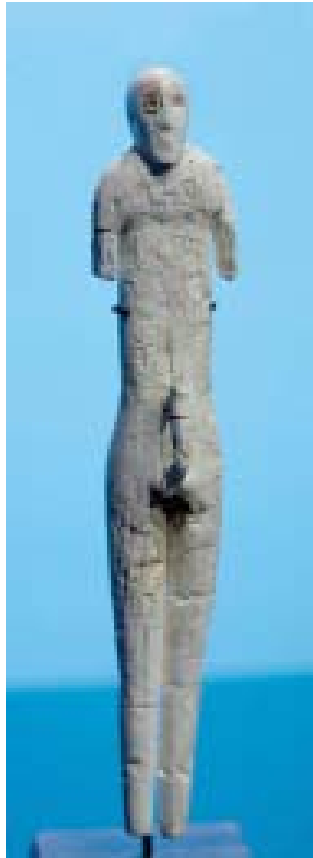
– ვიცი, რასაც ფიქრობ, მაგრამ არა ხარ მართალი, –

თქვა დედაბრის პირმა. – ოდესღაც თქვენც გაგიჭირდათ და გადაშენებას ისევ მტრის თესლით გადაურჩით.

– არა! – მომაფიქრდა სათქმელი. – მე მტერს არ გავამრავლებ. ამას სიკვდილი მირჩევნია.

– სიკვდილს მოესწრები, ნუ ჩქარობ! – დამიბეჯითა პირმა. – შენი თავი რას ფიქ-რობს, სულაც არაა მთავარი. მე შენი ტანი დამიჯერებს...

ყველაფერი თავიდან დაიწყო: „ჩვენს კა-

ცებს ასეთი შუბლი და წარბები ჰქონდათ... ჩვენს კაცებს სწორედ ასეთი ძლიერი მკერდი ჰქონდათ და...“

არა! – ვიყვირე, თავი წამოვქაჩე, დავი-
ცაგრე, ხელ-ფეხი დავჭიმე და არტახების
გარღვევა ვცადე, მაგრამ სუნთქვა სურ-
ნელოვანი ჩვრით ლამის დამეხშო... ეგ კი
არადა, ვიგრძენი: თანდათან გამიბატონ-
და ტანი და გამეყარა გონიერება... „ჩვენს
კაცებსაც ასეთი ადრეკილა ჰქონდათ“. –
თითქოს სლუკუნებდა პირი და ენით ჩემს
სარცხვინელს ნერწყვავდა, მერე სულაც
ჩაყლაპვა დაუნყო. უკვე ცეცხლი მეკიდა...
ძარღვიანი თითები ადრეკილას წველაჟდა
და ჩემდა უნებურად, ამ ყველაფერს ისე
ვგრძნობდი, თითქოს ხაფანგში ვიყავი გაბ-
მული სწორედ იმ ასო-ნაკვეთით, რომელიც
მანამდე სხარტად მოჩიფჩიფე პირს სანა-
ხევროდ ჩაეყლაპა და კიდევ თავისკენ ექა-
ჩებოდა...

როცა ჩემმა გაშმაგებამ მწვერვალს მი-
აღწია და თესვა ვინყე, მართლა ხაფანგში
მოქცეული მხეცივით ავდაგდაგდი, პირმა
გამიშვა და ჩაილულლულა: დამახრჩო ამ
ურჯულომ. ადრეკილას ხელი არ გაუშვა,
ვითომ სადმე გაექცეოდა და უსაყვედურა,
ჭერი რატომ წამიბილნეო, შეამშრალა და
მოსავლელად სხვას გადააბარა.

– აი, ასე! – არხეინად დაიჩიფჩიფა პირ-
მა. – თუ ნებით არ მოგვცემ, ძალით ავი-
ლებთ იმას, რაც გვჭირდება და ამაში შენი
გონება-გონიერება სულაც ვერ დაგეხმარე-
ბა.

– გარყვნილი დედაბერი ყოფილხარ და
მეტი არაფერი! – ჩვრით ამოტენილი პირი-
დან ამოვიბუყბუყე მე.

– ეს გარყვნილება ოდესღაც ერთმა
თქვენებურმა ბატონმა მასწავლა, – ჩაიცი-
ნა პირმა. – აზრადაც არ მქონდა, რომ ოდესმე
გამომადგებოდა, მაგრამ აგე – გამომადგა!
შემეძლო ეს ყველაფერი შენთვის სასიამო-
ნოდ გამეკეთებინა, მაგრამ არ იმსახურებ.
მორჩი კვენესას, თავს ნუ მაცოდებ!.. ახლა
მთავარი ისმინე. თუ ჯანმრთელი ხარ, მეც
გადავრჩები, თუ არადა... შენგან თუ სნება
შემეყარა, სიცოცხლეს გამოგასალმებ!.. სამ
დღეს ჩემი რძლები მოგივლიან, მეფესავით

დაგბანენ და გაჭმევენ. თუ ამ სამ დღეში
შენგან სენი არ შემეყარა, იცოცხლებ და
სიცოცხლესაც გააგრძელებ!...

•

მეფისა რა მოგახსენოთ, თუმცა, დაჭრი-
ლი მტრის პირობაზე, მართლა კარგად მივ-
ლიდნენ – ცოტ-ცოტაზე მშანთავდნენ, მა-
ლამოს მადებდნენ, ნახვევებს მიცვლიდნენ,
ჭრილობაში ჩარჩენილი ისრის ბუნიკის ნამ-
სხვრევებისგან თანდათან მათავისუფლებ-
დნენ, მბანდნენ, მზელდნენ, მიმღეროდნენ,

მაგრამ არ მენდობოდნენ – ისევ თვალაკ-
რულს არტახებს არ მხსნიდნენ. ერთმა-
ნეთს რალაცას თავის ენაზე ემუსაიფებოდ-
ნენ, შიგადაშიგ ჩაიციინებდნენ; მერე უცბად
ცოტა ხნით „დაბრძენდებოდნენ“, ერთხმად
დაიძახებდნენ: ამირანი!.. ამირანი!.. მერე
ჩაბუირებამდე იცინოდნენ, დამცინოდნენ –
არ ვიცოდი, სად წავსულიყავი (უფრო სწო-
რად, კი ვიცოდი, სად წავსულიყავი, მაგრამ
ამის თავი არ მქონდა)...

სამი დღის შემდეგ ჩორომანამ გამომიცხადა, რომ თურმე იმ ამბავში ჯანმრთელი ვყოფილვარ და არ მჭირს: არც ცხენის ძუოზი, არც ცხვრის დუმოზი, არც ჯილეხი და ხარის ორპირა. ერთ კვირასაც დაელოდება ჩემ სრულ გამოჯანმრთელებას და მერე დანარჩენი საქმით უნდა დავამტკიცო.

ვხვდებოდი, რომ რაღაც განსაცდელი მელოდა და ჩემს მომვლელებს, თამამ ქვრივებს, ვკითხე: რას მერჩის-მეთქი ეს

მოხუცი, რა უნდა.

ჩემი ენა იმათ არ ესმოდათ, მაგრამ შეკითხვას მიმიხვდნენ და საპასუხოდ კესანეს დაუძახეს.

კესანე ლამაზი და მკაცრი, საშუალოზე მაღალი, ახალგაზრდა ქალი იყო; როგორც მოგვიანებით თვითონ ამიხსნა, ჩორომანას შემდეგ ის უნდა გამხდარიყო „ბუ და ჯვარის“ მატრიარქი...

და ამას წინასწარ იფერებდა.

– ყველაფერი ძალიან მარტივადაა, – მითხრა მაშინ კესანემ. – ჩემ გარდა, ყველა ახალგაზრდა ქალს გაანაყოფიერებ. ჩორომანას რიგი შედგენილი აქვს; ჯერ თამამი ქვრივები გესტუმრებიან, მერე – გასათხოვარი ქალები, ბოლოს – ჯიუტი ქვრივები; სულ, სულ ბოლოს ჩორომანა სიცოცხლის თესლს ამოგართმევს მორცხვი ქალებისათვის.

– სულ, სულ, სულ ბოლოს? – სიმწრის სიცილით ვკითხე მე.

– ჩაგქოლავთ, როგორც მტერს! – ამიხსნა კესანემ და დამტოვა თამამი ქვრივების გარემოცვაში.

ის ქალები ჩემს გემოზე არაფერს მაცდიდნენ, რადგან დაბორკილი, უფრო სწორად, ტახტზე არტახებით დაბმული ვიყავი; ისინი კი დილა-სალამოს მოდიოდნენ და ჩემზე მანამდე ბუქნავდნენ, ვიდრე სიცოცხლის თესლს ბუთაბუბუნში არ შეინთხევდნენ. მერე ჩემ გვერდით იწვნენ და თავის ენაზე მიხსნიდნენ, რომ ესეც საჭიროა – კაცის გვერდით ნოლა განაყოფიერებას უზრუნველყოფს.

ზოგს არ ვეთმობოდი, წასვლას აჭიანურებდა, მაგრამ ესეც ჩორომანასგან განსაზღვრული და სანთლის წვის ხანგრძლივობაზე დამოკიდებული იყო.

მინურში დღისითაც სანახევროდ ბნელოდა, სალამოს კი, თავისთავად, მზის შუქი არ აღწევდა. ყველაფერი, ჩემს თავს გადასახდენი, სანთლის შუქზე ხდებოდა:

დედაკაცები სათითაოდ, წყლიანი ქურჭლით და საკუთარი ხელით ჩამოქნილი, ანთებული ცვილის სანთლით შემოდიოდნენ. წყალს შემასმევდნენ, მერე სანთელს შანდალზე დაამაგრებდნენ და იმდენ ხანს რჩებოდნენ, რამდენი დროც სანთლის ბოლომდე დაწვას სჭირდებოდა.

ქალებს მათსავე სანთელზე ეტყობოდათ, ჩემკენ მოუხაროდათ თუ მხოლოდ მდედრის ვალის მოსახდელად მოდიოდნენ: ზოგის სანთელი დიდხანს იწვოდა, ზოგის – მალე ჩაიღვენთებოდა, ზოგის სურნელოვა-

ნი იყო, ზოგისაც უშნოდ, ჭრაქივით პარპა-
ლებდა და ხრჩოლავდა...

მე კი, არტახებით შეკრული, თვალბაკ-
რული ცრუ ამირანი, თითოეულ მათგანს
მათსავე სანთელზე ვცნობდი; მათსავე ქცე-
ვაზე, მიქცევა-მოქცევაზე, ნაქცევა-ნამოქ-
ცევაზე ვცნობდი... გაბეზრებულიც ვიყავი.
ზოგჯერ ვყვიროდი, რომ ჩორომანასთვის
ხმა მიმეწვდინა; ვცდილობდი, იმისთვის
მანაც გამეგებინებინა ჩემს ენაზე ნათქვა-
მი, რომ... გამასპინძლება დამთავრდა და
„სტუმარი“ უკანვე, თავისთან გაეწვია, მაგ-
რამ არა...

შემოვიდოდა ჩორომანა, იშვიათად – კე-
სანე; ნახავდნენ სანთელს და, თუ ბოლომ-
დე დამწვარი არ იყო, კარს უსიტყვოდ გა-
იხურავდნენ.

პირიქითაც მომხდარა: დღლაზას, რომე-
ლიც სულ არ მომწონდა მისი ზორბა ნაკ-
ვთების გამო, მგონი, კიდეც შევუყვარდი.
მიუხედავად მისი სისქე-სიგანისა, უზომოდ
ნაზად მექცეოდა და ბუმბულივით მსუბუ-
ქად თრთოდა; მერე კი ჩემს მკერდზე თავ-
მიდებულ თვლემდა ჩორომანას ყვილამ-
დე; გამოფხიზლდებოდა თუ არა, გარბოდა,
რადგან ღია კარში გახიზრული მატრიარქი
ყველას გასაგონად ამუნათებდა: დაინვა
სანთელი, დაგეწვას გაჩენა!.. ძილისგუდავ,
გაიღვიძე და გარეთ გამოეთრიე!..

გამხდარ სევდაჰს მასავით ნირნამხდა-
რი სანთელი მოჰქონდა. ალბათ კი არა-
და, ნამდვილად თავიდანვე ვეჯავრებოდი
– ზურგს მაქცევდა და უკულმა ბუქნავდა.
ნებით თუ უნებლიეთ, სწორედ ჩემი მიმარ-
თულებით აფუჭებდა ჰაერს; ბოლოს ნაღმა
გადმოჯდებოდა და სახეში მადორბლებდა:
მე რომ შენგან შვილი გამიჩნდება, ის მოგი-
ღებს ბოლოს!.. აი, ასე! აი, ასე (ეს სიტყვე-
ბი იმდენჯერ გამიმეორა, რომ ბუდაჯვრუ-
ლი ენის შესწავლა სწორედ მისი წყალობით
დავინწყე)!.. ყველაფერს უკულმა აკეთებდა:
ბუქნებს რომ მორჩებოდა, ჩორომანას და-
რიგების თანახმად, ჩემ გვერდით, ტახტზე
კი წვებოდა, მაგრამ თავშექცევით გადაიქ-
ცეოდა გულალმა; მდუმარედ იწვა – ღმერ-
თმა იცის, რას ფიქრობდა – დროდადრო
უადგილო ადგილზე მწარედ მჩქმეტდა და
ამავე დროს, კრინტი რომ არ დამეძრა,

ქუსლით ყბის ქვეშ სულისხუთვამდე მან-
ვებოდა... როცა ადგებოდა, გავა-თეძოს
საგანგებო ნახვევით დაითბუნებდა, ჩაიც-
ვამდა... ბოლოს, წასვლის წინ, სასანთელს
აიღებდა, განგებ ჩემკენ გადმოაყირავებდა,
რომ გამდნარი ცვილი ტანზე დამსხმოდა
და გავმწარებულიყავი...

გასათხოვარი ქალების კვირეული რომ
დამიდგა, ვიგრძენი, არც ერთი ქალწული
არ იყო. როგორც შემდეგ კესანესგან შე-
ვიტყვე, მატრიარქის ბრძანების თანახმად,
ხის ადრეკილათი წინასწარ ყოფილან და-
პობილები, რომ ჩემთან სტუმრობა გაიო-
ლებოდათ.

ზოგს მართლა აინტერესებდა, რასაც
ჩემთან აკეთებდა; ზოგი წამით თვალსახ-
ვევს მხსნიდა, რომ ლამაზი სიშიშვლისათ-
ვის თვალი მომეკრა; ზოგს ვეზიზღებოდი
და არც ეგ მიკვირს – მე ხომ მათი მტერი
ვიყავი...

მორცხვი ქალების კვირეული რომ დად-
გა, ისევ ჩორომანა შემომიჩნდა – ჩემგან
გამოძალულ სიცოცხლის თესლს აგროვებ-
და და იმათ უნაწილებდა...

ერთი თვის შემდეგ მომეშვენ და დაინ-
ყეს ლოდინი.

მეფესავით აღარ მივლიდნენ – საკუთარ
შეგრძნებებს იყვნენ მიყურადებულნი.

•

უკულმართი სევდაჰის გარდა, ყველა
დაორსულდა. ამის გამო მთელი თვე მარ-
ტო ის მსტუმრობდა, მაგრამ ისევ ძველე-
ბურად – ნირს არ იცვლიდა... და წასვლის
წინ ცხელი, გამდნარი ცვილის პკურებით
მანამებდა...

იმას არაფერი გამოუვიდა, მე კი სამი
თვის შემდეგ მეშველა.

•

როცა დღის სინათლეზე გამომიყვანეს,
თვალეები ამიჭრელდა, მაგრამ დასანახი მა-
ინც დავინახე – შემოდგომა შემომდგარიყო,
ხეებს აქა-იქ ფოთლები გასცვენოდა; შორს,
სამხრეთისკენ, ჩემი სამკვიდროს მხარეს,
წითლად ღუოდა თრიმლი და ნეკერჩხალი...

ვიცოდი, იქ არ წამესვლებოდა. იქ მომ-
ხდარის ნახვას ვერ გადავიტანდი: ჩემი

ცოლები უხუცესის ვაჟებს ეყოლებოდათ შერთული და ჩემი შვილები – მათვე ნაშვილები; ჩემი ქონება უხუცესის ქონების ნაწილად იქნებოდა გადაქცეული...

არც აქ, ბუდაჯვარში, დამედგომებოდა, მაგრამ არჩევანი არ მქონდა – ტყვე ვიყავი. ჯვარდაგველური ცოდვების გამოსყიდვა მსურდა; ამავდროულად, სიცოცხლე მიყვარდა და სხვასაც მინდოდა იგივენაირად ეფიქრა.

●

ბორკილდადებული ყოფნა აუტანელია. ბორკილით თუნდაც სუფთა ჰაერზე გასერიწებაც ვერაფერი სიამოვნებაა, თუმცა, შეიძლება, ერთობ საინტერესოც კი გამოდგეს, თუ ლამაზ ქალთან ერთად ხარ და ბორკილი.

მე მარჯვენა ფეხზე დამადეს ბორკილი, კესანეს – მარცხენაზე; ორი ადლის სიგრძის ჯაჭვით გადაგვაბეს ერთმანეთს; მერე ხელები გამითავისუფლეს, ნაჯახი მომაჩერეს და აჯაბაჯა ბაჯბაჯით გაგვიშვეს ტყეში.

თუ გაქცევას მოვინადინებდი, კესანე ხელში უნდა ამეყვანა და ისე გავექცეულიყავი. ამას რომ ვერ შევძლებდი, მატრიარქმა კარგად იცოდა და გულდამშვიდებულად გაგვიშვა.

სოფელს კაი მანძილით დავშორდით. შევედით ტყეში. კესანემ წინასწარ ამორჩეული და მონიშნული ხე მომაჭრევინა და მიბრძანა, რომ მისგან ოთხი ადლის სიგრძის და ციდა-ნახევარი სისქის, როგორც თვითონვე თქვა, „სვეტი“ გამომეთალა.

დავალემა რთული არ იყო, თუმცა მალევე გაირკვა, რომ შემდეგ ის სვეტი მხარზე უნდა გამედო და ისე ჩამეტანა სოფელში. რომ ვთქვი, დღესვე ამას ვერ მოვასწრებ-მეთქი, კესანემ დამაიმედა: არ გაჩქარებ, მაგრამ ყველაფერი პირველი თოვლის მოსვლამდე უნდა მოასწროო.

დავყაბულდი.

●

ასე, ერთმანეთზე ჯაჭვით გადაბმულებმა, თითქმის მთელი კვირა ვიარეთ ტყეში; ორჯერ თაფლზე ვიყავით წასულები. ფუტ-

კრებს ეძინათ, მაგრამ მაინც დაგვკბინეს. ამის გამო თავ-პირი ისე დაგვისივდა, სამი დღის განმავლობაში ერთმანეთს დაძმა ტყუპისცალებივით დავემსგავსეთ და... ველარ გავიმეტე; მანამდე ბოროტი განზრახვა მქონდა ჩაფიქრებული: მეთქი, იმ ხის ჩორკნისა და თლისას უეცრად მოვუბრუნდები, ჩემზე ჯაჭვით მობმულ მტრის გვარტომის მომავალ მატრიარქს ნაჯახით სულს გავაფრთხოებინებ, მის ბორკილიან ფეხს დავანაფოტებ, მოვიშორებ. ხელში ავკრეფ ჯაჭვს, კესანეს ბორკილიანად, და ასკინკილით ჩავალ ჩემი ტომის სამკვიდროში...

მაგრამ არა – კესანე არ მოვკალი – დადებული აღთქმის დაცვა ამჯერად შევძელი...

●

ტყისკენ რომ მივბორკილობდით, მე ნაჯახი მიმქონდა, კესანეს – თუნგი.

წყალს იმ თუნგიდან ვსვამდით ხოლმე – მე პირდაპირ ვისხამდი ხახაში, რადგან კესანესგან გაფრთხილებული ვიყავი, თუნგის ტუჩს ტუჩით არ შევხებოდი; თვითონ კი ლამის ცხვირპირიანად შიგ ძვრებოდა და გულისპირი მუდამ დანამული ჰქონდა. მერე ნაქცეულ ხის მორზე დაჯდებოდა, მე კი იმ მორს სიგრძეზე ვთლიდი. კესანე ჩოჩვა-ჩოჩვით მომყვებოდა და ამგვარად „მხელმძღვანელობდა“.

ნაჯახის ქნევით დაღლილს ვითომ დასვენებისას მაინც არ მასვენებდა; განზე გამიტყუებდა, მოშორებით – ვითომ ასკილისთვის, ვითომ კუნელის საკრეფად – ჩემს ზურგს ამოეფარებოდა და ჩაცუცქედებოდა.

რამდენზედაც ჯაჭვის სიგრძე დაბორკილებს დაშორიშორების საშუალებას გვაძლევდა, იმდენზე, ანუ ორი ადლის მოშორებით, ჩვენ-ჩვენს პატარა საქმეს ასე მოვითავებდით ხოლმე. კესანე უცბად მოითავებდა და მერე მე მიყურებდა. მისი მზერა მეუხერხულებოდა, თან, თითქოს მეთათუნებოდა, ადრეკილაც მეურჩებოდა, ამასობაში ჯაჭვიც მექაჩებოდა და კესანეს აჯაბაჯა მივყვებოდი სამუშაოდ. მე არ ვურჩობდი – ჩემი ჯვარდაგველური ცოდვების გამოსყიდვას ჩემებურად ვცდილობდი და ამის შესახებ არავის არაფერს ვეუბნებოდი.

● მანამდეც კარგად ვიცოდი, მაგრამ კესანესთან ურთიერთობისას კიდევ ერთხელ აღმოვაჩინე, რომ შემოსილი ქალი უფრო ლამაზია, ვიდრე შიშველი.

კესანეს კესანესფერი თვალები, სადღაც გაქცეული წარბები ჰქონდა, ცხვირი კიდევ ისეთი სიფრიფანა, თითქოს სუნთქვისთვის გამოუსადეგარი იყო და მხოლოდ სილამაზისთვის არსებობდა. მისი ტუჩ-კბილი ისე შეფერებოდა ერთმანეთს, რომ ავხორცობისკენ არ მიბიძგებდა. მისი თაღბი თავსაფარი მკვეთრად გამოკვეთდა შუბლის და კეფის კონტა მოყვანილობას. დახურული გულისპირის ქვეშ უთუოდ ქალიშვილური, ხელუხლებელი მკერდი ექნებოდა.

შოლტივით იყო – მოძრაობა ძალიან უხდებოდა. მიხრა-მოხრისას მისი გრძელი, თაღბი კაბა ხან თედოს სიმრგვალებს ხატავდა, ხან წელწვრილობას, ხან კონტა მუხლისთავს, ხან წვივის სიმაღლეს...

● ერთხელ, ძალიან რომ დავილაღე, მეც რომ მორზე ჩამოვჯექი (უფრო სწორად – გვერდით მივუჯექი), თავი ჩავკიდე, ბორკილით დაბორკილ ჩემს მარჯვენა და მის მარცხენა ფეხებს დავხედე და ვუთხარი:

– კესანე, ასეთი ლამაზი, ასეთი ჭკვიანი უშილოდ უნდა გადაეგო? ყველას უნდა შვილის ყოლა, შენ კი ერთი სანთელიც არ ჩამოგიქნია ჩემთან სასტუმროდ. იქნებ, გეზიზღები კიდევ და თუ ასეა, რაღა მაინცა-დამაინც შენ წამომიყვანე ამ ოხერი მორის გასათლელად?

– ეს მორი ოხერი არ არის! – მწყრაღად მიპასუხა მან.

– რაც არის, არის! რატომ მაინცდამაინც შენ დამყვები? წამოსულიყო დღლაზა – შენზე ძლიერიც არის და მხიარულიც. ეჭვი არა მაქვს, მასთან ერთად უკეთესადაც ვიმუშავებდი და არც მოვინწყენდი.

– გეყოფა დასვენება! – გაგულისდა კესანე. – ადექი და იმუშავე. დღლაზამ მეტი არაფერი იცის – დედაკაცია სწორედ. ყველამ რომ შვილები დაბადოს, სული ხორცში გაიპარება და გვარტომობა მოიშლება. „ბუ

და ჯვარი“ სიბრძნეს და რწმენას ნიშნავს. დღლაზას სიბრძნე-გონიერება აკლია; არც რწმენა ექნებოდა, რომ არა – ჩორომანა, რომ არა – მე. ამასთან, დღლაზამ მხოლოდ მშობლიური ბუდაჯვრული ენა იცის – ვერაფერს გაგაგებინებს.

– როცა ცერის სიმსხო სანთლით მსტუმრობდა, ძალიანაც კარგად გვესმოდა ერთმანეთის.

– ეგ ენა ტანის ენაა. ეგ ენა ყველამ იცის.

– შენც?

– აიღე ნაჯახი და საქმეს შეუდექი!

– ჩემი ენა რატომ ისწავლე? მითხარი და საქმეს შევუდგები.

– თუ გინდა, გადარჩე, მტრის ენა უნდა ისწავლო.

– ჩორომანას ნათქვამს ჰგავს.

– ჩორომანამ მასწავლა სწორედ.

– იმას ვიღამ ასწავლა?

– არავინ. თავისით ისწავლა ბავშვობაშივე, თქვენთან ტყვეობისას – თქვენებურად ქსოვასთან, თქვენებურად ხატვასთან, თქვენებურ კალენდართან, თქვენებურ გარყვნილებასთან ერთად!..

– როგორ დააღწია თავი მონობას?

– ვითომ მორჩილი მაინც დაუმორჩილებელი იყო. ავხორცი ბატონი თავის ადრეკილაზე რომ მიიხუტებდა, ჩორომანა – მონა-გოგო კბენდა... მერე, როცა სცემდნენ და შანთავდნენ, პატიებას ითხოვდა, ვნების დროს ჭკუას ვკარგავ და არაფერი მახსოვს... ბატონს მისი მორჩილებაში განწოთნა სურდა, არ ეშვებოდა, კბილები დასთხარა, მაგრამ არაფერი გამოუვიდა – მონა ქალი ბატონს მაინც კბენდა... ბოლოს, როგორც ველური და დაუმორჩილებელი, ცხენის აღვირში გაცვალეს ზეგნის ბაზრობაზე. ბუდაჯვრელმა მწყემსებმა გამოისყიდეს და შინ დააბრუნეს.

– მაინც ვერ ვიტან შენს ჩორომანას, თუმცა კი მეცოდება – ბევრი უტანჯია ბებერს.

– ჩორომანა არც ისეთი მოხუცია, როგორც შენ გგონია. ახალგაზრდების კარგად ესმის. ბრძენია. თქვენი თავდასხმისას საიდუმლო გვირაბში გადაგვმალა, სიცოცხლე შეგვინარჩუნა... თუმცა ბრძენსაც მოსდის

შეცდომა. გმირი მზეჭაბუკის გამოჩენას გვპირდებოდა და აგე, სინამდვილეში რა გამოვიდა – ხელთ შეგვრჩა ცრუ-ამირანი, ვისაც ქალების ეშინია და შრომაც ეზარება. ადექი და საქმეს შეუდექი, თორემ ნკეპლას მოგცხებ!

– მე ერთი რამის მეშინია მხოლოდ.

– რის?

– მაღალ ღმერთთან ალექმა მაქვს დადებული: არ მოვკლა, არ ვიძალადო, ცოდვას ვერიდო... მარტო იმის მეშინია, ეს ალექმა არ დავარღვიო.

– თუ დაილაღე, მეტს ნულა იმუშავებ! – თქვა კესანემ. ადგა, ბორკილის ჯაჭვი აკრიფა და ხელებით ააჩხრიალა. – დანარჩენს ხვალაც მოასწრებ!..

●

დადგა ის ხვალეც.

საქმეს ბოლომდე მაინც ვერ მოვრჩი.

გათლილი ძელის ბოლოს რომ მივადექი, კესანემ შემაჩერა და მითხრა: გვიანდება. თუ ახლავე არ წავალთ, ძელის სოფელში ჩატანას დღის სულით ვერ მოასწრებ. გაიდე მხარზე და წავიდე. სამუშაოს იქ დაამთავრებ – თავ-ბოლოს ნათლას იქაც შეძლებ.

უცბად ბრაზი მომერია და შევძახე: ასეთი სისულელე არასდროს მიკეთებია. ვის რაში სჭირდება თავ-ბოლონათლილი ძელი.

– ჩორომანას! – მშვიდად მიპასუხა კესანემ. – ესე იგი, ყველას, ვინც ბუდაჯვრის ტომიდან გადარჩა. „სისულელე“ აღარ ახსენო. მე ხანჯალი მაქვს. შენი სულელური სიტყვებისთვის თავი არ მომაკვლევი.

არც შიში მქონდა, არც რიდი. ჩემი გასაჭირი მანუხებდა. ტყეში წაყინვა შემოპარულიყო, რადგან მზეს თავისი გზა-სავალი საშემოდგომოდ შეემცირებინა და ირიბი სხივები ჩემამდე აღარ აღწევდა. ციოდა. ოფლიანი ტანსაცმელი ზურგზე ცივად მენებებოდა.

ვიფიქრე, ტვირთის თრევაში გავხურდები-მეთქი, დავავლე ხელი ოთხი ადლის სიგრძის ძელს და გავიდე მხარზე. ატაცებული დიდხანს ვერ ვზიდე – მძიმე იყო. ერთი ბოლო ძირს დავუშვი, მეორე ბოლო მხარ-ილღიაში ამოვიდე და წამოვაფხოკიალე.

არც ეს იყო იოლი საქმე – აქეთ ძელს ვიყავი მოჭიდებული, იქით ბორკილი უნდა მეთრია...

რამდენჯერმე ჯაჭვით კუნძზე გადავხლართე. რამდენჯერმე ძელის დაშვება, ჯაჭვის გამოთავისუფლება, ძელის ისევ აზიდვა დამჭირდა.

აღარ მციოდა. გახურებულიც ვიყავი და გადახურებულიც; კესანე კი მორიგი შეფერხებისას ჩემ გვერდით იყო ჩამუხლული, გახლართული ჯაჭვის კუნძის ფესვებიდან გამოთავისუფლებაში მშველოდა, ხმას არ იღებდა, არც მამხნეებდა, მაგრამ მართლა გულიანად მესმარებოდა – ლამის შუბლი შუბლზე ჰქონდა მოდებული და ჩემსავით აღმური ასდიოდა...

ველარ მოვითმინე და ჩავბლუჯე, მოვეხვიე, ხანჯლიანი ხელი გავუკავე და კუნძზე გადავანვინე.

– არა! – მითხრა მტკიცედ, – შენ არ გაქვს უფლება, ჩვეულებრივ ქალად მაქციო. კაბა არ დამიხიო, გონს მოდი!

– კაბის კალთები შენით აიკრიფე და დამნებდი! – ვუთხარი, ხანჯალი ხელიდან გავაგდებინე, ყელში კოცნა დავუწყე და კუნძზე ზურგით დანოლილს ზედ გადავაწექი.

– მე სხვა ვარ, – გარკვევით მითხრა კესანემ. – გონს მოდი!

საკინძე გავუხსენი, ლამაზი მკერდი გამოვუნათე, ძუძუსთავები დავუკოცნე, დავუდორბლე, დავუფლიმე და დავძახე: რით ხარ განსხვავებული?! აგე ორი ძუძუ – ერთმანეთზე უკეთესი! რით ხარ განსაკუთრებული, რით ხარ სხვა ქალისგან განსხვავებული?!

– ბევრი რამით, მაგრამ ამას შენ ვერ გაიგებ!

– ერთი მაინც მითხარი და მოგეშვები!

– ერთი?

– ჰო, ერთი!

– ერთი და ისეთი, შენ რომ მიხვდე და გაიგო?

– ჰო! – ვითომ დავეთანხმე, კაბა ავხადე და საწმერთულის ხვანჯარს ჩავაფრინდი.

– მე უთმო ვარ!

– რაო, რაო? – ვითომ ვეკითხებოდი და თითებით ხვანჯრის გასახსნელს ვეძებდი.

– მე უთმო ვარ! – მშვიდად გაიმეორა კესანემ, თავსაფარი გადაიძრო და ტიტველი თავი მაჩვენა.

– გადაპარსული გაქვს! – ერთი თვალის შევლებით დავაზუსტე სათქმელი და ისევ ხვანჯარს ვეცი – ერთიანი და გადაგრეხილი იყო, გასახსნელი ადგილი არ ეტყობოდა და არც იხსნებოდა.

– მიცქირე! – მითხრა კესანემ და ტიტველი მხარ-ილლია მაჩვენა. – ხომ ხედავ, არც აქ მაქვს თმა!

– გაპარსული გაქვს! – არ დავიჯერე მე და კუნძის იქით გადაგდებული ხანჯლის თვალთამაზებით მოხელთება ვცადე. ქომინ-ქომინით გონებაში სწრაფი აზრი გავატარე: თუ ხანჯალს ვერ მივწვდი, ხვანჯარს კბილებით გადავლრღნი.

– რადგან არ გჯერა, დანარჩენი შენ თვითონ ნახე, — წყნარი ხმით მითხრა კესანემ, მსუბუქად მიბიძგა, ვითომ მომიშორა, ფეხები ასწია, მხრებზე შემომანყო, აქეთ-იქიდან ორივე ხელი ნელზე გაისვა, ერთი მოძრაობით უკნიდან ხვანჯარი შეიხსნა... მერე სანმერთულიდან ცალი ფეხი ნელა ამოასრიალა და ტიტველი ბუთაბუბუნი მაჩვენა. ისე ალაღად გადამიშალა, რომ მომეჩვენა, არ ვძალადობდი...

– დარწმუნდი?... დარწმუნდი?... – მეკითხებოდა ჩურჩულით, მაგრამ... მე მისი შეკითხვა აღარ მესმოდა – უკვე ჩემს ხვანჯარს ვიხსნიდი, რომ კესანეს შევრწყმოდი...

შევერწყე.

– მხეცო! – ჩაიდუდუნა თავისთვის, ხელები მომხვია, ენით ამილოკა ყური და ყურშივე ჩამჩურჩულა: – არ დამეთესო... თორემ შენი შვილის მოკვლა მომიწევს!.. არ დამეთესო!.. დრო რომ მოგივა, ჩემში არ დაათხო... თესლი ტყეში დააბნე!..

კესანეს უფრო მჭიდროდ შევენასკვე – გონიერება სიამოვნებაში დავაკარგინე, თუმცა ბოლომდე მაინც ვერ ავიყოლიე...

ჩემმა ვნებამ დროებით უკან დაიხია. დაბრმავებისგან გამოვერკვიე, უკვე აქეთ-იქით მიმოხედვა შემეძლო და რაღაცებსაც ჩემით ვხვდებოდი: კესანე ქალწული არ იყო. ტყეში ციოდა, კუნძს ბარძაყებით ვეხლებოდი და დადუმებულ კესანეზე ვძა-

ლადობდი... ვიდრე „ბნედა“ მომერეოდა, ქალის ტანს გამოვენასკვე, დროზე გამოვასწარი და თესლი ტყეში გავაბნეი...

კესანე ისე მიყურებდა, მგონია, ვეცოდებოდი.

ხვნეშას რომ მოვრჩი, „ბნედამ“ რომ გამიარა, გონება მაინც არ დამიბრუნდა. დამავიწყდა, რომ დაბორკილი ვიყავი და საითკენლაც წავბოდივალდი. რაღაც ხელს მიშლიდა, მაგრამ არ ვეპუებოდი – დათვივით მივარღვევდი სიცივისგან ფოთოლგაცვენილ, შიშველ ხე-ბუჩქებს...

კარგა ხანს ვათრიე ჩემზე ჯაჭვით გამობმული კესანე.

ისევ იმან იყოჩაღა, წამიერად ფეხზე წამოდგომა მოახერხა, გადამასწრო, პირისპირ შემეჩერა, ყელზე ხანჯლის წვერი მომაბჯინა, ამომძახა: „გონს მოდი, გონს მოდი!“

შევედექი.

დავდექი.

კესანემ ხელის ბიძგებით შემომაბრუნა და ზურგში ბიძგებით იმ ადგილზე დამაბრუნა, სადაც თესლი დავაბნეი. ძელზე მიმითითა, ვითომ აწევაში მომეხმარა... მერე ზურგზე წკეპლა დამკრა და გამწვევი, ცალუღელა ხარკით დამძრა ადგილიდან...

– ამიტომ არ მინდა ეს, რასაც სხვა დედაკაცები აკეთებენ, გაიგე? – მეუბნებოდა კესანე; მე კი ჩემს დარდს ვდარდობდი: ალექსა დავარღვიე – ვიძალადე – ჩემი საშველი არ არის...

ვიდრე სოფლამდე მივალწვედით, დაღლისგან ქანცი გამწყდა.

კესანე მდუმარედ მეხმარებოდა. უგუნებოდ იყო. მანამდე ჩემ ყველა შეკითხვაზე პასუხი გაცემული ჰქონდა: ქალწული იმიტომ არ არის, რომ ჩორომანას ხის ადრეკილათი არის გაპობილი წლების წინათ; ჩემამდე კაცთან ყოფნა არ უგემია; თმა არასდროს ჰქონია; უნდა, რომ საკუთარი თავი ღმერთის სამსახურს მიუძღვნას; ის ჯობს ჩემი და მისი გვარტომის ყველა ქალს, თუმცა ამით არ ტრაბახობს; მანამდე ზალონგე ჯობდა ყველას; ზალონგე მისი უფროსი და იყო – ოქროცურვილი თმა ჰქონდა; დაუმორჩილებელი იყო — ჩორომანას უარი უთხრა, საიდუმლო გვირაბში

დამალულიყო და თავის მომხრეებთან ერთად, ხელიხელჩაკიდებული, ცეკვა-ცეკვით გადაფრინდა კლდიდან – ათი წლის წინათ; მანამდე ზალონგე ახალ, ჯვარდაგველურ კალენდარზე გადასვლას მოითხოვდა; ჩორომანა წინააღმდეგი იყო და ამას ლალატის ტოლფასად მიიჩნევდა; ახლა თვითონ კესანე მტრის კალენდარს სწავლობს და აუცილებლად მივა აუცილებელ დასკვნამდე; წინასწარმეტყველებაც შეუძლია – ამ ხის ძელს ჭია შეჭამს, რადგან ახალ მთვარეზე მომაჭრეინა; ჩემს აღსასრულამდე ერთი წელიც აღარ დარჩა...

სოფელს რომ მივაღწიეთ, ძელი დავაგდე და არაქათგამოცლილი ზედვე მოცეკვილივით დავეხეთქე, მაგრამ...

კესანემ არ დამაყენა. ამ ძელზე ჯდომა არ შეიძლება, ვინმე დაგინახავს და სასჯელი არ აცდებოა.

მე კიდე დასჯა მინდოდა?!

ტყეში ამ ძელზე ვმჯდარვარ; ეგ კი არა, ბევრჯერ გადამილაჯებია და მხედარივითაც ვმჯდარვარ, გაჩორკნისას, ნაჯახით ხელში... ბოლოს და ბოლოს, კესანესთან ერთად ვმჯდარვარ, მაგრამ... ეს იყო ტყეში. სოფელში მიტანილ ძელს კი რალაც ჩემთვის გაუგებარი, მაგრამ მნიშვნელოვანი დანიშნულება შესძენოდა.

დილიდან საქმეს შევუდექი, ძელი ნაჩორკნი ხინვებისგან გავათავისუფლე, თითქმის გავაპრიალე. ადვილი მეგონა. არ ყოფილა ადვილი – მით უმეტეს, მას შემდეგ, რაც თავს ჩორომანა დამადგა; მან კი ყველაფერი ზედმინვენით მოსინჯა: ძელი თითით ზომა, ხელისგულით ხაოები ამონმა, გლუვ და მოწონებულ ადგილებს ეთათუნა... მანამდე მამუშავა, ვიდრე ორივე ბოლოდან ნათილი ძელი კესანეს კანივით არ გამასალუქებინა.

მერე სოფლის შორიახლოს, კედელივით კლდესთან, ერთი ადლის სიღრმის ორმო ამოვთხარე, ის ძელი შიგ ჩავარჭე, ირგვლივ ქვები შემოვუწყე, გავჭედე და სვეტივით დავდგი. ვერაფერი სანახავი იყო, ჩორომანას კი ძალიან მოეწონა; ალბათ, იმიტომ, რომ, ჩემგან განსხვავებით, ცუდად ხედავდა

– ხუთ ნაბიჯზე მტერს და მოყვარეს ერთმანეთისგან ვერ არჩევდა...

●

ამასობაში ზამთარი გვეწვია.

ყველასათვის სასიხარულოდ, სევდაპიც დაორსულდა და, როგორც იქნა, ისიც მომეშვა, თუმცა ჩემთან ყოფნისას ბოლო სანთელი რომ დანვა, გამდნარი ცვილი სასანთლიდან მკერდზე რომ გადამაქცია, კიდევ ერთხელ გამიზიარა აკვიატებული აზრი: მუცელში გაზრდის მტერზე შურისმაძიებელ შვილს, ვისაც ვერსად დავემალე...

არაფერი მიპასუხია; ჩემი ჯვარდაგველური ცოდვების გამოსასყიდად ტანჯვას უსიტყვოდ ვიტანდი – ველოდი, ცხელი ცვილის ფენა როდის გაგრილდებოდა, რომ მერე, კუნთების დაჭიმვით, მომწვარი კანის ზედაპირიდან თანდათან ამეშრეებინა...

●

ჩორომანამ ჩემი, როგორც მთესველის, დანიშნულება ამონურულად მიიჩნია და ცალუღელა ხარის მოვალეობა დამაკისრა.

ტყიდან შეშაა გამოსატანი. ვინაიდან თვითონ მოხუცია, ყველა ქალი ფეხმძიმეა, სევდაჰს ჭკუა არ მოეკითხება, ისევე კესანე იქნება ჩემი შემწე...

შეშა კი იყო მოჭრილი, მაგრამ შორიდან იყო მოსატანი. მორჩილად ვმსახურებდი – არ მენდობოდნენ მაინც.

●

კესანემ თვითონ შეშაბა ბორკილი, თავისი ფეხიც დაიბორკა და ნაფლახუნდით ტყეში – ჯაჭვი ხელით ავიკალთავეთ, რომ სწრაფად გვევლო...

გვინდოდა თუ არ გვინდოდა, ერთად ვშრომობდით – გვერდიგვერდ, მხარდამხარ – აკი ჯაჭვით ვიყავით გადაბმულები...

შრომით რომ დავილდებოდი, შესვენების ნაცვლად ალერსის დრო დგებოდა – კესანეს ვეფერებოდი, ვკოცნიდი და მის იარაღს არ ვეპუებოდი... ისიც ნება-ნება, ხანჯლის წვერით მჩხვლეტდა: ხან ფერდში, ხან მხარში; ხან შუბლზე კანს მიკანრავდა... კი მიძალიანდებოდა, სატევრით თავს იცავდა, მაგრამ ბოლომდე არ მიმეტებდა – თავს

მანც მაფერებინებდა... ღირსად მთვლიდა, რომ მივალერსებოდი – მოსაფერებელ ნაკვთებს მონყალეზასავით მთავაზობდა და თვალებით მეუბნებოდა: მებრალები, მებრალები!.. ო, როგორ მებრალები!..

შეშას ზურგით ვეზიდებოდით.

დღეგამოშვებით თოვდა და ყინავდა. თოვლი ფენა-ფენა იმატებდა სიმაღლესი. ჩვენი ბორკილებით გაკვალულ ბილიკს დროდადრო ნამქერი შლიდა და გზას გვირევდა.

ერთხელ შუა გზაში ჩავრჩით და კინალამ გავიყინეთ. შეშა ზურგიდან მოვიხსენით, ჩავჯექით და ამოვეფარეთ. არ გვეშველა მანც. გასაქცევიც არსად იყო, ბორკილები გვამძიმებდა – ერთად უნდა დავლუპულიყავით...

ქარის მხრიდან შეშის ნაჭრები გვქონდა აკოკოლავებული და თითქოს გვიცავდა. ჩახუტებულები ვისხედით; უფრო სწორად, ეს მე ვიხუტებდი კესანეს, ჩაძვრენილი მყავდა ტყაპუჭის ქვეშ, ყელში; კესანეს მხარე თბილი მქონდა, მეორე მხარეს კი წვერზე ფიფქი ჭირხლად მედებოდა...

ქარი ღმუოდა. კესანეს ყურში ხმამალა ჩავძახოდი. ვყვიროდი: მომეცი გასალები, ავიხსნათ ბორკილები, ზურგზე მოგიკიდებ, სწრაფად ვივლი და სიკვდილს ორივე გადავურჩებით.

– არ მაქვს! – მპასუხოზდა კესანე და ეძინებოდა – უეჭველ სიკვდილს უნებლიეთ ეგებებოდა, მე კი ამის ნებას არ ვაძლევდი – ვფხიზლობდი და ვაფხიზლებდი...

იმედი რომ გადამენურა, ქარიც ჩადგა.

სული მოვიბრუნე, გავცოცხლდი, ხელახლა დავიბადე.

კესანე დავზილე, დავჟლომიე და მოვაცოცხლე; აღმართზე ზურგით ავიყვანე, დაღმართზე ზურგით ჩავასრიალე.

ბუდაჯვარს დაღამებამდე მივალნიეთ – ის-ის იყო, ჩორომანა და დღლაზა ჩვენს საძებნელად წამოსვლას აპირებდნენ...

ქალებმა ერთმანეთის ნახვით ძლიერ გაიხარეს; უფრო სწორად, კესანე ისე მაგრად ჩაიხუტეს, რომ კინალამ მეც ზედ მიმყოლეს, რადგან მასზე ჯაჭვით ვიყავი გადაბმული...

კესანეს ეტყოზოდა, რომ იმ ნამქრის სიცივისგან ავად გამხდარიყო.

ჩორომანამ გასალები მისცა სევდაჰს, მან კი კესანეს ბორკილი სხარტად გაუხსნა და თვითონ შეიბა. ყველანი ფეხმძიმები იყვნენ, სევდაჰს კი ორსულობა არ ეტყოზოდა. ყველანი სავსეები იყვნენ, ეს კი ზეზეურად ხმებოდა. ბორკილი აშკარად ემძიმებოდა, მაგრამ იხტიბარს არ იტეხდა – რიხიანი კოჭლივით მიჩლახუნობდა და ჩემი სადგომისკენ მიმიძლოდა; მეც მიყვებოდი – ერთი სული მქონდა, როდის გავიშოტებოდი დასაძინებლად და არტახებით დამაბამდნენ თუ არ დამაბამდნენ, სულაც ადრეკილას კენწეროზე მეკიდა.

რა დროს ხუმროზა იყო – იმავე ღამეს სევდაჰმა ღანით დამჭრა...

მანამდე, მთელი თვე, ცალკე სადგომში ჰყავდათ დამწყვედიული, რადგან შემლილივით იქცეოდა.

სევდაჰი ქალებს არწმუნებდა, რომ მუცელში მტერი ჰყავდა ჩასახული. მებრძვის, მებრძვის! – გიჟივით ყიოდა და რასაც ასმევდნენ, ყველაფერს ალებინებდა; რასაც საჭმელად მიართმევდნენ, ხელს აუკრავდა და ლენავდა.

ამის შემდეგ სევდაჰი დააბეს, დაბანგეს... ბალახების ბოლქვების ნახარშებს ასმევდნენ; მძინარეს აჭმევდნენ, მძინარეს უცვლიდნენ ტანსაცმელს... ლახტს ხან მკლავზე წაუჭერდნენ, ხან ბარძაყზე, ხან წვივზე, ხან მაჯაზე და ამგვარად, სისხლს ხანგამოშვებით უღელვებდნენ და უწყნარებდნენ...

როცა სევდაჰმა დამოუკიდებლად ჭამა-სმა და თავის მოვლა ხელახლა ისწავლა, განკურნებულად მიიჩნიეს, აუშვეს, ჩაკეტილი კარიც გაუხსნეს და გამოუშვეს.

შეცდნენ.

შეცდომას მეც კინალამ მიმყოლეს...

იმ ღამეს სევდაჰი ჩემსას მოვიდა. ცალხელში წყლიანი ჭურჭელი ეჭირა, მეორეში – მისივე ხელით ჩამოქნილი სანთელი. ასეთ ქცევას ახსნა არ სჭირდებოდა, ყველაფერი ისედაც გასაგები იყო – სევდაჰს ჩემ-

ზე ბუქნაობა მოსურვებოდა, ჩორომანასგან ნებართვა აელო და წინ ვერაფერი აღუდგებოდა, რადგან ის აშვეებული იყო, მე კი დაბმული.

ვითომ წესი დაიცვა – წყალი შემასვა, თვალსახვევი მომხსნა, უბადრუკად ჩამოქნილი სანთელი სასანთლეზე დაამაგრა, წამოიღო და თავს დამადგა. ვიფიქრე, გამდნარი ცვილის წვეთ-წვეთად წვეთებით წამებას დამიწყებს-მეთქი და ასეც იყო თავიდან...

სასთუმალთან დამიჯდა, მზერა გამიშტერა და მტირალა ხმით მითხრა: – მიყვარხარ!.. – მერე ცალი ხელით გული გადამიღელა, მეორე ხელით შანდალი გადმოხარა და გამდნარი ცვილის ცხელი ნაღვენთის ჩემს მკერდზე წვეთება იწყო... დავიგმინე. ჩემს გმინვას სანთელიც აჰყვა და აპარპალდა... უცბად სევდას ხელში დანა აღმოაჩინდა. დამკრა მკერდზე, მაგრამ ვერ ჩამცა... იმ წამსვე ყელის გამოჭრა რომ დამიპირა, დანიან ხელში მხეცივით ჩავავლე კბილები და მანამდე ვაკივლე, ვიდრე დედაკაცები უფროს-უმცროსიანად არ მოცვივდნენ მკვლელის შესაპყრობად...

სევდაში ისევ გამოკეტეს.

●

კესანე რომ მომჯობინდა, ეს იმას ნიშნავდა, რომ შემის ზიდვაც უნდა განახლებულიყო.

ტყეში წასვლის წინა დღეს ჩემთან შემოსული ქალი, ვიდრე ხმას ამოიღებდა, სუნზე ვიცანი და გულს შემომეყარა.

შემოსულმა თვალსახვევი ამინია და დამენახვა. არ შევმცდარვარ – ჩორომანა იყო, მისივე ხელით ჩამოქნილ სანთელს შანდალზე ამაგრებდა უკვე. გავიფიქრე, ამის ბებრულ ხრიკებს რა გაუძლებს-მეთქი და არტახებით შეკრული ადგილზევე ავწრიალდი.

ჩემს ქცევაზე ჩორომანას ჩაეცინა და შანდლისკენ მიათითა. სანთელი ერთი ციციქნა იყო, ძლივს ბჟუტავდა. ცოტა გულზე მომეშვა, მივხვდი, „სტუმარს“ ხანმოკლე „სტუმრობა“ ჰქონდა ჩაფიქრებული.

ჩორომანა სასთუმალთან დამიჯდა და მითხრა:

– გონება მოიკრიბე!

მოვიკრიბე.

– ვატყობ, რომ სიბერე დღითი დღე მერევა. მალე საპყარი შევიქნები... მისმენ?

რა თქმა უნდა, ვუსმენდი.

– კესანესგან გავიგე, რაც მაშინ თავს გადაგხდათ. ცოტაც და, ქარი რომ არ ჩამდგარიყო, ორივენი დაილუპებოდით. არადა, ჩემთვის კესანე ყველაზე ძვირფასია – ბუდაჯვრის გვარტომის გაძლოა მას უნდა დაევალოს. ეს დრო შორს არაა... ახლა მზერა ამაზე მომართე, რაც ხელში მიჭირავს.

მაჩვენა. სანთლის შუქზე რალაც მაჩვენა. ერთი უშნო, დაჯღანული რკინა იყო, თუმცა ბოლოში, ნამდვილი გასაღებივით, რგოლი კი ჰქონდა.

– ეს ბორკილის გასაღებია. თუ განსაცდელი დაგემუქრათ, უფლებას გაძლევ, ბორკილი გახსნა, მაგრამ...

– რა მაგრამ?

– გასაღებს, ცხადია, შენ ვერ განდობ. კესანეს ექნება შენახული.

– რა თქმა უნდა. ეგ ისედაც ვიცოდი.

– კესანე გასაღებს ნებით არ მოგცემს. ძალით უნდა წაართვა.

– რატომ?

– იმან არ იცის, რომ მე შენ გაგენდე.

– მერე რა აზრი აქვს ყველაფერ ამას?

– ნუ იკრიჭები. ეს მისთვის გამოცდა იქნება. თუ ნებით დაგიტომობს, გვარტომის გაძლოლის ძალაც არ ექნება და მე... მომიწევს აღიარება, რომ არჩევანში შევცდი; ეს კი ბუდაჯვრისთვის აღსასრულის ტოლფასი იქნება.

წინათგრძნობა მკარნახობდა, რომ ჩორომანა ახალ განსაცდელს მიმზადებდა, მაგრამ თავს მოვერიე და როგორც შემეძლო, მშვიდად ვკითხე: ძალით როგორ წავართვა? თმით ვითრიო? გავჩხრიკო, ტანსაცმელი შემოვახიო?... ყელზე ექნება ჩამოკიდებული, ჯიბეში ექნება შენახული?... სად ექნება გასაღები?

– იქ! – მიპასუხა ჩორომანამ. მერე შანდალს გახედა. სანთელი დამდნარიყო, თითქმის ბოლომდე ჩამწვარიყო, ალი გამდნარ ცვილში იხრჩობოდა. მატრიარქი წასასვლელად წამოიმართა.

– სად „იქ“? – ვკითხე მე, თუმცა კი რა-
ღაცას ვხვდებოდი უკვე.

ჩორომანამ თვალსახვევით სულ დამიბ-
ნელა მზერა, ლოყაზე ხელი მომითათუნა
და თქვა:

– იქ, სადაც კაცები შედიან და ბავშვები
გამოდიან... ბრიყვო!

●

ჩორომანას ნათქვამი ადრე გაზაფხულ-
ზე გამომადგა.

„ბუდაჯვრის“ ქალები ბოლოსწინა თვე-
ში იდგნენ. სევდაჰის გარდა, ყველას მუც-
ლები ჰქონდათ დაბერილები; თავისებურად
ბედნიერები, მაგრამ უსუსურები იყვნენ –
სციოდათ.

შემის მარაგის შევსება აუცილებელ-
ლი იყო. კარგი ამინდის ლოდინს აზრი არ
ჰქონდა.

კესანე და მე დავიბორკეთ და ტყეში წა-
ვედით.

ავდარი იდგა.

გზადაგზა საყვედურებს არ ვიშურებ-
დი. სულ იმას გაგვიძახოდი, ის ოხერი მო-
რი მთელი კვირა რომ არ მეჩოროკნა, საკმარ
შემას ჩამოვზიდავდით და ამდენი ფეხმძივე
განსაცდელში არ ჩავარდებოდა-მეთქი.

კესანე აქეთ მსაყვედურობდა, მიმტკი-
ცებდა, რომ ყველაფერი ის, რაც ვახსენე,
ჩემ გამო ხდება და ამგვარად, თუ ვინმეა
დამნაშავე, ეს ისევე მე ვარ...

ასე დაძაბულად ვიკამათეთ შუა გზამდე,
შემდეგ კი სულ უბრად ვიყავით.

ერთმანეთისთვის არც მაშინ გაგვიცია
ხმა, როცა შემა ზურგზე მოვიკიდეთ და
აქეთობას დასაბრუნებელ გრიგალიან-თავ-
ქარიან გზას დავადექით. გამოლაპარაკება
დავაპირე, მაგრამ გადავიფიქრე. კესანეს
ისეთი შუბლშეჭმუხვნილი, შენუხებული სა-
ხე ჰქონდა, უთუოდ ჩორომანას მიცემული
გასაღები აწუხებდა...

უარესად გაავდრდა. ნამქერმა ბილიკი
წაშალა და გზა აგვიბნია. ქარაფს ზედ რომ
მივადექით, მაშინლა მივხვდით ამას.

უკან გამოვბრუნდით.

რადგან კესანეს ის ადგილი ეცნო,
კლდესაც მივაგენით; კლდეში გამოქვაბულ-
ლი ეგულებოდა. ისიც ვიპოვეთ. ცეცხლი

დავანთეთ, გავლვით, გავთბით... მერეღა
შევნიშნეთ, რომ ჩვენთან ერთად გამოქ-
ვაბულის მეპატრონე, მარტოხელა მგელი
თბებოდა... უცბად გავმხეცდით ორივე,
აღმოვებული ხის ნაჭრებს ხელი წამო-
ვაველეთ, გიჟებივით ვიქნიეთ, ვიხტუნეთ,
მთელი ხმით ვიღრიალეთ. მგელი გამოქვა-
ბულიდან გავაგდეთ... ცოტა ხნის შემდეგ
უკან მობრუნებული არ შემოვუშვით, არ
ვენდეთ, გავწირეთ და ასე დავბინავდით
გამოქვაბულში.

დაველოდეთ გამოდარებას.

არ გამოიდარა.

საგზალი გამოგველია.

„ნეტა, ის მგელი არ გაგვეგდო“, – ვფიქ-
რობდი ჩემთვის. – ბატკანივით დავკლავდი
და გავატყავებდი. შევწავდი და შევჭამ-
დი... კესანეს? კესანეს თუ შევჭამდი, ნეტა?

– შიმშილობისას ვინ უფრო ადრე კვდე-
ბა: კაცი თუ ქალი? – ვკითხე კესანეს.

– არ ვიცი! – მიპასუხა მან.

– რალა ბევრი გავაგრძელო, – აქ სიმ-
წრის სიცილი წამსკდა, – შენ უფრო ადრე
მოკვდები თუ მე?

კესანემ თითქოს პასუხს თავი აარიდა,
მაგრამ ბოლოს მაინც თქვა სათქმელი: –
შენ!

– არაფერი არ იცი და გვარტომის გაძ-
ლოლას კი აპირებ, – დავცინე მე და... უცებ
ბრაზი მომერია. – მომეცი გასაღები!

– არ მაქვს! – ჩაილაპარაკა თავისთვის
კესანემ.

– სტყუი! – ბრაზი უფრო მომერია მე.

– დიახაც, ვტყუი! – მიყვირა და თვალე-
ბით ისე გაკვესა, რომ თვალწინ უნებლი-
ეთ მარდმა აზრმა ჩამიქროლა. – რამე რო
იყოს, ეს ქალი შემჭამს!..

– კესანე, შენ ტყუილი არ გეხერხება,
მომეცი გასაღები! – ვუთხარი დაბეჯითე-
ბით და ჩემდა გასაკვირად, ჩამეძინა...

●

რომ გამეღვიძა, თავი ბოროტ სიზმარში
მეგონა. ყელი მტკიოდა, სისხლი მდიოდა,
კესანეს ქვითინი მესმოდა... თვალი გავახი-
ლე, გასისხლიანებულ კისერზე ხელი ჩამო-
ვისვი-ჩამოვიწმინდე, კესანეს გავხედე. ჩემ-
გან ორი ადლის მოშორებით, რამდენზეც

ჯაჭვის სიგრძე ეყო გასაქცევად, პირქვე ეგდო; ჩემს მოსაკლავად მოქნეული ხანჯალი ჯერაც ხელში ჰქონდა ჩაბლუჯული და თავის ენაზე ხმამაღლა მოთქვამდა...

გარეთ ავდარი სისინებდა.

რადგან გადავრჩი, მოვიფიქრე: კესანე ისეთ დღეში იყო, ჭკუა აღარ მოეკითხებოდა. გადანყვეტილება მე უნდა მიმელო, თუნდაც მისი ნების საწინააღმდეგოდ და საკუთარი თავი დავარწმუნე, რომ არ ვძალადობდი.

კესანეს მივუჩოჩდი, ხანჯალი ხელიდან ნავგლიჯე და განზე მოვისროლე. ქალმა მოთქმა შეწყვიტა, პირაღმა ამობრუნება სცადა, მაგრამ არ დავანებე, რადგან ვიცოდი, სანმერთულის ხვანჯარი ზურგის მხრიდან ეხსნებოდა. კაბა წამოვხადე, ხვანჯარს ჩავაფრინდი, შევუხსენი, მოვუბოშე. კესანე გამიძალიანდა, ზურგით მომანვა, ოდნავ ამობრუნდა, უკნიდან ალერსის მოყვარულივით მომეტმანა, მაგრამ სანმერთულს კი ორივე ხელით ჩააფრინდა, რომ არ დაეკარგა... დაუგვიანდა – ჩემი ხელი უკვე უთმო მუშტუკს უსინჯავდა. კესანემ თითებზე ბარდაყები მომიჭირა, ფეხი-ფეხს გადააჭდო და უფრო ღრმად აღარ გამიშვა.

სიტყვის ძალას ვენდე და ყურში საიდუმლოსავით ვუთხარი:

– მე ყველაფერი ვიცი, მომეცი გასაღები!

პასუხად ფეხები ჩემს თითებს ისე მოუჭირა, კიდევ ერთხელ მაფიქრებინა, რომ დანებებას არ აპირებდა.

მაინც სიტყვის ძალას ვენდე და დავძახე:

– მომეცი, თორემ იძულებული გავხდები, მოგკლა და უკვე მკვდარს წაგართვა გასაღები!

არა, მომავალი მატრიარქობის ერთგული იყო – ნებით არაფრის დათმობას არ აპირებდა.

– დამნებდი, უჭკუო ქალო! – ვთქვი მრისხანედ და ვიგრძენი, თვალბუბნით სისხლი მომანვა. – ჩორომანას ვეტყვი, რომ გასაღები ძალით წაგართვი.

– „ჯვარი და გველი“ ვერ აჯობებს „ბუ და ჯვარს“, – მითხრა კესანემ და... ჩემი მოთმინების ფილააც აივსო...

ვაჯობე, ცხადია.

გასაღები წაგართვი, ზედ მისსავე კაბაზე შევანმინდე; ყოველი შემთხვევისთვის, ხანჯალი ზურგს უკან გადავმალე, ჩავუჯექი ჩემს ბორკილს და გასაღებით ჩხიკინი დავუნყე. ვერ მოვარგე...

მოვარგე კი არა, ისე თავისუფლად ჩამივარდა საკეტში, აშკარად სხვა ბორკილისა იყო.

– რა ქენი, ვაჟკაცო, აიხსენი ბორკილი? – დამცინავად მკითხა კესანემ. წამომჯდარიყო და დაკვირვებით მიცქერდა.

– მომატყუა იმ ბებერმა! – კბილების კრაჭუნით აღმომხდა მე.

– შენთვის ჩორომანას ტყუილი არ უთქვამს, – „დამამშვიდა“ კესანემ. – მან მე მომცა ბორკილის გასაღები, მაგრამ ეგ ჩემი ბორკილის გასაღებია და არა შენის.

მეორედ გავშტერდი.

მერე უკვე გადავირიე: ისე, რომ ზეზე არც წამოვმდგარვარ, კესანე (მიუხედავად მისი თავგანწირული წინააღმდეგობისა) ჯაჭვით ჩემკენ მოექაჩე, მერე ფეხით დავითრიე, გასაღებით ბორკილი ავხსენი, ქალი გვერდზე მივაგდე, გამოქვაბულში მივატოვე; შევიარაღდი კესანეს ხანჯლით; ავკრიფე ჯაჭვი, კესანეს ბორკილიანად მხარზე გადავიგდე და გარეთ გამოვედი თავისუფალივით... წაგჩლახუნდი, ჩემი აზრით, სამხრეთისკენ, სადაც ჯვარი და გველის სამკვიდრო მეგულებოდა...

●

შუა გზამდე მეყო გაშტერება.

დალლამ თავისი გაიტანა. შევდექი. დაჯექი და ჯაჭვი გველივით შემოვიხვიე. მივიხედ-მოვიხედე. გამოდარებას არ აპირებდა... სადღაც, ჩემში, მაინც გამოიდარა. ვფიქრობდი: იქ, სადაც მივდიოდი, ზედმეტი ვიყავი – ჩემი ცოლები გათხოვილები იქნებოდნენ, ჩემი შვილები მათ ქმრებს ეყოლებოდათ ნაშვილები, ჩემს ქონებას უხუცესი დაეპატრონებოდა.

ვისაც გამოვექეცი, იმათ ვჭირდებოდი: აქეთ – უიარალო კესანე გამოქვაბულის მეპატრონე მარტოხელა მგლის ლუკმა უნდა გამხდარიყო; იქით – ბუდაჯვრის სოფელში ორსული ქალები და მათ მუცლებში

მსხდომი შვილები სიცივით უნდა დახოცილიყვნენ...

მოკლედ, შუა გზაზე გაჩერებული კი არა, გაჭედული ვიყავი. მე – ცდომილი „ჯვარი და გველიდან“, მე – ცდომილი „ბუ და ჯვარიდან“... უკვე საკუთარი თავიდან ცდომილი ვხდებოდი და...

ამას სიკვდილი მერჩივნა.

●

მივბრუნდი.

ქარბუქი ტრიალებდა. გონიერებისა და ცოდნისთვის არ მიხმია. თავისთავად მივყავი ფეხებს.

ჩემდა გასაკვირად, გზა არ შემშლია: არც მაშინ, როცა გამოქვაბულისკენ მივდიოდი და არც მაშინ, როცა ზურგზე მოკიდებული კესანე შინისკენ მიმყავდა...

მივდიოდი ნახევრად დაბორკილი და დალლას არად ვაგდებდი, რადგან ჩემი ტვირთი ცოცხალი და მსუბუქი იყო...

ვიცოდი, ბუდაჯვრის ადგილს ძლიერი ქარები გვერდს უქცევდნენ და ერთმანეთს, სათარეშოდ, სხვაგან მიერეკებოდნენ. როცა ქარბუქი ცოტათი მიწყნარდა, ქარის მიმართულებით მივხვდი, რომ სოფელს მივუახლოვდი. შესვენება მჭირდებოდა. ჩავიმუხლე და ცოცხალი ტვირთი თოვლზე დავანვინე.

კესანე – თოვლზე.

თანდათან გონის სიფხიზლე მიბრუნდებოდა და ზედიზედ ვუშვებდი შეცდომებს. კესანეს ფეხი დავითრიე და ბორკილი ჩავაცვი, მისგან ძალადნაშობი გასაღებით საკეტი საიმედოდ ჩავკეტე; ამის შემდეგ მინდოდა, ის ოხერი გასაღები სადმე გაურკვეველობაში გამეტყუორცნა, მაგრამ გადავიფიქრე – კესანეს ტყაპუჭი გადავუწიე და ჯუბის ჯიბეში ჩავუცურე.

მეგონა, ჯერაც არ იყო გონსმოსული და მოძრაობაც არ შეეძლო...

მოძრაობა კი არა!

იკვნესა, იკვნესა, იკვნესა და ვიდრე გასაღები ისევ ჩორომანასგან ნაბრძანებ ძველ ადგილზე არ მოათავსა, არ მოისვენა... მერე სისხლიანი თითები თოვლით გაიწმინდა და მითხრა: ნუ მიყურებ. ამას არასდროს გაპატიებ. დღეიდან შენი მტერი

ვარ, იცოდე!

– ახალი ამბავი! – სიმნრით გამეცინა

მე. – აქამდეც ასე არ იყო?!

– არა! – შემეპასუხა გაავებული კესანე.

– აქამდე შენ იყავი მტერი!

ვერაფერი გავუგე.

ვინანე, რომ სიკვდილს გადავარჩინე.

მერე ვინანე, რომ ვინანე.

ამასობაში მივედით.

დამშეულები, ხელცარიელები.

ჩორომანას სიტყვა არ დასცდენია სასაყვედუროდ.

დამბანეს.

დამაბეს, იავნანა მიმღერეს. მახსოვს, არტახებიანი ჩვილივით, ძილშიც მელიმებოდა.

●

შეშას გაზაფხულზეც ვეზიდებოდი. ნამქერის, უამინდობის და გზის აბნევის აღარ გვეშინოდა. ბორკილის გასაღებს ჩორომანა აღარ იძლეოდა და კესანესაც სახიდან გადაენმინდა ტანჯვის ღრუბელი.

დარიან დღეებში, ნაშუადღევს, დედაკაცები თავს იყრიდნენ ამირანის სვეტთან. მინდვრის ყვავილებით დაწნულ გვირგვინებს თავიდან იხსნიდნენ და, როგორც რგოლს, ისე ესროდნენ, რომ სვეტზე ჩამოეცვათ. იყო ერთი ხორხოცი და ერთმანეთის გამასხრება. მუცელი მართლა ხელით ეჭირათ. „მიზნიანები“ „უმიზნოებს“ დასცინოდნენ და ესენიც თავიანთ თავიგულებს მანამდე ისროდნენ, ვიდრე, ბოლოს და ბოლოს, ამირანის სვეტს არ ჩამოაცვამდნენ.

წინდანი ვიტყვი: როცა ჩამქოლეს, ჩემი გათლილი ის ხის სვეტი ბოლომდე იყო ასხმული გამჭკნარი ყვავილების თავიგულებით...

●

აპრილში ქალებმა ზედიზედ, ერთიმეორის მიყოლებით იმშობიარეს. ჩორომანა და კესანე ყველას პატრონები იყვნენ. ახალდაბადებულ ბავშვებს ქიპლარებს უკვანძავდნენ და ჭრიდნენ, ამშრალელებდნენ... მერე თვალის ახელაში ეხმარებოდნენ, ნათლავდნენ და სახელებს არქმევდნენ.

მე, ცხადია, ისევ არტახებით დაბმული

ვიყავი. სევდაში მსტუმრობდა და მანამებდა, მაგრამ ხმას არ ვიღებდი; ჩემი დარდი მკლავდა: ცოტა ხანში „ბუ და ჯვარს“ აღარ დავეჭირდებოდი. დანიშნულებას ვკარგავდი.

სევდაში მანამებდა და საშინელებებს მიყვებოდა: რომ დღლაზამ ბავშვის მაგიერ გველი შობა; რომ ქამომილა მშობიარობას გადაჰყვა, ფსევდომონამ კი კოპიტის კუნძი შვა; რომ დობრამ ერთმანეთზე გადაბმული ტყუპები დაბადა, ფანდურამ კი, წყლები რომ დაღვარა, ამის შემდეგ მხოლოდ მყრალი მტვერი გამოაბნია; დაქნესამ კუნაპეტი სამფეხა შვა; ნანოს და ბალიმიკას კი ერ-

- სევდაში თვითმკვლელობამ ჩემი ჩაქოლვა დააჩქარა.

კესანეს აზრით, საქმე სხვაგვარად იყო. სევდაში ორსულობამ მოკლა, უფრო სწორად, მტერმა, რომელიც მუცელში ეჯდა.

ჩორომანამ მითხრა, რომ ჩემი სულისა და სხეულის ბრძოლა უნდა დამთავრდეს; მალე მიშველის, სასტიკი იქნება, მაგრამ ასე ჯობს. ჩემი მონანიე სული ცოდვიანი სხეულის ტყვეობისგან უნდა გაათავისუფლოს, რადგან (თურმე) მე ვიმსახურებ

თმანეთი უყვართ და სულაც არ არიან დედობის ღირსნი. სად არის სამართალი...

ვხვდებოდი, იმას თავისი დარდი სჭამდა, შვილი მუცელში უკვდებოდა და ამ ტყუილებით სატანჯველს იმსუბუქებდა.

ყველას უმტკიცებდა ორსულად არ ვარო. კვირაში სამჯერ სანთელს ქნიდა და ჩემთან შემოდოდა. ფრჩხილებს საგანგებოდ იზრდიდა და ილესავდა, რომ ერთ მშვენიერ ღამეს ჩემთვის ყელი გამოეღადრა.

არ დასცალდა.

უსაზღვრო ბედნიერებას...

მე კი მეგონა, რომ სევდაში თავი მოიკლა და მისმა თვითმკვლელობამ ჩემი ჩაქოლვა დააჩქარა.

- შემოდგომის ბუნიობა ისედაც მწუხარების დღედ მიაჩნდათ ბუდაჯვრის ტომში.

იმ დღეს თრიაქით დამბანგეს, ზედმინევიანით მჭიდროდ შემკრეს, გამომასვენეს, ჩამიტანეს კედელივით კლდის ძირში, ამირანის სვეტზე მიმაცუდეს და ზედ მიმაბეს.

როცა მამამდნენ, გამოფხიზლდი.
ჩორომანამ ყველას თანდასწრებით გა-
მომიცხადა:

– ამირან, შენი ტყვეობა დასრულდა, გი-
ხაროდეს!..

მისივე ნათქვამიდან გავიგე, რომ ჩემი
მოვალეობა შემისრულებია და ამიერიდან
მზად ვარ, ცას ვესტუმრო; მინაზე საკე-
თებელ საქმეს კი ბუდაჯვრის დედაკაცე-
ბი თვითონ მიხედავენ; შეშასაც დაჩეხავენ,
საქონელსაც დამწყემსავენ და დაზრდიან
შვილებსაც: გოგოებს დედობას ასწავლიან,
ბიჭებს – მხედრობას...

ამის შემდეგ ქალებმა თოთო ბავშვები
ძუძუდან მოიწყვიტეს, ბალახზე მიაგორეს;
წინასწარ მოგროვილი ქვებიდან თითო-თი-
თო მოიმარჯვეს და მოემზადნენ. ძუძუს
მიჩვეული ჩვილები ხმამაღლა ატირდნენ,
მერე აჩხავლდნენ...

პირველმა ვინ უნდა მესროლოს?

რა თქმა უნდა, ჩორომანამ, მაგრამ...

მოხუცს თვალი არ უჭრის, ათი ნაბიჯი-
დან ვერ გამარტყამს.

რომ მოვიდეს, მომადგეს და ქვა თავში
ჩამცხოს, არ შეიძლება. წესი წესია.

ჩორომანას კესანე მარჯვნიდან უდგას.
ეხმარება.

მატრიარქი ცაცია ყოფილა (არასდროს
შემინიშნავს). ყოველთვის ნიღბავდა თავის
ცაცობას, მაგრამ ახლა ისეა მონდომებუ-
ლი, აღარაფერი ახსოვს, ერთის გარდა –
ქვა მიზანს არ ააცილოს...

ისეთი თვალსაზრევით მაქვს აკრული
თვალები, რომ ჩამქოლავებს ვხედავ და ვძ-
რწნი, ისინი კი ჩემს თვალებს ვერ ხედავენ
და ასე... ამგვარად ჩაქოლვა ეიოლებათ...

– ჩემი ხალხის სახელით ვბრძანებ: ჩემი
მტრის სული და ხორცი ერთმანეთს გაეყა-
როს! – დაიჩიფჩიფა ჩორომანამ თავის ენა-
ზე და კესანესგან მომართულმა მესროლა.
ამაცილა.

უფრო სწორად, ქვა ჩემ წინ დახტა, ახ-
ტა, ფეხში მომხვდა, წვივს ჭახანი გაალები-
ნა და შეშინებულივით უკუიქცა...

ჩორომანას მეორე ქვა მიაწოდეს. კესა-
ნემ მათსავე ენაზე ურჩია: – ზევით და მარ-
ცხნივ!..

მოხუცმა მეორედაც ამაცილა, მაგრამ

ქვამ ისე ახლოს ჩამიზუზუნა, დაფეთე-
ბულს ყელიდან ხრიალი აღმომხდა.

– მოხვდა? – იკითხა ჩორომანამ.

– მოხვდა, მოხვდა! – დაამშვიდეს მატ-
რიარქი კესანემ და სხვა ქალებმა, განზე
გაიყვანეს, ქვაზე დასვეს; მერე მომიბრუნ-
დნენ და... ჩამქოლეს.

ვიდრე თავი გამიტყდებოდა, ყველაფე-
რი მესმოდა, ყველაფერს ვხედავდი: ჩვილე-
ბი ჩხაოდნენ, ქალები კიოდნენ, ქვითინებ-
დნენ, მაგრამ მაინც მწყევლიდნენ და ქვებს
მიბავუნებდნენ...

მერე ველარაფერს ვხედავდი, მაგრამ
მესმოდა, „ამირანის ჭიანჭამი სვეტი შე-
შად ვაქციოთ და ცეცხლს შევუკეთოთ!“ –
კესანეს ხმა იყო ან, შეიძლება, არც იყო...
მე უკვე მიწა მეყრებოდა და ადამიანის ხმის
ცნობა კი არა, დღის ღამისგან გარჩევა
აღარ შემიძლო...

ზემოდან დამაყარეს ქვები: ზოგი ცოდ-
ვიან-სიხლიანი, ზოგიც – უბრალო ქვები.
დამახვავეს და დამტოვეს.

ღირდა ამად!

ღამე სრულიად გაუსაძლის მდგომარე-
ობაში გავატარე. ნადირმა ჩემი სუნი იკრა.
ტურის კივილი ჯერ შორიდან მესმოდა,
მერე სულ ახლოს – ყურთან. ალყაში მო-
მაქციეს, დამესივნენ, ქვებქვეშ შემოძრომა
იწყეს; მთლიანად ვერ დამითრიეს, მაგრამ,
რასაც მოსწვდნენ, გადალრლნეს და წამა-
ჭამეს.

გამთენიისას ქალების ხმები გავიგონე.
ვიფიქრე, ჩემს საშველად გული მოიბრუ-
ნეს-მეთქი. ერთგვარად ასეც იყო. დამატე-
ბით ქვები მოზიდეს და დამაყარეს; ერთი,
ყველაზე დიდი, ლოდვიით ნაჭერი იქ დამა-
დეს, სადაც ჩემი თავი და მკერდი ეგულე-
ბოდათ, მეორე კი გადალრლნილ ფეხებზე
დამაფარეს. ზევიდან წვრილი ქვებით მომ-
კენჭეს და წავიდნენ – ტურების საჭმელად
არ გამიმეტეს...

მას შემდეგ ყოველ ღამე ვცდილობდი,
ამ ტანჯვისთვის თავი დამეღწია.

ქვებისა და ლოდების სიმძიმისთვის რომ
მეჯობნა, ყოველდღე ვისვენებდი და ყოველ
ღამეს, ქვევიდან, მთელი ძალით ვანვებო-

დი. ჩემი წადილი ისეთი ძლიერი იყო, მე-
გონა, მკერდიდან ლოდს გადავაგორებდი...

●

მთელი ზამთარი და კიდეც ორი თვე მო-
ვანდომე ამოსვლას. ვიდრე ქვეები ზედ მეყა-
რა, საკუთარ თავს ვერ ვხედავდი. ვერც კი
წარმომედგინა, როგორ გამოვიყურებოდი.

თავი რომ ამოვყავი, მზის სხივი რომ
მომხვდა, ირგვლივ ქვეებიც რომ გათბა, აე-
ფორიაქდი. მზერა შორს არ მიმინვდებოდა,
მაგრამ, რასაც ვხედავდი, მწარედ ნაცნობი
იყო: მარჯვნივ – ტყე, მარცხნივ – ხეობა,
უკან – კედელივით კლდე, წინ და ზევით –
მტრის სოფელი (უფრო სწორად – ნასოფ-
ლარი)...

ყველაფერი ღვთის ნებაა, მაგრამ წი-
ნასწარჭვრეტის სურვილი არ მასვენებდა.
ყოველივე იმის შემდეგ, რაც გადამხდა, რა
უნდა ვიყო: მაჟალო, პანტა, მაყვალი?..

გაზაფხულის გასრულებამდე წამოვი-
ზარდე, გავიფოთლე და დავრწმუნდი, ეკ-
ლები არ მაქვს და არც არასდროს მექნება.
ეს კარგიცაა და ცუდიც. ცუდია იმიტომ,
რომ შეიძლება კანჯარმა შემჭამოს. კარგია
იმიტომ, რომ მე თვითონ არ მინდა ვიყო
მაყვლის ბუჩქი. არც ჩვეულებრივი და არც
ალმოდებული... არც მაჟალო მინდა ვიყო,
არც პანტა, რადგან აქ, ამ უკაცრიელობა-
ში, მყნობაც რომ იცოდეს ვინმემ, ჩემგან
მაინც არ გამოვა გულაბი, არც, მით უმე-
ტეს, თურაშაული...

●

შემოდგომამდე ორი წლის ბავშვისოდე-
ნა გავიზარდე.

გვიან შემოდგომაზე, როცა ირგვლივ
ყველას გასცვივდა ფოთოლი, მივხვდი,
რომ მარადმწვანე ვარ.

ზამთარში, ყველა რომ ძილში წავი-
და, მაინც ვფხიზლობდი. თავ-კისერსა და
მხრებზე თოვლი მედო, ჩრდილოეთის ქა-
რებისგან გვერდზე ვიყავი გადახრილი, შუ-
ანელი მტკიოდა, მაგრამ ვითმენდი...

დავითმინე გაზაფხულამდე. რომ ჩა-
მოთბა, ზრდა განვაგრძე და ათი წლის
ყმანვილისოდენა გავხდი. ირმები და შვლე-
ბი, ჯიხვები და ქურციკები გემოს მისინ-

ჯავდნენ და მალევე თავს მანებებდნენ –
არ ვეგემრიელებოდი.

ზაფხულამდე ადამიანი არ მინახავს.

თიბათვეში თიბვა არავის უკვირს, მე კი
გამიკვირდა... ქალები, ბუდაჯვრელი ქალები
თიბავდნენ...

შემამჩნიეს, მოვიდნენ, დამაკვირდნენ,
მოვეწონე, გაკვირდნენ და ერთმანეთს
ჰკითხეს: – ღვიაა?

ადგნენ და ბლომად მინა მომაცარეს
ძირში – იფიქრეს, მოუხდებოდა.

იმ საღამოსვე რონინით ჩამოიყვანეს
ჩორომანა ჩემს სანახავად. მოხუცს თვალის
ჩინი იმდენი კი ჰქონდა, რომ კარგად და-
ვენახე-დავეთვალიერებინე, მაგრამ დანა-
ხულს არ ენდო, ხელით მომსინჯა, მომითა-
თუნა იმ ადგილზე, სადაც ჩემი სიმაღლის
ბიჭებს გოგონებისგან განმასხვავებელი
ასო-ნაკვეთი უნდა ჰქონდეთ.

დარცხენილი ავილანძე, ჩორომანამ კი
ბრძანა: – წყალი დაუსხით ტუიას!

მომრწყეს, გულუხვად მომრწყეს ისე,
რომ მიწიან-ძირიან-ფესვიან-ძვლებიანად
გავნამბილარდი..

შემოდგომამდე ტანი ავიყარე და მხე-
დარზე მაღალი შევიქენი. უკვე ექვსი დო-
ინჯი მერტყა და არემარეს თავმომწონედ
გადავყურებდი.

იმ ზამთარს თოვლი ისე მომიხდა, თით-
ქოს თეთრი ჯუბა-ხამლი მცმოდეს; თით-
ქოს თავზე თეთრი ბოხობი მხურებოდეს
და ვერცხლის ქამარ-ხანჯალი სარტყლად
შემომსალტვოდეს.

საოცრება.

ადრე ზამთარში მტრის ქალებმა მომ-
რთეს. ჩორომანამ ბრძანა:

– სიცოცხლის ხე! – დედებმა შემა-
ბეს ზიზილ-პიპილები, მომგვარეს თავიან-
თი შვილები-ჩვილები – სათითაოდ, ცოტა
ხნით ჩამახუტეს, ისევ წამგლიჯეს და თვი-
თონ მიიხუტეს...

ჩორომანა კი მიყურებდა ცალთვალმო-
ჭუტული. ეგონა, სანახევროდ დაბრმავებას
ასე დამიმალავდა...

●

ზამთრის ქარების დადგომამდე გზააბ-
ნეულმა მონადირემ მიპოვა, გაკვირვებით

ამხედ-დამხედა და თითქოს ჩემი მარად-მწვანეობის შემურდაო, კაი მოზრდილი ტოტი მომატეხა; უფრო სწორად, ხელით რომ ვერ მოერია, ხანჯლით ჩამომათალა (ჩემთვის უკვე ფრჩხილისოდენა) ანაფცქვენი, წინვები დასრისა, დაყნოსა, წავიდა და თან წაიღო...

ზურგი რომ მიჩვენა, მაშინლა მივხვდი, ვინც იყო. ზურგზე ჩვენი ტოტემი ეხატა – ჯვარი და გველი. ჩემზე უფროსი იყო, მაგრამ მაინც ვერ ვიცანი. გვარტომის ყველა უფროსს ვიცნობდი, ის კი ვერ ვიცანი.

ერთი კვირის შემდეგ, უკვე პირველი თოვლი მედო მხრებზე, როცა ჩემი ტომის უხუცესმა-პატრიარქმა (სამი მონადირის თანხლებით) მომინახულა. დიდხანს მიყურა და თქვა: – სიცოცხლის ხე!

ხმადებლა ილოცა. მერე ხმამალლა მოუწოდა თანმხლებ პირებს, მე კი მისი ნათქვამის შინაარსი აღარ მესმოდა.

ვბრაზობდი, რადგან მშობლიური ენა მავიწყებოდა.

შუა ზამთარში კიდევ ერთხელ ამომაკითხეს. ცეცხლი დაანთეს, ხაშლამ-ყაურმა მოხარშეს, მწვადები შეწვეს, მაშხალები აანთეს, ღვინიანი სასმისები ანიეს და ერთხმად შესძახეს: – ახალი წელი!

სალამოს სიმღერ-სიმღერით წავიდნენ.

ღამით ტურებმა იქეიფეს მათი ნასუფრალობით.

●

ორი კვირის შემდეგ მტრის ნასოფლარიდან ბუდაჯვრელები ჩამოვიდნენ. ქალებმა მუხლამდე თოვლი ჩამოარღვიეს – არ დაიზარეს; ბავშვებიც, ზურგზე მოკიდებულები, ჩამოიყვანეს. ჩორომანა ძლივს დგამდა ნაბიჯს. რონინით მოჰყავდათ ახალგაზრდებს. დაბრმავებულიყო და ახლა უკვე ორივთვალმოჭუტულს (ვითომ მზე და თოვლი თვალს მჭრისო), ეგონა, ასე დამიმაღავდა თავის სიბრმავეს.

ქალებმა მომრთეს, შვილებს ჩემი თავი მოაწონეს და სათითაოდ ცოტა ხნით ჩამახუტეს.

– ახალი წელი! – ხმამალლა თქვა ჩორომანამ და მას ყველა იქ მყოფი დაეთანხმა.

●

წლიდან წლამდე „მტერი“, როგორც ცნება, დამავიწყდა. ამიტომ უბრალოდ ვიტყვი: ბუდაჯვრის სოფლიდან ჩამოდიოდნენ ქალები, ჩამოჰყავდათ შვილები, მეხებოდნენ ხელებით – ვითომ მეფერებოდნენ, მერე უმნიფარ გირჩებს მანიწკნიდნენ, ერთმანეთს ესროდნენ და ამით ერთობოდნენ.

პატრიარქის მეთაურობით ამოდიოდნენ ჩემი გვარტომის კაცები. მე ადამიანთა ენა ნაკლებად მესმოდა, მაგრამ ის, რაც განმეორებით მესმოდა, არ მავიწყებოდა.

– ბუნიობა! – იტყოდა „ჯვარი და გველის“ პატრიარქი, ყველა მისიანი ეთანხმებოდა და მეც ვხვდებოდი, რომ დღელამსწორობა აღინიშნებოდა. გაზაფხულზე დღეს უნდა ეჯობნა ღამისთვის.

ორი კვირის შემდეგ ჩამოდიოდნენ ბუდაჯვრელი ქალები ჩორომანას მეთაურობით.

– ბუნიობა! – ბრძანებდა ჩორომანა და ყველა მისიანი კვერს უკრავდა.

შუა ზამთარშიც, ორი კვირის განსხვავებით, იკრიბებოდნენ ჩემ გარშემო, საზეიმოდ მომრთავდნენ და გაიძახოდნენ: – ახალი წელი, ბედნიერება!

გვიანმოსულები ადრემოსულების სამკაულებს აღარ მხსნიდნენ და აღარ გმობდნენ, მიუხედავად იმისა, რომ ამ სამშვენიესებს მტრის ტოტემი ზედ გარკვევით ეხატა.

შერიგება მწიფდებოდა. ადრე თუ გვიან უნდა მომხდარიყო, მაგრამ იმ შემთხვევამ, რაც მართლა მოხდა სინამდვილეში, მოსახდენი დააჩქარა.

●

თერთმეტი წლისა უკვე ბრგედ ვიდექი და ოცდათორმეტი დოინჯი მერტყა. საერთოდ მშვიდი ვიყავი, მაგრამ თავქარი რომ მომივლიდი, მეც კაი შრიალი ვიცოდი. ქარი არასდროს მყვარებია, მაგრამ ეგეც საჭირო ყოფილა თურმე. ზაფხულში, მით უმეტეს, ერთი სული მქონდა, როდის დაუბერავდა და... როცა დაუბერავდა, დოინჯებს განზე ვშლიდი, მხარ-ილლიებს ვინიავებდი და აბლაბუდებისგან ვითავისუფლებდი... შემოდ-

გომაზე კი მწიფე გირჩებიდან თესლს ვაბ-
ნევდი, რომ ჩემისთანები გამემრავლებინა.

ახალი წლიდან ახალ წლამდე თითქოს
ყველას ვავინყებოდი.

ბუნიობიდან ბუნიობამდე თითქოს ყვე-
ლას ვავინყებოდი.

თითქოს.

●

ერთი მარტოხელა მგელი მომეჩვია-შე-
მომეჩვია; ჩემი სამყოფელი თავისად მიიჩ-
ნია და ამას ისე ურცხვად ამტკიცებდა, რომ
იმის მაგივრად სირცხვილისგან მე ვილან-
ძებოდი. კვირა არ გავიდოდა, რომ ორჯერ,
ზოგჯერ სამჯერაც, თავისი სამკვიდროს
სამანი არ მოენიშნა: ერთს აღმა, მდელოს
განაპირას მდგარ ურთხელს მიაფსამდა,
ერთს დაღმა – დაბალ კოპიტს, ერთს კი...

ვითმენდი, მეტი რა ჩარა იყო. ნადირს
ჰგონია, რომ ხე მარტო „მოსანიშნად“ არ-
სებობს.

რადგან ცნება „მტერი“ დავივინყე, უბ-
რალოდ ვიტყვი: ბუდაჯვრის მთის სოფ-
ლელ პატარა ბიჭს თუნგით წყაროს წყალი
ამოჰქონდა, დამისხამდა ძირში, ფესვებამ-
დე გამატანდა, გამაჟრჟოლებდა... ისევ
წყაროზე დაბრუნდებოდა და მეორეჯერ
ამოსულს წყალი თუნგით უკვე შინ, სო-
ფელში აჰქონდა. ვატყობდი, ჩემი სისხლი
და ხორცი იყო. ისე ბეჯითად ასრულებდა
ამ საქმეს, როგორც ოდესღაც მე, ბავშვი,
უფროსის დავალებას...

არ მგავდა, ჟღალი იყო, ქორფლიანი.
დღლაზას შვილი იქნებოდა. მის მამობას არ
ვიჩემებ, დასამტკიცებლად ძალა არ მეყო-
ფა. დაბეჯითებით მხოლოდ ის ვიცი, რომ
საკუთარ ძვლებზე ვარ ამოსული და ვიდ-
რე ვინმე არ ამომძირკვავს, მანამდე ამას
არ დაიჯერებს. რაც შეეხება იმ ათიოდე
წლის ბიჭს, მგონია, რომ ჩემთან სიახლო-
ვეს გრძნობდა და ამას ვერაფრით ახსნიდა,
თუ არა დედის მონათხრობით...

ასევე მგონია მეორე ყმანვილის ამბა-
ვიც, რომელიც ჯვარიდაგველის მხრიდან
დროდადრო ამოივლის ხოლმე. ეს იმაზე
ოდნავ უფროსია, ნაკლებად ბავშვურია; ვი-
თომ ულვაშიც აქვს, მშვილდ-ისარიც იცის,
მარტო ხეტიალი უყვარს, ჩემი ალი-კვალია,

მესამე ცოლის მეორე შვილი უნდა იყოს
– ჩემი გადახვეწისთანავე დაბადებული.
რა უნდა უჭირდეს? ალბათ, არც არაფე-
რი, მაგრამ მგონია, რომ იმას აქ ვეგულები,
აქ გრძნობს ჩემთან სიახლოვეს, თუმცა არ
იცის და არც უნდა იცოდეს, რომ საკუთარ
ძვლებზე უნდა ამოხვიდე, რათა მტრობა
დავივინყო და მართლა გაიხარო.

მას, ცხადია, ამდენი არ ესმის და ცოტა
არ იყოს, მაგნებლურადაც მექცევა – უმწი-
ფარ გირჩებს მანინკნის და.. მევე მესვრის;
ანუ ერთი ხელის მუშტში გირჩებს მოიგ-
როვებს, განზე გადაგება, მეორე ხელის თი-
თებით გირჩს გამოაძრობს; ხაზგასმულად
ნელა, მძიმედ აწევს ხელს და მერე მოწ-
ყვეტით, მთელი ძალით მესვრის ისე, რომ
გირჩი ჩემს დოინჯებს შორის ძვრება, სად-
ღაც უხერხულად მეხირება ან ჩემ ქვეშე
ცვივა და მერე სულაც უაზროდ ხმება...

●

ამ სამეულის შეკრებას განსაკუთრებუ-
ლი დრო-ჟამი დასჭირდა და როცა ის დღე
დადგა, ყველაფერი ისე მოხდა, როგორც
უნდა მომხდარიყო...

იმ დღეს მარტოხელა მგელმა რომ მო-
მავსა, ჩვეულებრივ დავითმინე. კი მინდო-
და, ქარი ამოვარდნილიყო. ტოტებს მოვიქ-
ნევი, იმ უზრდელს გავაზე წამოვარტყამ-
დი; კარგიც იქნებოდა. ამის გამო, იქნებ,
სულაც გადახვეწილიყო კუდამოძუებული...
მაგრამ არა! ყველაფერი ისე მოხდა, რო-
გორც უნდა მომხდარიყო:

ზაფხული იყო ცხელი. ქარი კი არა, სი-
ოც არ იძროდა.

მგელმა მომავსა, ტანი შეიბერტყა და
წაძუნძულდა კოპიტისკენ.

წყაროს მხრიდან სავსე თუნგით ამოვი-
და დღლაზას ბიჭი. ნელში წყდება ტვირთის
თრევით, მაგრამ ამას არადა აგდებს. ნების-
ყოფიანია ჩემსავით, არ ეპუება აღმართს.

დაღმართზე ნაჯახით ხელში მოდის ჩემი
ვაჟი, რომელიც მესამე ცოლისგან მეყოლა,
გადმოცემით მიცნობს, სინამდვილეში კი –
არა.

მგელმა ერთიც დაინახა და მეორეც,
ამათ კი ნადირი არ შეუნიშნავთ. მე სამივეს
ვხედავ, მაგრამ ოდნავი ნიავიც არ ქრის,

რომ გავიშრილო, ბიჭებს საშიშროებაზე მივანიშნო...

ეს ბიჭები ისეთი გეზით მოდიოდნენ, ზედ ჩემი მეორე-მესამე დონის დონეზე შეხვდნენ ერთმანეთს, ჩემი ძვლებიდან ერთი ადლით ზემოთ...

ცნობისმოყვარედ, უცხო თვალთ ახედდახედეს ერთმანეთს. არ იციან, ძმები რომ არიან.

შედგნენ და ისე დადგნენ, რომ უმცროსი ზურგით მიექცა კოპიტისკენ, უფრო სწორად, მგლისკენ. უფროსმა იყოჩაღა და გაცნობა დააპირა. დღლაზას ბიჭმა თუნგი ძირს დადგა; ფერდობზე რომ არ წაქცეოდა, ფეხი მიუდგა და შეაკავა. უფროსმა ნაჯახი ბალახში მიაგდო და პატარას ხელი გაუნოდა გასაცნობად. დღლაზას ბიჭმაც გაიწოდა ხელი, მაგრამ უცებ დაიმორცხვა, ისევ თავისკენ წაიღო მარჯვენა და თითქოს კრუნჩხვა დაემართაო, ხელი მოგრიხა, თავისკენ შეატრიალა, მტევნის ზურგი მკერდზე მიიჭირა, ლამის მიიჭყლიტა...

რა დროს მორცხვობა იყო!

უფროსმა დაინახა, რომ მგელი უკვე ამათკენ მორბოდა; იყვირა: – მგელი!.. – დასტაცა უმცროსს ხელი და ჩემკენ გამოაქცია...

ტუიაზე შეხტომა ნებისმიერ სხვა ხეზე შეხტომაზე ადვილია.

მაინც მივეშველე ორივეს. ქვედა დონის მაგრად შევკარი, რომ ბიჭებს ამოცოცვბა სწრაფად შეძლებოდათ, მაგრამ...

უფროსი მარდად შემახტა, სხარტად ამომაცოცდა და მერეღა ჩახედა პატარას; იმას კი ცოცვა დაუგვიანდა, მგელმა პირი ჩაავლო, ცალი ფეხით დაითრია და წამართვა...

უფროსი მთელი ხმით იძახდა: – გვიშველეთ, მგელი!.. მგელი, მგელი, გვიშველეთ!..

მე კი გახვევებული ვიდექი და შველა არ შემეძლო... შრიალიც კი არ შემეძლო...

მგელმა პატარა წააქცია, მგლურად ეცა, რომ მსხვერპლისთვის ყელი გამოეღაძრა. დღლაზას ბიჭი, ნებით გადაკოტრილდა თუ თავისთავად, დაგორდა ფერდზე. იმ საბედისწერო წამს ამგვარად გადაურჩა. მგელი, ცხადია, არ მოეშვა...

ამის მნახველს, ჩემსას, ჩემზე შემოფარებულს, ჩემს ნაადრევად დაკაცებულ ბიჭს აღარ უყოყმანია; როგორც მარდად შემომახტა, ისევე მარდად ჩასრილდა, მიწაზე დახტა, ბალახში მიგდებულ ნაჯახს ხელი წამოავლო და იქით მიუხტა მგელს. ზურგიდან დაუარა და ისე დაჰკრა გავაზე, როგორც შემას დაჰკრავენ დასაპობად.

მგელმა დაიღმუვლა და განზე გახტა, მობრუნდა და ახლა ამას შეუტია, მაგრამ მეორედ მოქნეული ნაჯახი ყუით ყურის ძირში მოხვდა, მესამედ მოქნეული – მხარში და... დაფრთხა-გაიქცა, თვალს მიეფარა – თავის მიფსმულ კოპიტს იქით, დაღმა ხეობისკენ დაეშვა ღრენა-ყმილით...

დაჭრილი უმცროსი გონზე არ იყო. თვალდახუჭული, პირმოღღლეზილი ბლიოდა. უფროსი, მისი გადამრჩენი, თავს დასტრიალებდა და, თუმცა კი არ იცოდა, რა ელონა, თავისას მაინც ცდილობდა – თავპირდაკანრულ, დასისხლიანებულ პატარას ბალახის ბლუფით ჭრილობებს მალიმალ უმშრალებდა...

ესენი რას დაინახავდნენ შორიდან, მე კი მაღალი ვარ და დავინახე: ზევიდან, ბუდაჯვრის სოფლიდან დედები მორბოდნენ, მთის ფერდზე ამორძალეზივით მოქროდნენ, ხელკეტებით და ფარ-შუბით შეიარაღებულები...

ვიდრე ისინი ბავშვებს მოეშველებოდნენ, მე ჩემი დამემართა. ვიდექი ალანძული, მკვახე გირჩებიც მცვიოდა და ჩემს თავმომწონე უსუსურობას ამაო შრიალით ვებრძოდი.

დედებმა დღლაზას ბიჭს უშველეს – თავ-კისერი, მხარ-ილია გადაუკონეს, სისხლდენა შეუჩერეს, დაუყვავეს, დაამშვიდეს... მერეღა მიაპყრეს ყურადღება ჩემს ნაადრევად დაკაცებულ ბიჭს, უცხოს, ვინც ფერდზე დაგორებულ თუნგს იქვე, ახლოს დასწოდა და ჭურჭელში ჩარჩენილ წყალს თან სვამდა, თან სახე-კისერზე ისხამდა...

– ვისი ხარ, ბიჭო, შენ! – ერთხმად ჰკითხეს ქალებმა.

–ისი! – თავმომწონედ თქვა ბიჭმა მამინაცვლის სახელი და ცარიელი თუნგი ძირში ჯიბრიანად შემომიკოტრილა.

მერამდენედ ავილანძე. ასეთი ბიჭი ტყუილს არ იტყვის. მართალია. მაშ, ჯვარიდაგველის გვარტომის პატრიარქი პირიანი კაცი ყოფილა. ჩემი სახლულისთვის ისე მიუხედავს, როგორი პირობაც მაშინ დამითქვა: ჩემი ცოლები თავისი ვაჟებისთვის შეურთავს, ჩემი შვილები მათთვისვე მიუშვილებია, ქონებას თვითონვე დაპატრონებია...

ამასობაში, დიდი უარის მიუხედავად, ნაჯახიანი ბიჭი დედებმა სტუმრად წაიყვანეს...

ისტუმრეს და სალამოხანს გამოსტუმრეს...

ნაჯახიანი ბიჭი, ჩემკენ ჩამოვლილი, ლამის ველარ ვიცანი. ჩორომანას ტომის ჩამომავალი მეგონა, რადგან თავზე ნაჩუქარი ქუდი ერქვა, ტანზე ნაჩუქარი ჯუბა ემოსა, ფეხზე კიდე – ბუდაჯვრული წვივსაკრავები.

შეჩერდა, ნაჯახი მომიღერა, შორიახლოდან დამიძახა: – ჰე-ჰე!.. ნახე, რაები მაჩუქეს!

დატრიალდა, რომ კარგად დამენახა ჯუბის ზურგზე ნაქსოვი „ბუ“ და „ჯვარი“.

წავიდა ამსუბუქებული და სიხარულით ატაცებული.

იმას უხაროდა, მე კი დარდით კინალამ გავხში. ვიფიქრე: შინმისულს მტრის ტოტემის ტარებისთვის დაძრახავენ და შერისხავენ-მეთქი.

თურმე ვცდებოდი!..

რა კარგია, რომ შევცდი!

●

მეორე დღეს, დილით, ჩორომანას მთის სოფელი – დედები და ბავშვები – ყველანი ჩამოლაგდნენ ჩემთან. კიდეც მაქეს, კიდეც გამკილეს, კიდეც მეხუმრნენ...

ამის შემდეგ მოშორებით დასხდნენ, ერთმანეთში ისე ისაუბრეს, ნათქვამი რომ ჩემს ყურთასმენას არ მოსწვდნენ... გაყურდნენ და ჩაფიქრდნენ...

მათი ფიქრისას გამოჩნდნენ უკვემოფიქრებულები. ჩემი ხალხი მოედინებოდა, როგორც ჯარი. წინ კაცები მოდიოდნენ ზე-

აღმართული დროშით „ჯვარი და გველი“, უკან მოჰყვებოდნენ ქალები და ბავშვები, ასჯერ მეტი, ვიდრე „ბუ და ჯვარის“ ტოტემის მტარებელი დამხვდურები...

მატრიარქი და პატრიარქი ერთმანეთს შეხვდნენ და ყველას თვალწინ მოილაპარაკეს. დამსწრეებს ყველაფერი ესმოდათ, მე – არა, მაგრამ მაინც უზომოდ მიხაროდა და მსიამოვნებდა, რომ ისინი ჩემ შორიახლოს ყოფნას გრძნობდნენ; უფრო მეტიც, ზოგჯერ დაბეჯითებით ხმამაღლა ნათქვამის დასამტკიცებლად ჩემკენ იხედებოდნენ, ჩემზე უთითებდნენ და ჩემით მონობდნენ...

დარწმუნებული ვარ, იქ იყვნენ ყველანი: ერთი მხრივ, ჩემი ყოფილი ცოლები, მათი ახალი ქმრები, ჩემი შვილები, მათი მამინაცვლები; მეორე მხრივ – ჩემი ჩამქოლავი ქალები, მათი შვილები... ჩემს აღარარსებობაში დარწმუნებულები, დაბრძენებულები, გულითადები. ზიარი ახალი წლის, ზიარი ბუნიობის, ზიარი შობის, ჯვარცმის და აღდგომის შვილები...

მე ისინი მიყვარდა, თუმცა ვერც ერთ მათგანს ველარ ვცნობდი, რადგან კენწეროდან ყველანი ერთმანეთს ჰგავდნენ... მერე, უფრო შორიდან, პატარებად მომეჩვენენ და მივხვდი: ჩემი ტუიობაც დამთავრდა. მე მაპატიეს, მეტჯერ აღარ ჩამქოლავენ, აღარც მომჩეხავენ, რადგან...

მიწაზე იმდენი ვიარე, რამდენიც მეკუთვნოდა.

შევქმენი და ვცოდე, რამდენიც შემეძლო.

მიწაში იმდენ ხანს ვიყავი, რამდენიც მეკუთვნოდა.

მიწიდან, საკუთარი ძვლებიდან, ჩემი ჩამქოლავი ქვებიდან ამოვიზარდე, გავიზარდე, ცრურწმენები და ჩვევები დავკარგე, ენა და წონა დავკარგე, კენწეროს ავცდი, ჰაერივით მსუბუქი გავხდი, ჰაერს შევენივთე, მასშივე გავიცრიცე, უჩინარი გავხდი, არაა გავხდი და...

მივხვდი, რომ ვუნეი უსაზღვრო ბედნიერებას. ამიერიდან, დღეის ამას იქით, ვისაც სუნთქვა არ დაეზარება, ჰაერთან ერთად მეც ჩამისუნთქავს...

მანანა პაიჭაძე

**„ამადეუსი“
ოსტატურად შერწყმული ფიქცია და
ისტორიული სინამდვილე
(პიტერ შეფერის და მილოშ ფორმანის „ამადეუსი“)**

ინგლისელი დრამატურგის პიტერ შეფერის (დაიბადა 1925 წლის 15 მაისს ლივერპულში) პიესა „ამადეუსი“ 1978 წელს დაიწერა, პირველად დაიდგა 1979 წელს ლონდონის ეროვნულ თეატრში (რეჟისორი პიტერ ჰოლი).

1984 წელს მილოშ ფორმანი იღებს ფილმს „ამადეუსი“. ცნობილი გერმანელი ლიტერატურისა და მუსიკისმცოდნე ფოლკმარ ბრაუნბერენსი მონოგრაფიაში „მოცარტი ვენაში“ წერს: „ვისაც ეს ფილმი უნახავს, ძნელად იჯერებს, რომ აქ არც ერთი სიტყვა, არც ერთი ეპიზოდი, არც ერთი მოქმედების ადგილი, რომ აღარაფერი ვთქვათ ამ ფილმის გმირების ქცევებსა და მოქმედებებზე, არ შეესაბამება ისტორიულ სიმართლეს“.

ფილმის შემოქმედება მაყურებელზე იმდენად დიდია, რომ იგი მის სიუჟეტს, როგორც რეალურ მოცემულობას, აღიქვამს. ამიტომ მისი ნახვისას დიდი სიფრთხილეა საჭირო ისტორიული სინამდვილისა და ფიქციონალური თხზულების გასამიჯნად. დიდია, რა თქმა უნდა, პიესის შემოქმედების ძალაც, მაგრამ ეს შემოქმედება ვერ უტოლდება ფორმანის ფილმის მაგიურ ეფექტს.

ფილმის სცენარის ავტორი თავად დრამატურგია, მაგრამ რეჟისორის ინტერპრეტაციის საფუძველზე ის ცვლის ლიტერატურული ტექსტის გარკვეულ რაკურსებს და ფოკუსირებას ახდენს იმ მოვლენებსა

და მომენტებზე, რომლებზედაც ფორმანი მიუთითებს.

პიესის დასაწყისი:

მოცარტის გარდაცვალებიდან გავიდა ოცდათორმეტი წელი. ვენა, 1823 წლის ნოემბერი. პიესის პირველი სიტყვაა „სალიერი“, რომელსაც წარმოთქვამს ორი პერსონაჟი – Il Venticelli – მეჩურჩულეები / Whisperers, ანუ თავქარიანები და აქვე იკვეთება ნანარმოების მთავარი ინტრიგა – salierim აღიარა, რომ დამნაშავეა მოცარტის სიკ-

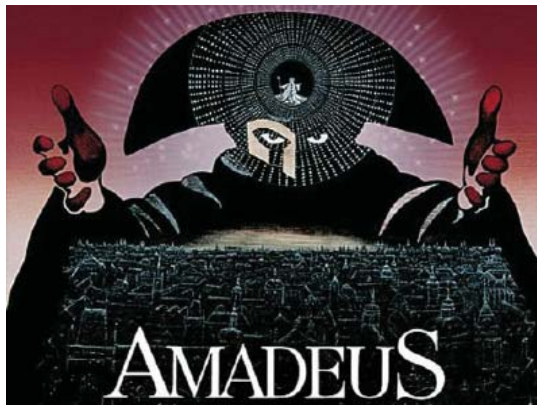

ვდილში. ამაზე მთელი ვენა ჭორაობს, მაგრამ, ერთი თავქარიანი თუ ინფორმაციას გვანვდის, მეორე, ანტიკური ქოროს მსგავსად, გამუდმებით იმეორებს: არ მჯერა, არ მჯერაო.

ფილმში მოხუც სალიერის თვითმკვლელობის მცდელობა აქვს და აღიარებს: „მოცარტი! შენი მკვლელი პატიებას ითხოვს! შემობრალე!“ „Perdomani, Mozart! Il tuo assassino ti chiede perdono! Pietà!“

საგულისხმოა კომენტარი სალიერის იტალიურ მეტყველებასთან დაკავშირებით: „როცა ნერვიულობს ან ლელავს, იტალიურად ლაპარაკობს, დამშვიდებული – გერმანულად“ (პიტერ შეფერი. „ამადეუსი“. ქართული თარგმანი თამაზ გოდერძიშვილისა. ჟურნალი „თეატრი და ცხოვრება“, 1991 წ. №10, გვ. 34), რომელიც შეიცავს ირონიის გარკვეულ დოზას და ეს განწყობის მონაცვლეობა – სერიოზულის და ირონიულის, იუმორისა და გროტესკის ქმნის განსაკუთრებულ ეფექტს, რომელიც მკითხველ/მაყურებელს განტვირთვის საშუალებას აძლევს, რაც ესოდენ მნიშვნელოვანია ლიტერატურულ ტექსტსა და პირველ ყოვლისა, თეატრში. ტექსტი იკითხება ერთი ამოსუნთქვით. ასეთივე მომწესხველ შთაბეჭდილებას ახდენს მაყურებელზე ფილმიც, რომელიც თითქმის სამი საათი გადის ისე, რომ მაყურებელი ვერც კი ამჩნევს რამხელა დრო გავიდა.

პიტერ შეფერი XX საუკუნის ბრიტანული დრამატურგიის ერთ-ერთი უთვალსაჩინოესი წარმომადგენელია, თუმცა ის არ არის ისეთი რადიკალური სიახლის შემომტანი და დამნერგავი, როგორც ჰაროლდ პინტერი ან სემუელ ბეკეტი. დავასახელებ მის სხვა ცნობილ პიესებს: „სავარჯიშო ხუთი თითისათვის“ –

Five Finger Exercise, „კერძო ყური და საჯარო თვალი“ – The Private Ear and The Public Eye, „სამეფო ნადირობა მზეზე“ – The Royal Hunt of the Sun, „შავი კომედია“ – Black Comedy, „ეკვუუსი ანუ ბრმა ცხენები“ – Equus.

პიესისა და ფილმის ტექსტოლოგიური შეპირისპირებითი ანალიზის შედეგად გამოიკვეთა შემდეგი სემანტიკურად და დრამატურგიულად რელევანტური მსგავსებანსხვავებები¹:

პიესაში სალიერი იძახებს მომავალ, ჯერ დაუბადებელ მაყურებელს და უცხადებს, რომ მან მოკლა მოცარტი. სწორედ ამ მაყურებელს უყვება იგი მთელ სიუჟეტს და არა მღვდელს, რომელიც მოსულია მისი აღსარების ჩასაბარებლად;

1. პიესაში მარშს უკრავს სალიერი და არა იმპერატორი;
2. მოცარტი არ იზომავს პარიკებს;
3. სალიერის მამა არ კვდება თევზის ფხის გადაცდენით;
4. პიესაში სალიერი პაქტს დებს კრუციფიქსთან.
5. მოცარტს წვეულებაზე სერენადის სადირიჟოროდ მოსვლა არ უგვიანდება;
6. სალიერის ცოლს, ტერეზას, ტექსტი არა აქვს;
7. უ ტ ყ ვ ი პერსონაჟია კატარინა კავალიერიცი;
8. „მეტისმეტად ბევრი ნოტი“ – ამ სიტყვებს ამბობს გრაფი ფრანც ორსინი-როზენბერგი მოცარტის „იდომენეოზე“ და არა იმპერატორი ოპერაზე „გაქცევა სურალიდან“;
9. პიესის მოქმედება იწყება 1823 წელს და ეხება მოცარტის ვენაში ყოფნის 1781-1791 წლებს;
10. პიესას აქვს სანოტო დანართი;

¹ იხ. მ. პაიჭაძე. პიტერ შეფერის „ამადეუსი“, მილომ ფორმანის „ამადეუსი“. კრებულში: XX საუკუნის ხელოვნება. დრო, ხელოვანი, ხელისუფლება. საქართველოს შოთა რუსთაველის თეატრისა და კინოს სახელმწიფო უნივერსიტეტი. თბილისი, 2014. გვ. 245–251.

11. პიესაში არ არის კონფლიქტი არქიე-პისკოპოსთან;

12. სალიერისთან მარტო დარჩენილი მოცარტი მარშს უკრავს;

13. პიესაში არ არის კატარინა კავალიერისთან სიმღერის გაკვეთილი;

14. კარნავალზე ნაძლევს აგებს კონსტანცა, ლეოპოლდ მოცარტი ამ სცენაში არ მონაწილეობს; სალიერი კონსტანცას უნიშნავს პაემანს;

15. პანიკაში მყოფი სალიერი ცდილობს, შეაცდინოს კონსტანცა;

16. ნოტები სალიერისთან რჩება ერთი ღამით;

17. დაბრუნებული კონსტანცა თავს სთავაზობს სალიერის; სალიერი უხეშად ეპყრობა, უბრუნებს პარტიტურას;

18. სალიერის საყვარელი ხდება კატარინა კავალიერი;

19. სალიერი არ უგზავნის მოცარტს მოახლეს;

20. ფიგაროს პარტიტურიდან საბალეტო ნომრის ამოღებისას,, მოცარტი ამბობს: „ეს შეთქმულება! სალიერის ოინეზია ეს ყველაფერი!“

21. მოცარტი სალიერის კი არ სთხოვს იმპერატორთან შუამდგომლობას „ფიგაროში“ საბალეტო ნომრის ჩასასმელად, არამედ თავად სთხოვს იმპერატორს, დაესწროს რეპეტიციას;

22. პიესაში არ არის სცენა, სადაც მოცარტი იმპერატორს უხსნის „ფიგაროს“ დასაწყისს;

23. პიესაში მოცარტი გულს გადაუშლის სალიერის: „საიდუმლო უნდა გაგანდოთ! ლეოპოლდ მოცარტი ბებერი, შურიანი და ბენტერაა: მეზიზღება!“

24. ამ დროს გაისმის ხმა: „ლეოპოლდ მოცარტი გარდაიცვალა!“ მოცარტი: „მოკვდა?! რა მეშველება, უიმისოდ როგორ ვიცხოვრო?! როგორ? ვინლა გამიგებს?!“

25. სალიერი მას მოყვარული მამასავით ხელეხს გადაუშლის, გულში რომ ჩაიხუტოს; მოცარტი უკანასკნელ მომენტში თავს შეიკავებს (ისმის „დონ ჟუანის“ აკორდები);

26. მოცარტის ოპერა „ყველა ქალი ასე იქცევა“ (ჩოსი ფან ტუტტი) ფილმში – არ არის;

27. პიესაში სალიერი ამბობს: „ის ჩვეულებრივს ლეგენდად აქცევდა... მე კი... მე კი ლეგენდებს უფერულებად...“

28. კრ. ვ. გლუკის გარდაცვალების შემდეგ სამეფო კარზე კამერმუსიკოსის ადგილს იმპერატორი, სალიერის რჩევით, მოცარტს აძლევს, მაგრამ, მისივე რჩევით, 2000 ფლორინის ნაცვლად მას 200 ფლორინს უნიშნავენ;

29. პიესაში მოცარტი ავადაა, სიზმრებში ეცხადება ნილზიანი, თალხნამოსასხამიანი აჩრდილი. ამის შესახებ მოცარტი სალიერის უამბობს;

30. პიესაში მოცარტი ბინას იცვლის, ფილმში – არა;

31. სალიერი ურჩევს, ოპერაში მასონები გამოიყვანოს;

32. პიესაში მოცარტი ეუბნება სალიერის: ცოლმა მიმატოვაო და უყვება, რომ აჩრდილი გამოეცხადა (ამჯერად ცხადში) და რეკვიემი შეუკვეთა; ფილმში – არა;

33. პიესაში აჩრდილი პასუხობს მოცარტს კითხვაზე, თუ ვისთვის არის განკუთვნილი ეს რეკვიემი, ფილმში კი პასუხი არ არის;

34. „ჯადოსნური ფლეიტის“ პრემიერას ესწრებიან: ვან სვიტენი, სალიერი და კავალიერი.

35. პიესაში ლეოპოლდი და ზარასტრო გაიგივებულია; სალიერის შეფასებით, მოცარტი იყო ღმერთის ჯადოსნური ფლეიტა.

პიესაშიც და ფილმშიც ძირითად ინტრიგას ქმნის ის იდემალებით სავსე მითქმამოთქმა თუ ლეგენდები, რომლებიც მოცარტის გარდაცვალების ირგვლივ შეიქმნა:

პირველი ლეგენდის თანახმად, მოცარტი მასონებმა მოკლეს. მეორე ლეგენდის თანახმად, ეს ჩაიდინა სალიერიმ. პიესაში გვაქვს მითითება ორივე ლეგენდაზე. რაც შეეხება მასონების თემას, მოცარტი თავად იყო მასონური ლოჟის წევრი, ისევე, როგორც ბარონი ვან სვიტენი. მასონების წყრომა მოცარტის მიმართ გამოიწვია იმ გარემოებამ, რომ მან თავის ზინგშილში „ჯადოსნური ფლეიტა“ სცენაზე მოქმედ გმირებად მასონები გამოიყვანა და აჩვენა მათი საიდუმლო რიტუალები. მაგრამ ყოველივე ეს მოცარტმა სალიერის რჩევით

გაკეთა, ანუ სალიერი არის ამ კონფლიქტის ნამქვებელი. გარდა ამისა, სალიერი „ჯადოსნური ფლეიტის“ პრემიერაზე პატივებს ბარონ ვან სვიტენს, როგორც მასონების ლოჟის წარმომადგენელს. ვან სვიტენის ანგარიშის შედეგად მასონები მოცარტს ყოველგვარი ფინანსური დახმარების განეხილეს შეუწყვეტენ. ეს ფილმში არ არის შეტანილი და იგი ჩანაცვლებულია სალიერის შურიანობით. გავიხსენოთ თუნდაც ფრაგმენტულად მისი მონოლოგი: „განჭვრიტებული ჩემი! პირველად ვიხილე და ვიგრძენი სიცარიელე, როგორც ადამა თავისი პირველყოფილი სიტყვლე... თქვენ ინებეთ და ჩამაგონეთ სწრაფვა სწორუპოვრობისა და უბადლოებისაკენ, რაიც ადამიანთაგან ბევრს არ ხელენიფება! შემდეგ კი არ დაგავინყდათ და იზრუნეთ, ყოველთვის მეგრძნო ჩემი არასრულფასოვნება! რატომ? რისთვის მექცევით ასე? რა დავაშავე?..“

Dio ingiusto! უსამართლო ღმერთო! დღეიდან მტერი ხარ ჩემი! ახალ სახელს გარქმევ – ნემიკო ეტერნო! საუკუნო მტერი ხარ ჩემი! ვფიცავ, უკანასკნელ ამოსუნთქვამდე შეგებრძოლება შენ ჩემი სული!“ (პიტერ შეფერის „ამადეუსი“. ქართული თარგმანი თამაზ გოდერძიშვილის. ჟურნალში „თეატრი და ცხოვრება“, 1991 წ. №10. გვ. 61-62.).

სამაგიეროდ, ფორმანის ფილმის სცენარში ყურადღება გამახვილებულია „შავ კაცზე“, რომელიც პირველად მოხსენიებულია პუშკინის ტრაგედიაში „მოცარტი და სალიერი“ (А. С. Пушкин. Полное собрание сочинений в 10-ти томах. Том V. 1950. С.365. „Мне день и ночь покоя не дает мой черный человек“). ჩემმა მილომ ფორმანმა პუშკინის შემოქმედება გაცილებით უკეთ იცის, ვიდრე ინგლისელმა პიტერ შეფერმა და ამიტომ სწორედ მან გადаныყვიტა ამ ხაზის თანმიმდევრულად გატარება. პუშკინთან სალიერის ანუხებს ის აზრი, რომ, შესაძლოა ის სულაც არ არის გენიოსი, რადგან მან მოწამლა მოცარტი და ამით ჩაიდინა დანაშაული. გავიხსენოთ პუშკინთან მოცარტის სიტყვები: გენიოსი და ბოროტმოქმედება ორი „ურთიერთგამომრიცხავი ცნებაა“. პიესის ფინალშიც სალიერის სწორედ ეს აზრი ანუხებს: „მაგრამ, იქნება, ის მართალია და მე გენიოსი არ ვარ?!“

„Но ужель он прав,

И я не гений? Гений и злодейство

Две вещи несовместные.“ (А. С. Пушкин. Полное собрание сочинений в 10-ти томах. Том V. 1950. С. 368.).

ასევე პუშკინის გავლენით არის ნაკარნახევი ის პასაჟი, სადაც სალიერი მოცარტს რეკვიემის ჩანერაში ეხმარება და მდივნობას უწევს (პუშკინთან მოცარტი სალიერისთვის რეკვიემის ფრაგმენტს უკრავს). ასევე პუშკინისგან არის ნასესხები „შავი კაცის“ გამოჩენა, რომელიც მას უკვეთავს რეკვიემს. თანაც ფორმანთან ამ შავ კაცს იგივე შავი საკარნავალო კოსტიუმი აცვია, რაც მოცარტის მამას, ლეოპოლდს ეცვა კარნავალზე, როდესაც მოცარტმა, მისგან მოითხოვა მისთვის სასჯელის დაწესება, ანუ სალიერიმ, რომელმაც იცოდა, როგორი დამოკიდებულება ჰქონდა მოცარტს მამამისთან, ესეც გამოიყენა იარაღად თავისი მეტოქის დასამარცხებლად და საბოლოოდ გასანადგურებლად.

პასუხი კითხვაზე, თუ რატომ დაკრძალეს მოცარტი საძმო საფლავში, რომლის ადგილი ვერავინ დაიმახსოვრა, ძალიან მარტივია:

საქმე ის გახლავთ, რომ მასონებმა ამჯობინეს, თანხა მოცარტის ქვრივისათვის გადაეცათ, ვიდრე იგი პომპეზურ დაკრძალვაში გადაეხადათ, ხოლო საძმო საფლავი კი იმიტომ შეირჩა, რომ არსებობდა იმპერატორ იოზეფ II-ის განკარგულება დაკრძალვებთან დაკავშირებით, რომელიც დათარიღებულია 1784 წლის 23 აგვისტოთი. ეს სამეფო კარის დეკრეტი წარმოადგენდა იმხანად პროგრესულ მოვლენას, რადგან იგი სალ და რაციონალისტურ აზროვნებაზე მეტყველებდა, რაც იმაში მდგომარეობდა, რომ ჰიგიენა ასე უფრო დაცული იქნებოდა. შემდგომ კი შთამომავლობამ არასწორი შეფასება მისცა მოცარტის ამგვარი წესით დაკრძალვას. ასეთი დაკრძალვა კი სულაც არ იყო სიღარიბით გამოწვეული. ამ წესით იკრძალებოდა იმ პერიოდში ყველა. დეკრეტის ტექსტი სრულად არის მოყვანილი ფოლკმარ ბრაუნბერენსის მონოგრაფიაში „მოცარტი ვენაში“.

პიტერ შეფერის პიესას „ამადეუსის“ ძირითადი ინტენცია მიმართულია მოცარტის სიკვდილში ანტონიო სალიერის ბრალეუ-

ლობასა და მის თვითალიარებაზე. პიესაში ლეოპოლდ მოცარტს ნაკლები ყურადღება ეთმობა, ვიდრე ფილმში. პიესაში არ ჩანს კონფლიქტი ზალცბურგის არქიეპისკოპოსთან. პიესაში აღწერილი არ არის რეკვიემზე მოცარტისა და სალიერის ერთობლივი მუშაობის ეპიზოდი და ასევე მოცარტის დაკრძალვის სცენა. პიესაში სალიერი ურჩევს მოცარტს მასონების გამოყვანას ზინგშილიში „ჯადოსნური ფლეიტა“, რითაც ბარონ ვან სვიტენის წყრომას იწვევს. სალიერი არ უგზავნის მოცარტს მოახლეს – მას აგენტები არ სჭირდება. სალიერის პაქტი აქვს დადებული თავად ლმერთთან.

მილომ ფორმანის ფილმში „ამადეუსი“ აქცენტები გადანაცვლებულია. თუ პიესის პირველი სიტყვაა „სალიერი“, ფილმის პირველი სიტყვაა „მოცარტი“. ფორმანი ფილმში ოპერირებს ორივე ლეგენდით: იმითაც, რომ სალიერიმ მოკლა მოცარტი და იმითაც, რომ მოცარტს ვინმე „შავმა კაცმა“ შეუკვეთა რეკვიემი, რომელზე მუშაობამაც მისი სიკვდილი გამოიწვია. ლეოპოლდ მოცარტი მთელ ფილმში ლაიტმოტივურ-მეტაფორულ ფიგურად გვევლინება: მასთან არის ასოცირებული მოცარტის შიშები, ავადმყოფობა და ფინანსური წარუმატებლობა. ფილმში დამატებულია მოცარტის პოლემიკა კაიზერთან ბომარშეს აკრძალული პიესის, „ფიგაროს ქორწინებასთან“ დაკავშირებით.

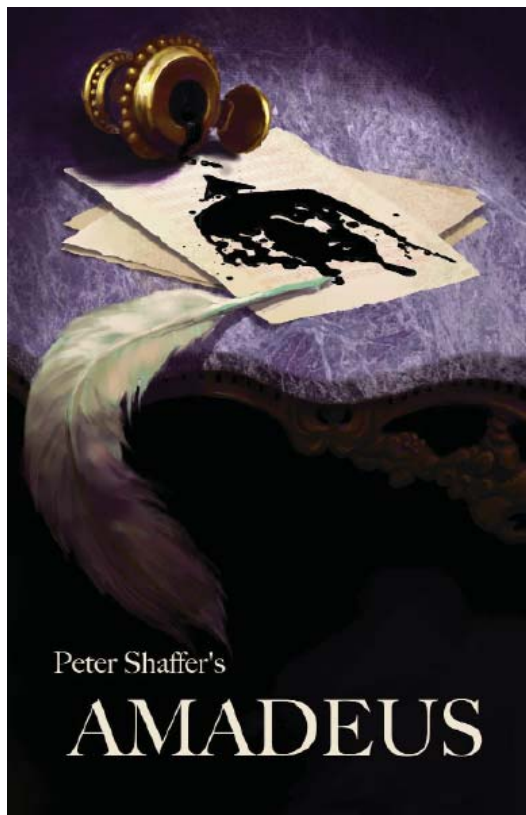
მილომ ფორმანი აქცენტს აკეთებს იმაზე, რომ მოცარტს, როგორც ხელოვანს, უჭირდა ჯერ ზალცბურგის ეპისკოპოსის კარზე მოღვაწეობა, შემდეგ კი ვენაში იმპერატორის კარზე ჯეროვანი აღიარების მოპოვება და მაღალანაზღაურებადი სამუ-

შაოს მიღება.

ფორმანის ფილმში სალიერი თავს „ყველა დროისა და ხალხის საშუალო ნიჭით მორჭმულთა“ („თეატრი და ცხოვრება“, 1992 წ. №1. გვ. 100.) რიცხვს მიაკუთვნებს და ცოდვებს მიუტევებს ყველა სხვა საშუალო ნიჭით მორჭმულს, როგორც მათი თავკაცი, ლმერთი. „Mediocrities everywhere — now and to come — I absolve you all! Amen!“ (Peter Shaffer. Amadeus. A Play. Fremdsprachentexte. Philipp Reclam jun. Stuttgart. 2002. პ. 168.) – ეს არის ბოლო სიტყვები პიესაშიც და ფილმშიც, მაგრამ ფორმანის ფილმში ამ სიტყვების შემდეგ, ფინალური აკორდის მსგავსად, ისმის მოცარტის განუმეორებელი და განმაიარალებელი სიცილი დასტურად მისი უკვდავებისა, დასტურად იმისა, რომ იგი ყოველივე ნათქვამზე მაღლა დგას.

პიტერ შეფერის და მილომ ფორმანის „ამადეუსი“ ოსტატურად არის შერწყმული ფიქცია და ისტორიული სინამდვილე. ფილმში ნაჩვენებია ვენა, მაგრამ არც ერთი კადრი არ გადაუღიათ ვენაში – მთელი ფილმი გადაღებულია პრალაში.

ფილმის არც ერთ მსახიობს არა აქვს პორტრეტული მსგავსება მათ პროტოტიპებთან, გარდა ორისა. ესენია ზალცბურგის არქიეპისკოპოსი კოლორედო და ავსტრიის იმპერატორი იოზეფ II. ფორმანი თავისი ფილმის ფიქციონალურობაში იყენებს ისტორიული სინამდვილის ელემენტებს, რითიც მაყურებელში კიდევ უფრო აძლიერებს იმ გრძნობას, რომ ფილმი ისტორიულ, ნამდვილ ამბად აღიქვას, მაგრამ ეს ფსევდორეალობაა, ფსევდოისტორიაა. ეს მხოლოდ მოცარტის სიკვდილის შესახებ არსებულ ლეგენდების ერთ-ერთი ვერსიაა.

ანტონიო სალიერი (1750 წ. 18 აგვისტო, ლენიანო, ვენეციის რესპუბლიკა – 1825 წ. 7 მაისი, ვენა) გენიალური იტალიელი კომპოზიტორი, დირიჟორი და პედაგოგი იყო. ქრისტოფ ვილიბალდ გლუკის მოსწავლე. 1766 წლიდან მოღვაწეობდა ვენის სამეფო კარზე. არის ორმოცზე მეტი ოპერის ავტორი. მისი ოპერით „ალიარებული ევროპა“ – “L’Europa riconosciuta” გაიხსნა მილანის ლასკალას ცნობილი თეატრი 1778 წლის 3 აგვისტოს.

სალიერის მოსწავლეები იყვნენ: ლ. ბეთ-ჰოვენი, კ. ჩერნი, ი. ნ. ჰუმელი, ფრ. ლისტი, ჯ. მეიერბერი, ფრ. შუბერტი, ფრ. ქს. ზიუსმაიერი, მოცარტის უმცროსი ვაჟი ფრანც ქსავერლი.

1823 წელს ანტონიო სალიერის ფსიქიკური აშლილობის ნიშნები დაუდგინეს და მოათავსეს ნერვულ დაავადებათა კლინიკაში, სადაც ის გარდაიცვალა კიდეც. გარდაცვალებამდე ცოტა ხნით ადრე სალიერი მოინახულა მისმა ყოფილმა მოსწავლემ, კომპოზიტორმა და პიანისტმა იგნაც მოშელესმა. სწორედ მას დააბარა სალიერიმ თავისი უკანასკნელი თხოვნა: „ხომ იცით, ამბობენ, რომ მოცარტი მე მოვწამლე. არა, ეს რა ბოროტებაა! ასე უთხარით მთელ მსოფლიოს, ძვირფასო მოშელეს, რომ ეს თქვენ გითხრათ მოხუცმა სალიერიმ, რომელიც მალე აღესრულება“

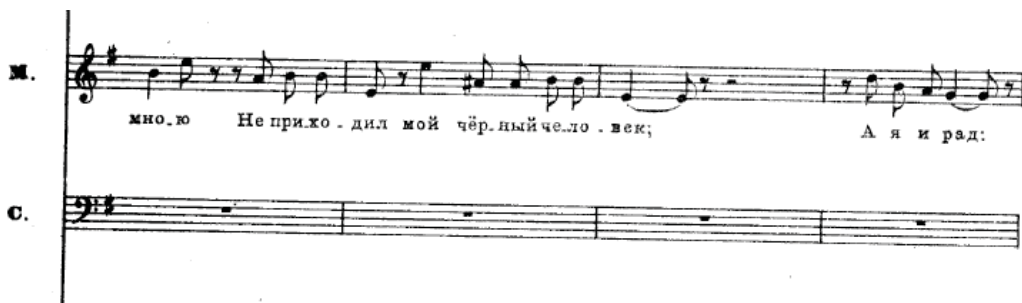
(Aus Moscheles’ Leben, Nach Briefen und Tagebüchern. Herg. Von seiner Frau. Erster Band, Leipzig, Verlag von Duncker & Humblot, 1872. S. 84-85.).

1825 წლის 25 მაისს ლაიფციგის მუსიკალური გაზეთის №27-ში (სვეტი 408) გამოქვეყნდა ანონიმი ავტორის პატარა წერილი სალიერის ბოლო დღეებთან დაკავშირებით (ამ დროს სალიერი უკვე ორი კვირის

მკვდარია – იგი 7 მაისს გარდაიცვალა): „ჩვენი სასიქადულო სალიერი, როგორც ხალხში იტყვიან, კვდება და ვერ მოკვდა. მისი სხეული შეპყრობილია ხანდაზმული ასაკისთვის დამახასიათებელი ყველა სნეულებით, ხოლო გონებამ მისი სხეული დატოვა. თავის დამახინჯებულ ფანტაზიებში ის, მართლაც, დროდადრო იდანაშაულებს თავს მოცარტის ადრეულ სიკვდილში: სიგიჟე, რისიც არავის სჯერა, გარდა თავად გონებაარეული მოხუცისა“. სწორედ ეს ცნობა დაედო საფუძვლად ალექსანდრე პუშკინისეულ ლიტერატურულ ვერსიას სალიერის ბრალეულობის შესახებ. აქედანვე იწყება ყველა იმ ლეგენდის სიცოცხლე, რომლებსაც დღევანდელ დღემდე მოუღწევია.

რამდენად მართლები ვართ დიდი კომპოზიტორის და პედაგოგის, ანტონიო სალიერის ხსოვნის წინაშე, როდესაც მას ვაბრალებთ ასეთ დანაშაულს?! მეტიც, სულ ახლახან გავიგეთ, რომ სალიერისა და მოცარტს ერთობლივი თხზულებებიც ჰქონიათ, მათ არა მარტო უთანამშრომლიათ, არამედ უმეგობრიათ კიდეც. ვინ იცის, კიდეც რა ცნობებს შევიტყობთ ამ ორი ხელოვანის ცხოვრების შესახებ, მაგრამ, რაც უნდა იყოს, მათ შემთხვევაში ლეგენდამ თავისი როლი შეასრულა და ამიტომ ამოქმედდა ცნობილი პარადიგმის ბულგაკოვისეული მხატვრული ფორმულა:

„– Мы теперь будем всегда вместе... Раз один – то, значит, тут же и другой! Помянут меня – сейчас же помянут и тебя!“
 Мастер и Маргарита гл. 26. – „ამიერიდან ჩვენ მუდამ ერთად ვიქნებით... სადაც ერთი, იქაც მეორე! მომიგონებენ მე, მაშინვე მოგიგონებენ შენც!“ – „ოსტატი და მარგარიტა“, თ. 26.

ჰავდები, როგორც ქაყანა

დიმიტრის დიმიტრიადისი

(...) „და იმ წელიწადს ვერ დაორსულდა ვერც ერთი ქალი. ვერც მომდევნო წელს. ვერც იმის მერე, ვერც შემდგომ წლებში და ამნაირად აღესრულა მთელი თაობა, ახალი კი სამყაროში აღარასდროს გამოჩენილა. (...) ეს იყო მარცხი, დიდი მარცხი და ამ მარცხის ჟამს, რაჟც მერე „საშოს ბნელ წლებად“ მოინათლა, მორჩილებას მისცემოდა უკლებლივ ყველა, თუ არ ჩავთვლით ძალადობრივი ამბოხისა თუ გამაგების გამოვლინების სულ რამდენიმე გამონაკლისს ოდეს სახალხო დარბაზები ცეცხლს მისცეს ანდა ეროვნულ სიმბოლოებს და ძეგლებს მიადგნენ, თუ მოსაკლავად დაედევნენ იმ პირებს, ვისაც მოძალადენი მათ თავს დამტყდარი ყველა ჭირის მიზეზად თვლიდნენ). აი, სხვები კი, ისინი, ყველა, ვინც მორჩილებას დაჩვეულიყო, სასონარკვეთას საკუთარ თავში იმარხავდა და ერთ კაცსაც კი ვერ ნახავდით, გულში ჩაგროვილ ბრაზზე ხმამალა რომ ესაუბრა, ბოლმის საქვეყნოდ ამონთხევა რომ გაებედა, თუმცა კი, როცა მარტოდმარტოდ აღმოჩნდებოდნენ, მათში ჩათესილ პანიკასაც გზა ეხსნებოდა და იფრქვეოდა იმგვარად, რომ ლამლამობით ბალიშებზე ჩაფრენილები ქვეშსააგებლებს კბილებით გლეჯდნენ, უაზრო და დამაბნეველ წერილებს სწერდნენ ღმერთს

თუ სატანას, რომელსაც ხან შენდობას სთხოვდნენ, ხანაც, ბოროტთან მორკინალი ნმინდა გიორგის მაგალითით, მუქარასა და წყევლას უთვლიდნენ ან საათობით იდგნენ ხოლმე, გრძნობაგამქრალნი და ძველ სიმღერებს ბუტბუტებდნენ ან გაშმაგებით, ძირებად იჭამდნენ ფრჩხილებს, ღრმა ჭრილობებით ისერავდნენ სხეულის ფარულ, მგრძნობიარე ორგანოებს იქამდე, სანამ კაცთშენიერვისა თუ თვითდასჯის სქესობრივი ინსტინქტების დასაცხრობად საჭირო სისხლს არ გადმოღვრიდნენ და ეს ხდებოდა მუდამ ჩარაზულ კარებს მიღმა, სრულ სიბნელეში, მთელი სინათლე კი უმოწყალო ხოცვა-ჟლეტის ემბლემად ქცეულ ჭრილობაზე მომართულიყო. ამგვარ რიტუალს სულ თან სდევდა კანიბალური მუსიკის ჰანგი და იქვე, ქვემოთ, უძირო ლაქად დაჩნეულიყო ჩამოდენილი სისხლი ისე, რომ მერე ეს ლაქა ყოველ სახლში რაღაც სახის სამსხვერპლოდ ჩადგა, ზოგან – ტუალეტში ან სადმე სხვაგან – საძინებელსა თუ სასადილო ოთახებში, სადაც კი შვებას იპოვიდა თითოეული ადამიანი მაშინ, როდესაც სხეულს უკვე აღარ ძალუძდა სხვა სხეულის სიმძიმის ზიდვა, იმ მრავალთავა სხეულისა, იმ მწყურვალი და დაუსაბამო, უჟამო და მხოლო სხეულის, რაც ყველა სხვა სხეულში ფეთქავს უმოწყალო და შლეგ განწყობებად. (...) ვინაიდან ომი, რომელიც, ვითომდა ზავის მოკლე-მოკლე პაუზებითურთ, ათას წელზე მეტ ხანს გაგრძელდა, ბოლო თვეების განმავლობაში დასკვნით ეტაპზე გადასულიყო და ისეთი პირი უჩანდა, რომ დაჩქარებული და ალაღბედზე დამდგარი დასასრულისაკენ უნდა მიღეულიყო (თუმც არც აქამდე მოდიოდა ცნობები იმის შესახებ, რომ: „ღირსეულად წარვემართენით ომისაკენ“, „ვხარობთ ომსა ზედა“ ანდა „გამარჯვება ვპოვეთ აგრეთვე მესამესა ომსა შინა“). უკვე ისედაც ყველასთვის ცნობილი იყო, რომ სამხრეთის საზღვარი, აგე, დღე-დღეზე მოიშლებოდა: სიკვდილისწინა დნობასავით, რომელსაც რაღაც განუკურნელი სენი განაპირობებს ხოლმე, სრულიად მოულოდნელად და უდროოდ როს. ამგვარი სენი, თუმცა კი ყოველთვის უცაბედად გამოვლინდება დასნეულებული

სხეულის ზედაპირზე, ხორცსა და ძვალს ერთმანეთისგან იმგვარი ვიზრაციით აცალკევებს, რომ გეგონება, ადამიანის სხეულის სახსრები საყოველთაო, ორგანულ სიმშაგეს შეუპყრიაო (...) და როდესაც ერთ მშვენიერ დღეს ორი მხედართმთავრის თანადროული თვითმკვლელობის ამბავი გამოცხადდა, რომელთაგანაც ერთ-ერთმა პირდაპირ ჯარისკაცების თვალწინ, დილის დათვალიერებისას დაიხალა ტყვია შუბლში, კაციშვილს აღარ შეჰპარვია ეჭვი იმაში, რომ მტრის ჯარი წუთი-წუთზე გადმოკვეთდა ქვეყნის საზღვრებს და ამგვარად დაასრულებდა საქმეს, რის გამოც უკვე მრავალი წლის განმავლობაში გაურკვეველ მდგომარეობაში იმყოფებოდა საკუთარი ისტორიის მახეშივე გაბმული მთელი ერი: ერი, რომელსაც იმის უნარიც კი წართმეოდა, რომ წინ აღსდგომოდა იძულებით ბრძანებებს, ნაკარნახევს რაღაც ინსტინქტური ეგოიზმითა და უკონტროლო, მაგრამ სრულიად გაცნობიერებული უგულბელყოფით ყოველივე იმისა, რასაც სულ მცირე წვლილი მაინც უნდა შეეტანა ქვეყნის გადარჩენის საქმეში. ეს კი უკვე სამშობლოს წინასწარგანზრახულ მკვლელობას უთანაბრებოდა და იმის მანიშნებელი იყო, რომ, არც მეტი, არც ნაკლები, ერის ცნება იმ წუთიდან უკვე საბოლოოდ დაკარგულიყო. უმრავლესობამ ბარგი-ბარხანის შეკვრა დაინ-

ყო. ეზიდებოდნენ ყველაფერს, რისი ტარე-
ბაც კი შეიძლებოდა და სულ რამდენიმე
საათში უზარმაზარი რიგები ჩამოდგა, ჭი-
ანჭველათა მწკრივების სიჯიუტით ჩრდი-
ლოეთისაკენ რომ აეღოთ გეზი: ერთდღი-
ანი სასკოლო ექსკურსიის განწყობით მო-
ცულ ქარავანთა მთელ სიგრძეზე ისმოდა
სიმღერების ხმა, ერთობლივად რომ გაჰკი-
ოდნენ იმ საერთო აურზაურში. ბევრს ნა-
ხავდით ამჩატებულს, შუა გზაზე რომ ცეკ-
ვავდა, სახეზე მიხატული გამომეტყველე-
ბით ადამიანისა, რომელმაც ეს-ესაა ვეე-
ბერთელა ტვირთი ჩამოიხსნა მხრებიდან
(და ყველამ მშვენივრად იცოდა, რაც წარ-
მოადგენდა ამგვარ ტვირთს). ვილაც იფიქ-
რებდა, რომ დროის უმცირეს მონაკვეთში
(თუმცა კი საუკუნეები გასტანა ამ პრო-
ცესმა), მას შემდეგ, რაც სამხრეთის საზ-
ღვრის მორღვევაც გამოცხადდა, რალაც
ძირეული და შეუქცევადი ცვლილება მომ-
ხდარიყო მთელი ამ სამყაროს ეროვნულ
ბირთვში. ეს ცნობა მოგვიანებით მკაცრი
და თითქოს ამაღლებული ტონით დაადას-
ტურა დემოკრატიული რესპუბლიკის პრე-
ზიდენტმა. იმ ყოფილი იმპერატორივით,
რომელიც თავისი ქეციანი ქედმაღლობით
უჩვენებს ხალხს ჩამოქცეულ ფარდულს და
იმპერიუმს უწოდებს, მაშინ როდესაც ყვე-
ლა სახის ძუკნა ნეხვში ამოთხვრილ მის
მოსასხამს კბილებით ექაჩება და ყოფილ
ეროვნულ ჰიმნს გუნდად შეყმუის დედო-
ფალს, ყალბ ანდრომაქედ რომ ქცეულა და
უნამუსოდ დაეთრევა ლოგინიდან ლოგინ-
ში, რადგანაც მისი ამოკალავებული საშო-
ვერაფრით ძლება დედამიწის ახალ მბრძა-
ნებელთა რკინის პენისებით) და კიდევ ერ-
თხელ შეახსენა თითოეულს მათი ვალდე-
ბულება – რომ მართებთ, იყვნენ კეთილ-
სინდისიერნი წარსულის შეფასებისას და
ეროვნული საჭიროებაც, რომ ქვეყნის ღირ-
სება მაინც აუცილებლად უნდა გადარჩეს.
მათ კი, ვინც საპრეზიდენტო გამოსვლა
მოისმინა (არცთუ ისე ცოტანი იყვნენ ღი-
ლაკს თითი რომ დააჭირეს და გადართეს),
ყველაზე უფრო საშინელი გინებები აღმოხ-
დათ ცალკე პრეზიდენტის, ცალკე მისი
სიტყვისა და ცალკე კიდევ ქვეყნის მისა-
მართით, თან ისე, რომ პატარა ბავშვებსაც

აქებებდნენ აპყლოდნენ გინებაში, რიტ-
მული ტაშისკვრის თანხლებით. ის ბებრები
კი, აქამდეც რომ უთვალავჯერ შესწრე-
ბოდნენ მსგავს მოვლენებს, ვისაც თავად
გამოეცადათ ათასგვარი ხოცვა-ჟლეტა,
ძარცვა-გლეჯა, დევნილობა, ყველა სახის
ბარბაროსთა თუ ცივილიზებულთაგან და-
წიოკება, განდევნა და კვლავ დაბრუნება,
რომლებსაც საკუთარი თვალთ ენახათ,
აყვავებული ქალაქები, შეფოთილი ტყეე-
ბი და ნაყოფიერი ყანები ანთებული ჩირაღ-
დნებივით რომ გიზგიზებდნენ და ისიც
იცოდნენ, თუ ვით ხდება, რომ თაობათა და
თაობათა ნაჯაფარისგან აღარაფერი რჩება
მთელი, ისიც ეხილათ, დანგრეული სახლე-
ბის შიგნით აღვირახსნილი ჯარისკაცები
როგორ ხმარობდნენ სულ პატარა გოგოებს
საათში ათჯერ, ოცჯერ და მეტჯერ და მე-
რე როგორ უფატრავდნენ მუცელს, თუ
ვით აცლიდნენ თავებს – ხანჯლის ერთი
მოქნევით – სულ თოთო ბავშვებს ანდა
პირდაპირ დედის მკლავებში ახლიდნენ
ტყვიას, როგორ ტოვებდნენ მამაპაპეულ
სახლებს მთელი საგვარეულოები და ვით
გვრიტები მიიმე სეტყვისგან, ერთიანად იუ-
ლიტებოდნენ – „მაშინ პირველად მშობელ-
თაგან შეილნი, შემდეგ ქმართაგან დედა-
კაცი, მეგობართაგან მეგობარნი და ყო-
ველნი სისხლეულით მსგავსნი ერთურთს
სანყალობლად განეშორვიდნენ“, ენახათ
პატარა ბიჭები, რომელთაც ჯერ ერთ მი-
ლიმეტრზე თუ ამოღინდლოდათ მკერდზე
ბენვი და ზევსის ელვის მთელი ძალა იმ
ორგანოებში დაგროვებოდათ, შეგრძნება-
თა ყველაზე უფრო მძლავრ ამოფრქვევათა
ცდუნებას რომ დაიჩნევენ ხოლმე, თუ ვით
ჯგუფ-ჯგუფად წარსდგებოდნენ აღმასრუ-
ლებელ ბრიგადათა წინაშე, მხოლოდ და
მხოლოდ იმისათვის, რომ გამქრალიყო
მათში სიცოცხლის თესლი, ენახათ წყალი
სისხლისაგან ვარდივით როგორ ნითლდე-
ბოდა, თუ ვით ცდებოდა ხალხი ჭკუიდან
ყოვლად აუტანელი უბედურების ნიადაგზე,
ცრემლებისაგან სახესულმთლადგაშავე-
ბულნი როგორ გარბოდნენ, აწყდებოდნენ
ღობე-ყორეს და ტურებივით გაჰკიოდნენ,
ლოყებს იხოკდნენ ცხოვრების ცარიელი
ბირთვის აღმოჩენით უმოწყალოდ თავრეტ-

დასხმულნი და მუდმივად იმ საზღვრის გადალახვის კომპარში მყოფნი, რომელიც სიცოცხლეს ისევე აუტანელს ხდის, ვით პირში ჩაყრილი მთელი მუჭა, აგიზგიზებული ნაკვერჩხალი; დიახ, ეს ბებერი ქალები, რომლებიც უკვე თავადაც ვერ გეტყოდნენ საკუთარ ასაკს და მანქანებზე შემოდებულინი ისე გადასვენდებოდნენ ადგილიდან ადგილზე, ვით საუკუნეთა წინათ მოღვაწე უსახელო მონამეთა წმინდა ნაწილები, იმის ნაცვლად, რომ დემოკრატიული რესპუბლიკის პრეზიდენტის აგონიური მიმართვების მოსმენისას ხელი აღემართათ და პირჯვარი გადაესახათ, ხელისგულზე დაიფურთხებდნენ და თავის ქნევით, ყველანი ერთად, იმ მოძრაობას იმეორებდნენ, რასაც ძირითადად, კაცები – დიდებიც და პატარებიც – აკეთებენ ხოლმე მარჯვენა ხელით, როდესაც უნდათ სიტყვების გარეშე გამოხატონ, რომ ვიღაცის სიჩლუნგე უკვე ყელში აქვთ ამოსული. (...) ამასობაში კი უკვე შეუძლებელი გახდა რამის დამალვა და, მიუხედავად იმისა, რომ მოღწეული ახალი ამბები ერთმანეთის საპირისპირო და გაურკვეველი იყო, რაც ურთიერთგამომრიცხავ რეაქციებს იწვევდა ხალხის მასებში, იმედის ნიშანწყალიც კი არასდროს მოჰყოლია ამ ახალ ამბებს, პირიქით, იმედები უფრო და უფრო მცირდებოდა (და იმ წუთებში არაფერი იყო უფრო განუსაზღვრელი, ვიდრე სიტყვა იმედი და არაფერი უფრო ბნელი, ვიდრე ამ სიტყვის მნიშვნელობა) მანამ, სანამ არ გაცხადდა, რომ აღმოსავლეთის საზღვარიც მორღვეულიყო, რამაც ხალხს უბიძგა, დაეჩქარებინა სვლა ჩრდილოეთის მიმართულებით: საყოველთაო ქაოსში ამგვარ მოძრაობას განსაკუთრებული როლი ეკისრებოდა, ვინაიდან ეს იყო ქმედება განპირობებული სრული სასონარკვეთით, რომელიც ერთდროულად თვითგანადგურებისა და თვითგადარჩენის ტენდენციებს ავლენდა. აკი, ქვეყანაც ყოველი მხრიდან ალყაშემორტყმული იყო, თუმცა მაინც შემორჩენოდა რამდენიმე მიუდგომელი მწვერვალი ჩრდილოეთისაკენ, რაც ხალხში მცირე ხნით სულისმოსათქმელი თავშესაფრის ფსევდოშეგრძნებას ბადებდა, მაგრამ, ვინაიდან იქიდან ზღვაზე

გასასვლელი არ ჩანდა, უცაბედად ასფიქსიისა და გამოუვალი მდგომარეობის, ხაფანგში გაბმის, ზღუდეებში მოქცევის, გუდვისა და ხრჩობის შეგრძნებამ ხალხი – ისინიც, ვინც ქალაქებში დარჩენილიყვნენ და ისინიც, ვინც მთებში, უღელტეხილებს შეჰკედლებოდნენ, აიძულა, უჩინრად ენყოთ ბორიალი საკუთარი თავის გარშემო მანამ, სანამ უეცრად ყველა ერთად არ შედგა და ლოდინი არ დაიწყო მსგავსად კაცისა, რომელსაც ძილი არ ეკარება და უძილობის თავდაღწევის მცდელობაში, ყველა მიმართულებით წრიალებს ლოგინში, თუმცაღა პირიქით გამოსდის – მუდმივად იწვევს ამ უძილობას მისი მარად უკმარი, ტრაგიკულად ამაო ეგზორციზმებით, ვიდრე ქანცგანყვეტილი, აქოშინებული, პირზე დუჟმორეული და ღამის ხავერდის ბასრ სამართებელზე ტვინშემართული, საკუთარი უძლურების დაბურდულ ძაფში გაბმული შედგებოდეს და მაშინ მოდის, ვით გამოცხადება, ის, რაც უფრო ადრე, თავის დროზეც დადგებოდა, მის განმდევნელს ასე გაშმაგებით რომ არ ეცადა, გადაერჩინა სული შუალამის ნამებისაგან და სისხლის ბოლო წვეთამდე არ შერკინებოდა მას. (...) და იმ წუთებში არაფერი არსებობდა სხვა, გარდა საზიარო შეგრძნებებისა და ყველა ერთად, ვითარცა ერთსულ, შეიგრძნობდა, რომ ერთადერთი, რაც ახლა მათ სულს სჭირდებოდა, იყო რაღაც იმგვარი, რაც თავს მეხივით დაატყდებოდათ, რაც სახეებზე წარუშლელ დამლად დააჩნდებოდათ. დიახ, ახლა მათ სჭირდებოდათ, რწმენა ეცვადათ, მეტამორფოზა განეცადათ, უარეყოთ მშობლიური ენა და სადღაც – სირცხვილსა და სიმდაბლეში ჩაძირულიყვნენ. მათ სჭირდებოდათ, შიშველ-ტიტველნი წარმსდგარიყვნენ სხვათა წინაშე და ჩაედინათ ყველაფერი ის, რაც კი უწინ სამარცხვინოდ მიიჩნეოდა: ღრმად შეესუნთქათ აყროლებულ წინდათა სუნი, ამოეხოცათ მშობლები და მათი მშობლები, დაემსხვრიათ, თუკი რამ ჰქონდათ სახსოვარი და გადაენვათ ყველა მონობა, რაც კი მათსავ ვინაობას განაცხადებდა. უნდოდათ, ერთად შესწრებოდნენ ყველაზე უფრო შოკისმომგვრელ სანახაობას, რაც კი მომხდარა

სამყაროს დასაბამითგან – ველურ მხეცე-ბად ქცეულიყვნენ და გზა გაეხსნათ მათ სხეულში ჩაბუდებული ფსიქიკური აშლილობისთვის, რადგანაც ამ ხალხს უკვე არაფრის აღარ ნამდა იმ ყველაფრიდან, რაც აქამომდე ცივილური კაცობრიობის მონაპოვრად იწოდებოდა, რადგანაც ამ ხალხს ველარაფერი აღუდგენდა ნდობას და რწმენას რაიმეს მიმართ, რადგანაც ამ ხალხს ახლა მხოლოდ ერთი რამ სურდა – ცით მოვლენილი კატასტროფის, ერთიანი განადგურების თვითმხილველი და მონაწილე რომ გამხდარიყო. ეს კატასტროფა კი მოჰგავდა იმ უკურნებელ ბოროტებას, რომელიც მხოლოდ მაშინ ხდება, ოდეს გრძელი, გამოუთქმელი ავადობის შემდეგ სხეულს დაეუფლება სიკვდილის ღრმა და ორარსიანი წინათგრძნობა, მთელი ეს ხანი, სხეულთან ერთად რომ იღვწოდა დიერგასიის იდუმალებით; წინათგრძნობა მოკვდინებისა, შიგნიდან რომ არყევს მთელ ხორცს უეცარი ბიძგების ძალით და ერთიანად შლის, ნანგრევებად აქცევს მას ისე, რომ ცალკეული ამ ნანგრევთაგან თავისთავად არაფერს ნიშნავს, თუმცა კი ხორცის მღვრიე წყალთაგან მხოლოდ ამ გზით თუ ამოსვენდება მზე იგი ბნელი, ნათელი იგი ცხოველმყოფელი, არსი იგი იდუმალი, შუენება; იგი ურყველი, ოდენ ამგვარ კატასტროფათა ჟამს, რომელიც აღმოხდების მხოლოდ ერთი დანიშნულებით – რათა თავისი წვლილი გაიღოს იმ სრულყოფილი და საყრდენი წყების დაშლაში, სამუდამოდ რაც ჩაჰბარებია შთანთქმელი სარკის დამაბრმავებელ კამკაშს, რომელსაც ვერანაირი დანაორთქლი ველარა სწვდება, მაგრამ მუდმივად, ყველა კუთხიდან ემიზნება ჩვენსაც ცხოვრებას, უდაბნოსა შინა მყოფთა სანუგეშო თვითმოტყუების აურაცხელ ბრწყინვალეობად რომ გარდატეხოს...

და მიუხედავად იმისა, რომ მათი სულე-ბი სრულ უძრაობას აეტანა, სწორედ ისინი ქცეულიყვნენ თავშესაფრად ყველაზე უფრო კონტრასტული შეგრძნებებისთვის და მათ სულეებში გაისმოდა: „ყოვლად წყვიადო სამყაროო, შენ მოგიტყან ხატ-სალოცაენი, ყოვლად მიწაო, შენ წყალ-ხმელეთს ერთად შევეცი, ყოვლად დედაო დედამი-

წავ, შენ დედას შევეცემ...“ და მათ სულეებში გაისმოდა: „ყოვლად წმინდაო სამებაო, ერთარსებაო, მიხსენ მე ვნებათაგან და ცდუნებათაგან ყოველთა და განმანათლე ღვთაებრივითა ნათლითა შენითა“. ეს სინთეზი კი მათ ისედაც შეშლილ სახეებს მიმიკათა ქაოსში ხვევდა, ყველა ბოროტ და კეთილ შეგრძნებას თანადროულად აბეჭდავდა, რაც მათ მომზირალს უცილობლად ათქმევინებდა, რომ ამ ქვეყნის უსაშველობა ყველა მისი მაცხოვრებლის სულში ბუდობდა და რომ ამ ქვეყნის ბინადართა სულეები სხვა არა იყო რა, თუ არ ქვეყნის უსაშვე-

ლობა. იმ დროს კი უკვე საბოლოოდ მომხდარიყო ისტორიის ერთი ციკლიდან მეორეზე გადასაცვლება. (...) და, როგორც ვინმე სულიერი, სისხლს რომ აფურთხებს და იტანჯება, გონზე მოსვლისას იხვეწება, მისაშველონ რამე ძლიერი ამ წამების დასავინყებლად, რომ ველარ იგრძნოს ტკივილები ან დაეხმარონ, რაც შეიძლება სწრაფად გასრულდეს მისი ტანჯვა, რადგანაც ამას აღარ ჰქვია უკვე სიცოცხლე, ზუსტად ასე – მთელი ქვეყანა გრძნობდა, რომ უნდა შეჭრილიყო მასში უცხო, ველური ჯარი, მძლავრი პენისის ინერციით შეღწეულიყო,

როგორც ის ძალა, რომელსაც შესწევს უნარი, რომ დაიხსნას იგი იმ კომმარისგან, საკუთარივე თავისათვის თვით რომ ქცეულა. ამგვარი შეჭრა იქნებოდა იმ შვების მსგავსი, რომელიც მოსდევს ტკივილისაგან დაკრუნჩხული სხეულის კვეთას, იმ სხეულისა, რომლის ჭარბი სეკრეციების და სისხლდენათა უშლელი კვალი ჯერაც ლაქებად დაჩნევია სუდარადქცეულ, დახეულ ზენარს. სურდა, მიეღო უცხო ჯარი, ვით დაცხრობა ნიფომანებს და მისტიკოსებს, რომელიც მაშინ ეწვევათ ხოლმე, ოდეს წუთიერ ორგანიზმისას აბსოლუტური და ბრმა ვნების ქამრის მოშვება ამოასუნთქებთ, თუმცა კი გვერდით ეგულებათ კაცი თუ ღმერთი – მუდამ მზადმყოფი იმისთვის, რომ მსგავსი შოკური კრიზისის შემდეგ კვლავ შესთავაზოს უკიდევანო ძალა თვისი, რომელიც მხოლოდ სასიკვდილო არყოფნას თუ შეედარება. ვისაც კი საკუთარი თვალთ არ უნახავს, უხილავი ხელით მოცელები ადამიანები თუ ვით იხოცებიან პირდაპირ ქუჩებში, ვერ შეძლებს გაიგოს, რა არის, რას ნიშნავს ქვეყნის სიკვდილი, ისევე, როგორც ამას ვერ მიხვდება ის, ვისაც ემოციის შინაგანი ცეცხლისაგან ძირფესვიანად მოთხრილ-მონყვეტილი, საყოველთაოდ განთქმული, მამოძრავებელი ძალით არ შეუგრძნია უმოქმედო, არარსებულ, დამცირებული, არასასურველი, უმატერიო და კაცისგან მიუკარები საკუთარივე სხეული, თუმცა კი პირდაპირ შეეჩეხო სიკვდილის ისეთ ფართო ფორმას, როგორცაა ერის ერთობა, იგივეა, მთელი სიცოცხლე ამონურო, ოღონდ დღის სიცოცხლე, რადგანაც სხვა სიცოცხლე, რომელიც უბინოდ და მიუკარებლად იწყება ღამის განუხრწნელი საშოდან, სხვა არა არის რა, თუ არა განუსრულებელი, ღრმა სიკვდილი – ის, რაც მოჰგავს მშვენიერი ჭაბუკის ბრწყინვას, ოდეს მის სხეულს შეეყრება ვნება, რომელიც ვერცერთი კაცის გულს ვერ დატოვებს აუტოკებლად. ვნება, რომელიც მზირალს უბიძგებს უგუნური ქმედებებისა თუ ეროვნული მახეების, ჩარჩოების მოშლისა და რაღაც ამგვარი გოდებისაკენ: „ჰოე, სამრეკლოო ოქროსაო, ჰოე, ქალაქო თორმეტბჭიანო, შენ, ტახტრევანო მზისაო, სას-

წაულო შეუცნობელო, ჰოე, ნათელო უქრობელო“, რასაც მზირალი იმ ექსტაზის მოსათოკად მიმართავს ხოლმე, რომელსაც ოდენ მამაკაცური მშვენიერება, თავბრუდამხვევი ბრწყინვალეობა, ვითარ ტაკუკი სავესე მანანათა განაპირობებს მთელი თავისი საყოველთაო ძალაუფლებით და ისტორიით. (...) მოშლილი საზღვრებიდან დეზერტირობის არაერთი შემთხვევა დაფიქსირდა, არაერთი მხდალი თუ უბრალოდ „მშიშარა“ გამოვლინდა, რომელნიც მტკიცედ იდგნენ აზრზე, რომ საკუთარი სისხლის ერთი წვეთი და სიცოცხლის ერთი წამიც კი არ უნდა გაელოთ სამშობლოსათვის, რომელსაც წინიდან და უკნიდან ხმარობდნენ. სწორედ მაშინ იყო, რომ საყოველთაო ლოზუნგად ქცეულა ეს სიტყვები: „სამშობლოს გაცემა საქმეა საგმირო, ამბორვეყოთ სამშობლოს და ამით განვგმიროთ“. ამადაც პირველი დაეჭვების, გაფიცვისა და ამბოხის შემდეგ მშვიდობიანი მოსახლეობის მხრიდან, რომელიც გულის სიღრმეში ენით გამოუთქმელ ნეტარებას განიცდიდა ამ ზნეობრივი დაცემის გამო, ეს ყველაფერი ხუმრობაში გადავიდა, რაც ათასობით უწმანური ანეკდოტის შექმნის წინაპირობად იქცა. ეს ანეკდოტები კი მთელ ისტორიასა და თოთხმეტი თაობის დაფნისგვირგვინოსან პროტაგონისტებს გადასწვდა და სინამდვილის ენამოსწრებულად და შიშვლად ასახვის გამო, თავმეუკაველ სიცილ-ხარხარს იწვევდა მსმენელებში. სინამდვილეში კი, სწორედ ამ დროს მოხდა ისტორიის ერთი ციკლიდან მეორეზე გადანაცვლება, საბოლოოდ და დამაჯერებლად. სულ სიცილ-კისკისში. ამიტომაც აღარავის გაჰკვირვებია ცნობა, რომ სადაცაა დარჩენილი ორი საზღვარიც მოიშლებოდა და ცხადია, ყოველი მხრიდან მოწყდებოდნენ დეზერტირები, აყროლებული, ჩამოძონძილი, გაბანჯგვლული, კვირებით გაუპარსავი, დამშეული, გაველურებული, ნაომარი ცხოვრების წურბელისგან სისხლგამოცლილი და ომისაგან ჩანახლული პარტიზანები, რომლებიც საკუთარ ქმედებებს ყოველგვარი დაფარვის გარეშე, სიტყვასიტყვით, ზედმინევნით განაცხადებდნენ, გმირის იერით მოყვებოდნენ მებრ-

ძოლების სხვადასხვაგვარ თავგადასავლებს „ასი პროცენტით მართალ“, როგორც თავად ამბობდნენ, ჩასვრისა თუ საძაგლობათა შესახებ და „აი, ფეხებით ჩამოსაკიდი“ იმ არაერთი ოფიცრის ამბავსაც, ყველაფერზე რომ ხელს იღებდნენ და ერთ მშვენიერ ღამეს ჩუმად ითესებოდნენ თავქუდმოგლეჯით – „ვინ აბჯრისა და ვინ პერანგის“ (რალა თქმა უნდა, ზოგიც ტურფა ჯარისკაცის) ამარა, თუმცა უფრო მეტი ჰქონდათ სათქმელი იმ ფსიქიკურ აშლილობაზე, რომელიც უკვე კარგა ხანია მძვინვარებდა უკლებლივ ყველა ემელონში, ბევრს მოყვებოდნენ ღამღამობით თუ დღისით- მზისით ჩადენილი მკვლევლობების შესახებაც. სულ ერთი თეფში სალაფავის ანდა მეზობელ სოფლებში მცხოვრებ ახტაჯანა ტურფების გამო რომ ხდებოდა, გეგონება, რამედ ღირდნენ ის ჩერჩეტები, ჯარისკაცებს შორის განხეთქილებისა და მეტოქეობის საგნად რომ ქცეულიყვნენ და, სურვილის მოსაკლავად, ხან ერთთან დაძვრებოდნენ, ხან მეორესთან („რა მათი ბრალია, თუკი უძღები მუტელი აქეთო“, – ამართლებდნენ ზოგიერთები). მაშინ, როდესაც ყოველ ჯარისკაცს ის უნდოდა, რომ მარტო მისი ყოფილიყო რომელიმე ამგვარი ტურფა, რათა მუდმივ, პირად ბოზად გამოდგომოდა და მასთან ერთად ეტარებინა დრო, ვინაიდან მაშინ ეს იყო ჯარისკაცთა ერთადერთი თავშესაქცევი (მიუხედავად იმისა, რომ უკლებლივ ყველა, მხოლოდ და მხოლოდ საკუთარ სირს უფრთხილდებოდა, რომელსაც ისე უცნაური, ანაქრონული მონინებით ეპყრობოდნენ, რომ იფიქრებდი, აქაც ჩანსო ჯარისკაცური წესრიგის კვალი, ავხორცულ სიამეთაგან მაინც არასდროს მიუციათ პირველობა ჩუკენობისთვის, ძალიან ხშირად დივიზიურ როკვაში რომ გადადიოდა, რომლის ფერხულშიც ერთად თრთოდა და ცახცახებდა ათასობით მიუსაფარი სხეული – იქნებოდა ეს საბნის ქვეშ თუ ზეზეულად, რომელიმე ხის უკან ანდა საგუმბოზე, იმგვარი კვნესის თანხლებით, რომ მათთან ერთად თავად ბუნებაც იწყებდა ცახცახს და ამგვარად აბითურებდა თანაყოფას ალგზნებული სხეულებისა, თუმცა კი, იმავე დროს, კიდევ ერთხელ ადასტუ-

რებდა თავად სიკვდილის სამეფოში სპერმათნთხევის დიდებულებას) და სულიერი საზრდო მათთვის იყო ტყნაური, რათა ვერ ეგრძნოთ გამთანგველი სამხედროობის უსასრულოდ განელილი, გრძელი თვეები, უკვე წლებად რომ ქცეულიყო და ვაკუუმში ირწეოდა. ეს ვაკუუმი გვხვდება მხოლოდ მკვდარ სხეულებში, რომელიც ზოგჯერ ამაზრზენ ხრწნილად ამოსკდება ხოლმე კანის ზედაპირზე, საფლავსა შინა (რადგან სამეფო სიკვდილისა არს ჩაძირული, მოკაშკაშე და ბნელი ხომალდი, წყლის ვერცხლის ზოლქვეშ, ათასობით საუენზე, ქვემოთ რომ გვინახავს მის მუცელში გამომწყვდეულებს და აუტანელ, უსაშველო ტკივილის უამს გვიბოძებს უნარს – დავსახოთ რალაც მსგავსებები, რომელნიც წმინდად სიმბოლური მათი არსებით ამოასუნთქებს ხოლმე სისხლს მისი გაშმაგებული წვეთვისაგან უდაბნოდ ქცეულ ჩვენს შიშველ ძვლებზე. და მათთვის მაინც, ვინც შეგნებით მიიღებს ტყუილს და მატერიის მიმზიდველობას, განა რა არის სამოთხე, თუ არ სულის ესრეთ საწადელი, თითქმის შეუძლო გადანაცვლება ენობრივი აფაზიიდან სიტყვების მფეთქავ, მიწისმიერ, განუპობელ და გამოუჩორკნავ სამეფოში, ნათელსა შინა. უკვდავება არის სიტყვები. სასუფვეელი ცათა არს სული – მოსაუბრე აულაგმავად). (...) მრავალი ტომი დასჭირდებოდა, სამხედროთა ყველა სიზმარი თუ მოლანდება რომ დაეცია, რომელთა გამოც, კრიზისულ კრუნჩხვას თავდაღწეული ჯარისკაცები ჩამოსხდებოდნენ და ერთმანეთს უამბობდნენ, რა დაითმინეს, რას გაუძღეს, აღვსებულნი შმაგი წადილით – სხვისი სულისთვის გადაესხათ ის, რაც მათ სულებს ამძიმებდა, თუმცაღა არსებობდა სიზმრებისა და მოჩვენებების რალაც ერთობა, ყველაზე ხშირი მაინც იყო ის შემთხვევა, ოდეს უეცრად რომელიმე ჯარისკაცი იგრძნობდა, თუ ვით მიცოცავდა მისი ქამარი წელიდან ზემოთ, ყელს აღწევდა და ისე ძლიერ ეჭირებოდა, რომ ზოგი ღამის მართლა დაიხრჩო, იდგნენ სრულიად ფხიზელნი და ცხოველურად ღრიალებდნენ, მინას განრთხმულნი იკრუნჩხებოდნენ, როგორც ამბობდნენ, „სანამ, თვით შავი კატა

ზედ არ გადაურბენდათ“. ვილაცები მონევის დროს დაინახავდნენ, რომ მათი ხელი რალაც უმართავ მოძრაობით იწეოდა ზემოთ, სულ ზემოთ, თითქო ხთონური ძალა მართავსო, მერე კი უცებ, საბედისწერო ბოროტების სიმტკიცით, სახეს ეახლებოდა და ანთებულ სიგარეტებს პირდაპირ მათ თვალში აქრობდა და უყურებდნენ: ქვები, ძელები თუ კარვები, საძილე ტომრები და ყელიანი ფეხსაცმელები, ჩაფხუტები, მათარები, ფურგონები, იარაღი, რადიომიმღებები, ფანრები, სამართებლები, ქვაბები, ნიჩბები, საბეჭდი მანქანები უეცრად როგორ იქცეოდნენ ხოლმე მშვიდ ცხოველებად, თუმც მტაცებლებად, ყოველ ნუთს რომ მზად არიან, თავს დაესხან და გამოფატრონ ყველა, ვინაც კი შინაგანად იგრძნობს მათგან მომავალ საფრთხეს, ამ საფრთხეს კი მთელი ჯარი გრძნობდა იმხანად. ხედავდნენ, როგორ მედიდურად დააბიჯებდნენ ღვთაებრივი ცხენები ირგვლივ, სადაფითა და ხშირ-ხშირი მარგალიტით, ფირუზებითა თუ ძვირფასი თვლებით მორთულ ალკაზმულობით, დაუვლიდნენ ღამ-ღამობით საგუშაგოებს და შიშს თესავდნენ გუშაგებს შორის, იძულებულნი რომ ხდებოდნენ, ცეცხლი გაეხსნათ სწორედ იქით, სადაც მშვიდად მიწოლილიყვნენ ჯარისკაცები, მარადიული ძილიდან რომ ან ველარასდროს დააღწევდნენ თავს და ამდენად, ბევრი დაადგა საიქიოს გზას. ბევრი სამხედრო შიშით და ძრწოლით ელოდა ღამეს, რადგანაც ღამის წყვდიადში, მათი თავების ქალათა ძვლებს მიღმა, უცებ იყალყებოდა მუნჯი ტალღა და გრძნობდნენ, თუ ვით ემხოზოდა მთელი ცა მათში, გალაქტიკებად იშლებოდა მათ თავებში და ცარიელ სივრცეებად იწყებდა ფეთქვას, რომლის სიჩუმეც, ყურთასმენის წამლები, ყველას აბოდებდა, აყვირებდა და ლოგინებში შეპყრობილივით აძაგძაგებდა. (...) ჯარისკაცთა მთელი თაობები ემსხვერპლა ერთსა და იმავე სიზმრებს, რომლებიც მოდიოდნენ და მოდიოდნენ იმ უსასოო სიჯიუტით, შეყვარებულ გულს რომ მოიცავს, ოდეს სურს ტრფობით განაწყოს ის, მეორე გული, აქამომდე რაც ვერ დაიპყრო და ნახავდით, ჯერ უწვევრული ჯარისკაცები როგორ ყვე-

ბოდნენ ზუსტად იმ სიზმრებს, უთვალავი წლის წინ და ახლაც რომ ხედავდნენ სიბერისგან დადალული, ასწლოვანი ჯარისკაცები, რომლებსაც ტანზე შემოდნობოდათ სამხედრო ფორმა და თავადაც ამ სამოსში ჩამომდნარიყვნენ. ხედავდნენ სიზმრად, რომ გარბოდნენ და მათ მოსდევდა მთელი სოფელი, გარბოდნენ, რომ სამალავი რამე ეპოვნათ, გარბოდნენ და სდევდათ მთელი სოფელი უკან. ჰა, სადაცაა მიენეოდნენ, ძლივძლივობით დაუსხლტებოდნენ, ისევ გარბოდნენ ისე, თითქოს ვერ გარბოდნენ, სულ გარბოდნენ და ვერ გარბოდნენ, სულ ენეოდნენ და სულ გარბოდნენ და სადღაც, მკერდში, უფეთქავდათ ზემმაგი ძრწოლა და უეცრად, რალაც ტრიუკით, რომელიც მხოლოდ კომმარში თუ ხდება ხოლმე, თანასოფელენი მიენეოდნენ, თავს დაესხმოდნენ და გლეჯდნენ, გლეჯდნენ, მათ ნაგლეჯებს სათითაოდ დაიტაცებდნენ, ძვლებს მიუყრიდნენ ცოფიან ძაღლებს და ახლა უკვე ხედავდნენ ძაღლებს, მათი ძვლები რომ გაეჩარათ პირებში ავად და ამ ძაღლების ძვლებით სავსე, საზარელი, დიდი ხახები იქცეოდა მათი ძილის ციებად, შფოთვად, ერთიანი კანკალის საგნად, რომელიც მერე უძილობად ედებოდა მათ დაღლილ სხეულს და შეგრძნება, რომ საკუთარ ძვლებს საკუთარივე კბილებით ღრღნიდნენ, მათ არ ტოვებდათ. ან ის მეორე სიზმარი: თითქოს, საკლასო ოთახში ისხდნენ, გაკვეთილს ხსნიდა ისტორიის მასწავლებელი, რომელიც იჯდა და ფეხებშორის მოექცია ვეება დანა, ფანჯარაზე კი ფარდასავით კონწიალობდა ჩამომხრჩვალი მოსწავლის გვამი, რომელსაც ყველა ადგილიდან, თვით ფეხსაცმლის ლანჩიდანაც კი სპერმა სდიოდა. მერე უეცრად იხსნებოდა ოთახის კარი და მთასავით უზარმაზარი ქალი კლასში შემოდიოდა, იატაკამდე სწვდებოდა და დამპალ ფიცრებზე ეთრეოდა ქალს ძუძუები, მიდიოდა მოსწავლეებთან, სათითაოდ ჩამოუვლიდა და ვნებიანად აკოცებდა შიგ ტუჩებში, შმაგად ლოწინდა, მერე პროთეზით მოაჭამდა ენის ნაწილს და იატაკზე დააფურთხებდა, პირიდან სისხლს კი წელს მოხვეული დროშით ინმენდდა და ასე, როცა კოცნაობას მოამთავრებდა, მას-

ნავლებელს მიადგებოდა, აი, მაშინ კი გოგირდოვანი უხდებოდა სახე, სხეული გავარვარებულ რკინასავით, ლეშივით ყარდა, დასწვდებოდა მასწავლებლის ფეხებშორის მოქცეულ დანას, დააჩოქებდა მოძღვარს და თავს დანით აჭრიდა, თმებით დათრეულ მასწავლებლის თავს მერე ზემოთ, ისე მაღლა აწევდა, რომ ინგრეოდა ოთახის ჭერი, ისე მჭახედ ელვარებდნენ მოკვეთილი თავის თვალები, მზერას მოჭრიდნენ მაყურებელს და ამის შემდეგ, მოკიდებდა ქალი ხელს და მოკვეთილ თავს პირში ითხრიდა, გაუსადღისი ცოხნა-ცოხნით იწყებდა ლეჭვას და ლეჭავდა და ლეჭავდა და კვლავ ლეჭავდა... (...) ბევრი გაგიჟდა, ბევრი კი უკურნებელმა მარაზმმა მოიცვა, რის გამოც დაცემული სულებივით დაფორთხავდნენ დაჟანგებულ ტანკებსა და კარვებს შორის და ხელთ არარსებული ყუმბარები ეპყრათ. სუიციდის მცდელობები უფრო და უფრო მატულობდა, ყველას აებნა სათვალავი, მათ რიცხვს უკვე ველარავინ იხსომებდა. ყველა დიდსა თუ პატარა ბანაკს გვერდით გაუჩნდა სასაფლაო – უზარმაზარი ორმო, რომელშიც დროგამოშვებით სულ ახალ-ახალ გვამებს ყრიდნენ, მერე ერთ-ორ ნიჩაბ მინასაც მიაყრიდნენ მხოლოდ და მხოლოდ სვავების გამო, რადგანაც მათი იმ პირობებში უკვე ცოცხლებსაც კი ეშინოდათ, ანუ ჯერ კიდევ უფორმო მკვდრებს, რომლებსაც მხოლოდ სიკვდილი თუ მიანიჭებს ერთადერთ ფორმას – უცვლელს და მტკიცეს. (...) უმრავლესობას დაავიწყდა, თუ რანი იყვნენ მანამ, სანამ სამხედროებად იქცეოდნენ. ქვეყანა კი, მტრის ალყის გარდა, გარშემორტყმული იყო თავის ჯარისკაცთა ფსიქიკური აშლილობების უმატერო, თუმც ურღვევი ქსოვილის ალყით, გარს ერტყა გულის წასვლამდე ნაცემ სულთა ხსნადი ხილვები, თაობიდან თაობას რომ მემკვიდრეობით ერგებოდა. (...) მაშინ სიტყვები საბოლოოდ გათავისუფლდნენ პოლიტიკურ და სამხედრო პირთა მორჩილებისგან, რომლებმაც უკვე აღარ იცოდნენ, რით შეენილბათ ის სინამდვილე, უპირველესად, თავად მათ რომ აგიჟებდა და მათ უღმობელ, ქვის გულლებში ქვემძრომ შიშს თესდა უსაზღვროე-

ბის, მარტოობის და სიკვდილის მიმართ. უცებ იფეთქა პრემიერის და მინისტრების ეპიდემიამ, რომლებიც ძილსაც ვერ ბედავდნენ, თუ მათ ლაქიებს მათი ხელი ხელში არ ეღოთ და მინისტრთა კაბინეტის შეკრე-

ბების დროს, შიშით იფსამდნენ, რადგან ხედავდნენ მათ წინ, ოვალურ მაგიდაზე დასვენებულ საკუთარ გვამებს, გაცამტვერების შეუნილბავი სიშიშვლე რომ ემოსათ მხოლოდ და ხრწნის შორს წასულ სტადიაში იმყოფებოდნენ. თავი იჩინა უმაღლესი ემელონების სამხედრო პირთა ეპიდემიამ, რომელნიც მარტო ბნელ ოთახშიც კი ველარჩებოდნენ და განუწყვეტილვ საუბრობდნენ იმ დაშლადი მტერის თაობაზე, რომლადაც თავად იქცევიან, რათა შეერწყან „უშრეტელი ამაოების მარადისობას“. (...)

.....

(...) და იმ წელს, როცა ვერ დაფხმძიმდა ვერც ერთი ქალი, მათი კაცები ქუჩებს წყვილ-წყვილად ედებოდნენ, ყავახანებში დაძვრებოდნენ და შიგ სახეში აფურთხებდნენ ერთიმეორეს ისე, თითქოს საკუთარსავ თავს აფურთხებდნენ, მერე, ერთმანეთს გადაფსკვნილნი, კარგად გამომთარსაშრობებსა და ბნელ სარდაფებს მიაშურებდნენ და სიყვარულის ჟინს იქ იცხრობდნენ, სადაც ვერაფრით მიაგნებდნენ მათ ძებნაში დაქანცული ქალები, ვისაც შიგ სა-

შოებში ჩასობოდათ უნაყოფობის პანდემია და გიჟებით დაეძებდნენ საკუთარ კაცებს ბარებსა თუ ბორდელებში. ეს უშედეგო ძიება კი ქალებს მეტად ალამაზებდა, მშვენებასა და ვნებას ჰმატებდა და მათ ქმედებებს განბილების თვალისმომჭრელ საბურველში ხვევდა, რომელიც მხილველის გულსა და გონებას დაეჭდებოდა და აღარაფრით შორდებოდა. ამ უშედეგო ძიებისას მიხვდნენ ქალები, რომ სამყაროში არსებობს ბევრი განბილება, თუმც კი მხოლოდ ერთია მათგან – საუკუნეებს რომ ეკუთვნის და აი, სწორედ იმ წელიწადს ყველაზე მეტ შეთქმულებას ჰქონდა ადგილი ქვეყნის უმაღლეს ეშელონებში. პარლამენტართა ფარა ცხვრებით იყიდებოდა – ცხვირაბზეკილი დეპუტატები პარტიიდან პარტიაში გადადიოდნენ მხოლოდ იმისთვის, რათა დაეცხროთ საკუთარი თუ საოჯახო ამბიციები (ამბობენ, ერთი მინისტრობაზე მარტო იმიტომ დათანხმდაო, რომ მომაკვდავი დედისათვის ბოლო ოცნება აეხდინა, რადგან ქალს თურმე სამარეში მიჰყვებოდა გულისტკივილი იმის გამო, რომ მისი შვილი ერთ უბრალო დეპუტატად დაბრუნებოდა). ფანატიკოსმა, პატრიოტმა შოვინისტებმა მთელი ქვეყნის საგანძური უცხოეთში გაიტანეს – ცხადია, იმ ერთმანეთის მსგავს რეჟიმთა ხელშეწყობით, რომლებსაც ზოგი ფულით, ზოგიც ნაცნობობით ინარჩუნებდა (...) და მმართველობაც გადადიოდა ერთი ხელიდან მეორეში – თანმიმდევრულ ჩავარდნათა, დანაშაულთა და უთვალავი, სხვადასხვა სახის უუნარობის სწრაფი ტემპით, რაც ყოველგვარი გონებრივი დამბლის საზღვრებს სცდებოდა. უკვე გარდაცვლილ, პოლიტიკურ წინამძღოლთა შეშლილ მიმდევრებს საფლავებიდან ამოჰყავდათ თავიანთი ბელადები, ხელში ატატებული ტალახიანი კუბოებით დაარბენინებდნენ მათ გვამებს და ექსტრემისტული ლოზუნგებით მოითხოვდნენ მათ დაბრუნებას ქვეყნის აქტიურ პოლიტიკაში, რადგანაც სწამდათ და ამტკიცებდნენ, რომ მხოლოდ მათ შესწევდათ ძალა, დაეხსნათ ერი ძირფესვიანი გაქრობისაგან. (...) შეპყრობილი მწიგნობარნი ბრძნული იერით გამოდგებოდნენ აივნებზე და მოუწოდებ-

დნენ დაბნეულ მასებს – უარი ეთქვათ ცხოვრებაზე, მხოლოდ ფესვებით ესაზრდოვათ, ამპუტირებულ ქანდაკებებს შეჯვარებოდნენ და გამრავლების მარტო ეს ერთი გზა აერჩიათ. ეს ყველაფერი კი გრძნობიერ-იდუური ფსიქოზის იმავე ხარისხს აღწევდა, რომლითაც მავანნი ცდილობდნენ, ჩარეულიყვნენ და ძირიანად შეეცვალათ მწარეზე მწარე რეალობა, ამისათვის კი ქმნიდნენ მთელ რიგ პოლიტიკურ პროგრამებსა თუ საარჩევნო დაპირებებს და ზეციური ქვეყნის მომავალს განსაზღვრავდნენ – ეს შემთხვევები შემდეგ „დოგმათა სიურრეალიზმად“ მოინათლა, რაც უსასტიკეს, განზრახ ჩადენილ დანაშაულად ითვლება დღემდე. (...) მკვლელობის შემთხვევებმა წარმოუდგენელ სიხშირესა და სიველურეს მიაღწია: სულ ერთ ღამეში სამუდამოდ იკარგებოდა ხალხი, რომელთა შესახებაც ერთი სიტყვაც კი აღარ თქმულა აღარასოდეს; ქალაქგარეთ მიმდებარე სასაფლაოებს დაემატა საზიარო საფლავები, რომლებშიც ერთად განისვენებდა მათი გვამები, პარტიზანული სიბრმავის ნუთებს ვინც შეენირა. ყველა კუთხეში ჩამდგარიყვნენ თვითშექმნილი, აღმასრულებელი ბრიგადები, რომლის წევრებიც ხან ეთნიკური თვითმყოფადობის, ხანაც მინა-წყლის მთლიანობის დასაცავად თუ ეროვნული აღმავლობის სახელით ტყვიებს განუკითხავად ისროდნენ ყველა მიმართულებით, (...) და ამგვარად, პ. კარაიანისმა მოკლა ხ. კარაიანისი, ვასილიადისმა მოკლა ნიკოლაიდისი, ანდრიკოპულოსმა მოკლა სოლომონიდისი და ძმანი მისნი, დროსოსმა მოკლა კელისი, ფერენდინოსმა მოკლა გუმასი, ზიკიდისმა მოკლა სმირნეოლუ და ძენი მისნი, ხაძიპროდრომუ პირველმან მოკლა ხაძიპროდრომუ მეორე, კოსტოპულოსმა მოკლა დელიპერუ, პალულატოსმა მოკლა ფოტიადისი, გელეკასი და დიმიტრიუ, ვლასოპულოსმა მოკლა აპოსტოლოპულოსი, კონსტანტინიდისმა მოკლა მათეთოსი და ძმანი მისნი, ნოტარას ერთმან მოკლა ნოტარას მეორე და ნოტარას მესამე... და ასე დაიწყო მედიუმთა ყველაზე უფრო ავ მისნობათა აღსრულება. ბიბლიოთეკის თაროებიდან ერთიანად გაქრა პლატონის დი-

ალოგები, (...) ველარც ერთი კომპოზიცია აჟღერებდა ვიოლინოს ხმას, ველარც ერთი პროექტორი სინათლეს ველარ აშუქებდა, (...) რომანებიდან გადარჩა მხოლოდ დიალოგები, თეატრალური პიესებიდან კი – სასცენო მითითებები, (...) ექიმთა მიერ დადგენილი დიაგნოზები სულ ცრუვდებოდა, (...) სამარხები ფრინველების გუნდებით აღიმართა ცაში და ფოსფორული ნათებით იწყო ჰაერში რწევა, ხალხი მთელი დღე შეშლილივით დარბოდა გარეთ და იცინოდა და უკლებლივ ყველა შენობას თავს ტკივილის და გაუცემელი სიყვარულის მარადიული ნათელი ედგა. ეს ნათელი კი მთელ პეიზაჟს სძენდა იერს იმ შეხუთული ქალწულისა, რომელსაც სურს, რომ გადალახოს ქალწულობის ზღვარი, თუმცაღა მამრთან შეხების შიშის გამო, უკონტროლო სასონარკვეთის და სიბრაზის ბიძგები არყევს შიგ საშოში ჩასობილი რკინის ბერკეტით, ღრიალებს „ღმერთო, ო, ღმერთო, ღმერთო“, კაკაბივით მიუქცევიან თავი ზეცისკენ და სიცოცხლის ორსავ კიდეს სურნელოვანი სისხლის მჩქეფარ შადრევანში აერთიანებს, რადგანაც უკვე იმდენი რამ დაგროვილიყო კაცთა გულებში, იმდენი, რომ მათ გულებს აღარ შესწევდათ ძალა, ეს ყოველივე აეტანათ. მტრის ჯარის შესვლამ დააჩქარა, საბოლოოდ მომხდარიყო ის, რასაც წინა საუკუნენი ამზადებდნენ – გააცოცხლა ის იმედები, უთვალავჯერ რომ გააცრუეს ადგილობრივმა მმართველებმა. და მოინია აღსასრული ჟამისაჲ. მტრის ჯარების ქვეყნის სიღრმეში შეღწევის კვალად, ისტორიული ძვრები მოხდა, რის შედეგადაც, მრავალსაუკუნოვანი უგულუბელყოფის შემდეგ, აღდგა წარმოსახვის მტკიცე და მრავალსახა იმპერია, რომელიც მთელი ძალაუფლებით აღზევდა ყველა სა-

ფეხურზე და საზეიმოდ გამოაცხადა კიდევ ერთი, ახალი ციკლის დასაწყისი. (...) კანონები გაბათილდა თვითლიკვიდაციის გზით. ტრადიციები შეიცვალა, ძველ ჩვეულებებს ჩაენაცვლა მათი სრულიად საპირისპირო ჩვეულებები. (...) ზუსტად ერთ ნუთში ასრულდა მთელი თაობების აუხდენელი ოცნება, ანუ ცნობიერი, მრავალსახა შიზოფრენიის ათასწლეულში გადანაცვლება (რაცთა აღესრულოს სიტყუაჲ იგი უფლისაჲ, თქმული წინასწარმეტყუელისა მიერ: აჰა, ესე იქმნეს ჯანი მყოფადისა, რომელ არს თარგმანებით, რომ განქრა საუკუნოდ ერთგანზომილებიანი ადამიანი). (...) გაბატონდა მელანქოლიკთა სამართალი. კანონს ადგენდნენ მდუმარენი და მარტოსულნი. რე-

ლიგიური მონინებით ისმენდნენ ახლა იმათ აზრებს, ვინაც უწინ ანომალურთა კატეგორიას ამშვენებდნენ. (...) ინსტინქტების გადახრებიც ახლებურად განისაზღვრა და აღარავინ დასცინოდა საუკუნოვან, ძველ გადახრებს, რომლებიც ახლა სახელმწიფო, საშინაო და საგარეო პოლიტიკის

ქვაკუთხედად გამოაცხადეს. (...) დაკანონდა დანაშაული და იგი იქცა მთავარ ღერძად, რომლის გარშემოც ეწყობოდა უკლებლივ ყველა დიდი, საჯარო ღონისძიება. (...) ერთიანად იფეთქა შმაგი სიყვარულის გამოვლინებამ, დადასტურდა დაუფარავ, თავბრუდამხვევ, ეროტიკულ აღსარებათა შემთხვევები. (...) ყველა მოკვდამა საკუთარი თავი წმინდანად შერაცხა და ამგვარად იწყეს ურთიერთის თაყვანისცემა. სიტყვებს მიეცა უპრეცედენტო ძალა ისე, რომ ყოველ მათგანს შეიძლებოდა საბოლოოდ დაენვა ენა. (...) ეკლესიის განკარგულებით, უმკაცრესი სანქციები გატარდებოდა იმ კაცების და ქალების მიმართ, ვინც საჯაროდ ვერ გამოხატავდა საპირისპირო

სქესს, რომელსაც უკლებლივ ყველა კაცობრივი არსი შეიცავს, რაც ღმრთისა და ბუნებისგან არს ჩანერგილი ყოველ ჩვენგანში და განაცხადებს საიდუმლოს ადამიანის ორსქესოვანი ბუნებისა. ასე გაივსო ქუჩები ქალის სამოსელში გამონყობილი მამაკაცებით, რომლებსაც გულით სწამდათ მათში ჩანერგილი, ღვთიური ძღვენის არსებობისა, რომლებიც ვნების და თავბრუდამხვევ აღგზნებათა მიმღებ-გამცემნი ხდებოდნენ, ხოლო ქალები კი, საბოლოოდ რომ გაქრობოდათ კაცის სურვილი, ფსიქიკური ორსულობის აღფრთოვანებას მისცემოდნენ და სხვა ქალებზე გულშეყარდნილნი ყველგან, შუა წირვაზეც კი, ტროფობის მორევში იძირებოდნენ. საეკლესიო ლიტურგიებს აღასრულებდნენ გაპარსული მღვდლები, რომლებსაც, ობობის ქსელის მანტიასი გამოხვეულებს და შიგნიდან სრულიად შიშვლებს, (...), თავს უმშვენებდათ ყოვლადწმინდა ქალწულის თეთრი თავსაბურავი, კისერზე კი, ჯვრების ნაცვლად, ცხოველური სიმბოლოები ჩამოეკიდათ. ღვთისმსახურების აღსრულებისას ისინი უცებ მედეას ანდა მესალინას თუ ბრუნჰილდეს იერს იღებდნენ და ღვთაებრივი სპაზმის თანხლებით აკურთხებდნენ პურსა და ღვინოს წმინდა ტრაპეზზე, რომელზედაც მიმოდიოდა სისხლიანი ტალახი და ყოველ კვირადღეს, ზიარების ჟამს შეკრებილ მრევლს იმ რჩეული ხალხის კრებულად გადააქცევდა, გამოცხადების ახალ ნიშანთა მეშვეობით საკუთარი თვალთა რომ უნდა ეხილა ღმერთი. (...) და აი, ლოცვა: „ჰოი, შენ, თესლო კაცისაო, შენ, ვინაც წყარო ხარ ყოველთა მაცოცხლებელ გარყვნილებათა და სიბილწეთა, ჰოი, შენ, ფურთხო, ვინაც სურნელს ჰფენ მოკანკალე ხორცთა და დამღუპველ შვენიებისა თუ ეროტიკულ სიშლეგეთა მწვერვალზედ აგყავს, ჰოი, სხეულო, ჩემს უკანასკნელ კუბოდ შენ მსგავსს, მთრთოლავ სხეულს მოვისურვებდი, რათა სისხლს შენსას ჩემ გარშემო ამოესუნთქა და წადილი შენი დაპყრობის ჩემი სიკვდილის აპოგეად, დაგვირგვინებად ქცეულიყო. ო, ლაბირინთო ფართოდ განტოტვილ ჩემისა სულის, შენი უძღები სიმრავლე რომ სასჯელად მიჩანს, ჰოი, ცხოვე-

ლო, ფესვჭამიავ, მინაჭამიავ, ჭუჭყის მეტრფევ, ნეტავ, როდემდე გაგრძელდება შენი ყვინთვა ლპობასა და სამაგიეროს გადახდათა მეჩხერ მორევში? ნეტავ, როდემდე დამაბრკოლებ, მივალწიო იმ ადგილს, სადაც ძალა შემწევს, მივანიჭო ხმა ყველა სახეს, სახე – ყველა ხმას. ჰოი, სიჩუმევე, ვარსკვლავების შორეული ციმციმივით უკიდევანოვ, მიხსენ, მიხსენ მე...“ (...) და ქალების უნაყოფობას, მთელი ერის ფანტაზიის ერთბაშად გახსნას, ეროვნული თვითმყოფადობის მოშლასა და ერის ერთობის ერთიან რღვევას, სნეულთა და უსასოოთა მომრავლებას, რაც მოჰგავდა „უკანონობის სენს“, თუ გნებავთ, იმ „საზარელ სენს, რომელსაც ვერა სიტყვა ვერ აღწერს, რადგანაც მისი მხოლოდ ერთი გამოვლინებაც კი აჭარბებს ადამიანურ გამძლეობას“, შედეგად მოჰყვა დედაქალაქში მტრის ჯარების ტრიუმფალური სვლით შემოსვლა. ამ დროს კი უკვე დედაქალაქს დაბრუნებოდა ყველა, ვინაც კი ქვეყნის ვითომდა საიმედო, მიუდგომელ რეგიონებს შეჰფარებოდა, რადგან იცოდნენ, რომ საზღვრებიც მოშლილი იყო და გაქცევის იმედიც უკვე არავის ჰქონდა. სწორედ ამიტომ სნეულებიც და მოხუცეებიც, რომელთაგანაც შედგებოდა მთელი ქვეყნის მოსახლეობა, მტრის ჯარებისგან მოელოდნენ მხოლოდ სიკეთეს, რადგანაც დიდზე დიდი იყო იმ მეთაურთა ტყუილებისგან, სიბრიყვისა და სიხარბისგან გამონვეული სასონარკვეთა, რომლებიც მუდამ, საუკუნეთა განმავლობაში, თავიანთი სიბინძურით ამოქმედებდნენ დაჟანგებული ისტორიის მრუდე მექანიზმს. შესაბამისად, ცხადი გახდა, რომ ამჯერად ოკუპაცია იმაზე უფრო მეტ ხანს გასტანდა, ვიდრე ერთად აღებული ყველა ამბოხი, უხსოვარი დროიდან რომ ასაზრდოებდა ლეგენდებსა თუ მითებს, ზღაპრებს, ლექსებს, სიმღერებს, სქელტანიან რომანებს, ცეკვებს, პიესებსა და რეცენზიებს, სამეცნიერო კვლევებსა თუ ფილმებს, ოპერებს და ასე შემდეგ, ყველაფერ იმას, რაც კი დიდი გმირებისა და მათი ბრწყინვალე გამარჯვებების ქებად შექმნილა და რასაც ახლა ერთიანად ისრუტავდა შავი ტალახი. (...) ცეცხლმა დააჭკნო ღრმად ფესვგადგმულ, საგვარეუ-

ლო ხეთა შტოები. ბომბებმა შთანთქეს იუსტიციის სასახლეები. მოროდორებს დარჩათ ძველი არქივები და ეროვნული მუზეუმები. სამაგიეროდ, მავანს და მავანს ჩამოერთვა საარაკოდ დიდი ქონება და ამგვარი ეროვნული თვითგვემის კრიზისს თან ერთვოდა სკანდალთა მთელი სერიალი. (...) გადაიღეს აურაცხელი პორნოფილმი, რომელთა თემად ქცულიყო დეტალები ოთხასამდე მინისტრისა თუ მეთაურის ეროტიკული ცხოვრებიდან, რაც უტყუარ მტკიცებულებებს ეფუძნებოდა. ის პირები კი, თანამდებობა რომ ეკავათ და საზღვარგარეთ გაქცევა კი ჯერ ვერ მოესწროთ, აიძულეს, საკუთარი ნებით ეთქვათ უარი სკამზე, მერე კი წრფელი აღსარებებით წარმსდგარიყვნენ აზვირთებული ხალხის წინაშე, რომლის მოთხოვნით, თითოეულ მათგანს ლინჩის წესით გასამართლება და ჩაგრულთაგან ცოცხლად შეჭმა ეწერა ბედად. უწმინდესნი და უნეტარესნი – პატრიარქები და, ცხადია, წმინდა სინოდის სხვა წევრებიც, საკუთარსავე ცოდვებს ემსხვერპლნენ, აღსარებათა თქმაც არ დასცალდათ, ისე წარუძღვნენ მათ ცოდვები თვითმკვლელობისკენ (ბევრმა მათგანმა შუა წირვისას, ზედ სახარების კითხვის პროცესში გამოილაღრა ყელი, ბევრმა კი წმინდა ციანიდი მიიღო ბოლო ზიარებად და ამ სურათსაც მუდამ თან სდევდა ალტაცებული მრევლის ტაში, მრევლისა, ვინაც, ბოლოს და ბოლოს, თავისუფლება და შენდობა პოვა იმ უცხო ცოდვების გამო, რომელთაც დედაეკლესია მათ ჰკიდებდა დასაბამითგან). (...) სახე იცვალა ქალაქების ძველმა იერმა – ძირფესვიანად დაინგრა და ახლად აშენდა ყველა ქალაქი. საბადოების განმგებლობამ ერთი ხელიდან მეორეში გადაინაცვლა. (...) ქვეყნის სახელი შეიცვალა. ახალი ძველს არაფრით ჰგავდა...“ (...)

ოკუპაციის ხანა მართლაც რომ დიდხანს გაგრძელდა. სწორედ იმდენი საუკუნე, რამდენიც საკმარისი აღმოჩნდებოდა იმისათვის, რომ მოშლილიყო ქვეყნის ტრადიციულად დადგენილი საზღვრები და საბოლოოდ შერწყმოდა იგი ფართო მსოფლნყოფას, რომელსაც უკვე მთელი ხმელეთი გადაეფარა, ვინაიდან ერთ მშვენიერ

დღეს, განაზრახისამებრ, ენამ შეწყვიტა სიცოცხლე და იქცა გარდასულ ეპოქათა ისეთ გადმონაშთად, რომლის ფასიც პირდაპირპროპორციულია ამ ენაზე შექმნილ ნაწარმოებთა ღირებულებისა. საუბარია კომპაქტურად ჩახლართულ მოცულობაზე, რომელიც არაერთ ფურცელს მოითვლის, დროის ურყევ ციკლს რომ აუკინძავს და ზეციური ნეტარების შუქში იფარებს. სწორედ ამ ფურცლებზეა გადმოცემული იმ დროის ქალთა უნაყოფობის ამბავიც. ეს არის ფურცლები ერთი მრავალგვერდიანი და მრვალხმიანი თავიდან, სათაურით – „ცნობები დიდი მარცხის წლებიდან“, რომლებიც აერთიანებს ათასგვარ დოკუმენტს (წერილებს, დღიურებს, თვითმხილველთა ჩვენებებს – პირველსა თუ მესამე პირში, თვით მხატვრულ თუ ნამხატვრულ აღწერილობებსაც კი, ფოტოებს, სტატისტიკურ მონაცემებს და ა.შ.) ეპოქიდან, რომელიც თავისი კომმარებიტურთ ყველაზე უფრო სასტიკი ფანტაზიის საზღვრებსაც კი გასცდა და მიუხედავად იმისა, რომ ეს ეპოქა შეუსწავლელია, ვერავინ ახერხებს მის მეცნიერულ ახსნას – საკმარისად მიიჩნევა ოდენ ფაქტი, რომ იგი დასრულდა სრულიად დამაჯერებლად, რაც, ისტორიკოსებს თუ ვენდობით, სავსებით აკმაყოფილებს მეცნიერების მოთხოვნებს – სწორედ ისე, ვით სიკვდილი, რომელიც დგება იმისათვის, რომ გაამართლოს მისი ზუსტი პროგნოზი და ეს ფაქტიც კმარა მათთვის, ვინც ადამიანთა მოდგმაში იმ უნივერსალურ მოვლენას აკვირდება, მარადიულ ციკლებს რომ წარმოშობს, ისევე, როგორც ამ ციკლთა გასრულება საკმარისი საიმისოდ, რომ მათი წარმომქმნელის არსებობა დაადასტუროს და მისი ამქვეყნიური დანიშნულების უზენაეს გამოვლინებად იქცეს და ამგვარ ციკლთა მიმოქცევისას ერთეულების გოდება რომ არ ისმის ხოლმე, ეს ყველამ იცის.

(...) „...მძულს ეს ქვეყანა. შიგნეული გამომიჭამა. შენ გწერ, რადგანაც ერთად გვწაღდა, ნაყოფიერი ყოფილიყო ეს შიგნეული და ეს წადილი გვაერთებდა ჩვენ ლამლამობით... და დღისითაც, იმ დროს, როდესაც სასწაული ხდებოდა უცებ და

გვაგვიწყებდა ტერორს, ქუჩებში რომ დაძრწოდა, ვით ჩვენს ძარღვებში... ის საზარელი სიახლეები, ერთმანეთის ყურებისას რომ გვაბრკოლებდა... შეშლილ დიქტორთა ხმით ნათქვამი... შეკვივლებანი, სასწრაფოთა სირენების ხმასაც კი რომ ფარავდნენ ხოლმე... რას ვიფიქრებდი, ადამიანის ხმას თუ იმის უნარი ჰქონდა, ამ სიმაღლეებს მისწვდომოდა... ასე უძირო ყოფილიყო... ამგვარ რყევათა შემოქმედად რომ ქვეუღიყო... რაც არის, არის – ადამიანებს მაინც ვერაფრით შევეგუე, თუმცა ეს უკვე ჩემი კიდევ სხვა უუნარობის ამბავია... მე კი ვჩქარობ, რამდენიმე სიტყვის თქმა მინდა შენთვის მოვასწრო და ეს სიტყვებივე იქნება უკანასკნელი. მძულს ეს ქვეყანა. შიგნეული გამომიჭამა. გამომიჭამა ყველაფერი. მძულს, დიახ, მძულს, მძულს. აი, ამგვარი შიგნეულით ვერც ერთი ქალი ვერ იცოცხლებს და რაც უფრო მეტს ვფიქრობ ამაზე, მით უფრო მეტად მერევა გული საკუთარ თავზე. თავს ბალღად ვგრძნობ. იქნებ, ვარ კიდევ. ქალი... ქალი ვარ, არ ვარ ქვეყანა, რომ საკუთარი ნანგრევები და სამარხები ფულზე გავცვალო, ყველაფერი ნაღდი ფულის სანაცვლოდ მივცე... ამით ვიცხოვრო... მე არ მინდა, ვიყო ქვეყანა. არც ვარ ქვეყანა. არ მინდა, ვიყო ეს ქვეყანა. ეს ქვეყანა ნეკროფილია, გერონტოფილი, ნეხვოფილი, სოდომისტი, სუტენიორი, კახბა და მკვლეელი. აი, მე კი სიცოცხლე მინდა, მინდა, თავად სიცოცხლე ვიყო, მინდა, ვიცოცხლო, როგორ მინდოდა, რომ მეცოცხლა, როგორ მინდოდა შემძლებოდა, რომ მეცოცხლა, რა ბედნიერი ვიქნებოდი ახლა, სიცოცხლე რომ მდომოდა... მაგრამ არ მაცლის ეს ქვეყანა, არ მანებებს, ვიყო სიცოცხლე, გავცე სიცოცხლე. კიბოსავით მომედო და გამომიხრა ძუძუები, ნანღავები, ტვინი დამიხრა, მთელი თავისი ქვალორლები ჩემს თირკმელებში ჩაალაგა, ლამით ამივსო ყველა სათავე, საიდანაც კი ჩემი რძე უნდა გადმოღვრილიყო, მთელი თავისი მინა სისხლში ჩამომიგროვა, სისხლი დამილპო, მთელი ძალით დამანვა გულზე, ინფარქტებითა და თრომბებით დამინაკუნა, თითოეული მისი წყობა – თითო ინფარქტი, ყოველი მისი კანონი – თრომბი, ჩემი

ფილტვები მისმა ავმა ჩვეულებებმა გადაჩრდილა, აი, მისი ისტორია კი სულ ერთიანად, პარკინსონივით მაცახცახებს, მისმა კულტურამ ბოლო ძალა გამომაცალა, მომკლა, დამქანცა. მეტი უკვე არ შემიძლია, ასთმად მექცა მე ამ ქვეყნის მდებარეობა, მთელი მისი მოხაზულობა ხან გიგანტური ჰერპესივით განივრცობა ჩემ სხეულზე და ჭკუიდანა მშლის, ხან ფოცხის ფორმას იღებს ხოლმე – თვალში მესობა, ხან უზარმაზარ ნემსად იქცევა და ქალას მიხვრეტს, ხანაც ვეება კლდის ფორმას იღებს, თმის ბოლოებზე მეკიდება და მიმაცურებს მწარე ცრემლთა უძირო ზღვაში... მიმძიმდება და მიმძიმდება მისი უღელი, უფრო და უფრო მეტად მიბამს ენას მისი ენაბლუობა, სულ უფრო და უფრო მაციებს მისი სიბილნე... მისი ჩაციკვლა საკუთარსავე მოჩვენებებზე... მისი თავის დაძვრენები, პლაგიატები, სიჩლუნგეები, მისი ცხედრები, კუბოები, კრიმინალები... ეს ქვეყანა ჩვენი ჭლეტია. მოგვკლავს, დაგვმარხავს. ველარაფრით გადაფურჩებით. ჩვენს სისხლსა სვამს, სისხლს გვწოვს. ძილსაც კი მპარავს, დაძინებასაც აღარ მაცლის, როგორ ვიცოცხლებ? ვერ ვიცოცხლებ, მორჩა, უკვე ველარ ვიცოცხლებ. სამყაროს ყველა კაცის მთელი სპერმაც არ კმარა საიმისოდ, რომ ჩემი სხეულის ის კუნჭული გამოაცოცხლოს, საიდანაც წარმოიშობა სიცოცხლე... შენ კი ჩაცალე ჩემში შენი სიცოცხლე, მაგრამ უსიცოცხლოდ დამტოვე მაინც, რადგან უკვე აღარც შენ ძალგის, შენც უძღური ხარ. შენ კი ჩათესე შენი თესლი ჩემში, თუმცაღა მას არასოდეს უწერია მუცლადღება, თქვენს თესლს უკვე ველარაფერი გააღვივებს... ჩვენგან სიცოცხლე ველარასდროს დაიბადება... ბებერო ძუქნა... ნეტა კი ახლა შენი თავი მომცა, ჩემი ხელებით მოგახრჩობდი... ო, ღმერთო, ნეტა, ნეტა მართლა მომაკვლევინა... ჰა, უკვე ისიც მოახერხა, რომ მაგისი ბანდიტები, კაცისმკვლელები ჩვენს საშოებსაც მისწვდომოდნენ, საფლავებივით გაეთხარათ მაგ მართლა ღორებს. ო, ეგ ღორები, ყველა ღორია, არც კი ვიცი, ვისით დავინყო ანდა ვისით დავასრულო ჩამონათვალი, ყველა მკვლეელია... მაგათ გამოა, უდიდე-

სი ცოდვის ჩადენის პირას რომ ვდგავარ, მინდა ვხოცო, დაუსრულებლად ვჟლიტო, ვხოცო, უსასრულოდ ვხოცო და ვჟლიტო. აქ რა გვაჩერებს, აქ როგორ ვძლებთ, როგორ ვიტანთ აქაურობას ისე, რომ ჯერაც სრულ ჭკუაზე ვართ? ეს მართლა ძუკნა, სახრჩობელა, ეს ეშაფოტი, ეს ნამდვილი გილიოტინა... ოფიციალურ ყაჩაღთა ბუდე, ოფიციალურ სიტყვით რომელნიც მიმართავენ თავისნაირ, ოფიციალურ ყაჩაღებს მათსავ ოფიციალურ შეხვედრებზე. მისი ყოველი გასასვლელი, როგორც მძარცველი, ყოველი კუთხე, როგორც დაშნა, მისი ყოველი მეთასედი, როგორც ბებუთი... სავესე სიკვდილის ხაფანგებით, ბასრი დაწებით, მკვლელების ბუდე, აფერისტთა და იმპეცილთა თავშესაფარი... არაკაცი დედისმტყვნელების და იმპოტენტ მონათმფლობელთა ბუნაგი... საკუთარ ნეხვს რომ გვალოკინებს და შიგ ყვერებში გვირტყამს ნიხლს მერე. ო, შე ჩათლახო, ნაბიჭვარო, შენ, შენ გვარჩუნებ, გვჭყლეტ, გვსრეს, შენ გვახრჩობ, შუაზე გვგლეჯ, გვანყეულებ, შენ გვკლავ, შენ გვხოცავ, გვხოცავ, შე ღორო, შე მედროვე, ბინძურო კახბა, ტილიანო, შე შხამიანო გველთა გველო, გაძაღლებულო, შე სისხლამღრეგო, მანჭვარებაში რომ გხდება სული, თუთიყუშობას რომ ვერ გასცდი, შე წყეულო, თარს-ნადართო, ველარ გიტან, ვერ გიტან, ვერა, ვე-

ღარ ვიტან ამ მკვლელს, შვილთამკვლელ გონებაჩლუნგს, ამ ავადმყოფს, გონჯი, ეს გონჯი, ბეცზე ბეცი, ტვინქანქარა, ეს ბებრუხანა, ბებრუხანა, ჯანდაბამდისაც გზა ჰქონია, ველარ ვიტან, ამისას უკვე ველარაფერს ვიტან, ვერაფერს, სულ ველარაფერს, მძულს, მძულს, მძულს, ო, როგორ მძულხარ, მძულხარ, მძულხარ, მოვკვდები, მხეცო, მოვკვდები, მაგრამ შენს სიძულვილს მაინც ვერ შევწყვეტ, ზიზლი დულს ჩემში, მინდა, უკუღმა ჰიმნებად ვწერო ყველაფერი, რაც კი ოდესმე მისთვის შექმნილა, სიტყვასიტყვით გავაცამტვერო, მერე კი ჩავფლა ძუკნასავით ჩემი ხელეებით... აღარ ვარ ქალი... ველარ ვარ ქალი... ველარც შენა ხარ უკვე კაცი... ამან მოგვიშთო ყველაფერი, ამან დაგვცალა... მაგრამ მისგან რაღა დარჩება ჩვენ გარეშე, აბა, თვითონ რაღა იქნება, ჩვენგან როცა აღარაფერი გადარჩება? ჩემი ფორმა აქვს უკვე მის მიწას... ჩემი სხეული მის კიდეებს გაუთანაბრდა... ჩემშია მისი ბედისწერა... ვკვდები... ვკვდები, როგორც ქვეყანა... (...)

1978 წელი

ახალი ბერძნულიდან თარგმნა
თათია მთვარელიძემ

„ცისკარი“ გთავაზობთ თბილისის მერიის კულტურულ ღონისძიებათა ცენტრისა და საქართველოს მწერალთა კავშირის ერთობლივი ინიციატივით ჩატარებული ახალგაზრდა მწერალთა კონკურსი „მერნის“ თარგმანის კატეგორიაში გამარჯვებულ ნამუშევარს.

სოსო გოლიაძე

აზნაპი ვეფხვისა და მხატვრისა

დაბადა

„დავადგინეთ:
ეს მეტეხი
ხელოვნების იქნეს
და ყოფილი
ტანჯვის სახლი
მუზეუმად იქცეს...“

გაზეთი „კომუნისტი“, 1933 წლის 18 ნოემბერი

2016 წლის აშკარად უმთავრესი გამოფენის შესახებ რაიმე უნდა დამენერა, რამდენიმე საათი გავატარე ბიბლიოთეკაში და არავის გაუკვირდეს, უცნაური ფრაზა თუ გამოვიყენე შესავლის ეპიგრაფად. ქართველი კომუნისტების მთავარი გაზეთის პირველ გვერდზე ეგ სიტყვებიც ეწერა. ზუსტად ასეა დაყოფილი ტაეპები იმ „ლექსში“, მაგრამ სალექსო ფორმა და შინაარსი კი არ იყო იქ საინტერესო, არამედ საქმე, რომელსაც შეეხებოდა მონინავე გვერდის ეს ჰედლაინი; შეეხებოდა იგი ამხანაგ ლ. ბერიას ხელმოწერილ გადაწყვეტილებას მეტეხის საპრობილის გაუქმების შესახებ. პარტიული ამხანაგებისა და სოციალურად ახლობელთა ტანჯვის ისტორიული ლოკალის გაუქმების დადგენილება აგრეთვე გულისხმობდა თბილისის ორი ლეგენდარული ციხიდან („მეტეხი“ და „გუბერსკი“) ერთ-ერთში ხელოვნების მუზეუმის გადატანას...

„მეტეხის პლატო“ ძველად ძლიერი ისნის უბნის საზღვარი, კალასა და თბილისზე

საგუშავო და სათვალთვალო ადგილი იყო. მერე და მერე ნავთლულმა და ავლაბარმა გაინანილეს, გადაარქვეს და წელში განწყვიტეს მემამბოხე და ძლიერი ისანი, რომელიც შუა საუკუნეებში „ტფილელ ბერებსაც“ არ უჯერებდა და 1045 წელს, როდესაც ბაგრატს მთელი თბილისი დაემორჩილა. ისანში ერთი დღეც არ უმეფია მეფეს.

1947 წელს გადაღებულ ფოტოებზე (რობერტ კაპა, სხვები...) ხედის გამო კარგად არ ჩანს, დანგრეულია თუ არა მთლიანად საპრობილე-კომპლექსი, მაგრამ ძალიან ცნობილი და რამდენიმე თაობისათვის ნამდვილად საყვარელი შავ-თეთრ ფირზე გადაღებული კინოფილმი „სხვისი შვილები“ (1958 წ.) შეიცავს ბავშვების თამაშის 40-წამიან ეპიზოდს, სადაც ხიდზე განზრახ დადგმული ობიექტივიდან აშკარად დისონანსურ პირქუშ ფონად ვხედავთ ნაგებობას, ნაშთს მეტეხის საპრობილისა, ყოფილ ადმინისტრაციულ კორპუსს. თავად საპრობილე ადრინდელი სახით აღარაა.

მეტეხის ეკლესიას კედლებზე ახლაც

ამჩნევია ამოკანრული გვარ-სახელები, წლები და „ვოლიაზე“ გასვლის მგზნებარე სტრიქონები. უკლებლივ ყველა გაკეთებულია 1819-1933 წლებში, ვიდრე არსებობდა მეტეხის საპყრობილე და „ბ“ და „ც“ ბლოკების კამერები ებჯინებოდა ეკლესიას.

ამ ადმინისტრაციულ უცნაურ შენობას შემდგომში ხშირად იხსენებდა 1960-იანი წლების დასაწყისში მეტეხის პლატოს საცხოვრებელ სეგმენტში მობინადრე პატარა ბიჭი, მომავალი დიდი მხატვარი.

„სხვისი შვილების“ გადაღების და ბიჭის დაბადების თარიღები თითქმის ემთხვევა ერთმანეთს – ესაა 1957-58 წლები.

- მაშინ მოსკოვში მოეწყო საქართველოს სსრ-ის სახალხო მხატვრის, ლადო გუდიაშვილის, დიდი გამოფენა;

- რობერტ ფრანკმა პარიზში გამოაქვეყნა ფოტოალბომი „ამერიკელები“ ჯექ კერუაკის წინასიტყვაობით – ფოტოესეი, რომელმაც განაპირობა ათწლეულების ესთეტიკური მიმართულებები თანამედროვე ვიზუალურ ხელოვნებაში;

- 1957 წლის თებერვალში ლივერპულის სამხატვრო კოლეჯში ჩაენერა ჯონ ლენონი, სადაც ის შეხვდა ჯერ სტიუარტ სატკლიფს და შემდეგ პოლ მაკარტნის.

ასეთი ამბებით არის მონიშნული ის წლები საქართველოს და მსოფლიოს ხელოვნების ისტორიაში. აქ რაც გავიხსენეთ, ამათგან ჩვენთვის ერთი უმთავრესია, რადგან დაიბადა მერაბ აბრამიშვილი; მეორე იქნებ მხოლოდ ჩემთვისაა საყურადღებო, რადგან ის ბიჭუნა, მეტეხის პლატოდან რომ აკვირდებოდა შთამბეჭდავ სანახებს, რომლებიც მოგვიანებით, ქალაქური პეიზაჟების გარდა, სხვა, უფრო დიდი თვალსაწიერის დაბადების საფუძველიც აღმოჩნდა, მერე ხშირად უსმენდა თავისი დაბადების წელს ლივერპულის სამხატვრო კოლეჯში დაწყებული ისტორიის მუსიკალურ გაგრძელებასაც.

ვეფხვი

„ვეფხვო, ვეფხვო, ბრიალავ,
ლამის უღრანს ღრიალავ,
ნეტა ვის უცნაურსა, უხილავსა ენება,
შენთვის ერუქებინა ეგ საზარი მშვენება“.

უილიამ ბლეიკი, „ვეფხვი“

1964 წელს გამომცემლობა „საბჭოთა საქართველომ“ გამოაქვეყნა ჯიმ კორბეტის წიგნი „კუმონის კაციჭამიები“. სახელიანი მონადირე ინდოეთის კუმონის პროვინციაში თავს გადამხდარ ძალიან სერიოზულ სამონადირეო ამბებში იმასაც წერს, ვეფხვისთვის ადამიანი იმდენად არაბუნებრივი არსებაა საკვებად, რომ ათი კაციჭამია ნადირიდან ცხრა, უბრალოდ, იძულებულია, ეს გააკეთოს, რადგან, ისევე მონადირისგან მიყენებული ქრილობებით დასახიჩრებულს თუ ასაკით დაძაბუნებულს, აღარ შეუძლია სხვა ცხოველის მონადირებაო...

„ოღონდ კიდეც არსებობს მეთავე ვეფხვიც“, – დასძენს ამ მონაყოლს მეორე განთქმული მონადირე.

მერაბ აბრამიშვილს ძალიან უყვარდა კორბეტის „კუმონის კაციჭამიები“ და სხვა სათავგადასავლო სერიის წიგნი, ჯემს შულცის „მარტოხელა ბიზონის შეცდომა“, სადაც ინდიელი, მეტსახელად „მარტოხელა ბიზონი“ აუჯანყდება თანატომელებს და თავის ბიჭუნასთან, – „შავ წავთან“ და ცოლთან ერთად მიატოვებს მათ; ფათერაკებით და ზედმეტად ამაყი კაცისთვის ნიშანდობლივი ჩვევებით და საქციელით აღსავსე რამდენიმე წელიწადს გაატარებს მარტოობაში, მაგრამ ბოლოს მაინც უბრუნდება მშობლიურ გარემოს, რომელიც მთელ ოჯახს სიყვარულით და სითბოთი მიიღებს.

კორბეტის წიგნიც და ძალიან ცნობილი სათავგადასავლო სერიის 12-ტომეულიც იმიტომ ღირს გასახსენებლად, რომ მას ვკითხულობდით იმ ასაკში, როდესაც, თავისდა უნებურადაც კი, ბიჭში ყალიბდება მთელი სისტემა წარმოდგენებისა ჩვენი გარემომცველი მსოფლიოს შესახებ, როგორც ადამიანების, ასევე სამყაროს სხვა დანარჩენი ნაწილების, სხვა არსებათა შესახებ.

ვეფხვის მოტივი ჩვენს კულტურაშიც ძალიან განსაკუთრებული რამ არის.

„ვეფხვისტყაოსნიდან“ თუ განთქმული ბალადიდან ვეფხვი არის არა უბრალოდ სასტიკი რამ მტაცებელი ცხოველი, არამედ, ცოტა არ იყოს, მაგიური სახე ლიტერატურაში და მთლიანად კულტურის „სივრცეში“.

რა თქმა უნდა, აქ მართლა ვეფხვი არაა მთავარი. მერაბ აბრამიშვილს აქვს მთელი დიდი და მდიდარი გალერეა სულდგმულთა, ლოკოკინებიდან – ჟირაფამდე. ვეფხვი, შეიძლება, უბრალოდ, წარმოვისახოთ სახედ საშიში სტერეოტიპული პერსონაჟის, რომლის ახლო გასინჯვიდან ან უბრალო მსხვერპლი შეგვრჩება ხელში, ან დანგრეული პირველყოფილი ჰარმონიის ნაშთი.

ამ სათავგადასავლო ტომეულით ვსწავლობდით ჩვენთვის უცხო გეოგრაფიული არეალების და კულტურების განსხვავებულ თვისებებს და ნაკვებებს: გარდა სისხლმონყურებული, უღმობელი მტაცებელი ცხოველისა, ვხედავდით ადამიანის და მისი მსხვერპლის სიმართლის თანაბარზომიერების სიმეტრიას. ძველისძველი შეგონებები უმოტივაციო ნადირობის და უმიზნო მკვლევლობის დაუშვებლობისა ამ ისტორიებში ცოცხლდებოდა და დასტურდებოდა ძალიან კონკრეტული მაგალითებით.

„ბავშვობაში ვეფხვების მომთვინიერებლობა მინდოდა, – ეს ჩანაფიქრი ვერ განვახორციელე, სამაგიეროდ, ჩემს ბავშვურ ოცნებებს ტილოზე ვაცოცხლებ. გარდა ამისა, ბავშვობაში გატაცებული ვიყავი სათავგადასავლო ლიტერატურით, – ეს ლიტერატურა ჩემთვის სოკრატეც იყო და პლატონიც. ასეთი წიგნები ბევრს აქვს ნაკითხული, მაგრამ მათ ჩემზე განსაკუთრებული შთაბეჭდილება მოახდინეს. მოგვიანებით,

როდესაც მხატვრად ჩამოვყალიბდი, ბავშვობაში მიღებულია შთაბეჭდილებებმა თავი შემახსენეს და ცხოველების ხატვა დავინყე. საერთოდ, ცხოველებს დიდ პატივს ვცემ, ხშირად ადამიანებზე დიდ პატივსაც, ამიტომ მათი ხატვისას დიდ სიამოვნებას ვიღებ...“ – იხსენებდა მერაბ აბრამიშვილი, თავის თავს ხშირად „მარტოხელა ბიზონს“ რომ უწოდებდა.

ასეთი შესავალიც აქვს იმ ოსტატის შემოქმედებას, რომლის 103 ნამუშევარი ახლაც გამოფენილია თანამედროვე ხე-

ლოვნების მუზეუმში და უწყვეტ ნაკადად მოსიარულე ყველა ასაკის, გემოვნების და სოციალური ფენის დამთვალიერებელს სამუდამოდ მოხიბლულს ტოვებს. „მოხიბლული“ არ არის მხოლოდ მხატვრის ოსტატობით აღფრთოვანების სტადია. ადვილად მისახვედრია, რომ ეს მოჯადოებულსაც ნიშნავს.

ოსტატობასა და „მაგიას“ შორის მე „მაგია“ ავირჩიე, რადგან, ჩემი აზრით, პირველზე, თუკი მოახერხებენ, ძალიან კონკრეტული სპეციალისტები უნდა საუბრობდნენ.

მხატვარი

„საუბარი ხელოვნების შესახებ ძალიან ჰგავს ცეკვას არქიტექტურის შესახებ“.

ფრენკ ზაპა

ადამიანთა და სხვა სამყაროების მიმართ აბრამიშვილისეულ დამოკიდებულებაში უნდა იღებდეს სათავეს მხატვრისთვის დამახასიათებელი გაგება მსხვერპლისა და მოძალადის, ბოროტისა და კეთილის, დასაწყისისა და დასასრულის მთლიანობის შესახებ.

მასთან საშიში მტაცებლებიც გამოიყურებიან, როგორც ბუნებრივი, ურღვევი შემადგენელი ერთი მთლიანი კოსმოსის, სადაც არ არსებობს იმთავითვე განსაზღვრული ბოროტი ან კეთილი, არამედ ეს დაუზღვრავი „ყოვლი პირი ქვეყნისა“ თავს უყრის საკუთარ მრავალფეროვნებაში ყოველ არსს და ყოველგვარ მოვლენას.

მხატვრის „ედემური სერიის“ ნამუშევრები შედგენილია მისეული ჭვრეტისათვის დამახასიათებელი ბევრი ელემენტის ჯამით. ეს ელემენტები სხვა ნარატივებში ასრულებენ განსხვავებულ მისიებსაც, უნივერსალური და თანათავსებადი კონსტრუქციების სეგმენტების მსგავსად. მთავარი პარამეტრები ყველა მათგანისათვის კი არის *სიღრმე*, *სიზუსტე* და *განუყოფლობა* მთლიანი ტექსტის შიგნით.

ლოკოკინებაცა და ირმებიც, ცალცალკე, შეიცავენ იმავე მითურ იმპულსა-

ციას, როგორც იქმნება მერე დიდ მოზაიკებში. მითურისგან განშორება, დატირება პირველქმნილი მაგიის კვდომის გამო მკაფიოდ ისახება 90-იანი წლების შესავლის რამდენიმე ნახატში. ამ თვალსაზრისით გამორჩეულია „შავლეგო“, როგორც სისხლდათხეული გამომშვიდობება ჩვენივე ხელით მოკლულ შემკრებ მითთან.

როგორ არ უნდა გაგვახსენდეს აქ მერაბ აბრამიშვილის ხე-მცენარეული მოტივები: „ასკილი“, „გვიმრა“, „მაყვალი“, „იასამანი“, „პალმა“, „ედემი“... ყველა ხე დახატულია ფესვიდან კენწერომდე, ანიდან – ჰოემდე, ბოლქვიდან – ბოლო ფოთლამდე. რაკილა თავიდან დავთქვით, ოსტატობაზე სხვამ უნდა ისაუბროსო, თორემ განა მავინყდება მისი ნახევრად ხუმრობით ნათქვამი ფრაზა: „ფოთოლს ფოთოლში ვაჯენ“, თუმცა ეს კიდევ სხვა რამეა და ამის აღნიშვნას ჩვენ არაფერი გვიკრძალავს. ეს „ჩუბინობა“, არასოდესაა უნებური: გარდა რუდუნების, შრომისმოყვარეობის, ნებისყოფის, სასურველისათვის სიკერპემდე მისული სიჯიუტისა, ამაში მოჩანს ნამდვილი შთაგონებულობა შემოქმედის, როდესაც ნამუშევარს არ უნდა დააკლდეს „იოტად ერთი გინა რქად“.

გავიხსენოთ ტკივილით გაჟღერებული დანაშაულის სიტყვებიც 1991 წლის გაზაფხულზე მხატვრის სახლში მესამე სართულზე გაჩენილი ხანძრის დროს დამწვარი მისი 16 ნამუშევრის შესახებ. სიტყვები ნალოლია-ვები, გამოზრდილი და სათუთად ნაფერები 16 „შვილის“ შესახებ.

ასეთი განუყოფლობა არსებათა აღწერისას არასოდეს არის შემთხვევითი. უკლებლივ ყველა ნამუშევარი ემორჩილება ამ ბრწყინვალე გააზრებას სხვადასხვა სამყაროების ოდითგანდელი ნათესაობის. მხატვრის თვალი მთლიანად არის იმ გადმოსახედიდან მაცქერალი ადამიანის მზერა, რომელსაც ბერძნულად „კათოლიკე“ ეწოდება.

ერთ-ერთი მთავარი და ღირსშესანიშნავი საფუძველი (საფუძველი, სხვათა შორის, პირდაპირი გაგებითაც) მხატვრის მაგიური „ინსტრუმენტებისა“, რაზეც ახლა უკვე ბევრს საუბრობენ, არის თაბაშირით დაგრუნტული ფირფიცარი, რომელზეც იგი ააგებდა საკუთარი ზმანებების სიუჟეტებს. ეს ტექნიკა – „ლევკასის“ მეთოდი – ცალკე აღნიშვნის ღირსია. ასევე საყურადღებოა მყარ, ცარციტ და ნებოთი დაგრუნტულ სუბსტანციასთან დაბრუნება.

1967 წელს გურამ აბრამიშვილი სოფელ დიდ ატენში მდებარე მცხეთის ჯვრის ტყუპისცალ ატენის სიონის ეკლესიაში აღმოაჩინეს სამხაზოვან მხედრულ დანერვილობას. ამ დღიდან მოყოლებული მდინარე ტანის პირად მდებარე ეს განზომილება აბრამიშვილების ოჯახისთვის მუდმივ თანამდევად გადაიქცევა.

მამას ხშირად დაჰყავს მომავალი მხა-

ტვარი ექსპედიციებში, სადაც ფრესკების ასლებზე მუშაობისას იმპრესია პირველად და წარუშლელად შეეხება მის მომავალ „ტექნიკას“. ლევკასის ტექნიკაზე დაყრდნობა დიდწილად უნდა იყოს დაბრუნება და დარჩენა კედლის მხატვრობის ტრადიციაში. დაგრუნტულ ხეზე ხატვა არის მცდელობა „მობილური“, ტრანსპორტირებადი მცირე კედლების შექმნა-მოხატვისა. იშვიათი ექსპერიმენტული ან სამუშაო გამოჩაქვების გარდა, მხატვარი ალარ შეეხება თანადროულობის მეინსტრიმულ მეთოდს – ტილოს და ზეთს. ასეთი ბმა-კავშირი იკონოგრაფიულ

ტრადიციასთან, შესაძლოა, აგრეთვე გვაბრუნებდეს მხატვრობის გენეზისთანაც – გამოქვაბულების კედლის მხატვრობასთან.

მერაბის მეუღლე და მეგობარი ცინო ცერცვაძე იხსენებს, ერმიტაჟში ეგვიპტური ნამუშევრების დათვალიერებისას როგორ მიიქცია მხატვრის განსაკუთრებული ყურადღება ცარციტ დაგრუნტულ ხეზე შესრულებულმა ნახატებმა.

მკაფიოდ ვხედავთ ორ ფიგურას, რომლებიც განმსაზღვრელად იქცევიან მეტეხის პლატოდან მოცქერალისათვის: მამა, რომელიც მუდმივად ცდილობდა, ბიჭს ეხატა და ოჯახის ნათესავი, მერაბ აბრამიშვილის მასწავლებელი და ოსტატი – შურა ბანძელაძე. ამ უკანასკნელს უნდა მიენეროს კლასიკურ მხატვრობაში მიღებული განდობა და ძალიან მნიშვნელოვანი შეგონება, რასაც მერე ბოლომდე განახორციელებს შეგირდი – ისნავლე, დაივიწყე, იპოვე შენი თავი და მერე ხატე – შეგონება, რომელიც მაშინვე გაგვახსენებს ბიბლიის ლათინურ-

ად მთარგმნელის კრედოს: „ნავიკითხე – დავივიწყე – დავწერე“.

მაინც, რა არის ის განუწყვეტელი, გაბმული გულთსიტყვაობის ჩუმი, მაგრამ მუდმივი მოტივი – თუკი „ჰინდოთ უცხო ქვეყანაში“ მოხმინან ხანგრძლივ მუსიკალურ-ინსტრუმენტურ ჰანგებთან დაკავშირებული ტერმინოლოგიით ვიტყვით, რა არის „დრონი“, გაბმული ბგერითი ლაიტმოტივი აბრამიშვილთან?

ჩვენს ბრწყინვალე მხატვარზე (ისე, რატომ „ჩვენი“, ნეტავ რას მივყავართ ამგვარ კუთვნილებით-ნათესაობით უშინაარსო ფიქრამდე?!. ალაღად რომ ვთქვათ, სად ჩვენ და სად ისინი – თავ-თავიანთ ორიგინალურ გალაქტიკებში მოხეტიალე გენიოსები?!) დაკვირვებისას აშკარა ხდება, რომ, განსაკუთრებულ შემთხვევებში, რჩეულებს თავიანთი სულიერი, გონებრივი თუ კულტურული განვითარების შესაბამისად შეუძლიათ დაინახონ მთელი სურათი იქ, სადაც დანარჩენები მხოლოდ ნაწილს ხედავენ.

როდესაც ადამიანი დაინყებს არსთა გააზრებას, ყოველდღიური ილუზიის და სიცბიერის დათრგუნვაზე ჩაფიქრდება, „გაკეთილშობილდება“ მითური და რეალური ზნეობრივი მაგალითებისგან შედგენილი

ისტორიის და ბიოგრაფიების გარემოცვაში, შინაგანი მონოლოგის მდგომარეობაში გადადის. ამ დროს მისთვის განსაკუთრებით მტკივნეული გახდება პრაქტიკული კონტაქტი პრაქტიკულ თანადროულობასთან, რადგან არის გახსნილი სულიერი არსებისათვის, რომელიც, იქნებ, უმწეოდ და სასაცილოდ გამოიციქრება თანამედროვე ურბანისტულ შუქზე. ეს მედიტაცია თითქოს განწირულია ხანმოკლეობისათვის, როგორც ფარვანა და „რჩეული“, მხოლოდ ძლიერი ნებით ახერხებს გაუმკლავდეს ორდინარულ სამყაროში გადასვლის ცდუნებას.

როცა სამყარო კვერს დაუკრავს ასეთ იშვიათ მომზირალს, დარწმუნებული მის ძალებსა და განზრახვაში, ადამიანური სიძაბუნის ჩრდილებიდან გამოსული, მთელი სისავსით დაენახება და ნებას დართავს, შეიქმნეს ბიოგრაფი და პორტრეტისტი უსასრულო, დროის მიღმა მოქმედი სიუჟეტებისა, ზუსტად მაშინ და იქ იბადება უნიკალური ჰანგი, რომელიც თან არსებობს და თანაც შეუძლებელია, შევეხოთ, რადგან უხილავია.

ასე მოხდა მაშინაც, როდესაც ფერებმა და ჰარმონიამ უთხრეს მეტეხის პლატოზე მდგომ ბიჭს: – „აჰა, მხატვარო, დახატე!“

რატი ქართველიშვილი

●
ადამიანი,
რომელსაც შესწევს უნარი,
მოგონებებით გააცოცხლოს ყოველი წვრილმანი
განვლილი ცხოვრებიდან და ხელმეორედ,
ძველებური სიმწვავეთ განიცადოს ყოველივე ის,
რაც უნინ ათრთოლებდა მის სულს.
ცამეტი წელი...
ოცი..
ოცდაათი...
ო, ეს არ არის სიშორე მისთვის,
მაგრამ ეს გრძნობა ყველაზე დიდი მტერია მისი.
რატომ? – ასეთ ადამიანს ყოველთვის უფრო მეტად უყვარს საგანი
მას შემდეგ, რაც მას დაკარგავს.
გული ივსება მოგონებებით, გული კი ერთია...
ხოლო, ტალღებმა თუ მოგაშორეს
დღევანდელი დღის ნაპირს,
ცხოვრება არარაა...
ადიხართ კიბეზე, ალებთ კარს, შედიხართ ოთახში...
თქვენს ოთახში სიჩუმე და სიცივეა...
და თქვენ თქვენი ბინა გეჩვენებათ
სააქოსა და საიქიოს შუა სამყაროდ.
ჯდებით სარკესთან ჩამქრალი ბუხრის წინ,
იღებთ ჰამსუნის „ვიქტორიას“
(სიყვარული... ეს ანემონაა,
რომელიც კვდება ხელის შეხებით.
სიყვარული... მას შეუძლია დალუპოს ადამიანი,
მას შეუძლია სიცოცხლის უკანასკნელ წუთამდე
შეპყრობილივით ეჭიროს შენი გული...
ძვირფასო, მე გავჩნდი ამქვეყნად მხოლოდ იმიტომ, რომ შენ
მეყვარებოდი
და შემდეგ ისევ დავმშვიდობებოდი სიცოცხლეს.
მოვა გაზაფხული, რომელსაც მე უკვე
ველარ დავინახავ,
ხეები ბალში კი დარჩებიან ჩემ შემდეგაც)...

აღებთ ყუთს...
საიდუმლო წერილების კონა...
პირველი, რაც თქვენ გეცემათ, ეს –
სპეციფიკური სუნი საიდუმლოების
და ვარდის გამხმარი ფურცლებისა.
ოთახი სავსეა წარსულის ლანდებით,
თვალები – სინანულით.
მიდიხართ სარკმელთან, იქიდან კი გიყურებთ
გვიანი შემოდგომის წვიმიანი დღე.
რა ხდება ამ დროს თქვენს გულში?..
ო, ნუ იტყვით, არა, ამას უკეთ მეტყვის
ნოემბრის ყვითელი ბალები და
შემოდგომის დაქანცული გაზონი.
ის არ იყო ლოთი, არც ჭლექიანი...
ის დაღუპა მეტისმეტად მგრძნობიარე გულმა
და შესაძლოა, შეგრძნებამ, რომ ის მარტოა.
შედიხართ ოთახში...
პირველი, რაც თქვენ გეცემათ, ეს –
სპეციფიკური სუნი კვამლისა...

●

ღმერთი ზღვასა ჰგავს,
სიზმრად რომ ვნახე
და გაღვიძებულს გადამავიწყდა,
მერე კი ცრემლი წამომივიდა
და მისმა გემომ კვლავ გამახსენა:
ბავშვობა, ცირკი და ის კლოუნი,
ჩემს გაცინებას რომ შეეცადა,
მე კი შემრცხვა და ჩუმად ავტირდი.

დედას

მინდა, ხელში აგიტაცო
და მზედ გაქციო,
რომ შენი სხივით განათდეს ზეცა,
რომ შენი ნათლით ამენთოს თვალი,
რომ ჩვენი ძველი, ზაფხულის სახლი
ისევ აივსოს ჭრელი ფუტკრებით
და სურნელებით მაისის თაფლის;
რომ გაბზარული ფანჯრების მინებს
აზანზარებდეს მტრედის ლულუნი,
როგორც ბუზლუნი დილით მოხუცის –
ძვირფასი ექო ჩვენი წარსულის...
მინდა, რომ ისევ შემოგვესმოდეს

ჩუმი ქრიჭინი მარწყვივით ტკბილი ძველი ბალისა,
როგორც ქრიალი ჩვენი ბოხვერა კაკლის კარადის
და მისი სარკის ცისარტყელები
ზანზალაკივით ანკრიალებდეს
უცნობი ბავშვის სულის კივილებს,
მტვრიან ლამპასთან ვილაც ფურცლავდეს
ნაცნობი წიგნის ძვირფას სიმღერებს:
შორი ტყიდან მონაბერი
სიო ფარდას კვლავ არხევდეს
და მის კალთის აწვეისას
შენი კაბის ჩრდილს აჩენდეს...
მინდა, ხელში ავიყვანო,
როგორც პატარა
და მზის კოცონში, როგორც კოცნაში, დაგწვა,
რომ შენი ფერფლის მსუბუქი ფიფქით
გადაიპენტოს მთელი სამყარო,
რომ შენი სული, თეთრი კვამლივით,
ამ ცოდვილ მიწას გადაეფაროს.

●

საოცნებო ზღვა და ცაა,
ბინდი უყვართ ლიანებს,
გათენდება სადაცაა,
შენ კი სულ იგვიანებ.
დაფნისა და პალმის ჩეროს
ფანტომები გროვდება,
სიყვარული, დავიჯერო,
ახლა არ გაგონდება?
ღამით ზღვა და არა დღისით,
ჩრდილი ცისფერ აფრისა,
დასასრული, დასაწყისი
უშორესი ზღაპრისა.
საოცნებო ზღვა და ცაა,
მთვარე ეტყვის ლიანებს:
გათენდება სადაცაა,
ის კი დაიგვიანებს.

●

ხშირად ვიხსენებ ამ ბოლო დროს, რა ძვირფასია
ხანა გრძნობების მოგიზგიზესი,
რომ სიყვარული ერთადერთი სილამაზეა,
სილამაზეთა კიდევ მიზეზი.

და ახლა, როცა მე ვიგონებ გულს ცეცხლის ალთა
დარევას იმგვარს თუ რას არქმევდა,
დაეცა ბაღებს შუქი მკრთალი და აკანკალდა;
ო, რა მონყენით ვდგავარ სარკმელთან.

ზამთრის ბნელ ღამეს მოგონებას დაენვეთება

ვარდი, ნაზარდი წყლებით ლეთისა,
და სიზმრისაა ყვავილები, როცა ედება
მზე ჩამავალი დასავლეთისა.

●

მენატრები და არ ვიცი, სად ხარ.
იქნებ, ჰაერი ხარ, რომელსაც ვსუნთქავ
ან, იქნებ, მზე ხარ, ასე შორიდან რომ მათბობ,
ან ბელურა ხარ, ამ ცივ ზამთარში ჩემთან რომ დარჩი,
ან ლიმილი ხარ უცნობი მგზავრის – ბნელში გამკრთალი,
ან ტყის ბილიკზე დაფენილი მთვარის შუქი ხარ,
ან ხმა ხარ ჩემში ჩემი ბავშვობის,
ან, იქნებ, არ ხარ და მოგიგონე,
მოგიგონე, რომ ვიყო თვითონ.

ნუშის ყვავილების მტვერში

ო, ეს სიზმარი...
ეს სიზმარია, რომ მაშორებს
დღევანდელ ცხოვრებას.
მე ბავშვობიდან ყოველთვის მესმის
შენი ფეხის ხმა.
შენ მოდიხარ ჩემთან
ყოველ გაზაფხულს,
როდესაც ნუშის ყვავილები
პეპლებივით ცვივა ბილიკზე;
შენ მოდიხარ ჩემთან შუალამით,
ბნელი ტყის სტუმარივით
და ოპიუმივით მათრობ
შემოდგომის ზღაპრებით.
მაგრამ მე მაინც არ გიცნობ შენ –
სიყვარულო!
მე შენ არ მინახიხარ და, ალბათ,
ვერც გნახავ ვერასდროს.
„სიყვარული“ – ეს მე შეგარქვი.
შესაძლოა, შენ გქვია
სხვა სახელი ან შესაძლოა,
სულაც არ არსებობ ამქვეყნად.
შენ არსებობ მხოლოდ ჩემში,
მე ყოველთვის ვგრძნობ შენს თანყოფნას
და არ მეშინია მარტოობის.
შენ მე არასდროს მილაღატებ,
რადგან ჩემს იქით არ არსებობ.
ჩვენ სიკვდილამდე ვიქნებით განუყრელნი
და გაზაფხულის ერთ მშვენიერ დღეს
ერთად მივიძინებთ
ნუშის ყვავილების მტვერში.

ანდრო ბუაჩიძე

ლირიკული ხედვის თვალსაწიერი

დასავლეთევროპელი ლიტერატორები XX საუკუნის პირველსავე ნახევარში საუბრობდნენ იმის შესახებ, რომ ამავე საუკუნეში სულ მალე აღარ იარსებებდნენ ისეთი ფაქიზი ლირიკოსები, როგორებიც იყვნენ ჰუგო ფონ ჰოფმანსტალი ან რაინერ მარია რილკე, ფედერიკო გარსია ლორკა თუ ანტონიო მანადა, სალვადორე ქვაზიმოდო თუ ეუჯენიო მონტალე. წინასწარმეტყველნი არ განბილებულან. საუკუნის მანძილზე ლირიზმის ხარისხმა მართლაც მკვეთრად იკლო. ორი ტოტალიტარული მონსტრის – ფაშიზმისა და ბოლშევიზმის – ექსპანსია ლირიკის ადგილს უფრო ავინრობდა, ვიდრე აფართოებდა. დასავლური ლირიკის მკვლევარმა ჰუგო ფრიდრიხმა იმდროინდელ პოეზიას „დეპოეტიზირებული ლირიკა“ უწოდა. ორი იდეოლოგიური ბანაკის შეჯახებამ და მსოფლიო კატასტროფამ სამყაროს სახე უცვალა. ამ შეცვლილი სახის მეტ-ნაკლებად ტრადიციული ან უკვე არსებული სიტყვიერი ხელოვნების ჟანრული სახესხვაობების მეშვეობით გადმოცემა თითქმის შეუძლებელი შეიქნა. როგორც დასავლელი მოაზროვნენი ამბობდნენ, ოსვენციმისა და მაიდენეკის შემდეგ მხოლოდ აბსურდული ლექსების წერა თუ იყო შესაძლებელი. მეტამორფოზა მარტო ლირიკას არ შეხებია, რომანსაც შეეხო. აკი დასავლეთევროპელმა რომანისტმა ჰილდეხაიმერმა თქვა – ოსვენციმის შემდეგ რომანების წერა შეუძლებელიაო. აქ, ცხადია, ის არა მარტო ტრადიციულ მწერლო-

ბას გულისხმობდა, არამედ, ზოგადად, იმ ლიტერატურას, რომელიც მოჩვენებითი რეალიზმის ვიწრო საზღვრებში იყო მოქცეული. „ნამდვილი რეალობა არარეალისტურია“ – ეს ნათქვამი კი უკვე ფრანც კაფკას ეკუთვნის. და მართლაც: XX საუკუნის პირველი ნახევარი ის რეალობაა, რომელიც თვითონვე წარმოჩნდა გროტესკული და ფანტასმაგორიული ნიშნით. გროტესკი შეიქრა თვით ლირიკაშიც და გაჩნდა ცნება – გროტესკული ლირიკა. რაინერ მარია რილკე ამბობდა, ირონია საგნების სიღრმეში ვერ შეაღწევსო, მაგრამ XX საუკუნის მეორე ნახევარში შეაღწია – ირონია და პაროდია ლირიკის თანამდევ ნიშნებად იქცა. ბოდლერისგან დაწყებულმა ტენდენციებმა, კერძოდ, იმპერსონალურობამ ელიოტის ლირიკაში უკვე სრულიად გამოკვეთილი სახე მიიღო. ელიოტი წერილში „ტრადიცია და ინდივიდუალური ტალანტი“ გამოთქვამდა დაახლოებით ასეთ აზრს, რომ წარსულში მოღვაწე პოეტებიც სხვადასხვა მნიშვნელობას შეიძენდნენ დღევანდელი გადასახედნიდან. XX საუკუნის მეორე ნახევრიდან წინა პლანზე წამოინია ანტირომანტიკულმა, ხაზგასმულად პოსტსიმბოლისტურმა პოეზიამ. ევროპაში ეს პროცესი უფრო ადრე განვითარდა, ჩვენში კი უფრო გვიან. XIX საუკუნის ბოლოს ფრიდრიხ ნიცშემ გააუქმა მეტაფიზიკურ სამყაროში გასვლის პერსპექტივა. ტრანსცენდენტის ვერშეძლების გამო სიტყვა, პოეტური ენა სიმბოლოდ და მინიშნებათა სისტემად იქცა.

სწორედ ეს იყო სიმბოლიზმი. ამავე პერიოდში, რეალიზმისა და ნატურალიზმის შემდეგ, პოზიტივიზმის მომქალაქების მიუხედავად, მაინც არ განელეზულა ტრანსცენდენტურში, მარადისობაში „გაჭრის“ ნყურვილი. სიმბოლიზმი გავრცელდა ევროპაში, რუსეთში, საქართველოში... საქართველოში სიმბოლიზმი, ერთი მხრივ, უშუალოდ ევროპული გამოცდილებიდან იღებდა დასაბამს და, მეორე მხრივ, რუსულენოვანი ლიტერატურული სამყაროდან, სადაც ამ კულტურამ თუ მიმართულებამ სრულიად თვითმყოფადი სახე მიიღო. გრიგოლ რობაქიძემ ლაიფციგში დაამთავრა ფილოსოფიური ფაკულტეტი, სამშობლოში დაბრუნდა და ლექციებს კითხულობდა ევროპელი მწერლებისა და მოაზროვნეების შემოქმედებაზე. სწორედ მან გააცნო საზოგადოებას ფრიდრიხ ნიცშეს ნააზრევი, რომელმაც განსაკუთრებული როლი ითამაშა სიმბოლიზმის ჩამოყალიბებაში. ქართველმა სიმბოლისტებმა მკვეთრად შეცვალეს ეროვნული ღირებულებების სკალა. ამ მიმართულებით მათი ძიებანი გასცდა ლიტერატურის ფარგლებს და მთელი კულტურის სფერო შემოწერა. მაგრამ ყველაფერი მაინც პოეზიით დაიწყო და პოეზიითვე დამთავრდა. „გავმართოთ ქართული პოეზია მსოფლიო რადიუსით,“ – ასეთი იყო, ათიანი წლებიდან მოყოლებული, ტიციან ტაბიძის მონოდება. ეს მონოდება XX საუკუნის პირველ ნახევარში თვითონ ქართველმა სიმბოლისტებმა, „ცისფერყანწლებმა“, გალაკტიონ ტაბიძემ და მათმა მიმდევრებმა აღასრულეს. მომდევნო პერიოდში ეს უწყვეტი პროცესი სამოციანელებმა და სამოცდაათიანელებმა განაგრძეს. ცალკე კვლევის თემაა ოთხმოციანელების წვლილი ამ საქმეში. ოთხმოცდაათიანი წლების კოლავსური მდგომარეობა, რომელმაც მთელი ქვეყანა მოიცვა, ცხადია, პოეზიის მსოფლიო რადიუსით გამართვას ხელს ვერ შეუწყობდა – როცა ქვემეხები ჰქუხან, მაშინ მუხები სდუმან. ისიც უნდა ითქვას, რომ დროის ამ მონაკვეთში საქართველო არა მარტო პოლიტიკურ იზოლაციაში აღმოჩნდა, არამედ ექსისტენციურ კრიზისში ჩავარდა. ეს ვითარება კი პოეტე-

ბისთვის განსჯის საგნად უნდა ქცეულიყო. დამთავრდა XX და დაიწყო XXI საუკუნე. წლეულს, 2016 წელს, 100 წელი შესრულდა ქართველი სიმბოლისტების მთავარი ორგანოს – „ცისფერი ყანწების“ დაარსებიდან. ევროპული რადიუსის პრობლემა დღეს უკვე არა მხოლოდ ქვეყნის კულტურაში, არამედ პოლიტიკურ ცხოვრებაში იძენს განსაკუთრებულ მნიშვნელობას. და რადგან ამჟამად პოეზია ჩვენთვის მთავარი, საინტერესოა, დღეს რა ვითარებაა ქართულ პოეზიაში, არის თუ არა სწრაფვა „მსოფლიო რადიუსისკენ“ და რა ნიშნით ვლინდება ეს. პოეზია ერთი, თუმცა უმნიშვნელოვანესი სეგმენტია მთლიანი კულტურისა, რომელიც მსოფლიო პროცესებში ჩართვას უნდა მიესწრაფოდეს. დღეს თვალმისაცემია მცირერიცხოვნება იმ პოეტებისა, რომლებიც თანამედროვე ფორმითა და შინაარსით პასუხობენ ცხოვრებისეულ გამოწვევებს. ეს პოეტები, მცირერიცხოვნების გამო, ვერ ქმნიან განსხვავებულ ატმოსფეროს და თუნდაც ზოგად, გამოკვეთილ ტენდენციას დღევანდელ პოეზიაში. ვფიქრობ, კრიზისი ოთხმოცდაათიანი წლებიდან დაიწყო. ამ წლებში რეალობა ძალზე მკაცრი აღმოჩნდა, ამიტომაც გაუნბილდათ იმედი ფსევდოპატრიოტულ-ეპიგონური პოეზიის ადეპტებს. თითქოს დინამიკურმა და ცვალებადმა ცხოვრებამ გაკვეთილი ჩაუტარა და შეახსენა მათ, რომ პატრიოტიზმი პრიმიტიული გრძნობა არ არის და დროში ისიც უნდა იცვლებოდეს ფორმასთან ერთად. პატრიოტული თემატიკით იმიტომ დავიწყე, რომ საბჭოთა იმპერიის რღვევის შემდეგ დამოუკიდებლობის მაძიებელ ქვეყანაში მოსალოდნელი იყო ამგვარი მოტივების აღზევება, მაგრამ არაორდინარული ვითარება პოეზიაშიც არაორდინარულ ხერხებს მოითხოვდა. ამიტომაც გამოიდევენა სტერეოტიპი და ფსევდოპატრიოტული ტრივიალობა. ამგვარი მოტივები და მისი თანამდევნი პათოსი არათუ ვერ პასუხობდა რეალობას, არამედ მასთან სრულ შეუსაბამობას წარმოადგენდა. ეს უფროსი თაობის მწერლებმაც იგრძნეს და, ვისაც გემოვნებასთან ერთად გამახვილებული ინტუიციაც ჰქონდა, მან პუბლიცისტურ ლირიკას

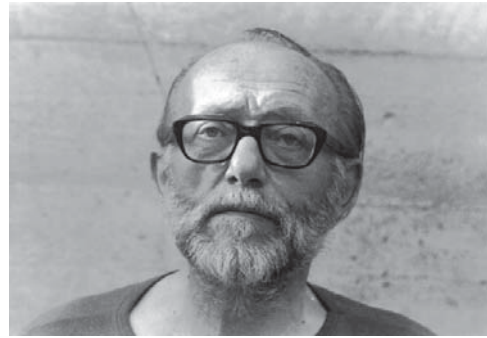
მიმართა, ყოველ შემთხვევაში, ვითარების შერბილების თუ შელამაზების ცდა, რომელიც საბჭოთა ცენზურული პირობებისთვის იყო დამახასიათებელი, უკვალოდ გაქრა. ცხადი გახდა, როგორც ერთი მოაზროვნე ამბობდა, რომ გულისკენ მიმავალ გზას გონებაზე უნდა გაევილო, ანუ, სხვაგვარად რომ ვთქვათ, პოეზიაშიც აუცილებელი იყო თვითრეფლექსია. ლირიკული პოეზია ისედაც თვითრეფლექსიაა, საკუთარი თავის, საკუთარი ბედისწერის შეცნობაა და, მითუმეტეს, ოთხმოცდაათიანი წლების თბილისში, ამ ექსისტენციურ სიცარიელეში, მოხვედრილი ადამიანის ბედის გაზიარება და გაცნობიერება აუცილებლობას წარმოადგენდა. ურბანისტული გარემო, რა თქმა უნდა, მანამდეც არსებობდა ჩვენ ირგვლივ, მაგრამ ყოველსმომცველი სიბნელე და სილატაკე ექსისტენციური გზადაკარგულობის განცდას აღძრავდა. ევროპული ექსისტენციალიზმი, რომელიც წიგნებიდან და კინოფილმებიდან იყო ცნობილი, რეალობად იქცა. გავისხენოთ თუნდაც ალბერ კამიუს რომანი „შავი ჭირი“. ასეთი ვითარება წლების მანძილზე გაგრძელდა. მწერალს, რომელსაც სანთელი ენთო და სანთლის შუქზე წერდა თავის ნაწარმოებს, ბუნებრივია, იმაზეც უნდა ეფიქრა, ვინ ვართ ჩვენ, ქართველები, საიდან მოვედით და საით მივდივართ. მაგრამ ძიებათა სფერო უფრო შემოსაზღვრული აღმოჩნდა და მეტწილად ფორმათმადიებლობას შეეხო, ვიდრე შინაარსს. ამ პერიოდში თვითგამოცემები უმთავრესად ავანგარდულ ლიტერატურას ეთმობოდა. ეს ავანგარდიზმი XX საუკუნის მეორე ნახევრის ევროპელი, უფრო ამერიკელი და გერმანელი პოეტების მკრთალი ანარეკლი იყო. ეს იყო ფორმის ძიება და ხშირად უკვე არსებულის გამეორება. მკრთალი ანარეკლი ამ შემთხვევაში მწიგნობრულ ელფერს გულისხმობს. არც ეს იყო ცუდი, მაგრამ უფრო მეტად ბუნებრივი გარემოდან მცენარის გადმონერგვას ჰგავდა. პოეტი გარკვეულ დროსა და სივრცეში ცხოვრობს და მისი ლირიკის მკვებავი წყარო მისივე დრო და გარემოა. ის სისხლხორცეულად უნდა იყოს დაკავშირებული თავის გარემოსთან, ცხოვრებასთან

და, უპირველეს ყოვლისა, თავის ენასთან. თუ ეს ასე არ არის, მაშინ პოეტი ამოვარდნილია კონტექსტიდან და მის შემოქმედებას ცხოველმყოფელობა აკლია. შინაარსი ბუნებრივად უნდა ბადებდეს ფორმას.

XX საუკუნის პირველი ნახევრის ქართულ პოეზიაში გალაკტიონ ტაბიძემ გამართა თავისი შემოქმედება მსოფლიო რადიუსით. ის წერდა – მსოფლიო ნგრევათა კვლავ მონმე გავხდებითო; მისივე სიტყვებით: „დაისერა მსოფლიო გამოუცნობ წყლულებით“. მისი ხედვის თვალსაწიერი მთელ მსოფლიოს იტევს, ჩვენ კი დღეს, მიუხედავად იმისა, რომ კულტურულ სამყაროსთან, ევროპასთან ინტეგრაციას მივესწრაფვით, მაინც ამოვარდნილები ვართ მსოფლიო სატკივართა თუ საფიქრალთა გლობალური კონტექსტიდან. ეს ამოვარდნა არა მხოლოდ ოთხმოცდაათიანი წლებიდან, უფრო ადრეული პერიოდიდან იწყება. ოთხმოცდაათიანი წლები და მომდევნო პერიოდიც, როგორც უკვე ვთქვით, ფორმალურ ძიებებს ეთმობოდა. ამაში ცუდი არაფერია. ესეც ითქვა, მაგრამ არის კი წარმატებული ცდები? უფრო ზუსტად: მოერგო კი ფორმა შინაარსს? ამგვარ ძიებათა სფერო ინდივიდუალურია, მაგრამ ამ ძიებათათვის მეტ-ნაკლებად შემზადებული ნიადაგი – გარკვეული ტრადიცია და მსოფლმხედველობა უნდა არსებულებოდა. არსებობდა? ადამიანი კულტურის შემოქმედი სუბიექტია. ის ამ კულტურის „შიგნით“ ცხოვრობს და ამავე კულტურის კვლად იცვლება. ლირიკა ადამიანის შინაგანი სამყაროს პროექციაა. მაღალმხატვრული ლირიკაც რენტგენის სხივებით ამჟღავნებს ადამიანის შინაგან სამყაროს. XX საუკუნის პირველი ნახევრის ევროპელი ადამიანისგან ბევრწილად განსხვავებული აღმოჩნდა ამავე საუკუნის მეორე ნახევრის ადამიანი. რაინერ მარია რილკეს ლირიკული სუბიექტისაგან განსხვავებულია პაულ ცელანის ლირიკული სუბიექტი, განსხვავებულია ის სტილისტიკაც, რომელიც ამ სუბიექტის შინაგან სამყაროს გადმოგვცემს. XX საუკუნის დასაწყისში არსებობდნენ ისეთი პოეტები, რომელთა გაგება მხოლოდ XX საუკუნის მეორე ნახევარში გახდა შე-

საძლებელი. იმავე პაულ ცელანმა გერმანულ ენაზე თარგმნა და ევროპელ მკითხველს გააცნო რეპრესირებული და ფაქტობრივად მიჩქმალული, დაუფასებელი, უნიკალური პოეტი ოსიპ მანდელშტამი. ეს ფაქტი უზარმაზარი აღმოჩენის ტოლფასი გახლდათ, რამაც ახალი სინათლე მოჰფინა რუსულენოვანი პოეტის შემოქმედებას. ჩვენ უკვე ვთქვით, რომ ოთხმოცდაათიანი წლები უფრო ფორმალური ძიებებით იყო აღბეჭდილი. სიღრმისეულ, შინაარსის მომცველ ძიებებზე საუბრისას კი დავსვით შეკითხვა: არსებობდა კი საამისო ტრადიცია და მსოფლმხედველობა? დიახ, არსებობდა. ქართული ხელოვნება, მხატვრობა, მუსიკა, თეატრი, კინო სამოცდაათიან და ოთხმოცდაათიან წლებში სწორედაც ევროპული რადიუსით იყო გამართული. იგივე შეიძლება ითქვას ლირიკაზეც: საუკეთესო ქართველი პოეტების ლირიკაში ჩანდა კონკრეტული დროც და სივრცეც, ჩანდა ადამიანი – რთული განცდებისა და ფსიქიკის მქონე. ამ პოეტების ხელწერა მკვეთრი პიროვნული ნიშნით იყო აღბეჭდილი. მათი ლექსების მიღმა იგრძნობოდა ცოცხალი ადამიანის სუნთქვა, მოძრაობა, სწრაფვა, ტანჯვა და

სიხარული. ეს ადამიანი სწორედაც XX საუკუნის მეორე ნახევარში ცხოვრობდა და მისი ადგილსამყოფელი უკვე მილიონიანი ქალაქი თბილისი იყო. კულტურის კრიზისზე XX საუკუნის ოციანი წლებიდან საუბრობდნენ არა მხოლოდ მოაზროვნეები, არამედ თვითონ მწერლები და ხელოვანები. დღეს, ამდენი ხნის შემდეგ, ყოველივე ეს ჩვენს გარემოში ხელშესახებ რეალობად იქცა. გიუნტერ აიხის გროტესკული და პაულ ცელანის აპოკალიფსური პოეზია, ცხადია, XXI საუკუნის კულტურაზეც ახდენს გავლენას. იოსიფ ბროდსკი გასული საუკუნის ბოლოს გარდაიცვალა. ემიგრანტი რუსი პოეტები ძალზე მაღალ შეფასებას აძლევენ მის შემოქმედებას. მისი რითმიანი ლექსი და ზოგადად მისი მეტრიკა და სტროფიკა კონვენციური ლექსის პაროდირებად აღიქმება. ეს არის ირონიაც და თვითირონიაც პოეზიაში, რაც საყრდენს აცლის არა მხოლოდ პოეტური მეტყველების ტრადიციულობას, არამედ, საერთოდ, სხვა ღირებულებებსაც ახალ მზერას აფენს. ამიტომაც საკვლევეია ევროპული ლირიკის დონე და დიაპაზონი, მისი რაგვარობა – საინტერესოა, რას ნიშნავს დღეს „მსოფლიო რადიუსი“.

გიუნტერ აიხი

გიუნტერ აიხი (1907-1972) XX საუკუნის გერმანული პოეზიის ოქროს ხანად წოდებული 50-70-იანი წლების ცენტრალური ფიგურა იყო. მიუხედავად იმისა, რომ აიხი რადიოპიესის კლასიკოსად და შესანიშნავი პროზაული ოპუსების ავტორადაც შემორჩა კულტურის მემკვიდრეობას, ის, პირველ რიგში, დიდი გერმანელი ლირიკოსია. ლიტერატურის ზოგიერთი სპეციფიკის მის პოეზიას საერთოდაც მომავლის პოეზიას მიაკუთვნებს. აიხის სათქმელმაც და პოეტიკამაც, გარკვეული აზრით, მართლაც გაუსწრო თავის დროს. რთული ნიუანსებით დატვირთული, ყოველგვარ ამბლებულ პათოსს მოკლებული, თითქოს კლასიკური ჩინური ფერწერის კანონებით მოწესრიგებული (პოეტი განათლებით სინოლოგი იყო) მისი ლირიკა უჩვეულო კონტრასტს ქმნის არაუნყინარ, ანარქისტული კოდებით დახუნძლულ შინაარსთან და მას უაღრესად თანამედროვე ჟღერადობით მუხტავს, რაც პოეტიკის ფორმალურ სისტემაზეც უპირობოდ ვრცელდება. შესაძლოა, აიხმა ლექსში „იაპონური გრავიურა ხეზე“ სწორედ საკუთარი პოეზიის საიდუმლო გაამჟღავნა: როცა ცხენს ვხედავთ, მხედარი კი იგულისხმება, მნახველს მართლაც განსაკუთრებული სულიერი ძალისხმევა და კულტურული გამბედაობა მართებს იმისთვის, რომ „აღვირს გადასწვდეს“.

უკვე იზრუნეს

უკვე იზრუნეს,
რომ ღარიბებმა თავი არ მისცენ ძილს ლოცვების წარმოუთქმელად.
ხოლო სატვირთო მატარებელი იმას ამბობს, რაც დაუსახეს.
წყლის წვეთი სიტყვასიტყვით ეცემა.
განთიადზე
გამხმარ ფოთლებს კითხულობს ქარი.

ლოცვანი, იმის ლოცვად, რაც ხდება,
ყოველდღიური დამცირება,
მარილმოყრილი ქრილობები,
ქვის პური და
უმოკლესი გზის მონაკვეთი.

ნუგეში კი გადამალულან:
ნაოცნებარ სურნელებას
გაამრავლებს ნაგავში ვარდი
მიმოფურცვლილი.

გახსოვდეს წამი

გახსოვდეს წამი,
როცა თოკები და ფიცრები მიგდებულა,
მზიდავები ლუდხანაში ბანქოს უსხედან,
სამგლოვიარო სახლში ისევ ცეცხლი ანთია
და პირველი ხარხარი ისმის.

სხვა ენებზე

რომ დავეკითხე კაჭკაჭთა ფრენას,
ბოლოქანქარას ბოლოს ქანქარს,
ჩემს გაჩენამდე ჩავლილ ყველა საუკუნეში,
მუნჯს რომ ეკითხა,
ჩემი ყური გასცემდა პასუხს.

დღეს მე მიხსენებს
ხედი სარკმლიდან.
ჩავფიქრებოვარ ბინდბუნდს,
პასუხი საიდანაც ამოფრინდება,
ბუმბულს აიშლის,
მიმოიძვრის ყურში შეკითხვა.

ვიდრე ირჯება ჩემი სუნთქვა
განუყრელის სახელდებისთვის,
მწვანე მინდორმა უკვე მთარგმნა
და ბინდბუნდიც ჩამფიქრებია.

შუაღლის ორ საათზე

საკრისტიის კარის ზღურბლთან –
მღვდლის ლეგა შპიცი.
დაბრმავებულ მის თვალთა წინ
ბელურები ფრთებით ქვიშას მიმოფერთხავენ.

ისე გრძნობს, როგორც მოგონებებს,
ის ხოხობთა გამოსანასკვ თოკს,
სასაფლაოს გალავანში ბზარად რომ დაჩნდა;
საფლავის ქვების აძაგდაგებას;
მტანჯველ ჩხვლეტამდე მუხლუხის გრეხას;
და – აგურის ფერისცვალებას,
როცა თხუნელა კვდება და ყვირის.
ის დინჯად ისმენს
ტყეებიდან მოსულ უწყებებს:
გახსნილანო კარიბჭენი სამოთხისანი.

ლურჯქურთუკიანი მამაკაცი

ლურჯქურთუკიანი მამაკაცი
თოხით მხარზე შინ რომ ბრუნდება,
მე მას ვხედავ ბალის ლობეცხაურის მიღმა.

ასე ვიდოდნენ ქანაანში ისინი მწუხრზე;
ბირმაში – ბრინჯის ყანებიდან,
მეკლენბურგში – კარტოფილის მინდვრებიდან,
ბურგუნდეთში – ვენახებიდან, კალიფორნიაში – ბალებიდან,
გზას შინისკენ ისინი ახლაც ასე ადგანან.

დაორთქლილი მინების მიღმა სინათლე რომ გამოჩნდება,
მე მშურს მათი ბედნიერება, ჩემთვის უკვე ჩარაზული,
პატრიარქალური მიმწუხრი,
კერიის კვამლით და ბავშვების თეთრეულით და მოკრძალებით.

ლურჯქურთუკიანი მამაკაცი შინ ბრუნდება;
და ის თოხი, მხარზე რომ უდევს,
განლევადი მწუხრის ბინდში თოფის მსგავსია.

დაითვალიერეთ თითის წვერები

დაითვალიერეთ თითის წვერები, უკვე ფერი ხომ არ შეცვლია!

ის – შემუსვრილი შავი ქირი – ერთ დღეს ისევ დაგვიბრუნდება.
ფოსტალიონი წერილის სახით ჩააცურებს ჟღარუნა ყუთში,
ქაშაყის ულუფის სახით აღმოჩნდება ის შენს თეფშზე,
ჩვილი მას დედის მკერდით მიიღებს.

რა ვიღონოთ, როცა უკვე აღარავინ დარჩა ისეთი,
ვინც იცოდა, შავ ქირს როგორ გამკლავებოდა?
ვინც საზარელს საიმედოდ დაუმეგობრდა,
შეუძლია, მის სტუმრობას მშვიდად ელოდოს.
ჩვენ, როგორც წესი, ხელგაშლილი ვეგებებით ბედნიერებას,
მაგრამ ის ამ ჩვენს სავარძლებში თავს კარგად ვერ გრძნობს.

დაითვალიერეთ თითის წვერები! შავად როცა შეიფერება,
გვიან იქნება.

ამონარიდი წერილიდან

ერთ წიგნსაც აღარ წავიკითხავ.

მაგონდება
ხის ტანები – ჩაღლით მოსილი,
თაროებს შორის – აგურები, გამოუმწვარი.
სურათ-ხატები ქრება, მაგრამ ტკივილი რჩება.

ჩემმა სიბერემ, მსურს, ღვინის მწვანე
ბინდუნდში განვლოს
ულაპარაკოდ. ტკაცანებენ კალის ჯამები.

გადაეფარე მაგიდას! ჩრდილში
პორტუგალიის რუკა ყვითლდება.

გაცნობიერება

ყველამ იცის,
რომ მექსიკა გამოგონილი ქვეყანაა.

როცა სამზარეულოს კარადა გავაღე,
ჭეშმარიტება
წარწერიან კონსერვის ქილებში
დამწყვეთელი დამხვდა.

ბრინჯის მარცვლები
საუკუნეებისგან ისვენებენ.
სარკმლის წინ
ქარი თავის გზას აგრძელებს.

წამი ივნისში

როცა სარკმელი გაღებულია
და როცა ქარი, წითელი ნაბლის უკანასკნელი ყვავილები
და ათას ცხრაას ოთხი წლის ვალსი „ჯადოქრობა“
წარმავლობით ავსებენ ოთახს,
როცა სარკმელი გაღებულია
და სატყეო ნავსადგური და დახერხილი ფიცრების ხედი
და აკაციის განუწყვეტილ მოუსვენარი ფოთლეული მეშლება თვალწინ –
ჩემთვის ამ დროს შენზე ფიქრი სასიკვდილო განაჩენია.
ვისი ამბორი დაფარავს შენს მკერდს
და ვინ მოისმენს შენს ნაჩურჩულევს?

როცა სარკმელი გაღებულია
და ოთახში დედამინის შიშის ზარი შემოუბერავს –

ორთავა ბავშვი
– ერთ თავს რომ სძინავს, მეორე ყვირის –
ყვირილი მსჭვალავს ქვეყნიერებას
და შეძრწუნებით ავსებს ჩემი სატრფოს სასმენელს
(ამბობენ, სიმახინჯეებმა ჰიროშიმას მერე იმატა).

როცა სარკმელი გაღებულია, ვიხსენებ იმათ,
ვისაც ერთურთი ათას ცხრაას ოთხ წელს უყვარდა,
და – მესამე ათასწლეულის ადამიანებს,
უკბილოს, უთმოს.

მაინც ვის ჩუქნი შენს ქრობად მზერას,
რომელიც ერთ დროს მე მეკუთვნოდა?
ჩვენი სიცოცხლე: სწრაფად ქროდეს ერთ მხარეს თითქოს,
ჩვენ კი მეორე მხარეს მივფრენდეთ.
და მალვით სახლობს უფსკრულებში ბედნიერება.

პითხვა ავღარში

ტექსტები, შენზე
გამოძიების დასაწყებად დადგენილი,
ასოები, თეთრით მოსილი,
შავი ტოტები,
ფოთლეული,
ბოროტებით წესრიგდასმული –

ვიდრე ელვა დასრულდება,
შენი თვალი
კვლავ იქნება ცამდე მართალი:
ცა
მოხატული არის ხეებით,
შენთვის ნაუწყებს თეთრი ფერი აქვს.

მტრელები

მტრელები ნახნავ-ნათეს მინდვრებს გადაუფრენენ –
სილამაზეზე უსწრაფესი ფრთებისცემაა.
მას ვერ ეწევა სილამაზე და გულში შთენილ
ფორიაქად ჩამომირჩება.
სამტრედეებს და მწვანედ ნაფერ ამ ჯუჯა სახლებს
თითქოს შეეძლოთ გაგონებაც მტრედთა ხარხარის,
და უკვე ვფიქრობ:
იქნებ, მათთვის ეს ფრენაა მნიშვნელოვანი
ან, ვთქვათ, რამდენად არსებითია მათთვის, რომ მიწას მოავლონ
თვალი,
ან რა ფასი აქვს მათთვის ხორბლის მარცვლების კენკვას
ან – როცა ქორი აღმოჩნდება თვალსაწიერში.

ჩემს თავს ვურჩევ, ვუფრთხოდე მტრელებს.
ვამბობ: შენ არ ხარ მათი ბატონი, საკენკს რომ უყრი,
საფოსტო მიზნით რომ იყენებ,
დეკორატიულ ფორმებად რომ გარდაქმნი და – ახალ ფერებად,
ახალი ქოჩრით რომ ამშვენებ და ბუმბულით უმოსავ ფეხებს.
ნუ მიენდობი შენს ძლიერებას,
რათა არ დარჩე გაკვირვებული,
როცა მიხვდები: უმნიშვნელო ყოფილხარ მათთვის,

რომ, თურმე, აქვე არსებულა იდუმალი სამეფოები
და უბგერებო ის ენები, ჯერაც რომ არ გამოკვლეულა,
ძალის არმქონე, მაგრამ მაინც შეუვალა საბრძანებლები,
და რომ ფრენის დროს მიეცემათ მტრედებს წესები.

აგვისტოს დასასრული

დაკიდებულან თეთრმუცლიანი მკვდარი თევზები
ლემნასა და ლელიანს შორის.
ყვავებს ფრთები აქვთ სიკვდილისგან თავდასაღწევად.
ზოგჯერ მე ვიცი, რომ ღმერთი ზრუნავს
ყველაზე მეტად ლოკოკინას არსებობაზე.
მას სახლს უშენებს. მაგრამ ჩვენ მიმართ სიყვარული არ გააჩნია.

სალამოს, როცა შინ ბრუნდება ფეხბურთის გუნდი,
ომნიბუსი მტვრის თეთრ დროშას მიაფრიალებს.
მნუხრის ვარსკვლავთან დაწყვილებული,
ტირიფებში კამკაშებს მთვარე.
რარიგ ახლოს ხარ, უკვდავებავ, ღამურას ფრთებში,
ავტოფარების იმ წყვილ თვალში,
დაღმართში გორაკს რომ იახლოვებს.

ღაგღამობით

რომ ჩაგესმოდეს ღამღამობით, რაც არავის მოუხმენია:
ალაჰის მესამე სახელი,
მოცარტის გარდაცვალების მიზეზით
არდანერილი ლიტავრის ჰანგი,
საუბრები, მოსმენილი დედის საშოში.

ჟოლოს ყლორტები

ტყე – ფიქრებს ამოფარებული,
მათთანვეა წვიმის წვეთები
და შემოდგომა, მათ რომ აყვითლებს –

ოჰ, რომ გამოვთქვა ჟოლოს ყლორტები,
ხოლო შენ ყურში ჩაგჩურჩულო მაჟალოები,
ლაჟლაჟები, ხავსიანში ჩაცვენილები.

ვერ გაუგია ისინი შენს ყურს,
მათ ვერ გამოთქვამს ჩემი ბაგე,
მათი დაშლის შეკავება სიტყვებს არ ძალუძთ.

ფიქრით მიუგნებ ფიქრებს შორის, ასე, ხელიხელ.
კვალი ტევრში უჩინარდება.
თვალს ახელს მთვარე,
ყვითელს და მუდმივს.

პაულ ცელანი

XX საუკუნის ავსტრიელი პოეტი პაულ ცელანი (1920-1970) მიჩნეულია ევროპული მოდერნიზმის ცენტრალურ ფიგურად. მისი ლექსების ხაზგასმულად ექსპრესიული ესთეტიკა და ენობრივი ძიებები ერთგვარ დისონანსს ქმნის 50-იანი და 60-იანი წლების სოციალურად აქტიურ, ანგაჟირებულ ლირიკასთან. ცელანის პოეზია, ერთი მხრივ, ფრანგული სიმბოლიზმისა და სიურრეალიზმის, მეორე მხრივ კი გერმანული რომანტიზმისა და ექსპრესიონიზმის უმდიდრესი ტრადიციებიდან ამოიზარდა. მისი პირველივე პოეტური კრებულები რემბოს, ჰიოდერლინის, განსაკუთრებით კი გეორგ თრაკლისა და რაინერ მარია რილკეს შემოქმედების ძლიერი გავლენით არის ნიშანდებული. ცალკე აღნიშვნას იმსახურებს ის ფაქტი, რომ ცელანი მედიცინასა და ბოტანიკაში საფუძ-

ვლიანად ჩახედული ხელოვანი იყო, რამაც ასევე დიდი როლი შეასრულა მისი პოეტური ენის ჩამოყალიბებაში. და მაინც, გადამწყვეტი სიღრმისეული გამოცდილება, რომლითაც მისი ურთულესი აზრობრივ-ესთეტიკური სამყარო იქსოვებოდა, მარტინ ჰაიდეგერის ფილოსოფია იყო. ჰაიდეგერის ენისა და ხელოვნების ფილოსოფია ცელანის მთელი ცხოვრების თანამგზავრად დარჩა. სავარაუდოდ, ამ ინტერესს აძლიერებდა ცელანთან ძლიერი ინტიმური გრძნობებით დაკავშირებული მეორე დიდი გერმანელი პოეტის, ინგებორგ ბახმანის ჰაიდეგერიანული სულისკვეთებაც. სიცოცხლის ბოლო ათი წელი პოეტს ჯოჯოხეთად გადაუქცია მძიმე ფსიქიკურმა აშლილობამ. ფსიქიატრიულ კლინიკებში ცელანის იძულებითი სტაციონირების შეწყვეტაზე და პოეტის თავისუფლებაზე კი, როგორც წესი, მისი მეუღლე, მხატვარი ჟიზელ ლესტრანჟი ზრუნავდა. სამწუხაროდ, მისმა ზრუნვამ ვერ აჯობა შეშლილობას. ცელანმა სენაში დაიხრჩო თავი, პოეტის მაგიდაზე კი გადაშლილი დარჩა ჰიოდერლინის ერთი ცნობილი ბიოგრაფიული წიგნი. წინამდებარე პუბლიკაცია წარმოგიდგენთ ცელანის იმ ლექსებს, რომლებშიც უკვე მიღწეულია სრული ავტონომიურობა და მათი კითხვისას რჩება განცდა, რომ თითოეული სტრიქონი დუმილის რეპრეზენტაციის მისტიკური მცდელობაა.

ციურიხი, კაფე „ყარყატი“

მრავალზე იყო საუბარი, იყო მცირედზე. იყო „შენ“-ზე და „მაგრამ-შენ“-ზე, დაბინდვაზე ნათლისმიერით, იმ ებრაულზე, იმ შენს უფალზე.

ამა-

ზე.

ეს დღე ამალლების დღე იყო, მკვიდრად

აღმართულიყო გაღმით ტაძარი, წყალზე
ოქროდ მოლივლივებდა.

შენს ღმერთზე იყო საუბარი, მე ვმეტყველებდი
მის წინააღმდეგ,
აღვავსებდი გულს, რომელიც ჩემი იყო,
იმედით
მისი
უმაღლესი, ნაღალადები,
მომჩივანი მისი სიტყვისა –

მზერა მესროლა შენმა თვალმა, მერე მიგანა,
თვალს გაესიტყვა
შენი ბაგე, მე კი ჩამესმა:

ჩვენ
ხომ არ ვიცით; იცი,
ჩვენ
ხომ არ ვიცით,
რა
ჯობს.

მანათობელი ხე

სიტყვა,
რომელსაც მიგაკარგე სიამოვნებით:
სიტყვა
არასდროს.

ჰგებდა,
და ეს შენც იცოდი ხანით ხანამდე,
რომ ჰგებდა
თავისუფლება.
ჩვენ მივცურავდით.

ისიც თუ იცი, რომ მე ვიმღერდი?
მე ვიმღერდი მანათობელ ხესთან ერთად, საჭესთან ერთად.
ჩვენ მივცურავდით.

ისიც თუ იცი, რომ შენ ცურავდი?
განხვნილი ინექ შენ ჩემ წინაშე,
ჩემ წინაშე შენ ინექ, ინექ
წინაშე
ჩემი წინ-
მხლტომი სულის.
მე მივცურავდი შენთვის და ჩემთვის. არ მივცურავდი.
ხე მიცურავდა მანათობელი.

მიცურავდა კი? აკი, ზანზარა
ჰგებდა ირგვლივ. უსასრულო ტბორი ჰგებდა.
კუპრისფერი და უსასრულო. ასე ეკიდა,
ასე ეკიდა სამყაროს თავქვე.

ისიც თუ იცი, რომ მე ვიმღერდი?

ეს დრეიფი –
ო, ეს დრეიფი.

არასდროს. თავქვე სამყაროსი. მე ვიმღერდი.
განხვნილი
ინექ წინაშე ჩემი
მესაჭე სულის.

ღლისით

დაბამბული ცა. ისევ და ისევ
მკაფიო ფრთა ირჯება წერად.

მეც, გაიხსენე,
მტვრის-
ფერი, მოველ
ვითარცა წერო.

●

იდგე ჩრდილში
ჭრილობისა ჰაერსა შინა.

იდგე-არვის-თვის-და-არაფრის-თვის.
შეუცნობი,
შენთვისვე
მხოლოდ.

ყოველივეთი, სივრცე რაშიც მოიპოვება,
თუნდაც
უენოდ.

ძაფისმზეები
ლეგაშავი უდაბნოს თავზე.
ხე-
მაღალი აზრი
იკრებს სინათლის ბგერას: ჰგიებენ
ჯერაც სიმღერები სასიმღეროდ იმიერ
კაცთა.

ირლანდიური

მომეც უფლება, განვლო
ხორბლის საფეხურები შენი ძილისკენ,
უფლება – განვლო
ძილის გზანვრილი,
უფლება – ტორფის დატეხა შევძლო –
ციცაბოზე გულისა,
ხვალვე.

*გერმანულიდან თარგმნა და
წინასიტყვაობა დაურთო
დათო ბარბაქაძემ*

ნატალია ქადაგიძე

მარადი სიახლე, ანუ გოდოს და
გივის ბასაუბრება

მინდა, სამუელ ბეკეტის პიესაზე გესაუბროთ, ნანარმოებზე, რომელზეც არაერთხელ დაინერა და ითქვა. სათქმელი ყველამ თავისებურად გამოხატა, ზოგმა ესეს საშუალებით, ზოგმა – მოკლე რეცენზიით, ზოგმა – მისი სცენაზე გაცოცხლებით... მაგრამ, მაინც, ვფიქრობ, ყველაფერი არ თქმულა, მით უმეტეს, რომ „გოდოს“ თემაზე დაუსრულებლად შეიძლება ილაპარაკო...

პირველი, რაზეც მკითხველის ყურადღებას შევაჩერებ, გახლავთ ჩემთვის გარკვეული პერიოდის განმავლობაში რატომღაც თანმდევი ფიქრი, რომ ბეკეტის გოდო და ქართული ხელოვნების ნიაღში დაბადებული „ბრწყინვალე“ პერსონაჟი გივი ელდარ შენგელაიას ფილმიდან „ცისფერი მთები“, ახლო „ნათესავები“ არიან. თითოეული მათგანი ადამიანთა ცხოვრების მუდმივი დომინანტია. ყველას, განურჩევლად სოციალური, ეთნიკური თუ სქესობრივი ნიშნისა, ჰყავს თავისი გოდო-გივი, მაგრამ, მაინც, არ შეიძლება ამ ორი „ზეპერსონაჟის“ გვერდიგვერდ დაყენება, რამეთუ მათ შორის უფრო მეტი განსხვავება ყოფილა, ვიდრე მსგავსება...

გოდო, თავისი იდუმალი არსით, უფრო სიდიადის და მიუწვდომლის დიფუზიური მოვლენაა, ნათელი სამყაროს ნიაღში არსებული შორეული ახლობელია და მოვლინების შემთხვევაში, აუცილებლად გაამართლებს მოლოდინს, გაანათებს გზას, რომელიც აქამდე ვერავის გაუგნია. აქ აღარ გავიმეორებ დანვრილებით, რაც მრავალჯერ თქმულა – რომ „გოდო“ (Godot) ინგლისურად ღმერთის აღმნიშვნელი სიტყვი-

დან (God) მოდის.

ეს პერსონაჟებით ღარიბი ნანარმოები უფრო „ფართო“ და მრავლისმეტყველია, ვიდრე ბევრი სხვა რომანი თავის პერსონაჟთა „ქვიშისებური“ სიმრავლით. თხზულების გეოგრაფიაც ძალზე მწირია, თითქმის ერთი პატარა გზის მონაკვეთია, რომ ვერ გაიგებ, საიდან მოვიდა და... სადაც წყდება, მართლა წყდება თუ არა... დიდი ლოდი კი, პერსონაჟთა „ჩამოსაჯდომი“, ცხოვრებაში პატარ-პატარა „ჩამოსაყრდნობების“ ასოციაციას ინვესს, ოღონდ, ამ „ჩამოსაყრდნობში“, არამც და არამც, არ მოიაზრება ადამიანი. ადამიანი ადამიანისთვის ამ გარემოში მექანიკური შეჯახების ობიექტია – ისინი შემთხვევით, ერთი და იმავე „გოდოს“ ძიებისას ხვდებიან, ერთმანეთი კი არასოდეს უძებნიათ. იქნებ, აქ არის „ჭიპი“ დიდი გამოცანისა, რაც ასე აწვალვებთ და ვერ ამოუხსნიათ?... სარტრის შემოქმედების თეზაც ხომ იმავეს გვეუბნება, რომ – „ჯოჯოხეთი სხვებია“, იქნებ, ამიტომ არიან დაქსაქსულნი პერსონები – ადამიანის კატეგორიით. ისევ ჩვენ მიერ ხსენებულ მწერალს და ფილოსოფოსს თუ დავესესხებით, ამ ადამიანთა შორის სიტყვა მუდმივად „ავადაა“... მუდმივად დუმილი სჭარბობს საუბარს, მხოლოდ – შინაგანი დიალოგები „ისმის“...

პიესაში ამბის მომტანი ბავშვი მათი ფიქრია, გაურკვეველი გზავნილივით მოსული ცნობიერებაში, და ეს ფიქრი მერე მხოლოდ ლოდის ირგვლივ „ბოლთის“ ნაკვალევად ისახება, უფრო კი – საკუთარი თავის ირგვლივ..., ზოგიერთთა აზრით,

„გოდო“ შეიძლება ვუნოდოთ ბევრ „რამეს“, რასაც ველით, ჩემი აზრით კი, მას ჰქვია ჭეშმარიტება ყველაფერში, მაგრამ რატომ გვანუხებს გოდოს არსებობა თუ არარსებობა ასე? ის ხომ ღმერთი არ არის, ის არის მხოლოდ „გოდო“ (Godot)... რატომ და, გოდო (ჩემი აზრით, მინიერი ჭეშმარიტება) ისევე საჭიროა ყველასთვის, როგორც ღმერთი. არ ვაპირებ, თეოლოგიური ქვეტექსტი დავუდო მთელ ამ ზედაპირზე მოტივტივე ქვეცნობიერის ეპოპეას – გოდო არის ის, რაც ჩვენ ძალიან გვჭირდება აქ, დედამიწაზე, მაგრამ მის დევნაში, პი-

ნის და ფინიას ამბავთან: ძალი ლოკავს ჯაჭვს, ის კი, განწყვეტამდე მისული, ისევ მთელდება... აშკარაა უხილავი წრე, სადაც მხოლოდ იწყება რაღაც და ადამიანებიც, გაქცევის დიდი სურვილით აღსავსენი, გამალებით უვლიან გარს საკუთარ ჩაკეტილ სამყაროს და დროსაც, რომელსაც ჰაიდუგერის ტერმინით Zeitlichkeit, ანუ ანმყოფობა მიყვება შეიძლება ვუნოდოთ.

დეკორაციები „გოდოს“ ირგვლივ, სცენაზე თუ ჩვენს წარმოდგენაში, შეიძლება, ათასგვარად შეიცვალოს, მაგრამ გოდო უცვლელია, ის ყოველთვის გოდოა, ანუ,

რიკით, უნებურად, ნიხლს ვკრავთ და ისიც კვლავ გვმორდება... ან, შესაძლოა, უფრო ახლოს მივედით, ვიდრე გვეგონა და ვერ დავიჯერეთ ან ვერ ვიცანით. გზაზე, რომელზეც ვდგავართ, ჩვენი მილიონჯერადი მცდელობა სანატრელთან მიახლოებისა მხოლოდ ამოდ მოღალადე ნაფეხურებად ისახება... ეს უგრძესი პროცესია, ეს მოლოდინია, რასაც დასრულება არც უნერია. ეს არის ემპირიული მრწამსის მძვინვარება – არაფერი და არავინ გასცდეს ცდის ფარგლებს. ბეკეტის ნაწარმოები, თითქოს, ერთგვარ პარალელსაც აჩენს ამირა-

როგორც აღვნიშნე, ჭეშმარიტებაა იმ სინამდვილეში, სადაც ვიმყოფებით და სადაც გაურკვეველობისგან სუნთქვა გვიჭირს. ამგვარად, ის არ არის უბრალოდ მინიერი ოცნება, ის სიდიადის პირმშობაა, თუმცა გვაგინწყდება, რომ ეს სიდიადე ჩვენივე თავში ან ერთმანეთში შეიძლება ვიპოვოთ. გოდოს მოლოდინში მე მატერიალისტური იდეალისკენ სწრაფვას ვხედავ, რომელიც, სამწუხაროდ, მუდამ იდეალად რჩება, რადგან ადამიანს, რაც უნდა ჭკვიანი იყოს, უჭირს ამ მხრივ ზუსტი კოორდინირება.

გვიზე მოგახსენებდით, პერსონაჟზე,

რომელსაც განზოგადებული სახე აქვს. გოდოს არსებობაში თუ დროდადრო მაინც ეჭვი გვეპარება (მიუხედავად მოლოდინისა), გივი დადასტურებული რეალობაა, მაგრამ მოუხელთებელი. მისი მოლოდინის მასშტაბები, შესაძლოა, აჭარბებდეს კიდევ გოდოს მოლოდინის მასშტაბებს. ის არის განსაკუთრებული რეალობა, რომელიც ასე „სჭირდებათ“ მოკვდავთ და რომელიც არასოდეს ჩანს. „გივი, ჩვენ ვართ“ – ეს ფრაზა მიგვანიშნებს, რომ მთქმელი ძალიან ახლობელი უნდა იყოს ამ პერსონის, თუმცა ის მისთვისაც მიუწვდომელია. მიუწვდომელია, რადგან ჩვენს შორის სარეველასავით გამრავლებული ტიპაჟი ასე ჩამოაყალიბა მახინჯმა ბიუროკრატიულმა გარემომ, ასე ასწავლა „ურთიერთობა“ მოძმებთან (ადამიანებთან). მართალია, უთქვამთ – „არა შეჯდა მწყერი ხესა, არა იყო გვარი მისიო“, მაგრამ ამ შემთხვევაში, „გვარი“ არაფერ შუაშია – მთავარი გარემოა, რომელიც ყველაზე მეტად საბჭოურმა ნიაღვარმა დააყენა თავდაყირა, თავდაყირა დადგა ნეტარი და დიადი აზრებიც, მაგალითად, როგორც არის ილიასეული „ყველაფერი ძირიდან დაწყებულაო“... კოლოსალურია ბოლშევიზმის ბოროტი ძალის მასშტაბები, ეს არის ის, რამაც შეძლო სხვადასხვა წარმომავლობის ადამიანთა, და მათ შორის ქართველთა, მენტალიტეტი ისე „დაეწერა“ და ჩამოეყალიბებინა, როგორც თვითონ სურდა და დაიბადა იმაზე უარესი „გივი“, ვიდრე ადრე იყო, დაიბადა ისე უფიშოდ ჯიშინი, რომ ახლაც ყოველი ფე-

ხის ნაბიჯზე გვხვდება, თუმცა დროა, მას უფრო კონკრეტული სახელი ვუნოდოთ – ბიუროკრატიის ამოუძირკვევი მეტასტაზი... „გივის“ ელიან ადამიანები კაბინეტის კართან, ტელეფონთან... ელიან თითქმის ყველგან, არსებობის ყოველდღიურობაში... მისგან პასუხი კი, როგორც ერთხელ მახვილგონივრულად შენიშნეს, არ არის და არც იქნება.

გივი არ ჰქვია, მაგრამ, ფაქტობრივად, „გივია“ ქართული პროზის გამორჩეული გმირი ყვარყვარეც – „ძლიერი“, „საჭირო“, აქვე არსებული, მაგრამ არავისთვის მყოფი... ეს არის „გივიობის“ მდგრადი ფორმულა, რომელიც ვერ ხსნის ვერანაირ ამოცანას (გამოცანას), თუმცა მუდამ ჩანს ან იგულისხმება მოცემულობაში.

საინტერესო იქნებოდა „გოდოს“ და „გივის“ შეხვედრა... დიალოგი კი, ალბათ, დაახლოებით, ამგვარი:

გოდო: – გიცანი...

გივი: – ვიცი.

გოდო: – არ მეგონა...

გივი: – ?

გოდო: – არ მეგონა, რომ მიცნობდი, მე არავინ მიცნობს.

გივი: – არც მე.

გოდო: – ახლა გასაგებია.

გივი: – დიდი ხანია, გეძებენ...

გოდო: – ვიცი... შენც...

გივი: – ჰო.

გოდო: – შენ როგორ შემხვდი?

გივი: – იქ დავრჩი, სადაც ვიყავი და ასე გადაგეყარე.

გოდო: – არ მეძებდი?

გივი: – არა, მე არა.

გოდო: – ალბათ, ამიტომ. ჩემი გზა სულ სხვა მიმართულებით მიდის, ვიდრე ეს ადამიანებს ჰგონიათ. ისინი მელიან. მე სულ მივდივარ და მივდივარ, მათ კი ჰგონიათ, რომ ვდგავარ და ვიგვიანებ...

გივი: – მეც სულ სხვა გზით დავდივარ და ჰგონიათ, რომ არ ვჩანვარ...

გოდო: – აკი დავრჩიო?

გივი: – მე დავრჩი სხვებისთვის, რადგან მათკენ კი არა, მათში მივინევ მუდამ, რომ იფიქრონ და მელოდონ.

გოდო: – ჩვენნაირი, ალბათ, არავინ არის... ხომ არ გადაგვედგა ნაბიჯი იმ ადამიანებისკენ, ვინც გველოდება?..

გივი: – რას ამბობ, თვითონ უნდა მიხვდნენ...

გოდო: – რას?..

გივი: – რომ არსად მივდივართ.

გოდო: – ჰო, დამავინწყდა ეს არსად რომ მათი გზაა. შენ ოდესმე ელოდი რამეს, ვინმეს?

გივი: – ვინმეს – არა, რამეს – კი. შენ კი – არასოდეს.

გოდო: – რატომ მეგონა, რომ ერთმანეთს ვგავდით?

გივი: – მეც მეგონა, მაგრამ მიხვდვი, რომ არა...

გოდო: – მეც მიხვდვი... ჩვენ, ორივე, უბრალოდ, უკაცრიელი გზებით დავდივართ და ვერავინ გვაგნებს.

გივი: – შენ ელოდი ვინმეს?

გოდო: – ახლაც ველი...

გივი: – ვის?!

გოდო: – მათ, ვინც მელის.

გივი: – ???

გოდო: – კი... და მინდა გავაგებინო... შენ ხომ არ დაგაბარო? – უფრო მათთან ხარ...

გივი: – ვარ... თუმცა არა ვარ.

გოდო: – ეგ უარესია.

გივი: – ისინი სხვანი არიან, მე კი სულ სხვა. დროა, მიხვდნენ.

გოდო: – არც მე და შენ ვგავართ ერთმანეთს!

გივი: – ხომ გითხარი, შემთხვევით გადაგეყარე!

გოდო: – ჰოდა, წავედი.

გივი: – სად?

გოდო: – აქ, ჩემთან.

გივი: – კარგი, დარჩი, მე არ მჭირდება...

დიახ, ისინი ჰგვანან და არც ჰგვანან ერთმანეთს, თუმცა ორივეს ელიან განუწყვეტლივ და დაუსრულებლად, მაგრამ ამ მოლოდინს, ერთ (გოდოს) შემთხვევაში რაღაც იმედი ასხივოსნებს, მეორე (გივის) შემთხვევაში გაურკვეველია, ბუჭტავს თუ არა საერთოდ ის – მოლოდინი. აქ უკვე მექანიკური პროცესია, ასე რომ ანუხებს ყველას და მაინც არავინ „წუხს“.

მოკვდავთა წარმოდგენით, გოდო იშვა

იქ, სადაც ჩვენ არ ვართ, სადაც არც ვიცით, ვიქნებით თუ არა ოდესმე. არასწორი იქნება, თუ ვიტყვით, რომ თავისი „გოდო“ ყველას ჰყავს, უფრო სწორია, ვთქვათ – სამუელ ბეკეტის გოდო ყველასია და ის ერთნაირად დიადია, მიუწვდომელია, თუმცა შეიძლება წუთი წუთზე გამოჩნდეს...

საზღვარგარეთულ პროზაში გაცხადებული ექსისტენციალიზმის „სახეზე“ ბევრმა ერმა საკუთარი მყოფადობის შტრიხები ამოიცილა... კაპიტალისტური სამყაროს „დანაშაული“ კომუნისტური საზოგადოების სენიც აღმოჩნდა. ამ მიმდინარეობის მამამთავართა აზრით, ყოველი უარყოფითი ტენდენციის, მოვლენის, პესიმიზმისკენ უკუტრანსფორმირების მიზეზი მათემატიკური პროგრესია – „ყოველივე უკუღმართად წარიმართა... ტექნოლოგიის გამო,“ – მაინცა ცნობილ შვედ კინორეჟისორს ინგმარ ბერგმანს და ამ თეზას ადასტურებს ჰაიდგერიც, ვინც „კაცობრიობის თანამედროვე გასაჭირს“ „ახალი დროის ტექნიკის პლანეტარული მოძრაობა“ უწოდა... ეს მოსაზრებები დასტურია იმისა, რომ აქ სახელმწიფოებრივი ნყოფა და საზოგადოებრივი ფორმაციის რაობა არაფერ შუაშია.

მაინც, სად არის გასაღები ამ მხრივ რადიკალურად განსხვავებული მენტალობების ნიადაგიდან დაბადებულ ადამიანთა იდენტობისა? კითხვას შეგვიძლია ერთმნიშვნელოვნად ვუპასუხოთ და დარწმუნებით ვთქვათ, რომ ის მარტივი მისაგნებია. უბრალოდ, ყველა ადამიანი ამქვეყნად მოვლინების წამიდან ელის გოდოს... უფრო მეტიც, მუცლადყოფნის დრო მოსამზადებელი პერიოდია ამისთვის, ხოლო დაბადებისთანავე წამსკდარი ტირილი – მეტაფიზიკური კოდის გამჟღავნება... და, ამ პროცესთან რაც უფრო ახლოსაა ოცდამეერთე საუკუნე, როცა (და სადაც) ცხოვრებამ, თითქმის მთლიანად, ფიზიკოსთა და მათემატიკოსთა მიერ შექმნილ რეალურის ალტერნატიულ სამყაროში (ვირტუალურში) გადაინაცვლა, ალბათ, გოდოც უფრო საოცნებო შორეული ახლობელი გახდა ნებისმიერი ქვეყნის და ნებისმიერი წარმოშობის ყველა ადამიანისთვის.

ბოლთის ცემა საკუთარი თავის გარშემო გრძელდება და არასოდეს მთავრდება, თუმცა, გვგონია, რომ ჩვენი სისწრაფე რე-

აქტიულია, აზრი – პროგრესული, ცხოვრება – მრავალფეროვანი, სინამდვილეში კი „იქვე ვდგავართ“. სუბსტანციის ეს სურათი იდენტურია ერთი ნახატისა, ჩაკეტილი კარის წინ ნატერფალების წრეები რომ იკვრება. სამუელ ბეკეტის პერსონაჟებიც ხომ ამგვარად აღბეჭდავენ თავიანთ განწყობებს... ისინი დაღამებისას მიდიან სახლში და დილით იქვე ბრუნდებიან... და ასე, მიდიან და ბრუნდებიან, ბრუნდებიან და მიდიან, მაგრამ ეს მხოლოდ წასვლის სურვილია, წასვლის ცდაა, რომელსაც ვერასოდეს სცდებიან... ბეკეტის ნაწარმოები სარკეა მოკვდავთა ემპირიული ყოფისა.

როგორც შევნიშნეთ, „გოდო“ არის ადამიანის გაჩენისთანავე (შესაძლოა – მანამდეც) დაბადებული ნატვრა და, ვგონებ, ერთგვარი აღმნიშვნელიც ადამიანობისა და თუ არსებობენ განსხვავებულნი, ამ ნატვრის გარეშე მყოფნი, მაშინ მათ ნამდვილობას თითქოს ეჭვის საფუძველი ექმნება, რამეთუ „გოდო“ თავად ადამიანშია, ადამიანი კი დაუსრულებლად სცდება საკუთარ თავს და მზერას შორეთს აპყრობს... პოსტულატი რომ „კარგია იქ, სადაც ჩვენ არ ვართ“, ამ შემთხვევაშიც მყარია.

აი, ეს განასხვავებს გოდოს და გივის ერთმანეთისგან, თუმცა გივიც ზოგადია და საზოგადოებრივი განვითარების რომელიმე ფორმას არ ექვემდებარება, მაგრამ ის მანკიერებაა – თაობიდან თაობაზე მემკვიდრეობით გადაცემული, ყველა ერისთვის მეტ-ნაკლებად დამახასიათებელი, იმის მიხედვით, თუ რამდენად „საიმედოა“ მათი მენტალობის ნიადაგი ამ ვირუსის საცოცხლებლად. ადამიანში „გივი“, შესაძლოა, დაბადებისთანავე არ ჩანდეს, მაგრამ ის აუცილებლად იჩენს თავს და „ღვივდება“ პიროვნების კარიერული სვლის იმ ეტაპზე, როცა მას თავისი სამსახურებრივი მდგომარეობა აშკარა იმპერატიულობის ბერკეტს სთავაზობს. პროგნოზირება, ვინ არის პოტენციური „გივი“ ჩვენს შორის, შეუძლებელია, მაგრამ, როგორც კი ადამიანი „გივიდ“ გადაიქცევა, ის სხვებისთვის უჩინარი ხდება. მას არ სურს, აკეთოს ის, რაც ევალება – სხვათა პრობლემებზე ყურადღების გამახვილება, რეაგირება და მათი მოგვარება. ზოგი „გივის“ კომუნიზმის პირმშოდ მიიჩნევენ, მაგრამ „გივი“ მუდამ „ცოცხალია“

– კომუნიზმამდე, კომუნიზმის დროს და ახლაც. მეტიც, „გივის“ ჩვენ, „არაგივები“, ვეფოფინებით, თუ არ არის, ველოდებით... არადა, ის არის, მუდამ არის, მაგრამ მხოლოდ საკუთარი თავისთვის. ამ პერსონაჟის და ხალხის ურთიერთობა, როგორც შევნიშნეთ, კლასიკური ნიმუშია ბიუროკრატიზმის მარადიული ყვავილობისა – ისეთი ამოუძირკვავისა, რომ, თუ ერთი გივი გაქრა, შესაძლოა, მის მომლოდინეთა შორის პროგრესირდეს მეორე, მსგავსი და მან წუთითაც არ მიიხედოს უკან, წარსულისკენ. რატომ? იმიტომ, რომ ძალიან მტანჯველი იყო ის მოლოდინი, საიდანაც თვითონ („გაუმართლა“ და...) „დაიბადა“.

როგორც ვთქვით, სამუელ ბეკეტის „გოდოს მოლოდინის“ დიალექტიკა ძალზე თავისებურია და ამავე დროს განზოგადებული, ყველასთვის ნაცნობი და თავისად მიჩნეული. ალბათ, ამიტომ ამ გენიალური ნაწარმოების პერსონაჟებში საკუთარი „ოცნება“ და ცხოვრება ამოიციო იმდენმა ადამიანმა, რამდენმაც წაიკითხა ის.

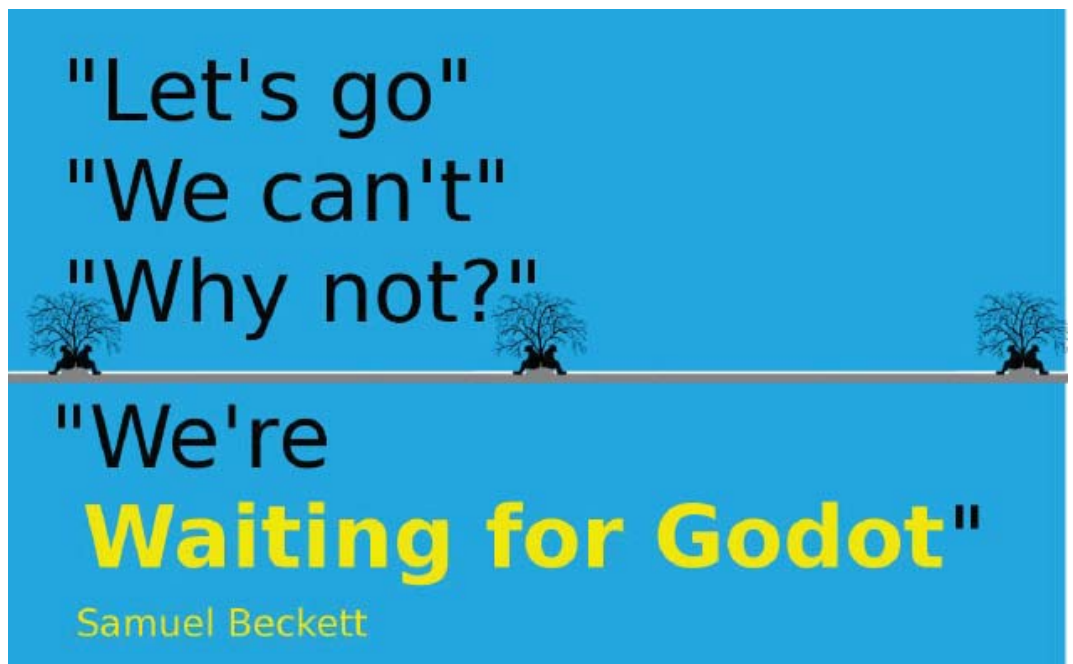
ღმერთმა ადამიანები ერთნაირები გააჩინა, ხოლო შემეცნებითი გარემოს რაგვარობამ, კლიმატმა ისინი სხვადასხვად ჩამოაყალიბა – „შავგვრემანებად“, „ქერებად“, „მალეებად“, „დაბლებად“... – ისე, როგორც მდინარე სათავეს იღებს, მოედინება, მაგრამ ყველგან ერთგვარი არ არის, ზოგან სწრაფია, ზოგან – მდორე, ზოგან – განშტოებული, ხან ბობოქრობს, ხან ღიღინებს, ხან ყურდება, ადამიანიც, ვფიქრობ, არ უნდა იყოს შინაგანად მთლად კანონზომიერების პრინციპებით „აშენებული“. ის ხან კეთილია, ხან ცინიკოსი, ხან ლმობიერი, მაგრამ არა გამიჯნულად, ცალსახად რომელიმე ამ თვისების მატარებელი და ამიტომაც მასთან მიმართებაში უფრო ოპტიმიზმს უნდა ვეყრდნობოდეთ, ვიდრე პესიმიზმს, რადგან, თითქოს, არასოდეს შეიცვლება, რომ მას ვერაფერი შეცვლის. როდესაც ამგვარ აზრს ვავითარებთ, შესაძლოა, მივაგნოთ სენსაციურ დასკვნასაც – „გივის“ უკან, ადამიანურ სულში დაბრუნების პერსპექტივას... ეს კი თითქმის ეპოქალური გადატრიალების ტოლფასია, რადგან ამ ტიპაჟის ფესვები ღრმა წარსულიდან მოდის... დაახლოებით ამავე აზრს ავითარებდა დიდი მწერალი ლევ ტოლსტოი საუ-

კუნის წინათ და მას შემდეგ ადამიანის დენადობაში (текучесть человека) არაფერი შეცვლილა. უცვლელია მისი მოლოდინი და მოლოდინის ობიექტი – გოდო, კონკრეტულიც და შეუცნობელიც. ის, როგორც აქ ჩემ მიერ წარმოდგენილი დიალოგიდანაც დაინახეთ, თავის მხრივ, ეჭვგარეშეა, ისწრაფვის ადამიანებისკენ, თუ „ისინი ინებებენ“, არადა, მუდამ რჩება მიუნვდომელი. რა ხდება, ადამიანები ხომ ყველაზე მეტად ელიან მას? – დიახ, ელიან, მაგრამ არ ილტვიან სადღაც არსებული ყველაზე ახლობლისკენ, ერთ ადგილას ტრიალებენ და აზრად არ მოსდით გზის გაგრძელება... საკუთარ თავში.

„გივი“ სხვა მოვლენაა. მისი მენტალობის წიაღი ერთნაირად არის საზოგადოებრივი ფორმაცია, ტექნიკის სწრაფი ევოლუციური პროცესიც და ჩაჭაობებული შეხედულებებისგან თავდაუხსნელობაც... „გივი“ საშიშა – ის ადამიანთა ცხოვრებაში წარმოშობილი უსიამოვნებების დიდი მიზეზია, იძულებითი ჯოჯოხეთია, რომელზეც აუცილებლად უნდა გაიარო, რათა შევება იგრძნო... მას კარი მუდამ ჩაკეტილი აქვს და მიმდინარეობს მანკიერი პროცესი მომლოდინეებშიც – რომელიმე მათგანის ნელ-ნელა „გივიდ“ დაბადებისა, თავისიანებს შორის სხვად დაბადებისა, რომელიც, „გივიზმის“ პრინციპების მიხედვით, მაშინ-

ვე უჩინარი ხდება. თუ „გოდოს მოლოდინის“ შემთხვევაში სადღაც სულის მოძრაობის ტრაექტორიასთან გვაქვს საქმე, ანუ პროცესის მიმართულება ირაციონალურ გეომეტრიას ემყარება, „გივის“ შემთხვევაში ნიველირებულია რეალური და აშკარა მოცემულობის ყოველგვარი ამქვეყნიური კანონი და მოძრაობის მიმართულებები.

რომაელი სენეკა სვამს შეკითხვას: „მითითებთ კი ისეთზე, ვისაც გაეგებოდეს, რომ ყოველდღე კვდება?..“ ეს ჩვენ ვართ, გვქვია მოკვდავები და არ ვიჯერებთ. არ ვიჯერებთ გათენების სასწაულს, არ ვიჯერებთ მზის ამოსვლის სასწაულს... არ ვიჯერებთ ღამის სასწაულს და ჩვენს ძილს – მიკროსიკვდილს. არ ვიჯერებთ დილას, როგორც ჩვენს თავიდან დაბადებას... ვიღვიძებთ და ვეძებთ ჩამოსაყრდნობს ან ვინმე მეორეს ჩვენი ოცნების, დიდი მოლოდინის გასაზიარებლად და იშვიათად ვფიქრობთ, პირიქით, ვინმეს ოცნების გაზიარებაზე. ჩვენ, მართალია, ჟამთასვლას აღვრიცხავთ, მაგრამ ვცხოვრობთ შეუცნობელ დროში, როცა დღეს სამშაბათია, ხვალ კი, შესაძლოა, ხუთშაბათი ან ორშაბათი იყოს. ჩვენ, მომლოდინენი, ვერასდროს მივდივართ იმის იქით, რაც დადგენილია, რომ ვიყუროთ სულ წინ და არასოდეს – მარჯვნივ ან მარცხნივ, უკან... ფიქრი-მაცნე (მესიჯი) კი მოდის და მოდის და ის მუდამ ჩამოუყალი-

ბებლად, გაუგებრად, არასანდოდ რჩება, როგორც ბეკეტის პიესაში – ამბის მომტანი ბავშვი, არაფრის მაცნე და ვერ ვხვდებით ამ ინფორმაციის უშინაარსობას, ჩვენი „კატის ნაბიჯების“ უშინაარსობას... არაფერს ვამბობთ ან, თუ ვამბობთ, ერთმანეთისგან ზურგმუქცევით. ეს კაცობრიობის ყველა წარმომადგენლის ყოფაა, ამ თუ იმ გეოგრაფიულ სიბრტყეზე მისი ერთგვაროვნების მანიშნებელია, არადა, იმათ, გოდოდ წოდებულ ჭეშმარიტებამდე შორი რომ ჰგონიათ, ნვალებით, მაგრამ მაინც შეუძლიათ მიაგნონ ოცნებას (ოცნების საგანს) – დაუბრუნდნენ საკუთარ თავს, გარეთ უმისამართოდ მზირალნი...

„გოდოს მოლოდინი“ არ არის ხასიათებით დატვირთული ნაწარმოები. მასში მწერალმა ძალიან მარტივად ჩამოაყალიბა ზოგადი ფორმულა მთავარი და უჩინარი პერსონაჟის (რომელიც ყველასთვის ერთია) მისაგნებად – თუ არ ეძებე, მოლოდინი ვერასოდეს შეგახვედრებს მას.

ხშირად, ადამიანებს როცა სჭირდებათ, თავისთავად წამოსცდებათ ხოლმე ფრაზა: „ნამდვილი გოდოს მოლოდინია!“ მაშინაც კი, როცა „გივის“ ელოდებიან. დიახ, ეს კონტექსტში მრავალწერტილივით მრავალმნიშვნელოვანი პერსონაჟები ჰგვანან ერთმანეთს მოლოდინის უსაშველოებით, მაგრამ განსხვავდებიან არსით – „გოდო“ მუდმივი ცდაა ერთი და იმავეს მოპოვებისთვის, გივი კი ჯოჯოხეთური აუცილებლობა; „გოდო“ ზოგადია, მაგრამ მკაცრად

პიროვნულიც, ის თვითპროექტირების წყურვილია, ყოფიერების ზღვაში ლაღად შეცურვის სურვილია, ის ერთგვარი ორფევესული ზევსის ტოლფასია, ანუ ყველაფერი, მაგრამ სანინაალმდეგ ორფევესული სასწაულის, მე-სა და სხვა-ს შორის მანძილს რომ ამცირებს, თუმცა ინდივიდი ხომ ბოლომდე გამოუთქმელია – *Individuum est ineffabile* – და ეს სამუელ ბეკეტისთვისაც კი ასეა...

„გივი“, როგორც ვთქვით, არ არის რომელიმე კონკრეტული სახელმწიფოებრივი წყობის ან რომელიმე ერის პირმო... მიუხედავად ამისა, შეგვიძლია მტკიცედ განვაცხადოთ, რომ მასში ყველაზე მეტად ყოველგვარი მორალის უარყოფელი მარქსიზმის სული მძვინვარებს.

ადამიანი, განწირული თავისუფლებისთვის, სურვილების გალაქტიკაში ზოგჯერ ვერ აკეთებს არჩევანს – გოდოს ელოდოს თუ გივის, თუმცა „არჩევანის ვერგაკეთებაც ხომ არჩევანია“...

...და ზოგნი ელიან „გოდოს“ – მხოლოდ წინ მომზირალნი, ზოგნი – „გივის“, დახურულ კარზე თვალმიბჯენილნი... პირველი ჭეშმარიტებაა, მინაზე გასაძლებად საჭირო, მეორე – რატომღაც აუცილებლობად ქცეული, სიცრუით გაჟღენთილი ბოროტება.

ამიტომაც არ შეიძლება, ყოველგვარი უსაშველო მოლოდინი ჰგავდეს „გოდოს მოლოდინს“.

ალექსანდრე თავაძე

გაბრიელ გარსია მარკესის
„ერთი ტყვეობის ამბავი“

დიდ კოლუმბიელ მწერალს გაბრიელ გარსია მარკესს, რასაკვირველია, აწუხებდა და სტიკიოდა თავისი ქვეყნის სატიკვარი. ამ ტკივილმა დაანერინა რომანი „ერთი ტყვეობის ამბავი“, რომლის პრობლემა აქტუალურია არა მხოლოდ ამ ქვეყნისთვის, კოლუმბიისთვის, არამედ მსოფლიოს თითქმის ყველა ქვეყნისთვის, ვინაიდან საქმე ეხება ნარკომაფიისა და სახელმწიფოს ურთიერთობას. ასე რომ არ ყოფილიყო, მარკესი, ეს სახელგანთქმული მწერალი, ამ თემაზე წიგნის წერას არ მოჰკიდებდა ხელს. და ისევ კონკრეტიკა – ანუ რომანს აქვს კონკრეტული სახე, ჰყავს კონკრეტული მოქმედი პირები. აი, რას წერს მარკესი: „1993 წლის ოქტომბერში მარუხა პაჩანმა და მისმა მეუღლემ, ალბერტო ვილიამისარმა წიგნის დაწერა შემომთავაზეს მარუხას ექვსთვიანი ტყვეობისა და იმ ძალისხმევის შესახებ, რაც ალბერტომ ცოლის გასათავისუფლებლად მოიმოქმედა. შავი პირი უკვე მზად მქონდა, როცა მივხვდით, რომ შეუძლებელი იყო არ გვეხსენებინა ცხრა მსგავსი შემთხვევა, რომელიც ზუსტად იმ პერიოდში მოხდა ქვეყანაში“.

მართლაც ასეა. ადამიანის არაერთი გატაცება თუ მკვლევლობა მოხდა კოლუმბიაში. რასაკვირველია, ჩვენთვის, ქართველებისთვისაც ეს პრობლემა საინტერესოა იმ ნიშნით, რომ მარკესი, სახელგანთქმული მწერალი წერს ქვეყნის სატიკვარზე. ისიც ნიშანდობლივია, რომ მარუხა პაჩონმა და მისმა მეუღლემ, ცნობილმა პოლიტიკოს-

მა ალბერტო ვილიამისარმა წიგნის დაწერა შესთავაზეს გაბრიელ გარსია მარკესს, მსოფლიოში ცნობილ მწერალს. მისი ნაწარმოები, მისი თხზულება უნდა ყოფილიყო „მესიჯი“ მსოფლიოსთვის იმ გაუგებრობების შესახებ, რომელსაც ადგილი ჰქონდა კოლუმბიაში და მართლაც ასე მოხდა: ეს რომანი – „ერთი ტყვეობის ამბავი“ – ითარგმნა მსოფლიოს მრავალ და მათ შორის, ქართულ ენაზე. მე შევეცდები, მოკლედ გადმოგცეთ ამ რომანის შინაარსი, ვინაიდან შეუძლებელია სხვაგვარად წიგნის მიზანდასახულობის გაგება.

კოლუმბიაში დატრიალებული უბედურება, ნარკომაფიის ბრძოლა სახელმწიფოსთან სამოქალაქო ომის ტოლფას მოვლენად გადაიქცა. ამ ბრძოლის დროს დააპატიმრეს და მიძვლებად აქციეს ადამიანები, მათ შორის თამამი ჟურნალისტები, პოლიტიკოსების მეგობრები, სიმართლისმოყვარული მოქალაქეები, რომლებიც თავს ვერ იკავებდნენ და ამბობდნენ სიმართლეს.

მარკესის რომანი, ალბათ, იმითაც იგებს, რომ კონკრეტულ ფაქტებზეა აგებული. მან თავისი წიგნი (შეიძლება ეწოდოს რომანი, ნონფიქშენი) რამდენიმე ადამიანის თავგადასავლად აქცია.

უპირველეს ყოვლისა, ესენია მარუხა პაჩანი და მისი და ბეატრისი, რომლებიც ერთად გაიტაცეს და დაატყვევეს. ფაქტობრივად, რომანი, ანუ ეს მხატვრული თხრობა ამ დატყვევების და ტყვედყოფნის ამბავია. გაბრიელ გარსია მარკესი ცდილობს,

თხრობა გაათავისუფლოს ფაქტოგრაფიისგან და მხატვრულ-ემოციური დატვირთვა შესძინოს მას.

გაიტაცეს მარუხა და ბეატრისი. მათთან ერთად საკანში ზის მარინა მონტოია, რომელიც საბოლოოდ გამტაცებლების მსხვერპლი აღმოჩნდება. ამ ქალის მკვლელობა, უსასტიკესი ამბავია, რომლის მეშვეობით მკაფიოდ წარმოჩნდება ქვეყანაში არსებული შემადრწუნებელი ვითარება.

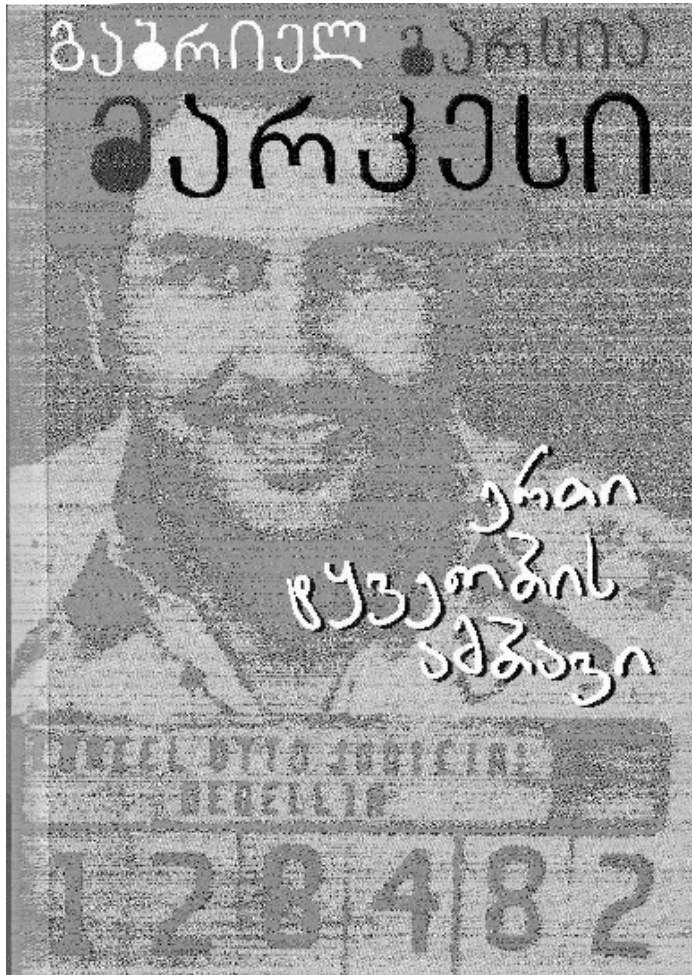
მარკესის ოსტატობა უნდა წარმოჩნდეს ტყვედ ჩავარდნილების მდგომარეობის აღწერაში და ასეც ხდება. ის არაჩვეულებრივად აღწერს მუდმივი წინააღმდეგობის სისტემამორღვეული ქვეყნის უკანონო ტუსალების მდგომარეობას. აქ თვითონ მტანჯველებიც კი ვერ ასრულებენ თავიანთ მოვალეობას, ვინაიდან აქ ყველგან თვითნებობა იგრძნობა. ისინი სვამენ, უყურებენ პორნოგრაფიულ ფილმებს, იარაღით თავზე ადგებიან ტყვეებს, ანუ მძევლებს, რომლებსაც სიცოცხლის ნიშანწყალი ძლივსლა ატყვიან.

ინიციატივას (ფაქტობრივად, გმირობას) იჩენს ალბერტო ვილიამისარი, რომელიც ერთი წუთითაც კი არ ანებებს ბრძოლას თავს.

ბრძოლაში ორი ხაზი ვითარდება ერთმანეთის პარალელურად; ერთი მხრივ, ვილიამისარის და უმთავრესი – ქალების ტყვეობის ამბავი. ამ ქალებთან ხომ მარინა მონტოიაც არის, რომელსაც ჯერ გამოიყენებენ და მერე დახვრეტენ.

გამუდმებით მიმდინარეობს სახელმწიფოსა და პრეზიდენტის (სხვადასხვა პრეზიდენტის) დავა იმის შესახებ, განხორციელდეს თუ არა ნარკომაფიელი ტყვეების ექსტრადაცია აშშ-ში, ამიტომაც გრძელდება ადამიანების, სახელმწიფოს ადეპტების გატაცებები და მკვლელობები.

ეს თხრობა მაინც ნონფიქშენია, ვინაიდან რეალურ ვითარებას აღწერს. ვილიამისარი ბოლომდე იბრძვის. ის უკავშირდება ნარკომაფიის რეალურ ლიდერს ესკობარს. კონტაქტი ხორციელდება პადრეს მეშვეობით. ესკობარი ჩაბარდება სახელმწიფოს, მერე კი გაიქცევა, თუმცა ეს მაინც ვერ

ისხნის. მძევლები გაათავისუფლდებიან და ბოლოს მარუხა ამბობს: „რა საშინელება, – ამოთქვა გაოცებულმა, – იმ ყველაფერზე, რაც ჩვენ გადავიტანეთ, ერთი კარგი წიგნი დაინერებოდა“.

ეს წიგნი გაბრიელ გარსია მარკესმა დაწერა. წიგნი, რომლის თხრობა, როგორც თვითონ ამბობს, „ლაბორინთული მანერის ტექნიკურ სახეცვლას მოითხოვდა“, მან ეს მოახერხა და ბუნებრივია, არც შეიძლებოდა, ვერ მოეხერხებინა...

ალექსანდრე თავაძე

ჯუმბერ ხანთაძე

პატარა ლიახვზე

ავვისტოს ომი ახალი დამთავრებული იყო, ჩვენთან, ინსტიტუტში, ახალი კაცი რომ გამოჩნდა. ლტოლვილი იყო სამაჩაბლოდან ვილაცამ მადლი მოისხა და დაასაქმა, ჩვენთან გამოგზავნა დარაჯად. დაძარღვული მშრომელი კაცი ჩანდა, გიორგი ერქვა. კაპიკებს უხდიდნენ, მაგრამ საოცარი სიბეჯითით გამოირჩეოდა, მუდამ რალაცას აკეთებდა; ეზოში ტალავერი გვაქვს გაშენებული და განსაკუთრებით იმას უკირკიტებდა. ქალაქელებმა ვაზის მოვლა არ იცით. აბა, შემოდგომის პირზე ეგრე მიშვება როგორ შეიძლებაო, – გვსაყვედურობდა და, ალბათ, სამართლიანადაც. ჩქარა გავვიშინაურდა, თავიც ყველას შეაყვარა.

ერთხელ სადაურობა გამოვკითხე. პატარა ლიახვის ხეობიდან ვარ, სოფელ ზონკარიდან. აბა, საიდან გეცოდინება, დაკარგულში არიო, – მითხრა და მერე დააყოლა, – ეგეთი ლამაზი და საყვარელი ადგილი მსოფლიოში სხვა არსად არის, გინდა ჰაერი თქვი, გინდა წყალი, გინდა ტყე და მინდორი; ჩვენში რომ ხილი იცის, ეგეთს ხო ვერსად გასინჯავ, ლიახვმა კალმახი იცის, არც ეგეთია სადმეო, – ესა თქვა და შევატყვე ყელში ბურთი გაეჩხირა.

ყველაფერი ვიცი-მეთქი, ვუთხარი გოგის. თვალწინ დამიდგა ჯეელობაში იმ მხარეში გატარებული დღეები და უფრო იმიტომ, რომ გოგისთვის თანადგომა გამოემეცხადებინა, წვრილად ვუამბე ჩემი ყმანვილობისდროინდელი თავგადასავალი.

•

ცნობილი მწერალი მერაბ ელიოზიშვილი და მისი უფროსი ძმა დათო სტუდენტობის

დროს თბილისში, ჩემ მეზობლად, ცხოვრობდნენ. მერაბი უნივერსიტეტში სწავლობდა, დათო – სასოფლო-სამეურნეო ინსტიტუტში. წარმოშობით ცხინვალისა იყვნენ, მშობლები ცხინვალში სახლობდნენ. მკვიდრად ნაგები მამაპაპისეული ქვიტკირის სახლი, ძვირფასი ეზო და ხეხილის ბაღი ჰქონდათ. მერაბს, ჩემი არ იყოს, ნადირობა და თევზაობა უყვარდა ძალიან, ამან მეტად დაგვაახლოვა. სად არ დავდიოდით: მტკვარზე, ალგეთზე, ხრამზე, ლიახვზე.

მისი სცენარის მიხედვით, კინოფილმ „თეთრ ქარავანს“ რომ იღებდნენ, მერაბი ცხენიდან ჩამოვარდა და კისერი მოიტეხა. სასწაულად გადარჩა. მერე მთელი წელიწადი ცხინვალში ცხოვრობდა, იქ გამოშუშდა, მაგრამ ნადირობას, თევზაობას და ხეტი-ალს მაინც ვერ შეეშვა. მოვინახულე და ხოლმე. ცხინვალში ნაყოფიერად იმუშავა და მალე სახელოვანი კაცი გახდა – „ბებერი მეზურნეების“, „დიდი მწვანე ველის“ და მრავალი პროზაული ნაწარმოების ავტორი.

ერთხელ, შემოდგომის პირზე, პატარა ლი-ახვის ხეობაში მოგზაურობა შემომთავაზა – მოდი, ვულკანურ პლატოზე ავიდეთ და გზადაგზა წავინადიროთო. უკეთესს რას შესთავაზებ კაცს.

ეგრეთნოდებული ვულკანური პლატო სასწაული სანახავია. დაახლოებით 3000 მეტრზე, ზღვის დონიდან, უამრავი ტბაა, რომელთაგან უდიდესია ყელის ტბა. ამ პლატოდან იღებს სათავეს მდინარე ქსანი, პატარა და დიდი ლიახვი, თეთრი არაგვი და მრავალი ნაკადული. შესაბამისად, იქ მოხვედრა შეიძლება ამ მდინარეების ხეობებით. თუ მლეთიდან თეთრ არაგვს აუყვებით და მარჯვენა ნაპირიდან ავლევის ქედს ცხრამწულას მიდამოებში გადასერავთ, ვულკანურ პლატოზე მოხვდებით. ამ გზით ადრე ნამყოფი ვიყავი და, რადგან ახლა ლიახვის ხეობითაც მეძლეოდა იქ მოხვედრის შესაძლებლობა და თანაც გზადაგზა წავინადირობის საშუალებაც, უარს როგორ ვიტყოდი. ავიმგზავრე ჩემი მეგობარი თემო და, შეთანხმებისამებრ, ერთ მშვენიერ საღამოს მერაბს ვეახლე ცხინვალში. ღამე ვიჭუჭუქუკეთ, მოვესიყვარულეთ ერთმანეთს და დილაუთენია დათოს გაზ-21-ით დავადექით გზას. ავეყვით პატარა ლიახვის ხეობას, გავიარეთ სოფლები: ვანათი, საცხენისი, ხადურნიანთკარი, ბელოთი, ზონკარი და ავედით აწრიხევში. ეს ამ ხეობის ბოლო სოფელია, აქ თავდება საავტომობილო გზაც.

მერაბმა ნაცნობ-მეგობრები მოიკითხა. მალე მოგვინახულეს, თათარიანნი სუფრაც გაგვიშალეს და დაგვაკვლიანეს კიდევ: თუ მარდად ივლით, საღამოსკენ ბაგრატამდე ახვალთ და ღამეს ჭერქვეშ გაითენებთ. ძალიან დაბარგულები ხართ, აღმართებში გაგიჭირდებათ და უმჯობესია ცხენი წაიყვანოთო, – გვითხრა ერთ-ერთმა და უმალ შეკაზმული ცხენი მოგვგვარა, თავად ვიკისრებდი თქვენს მეგზურობას, მაგრამ, ღმერთია მოწმე, ხელი შემეშალა და პირშავად ვჩანვარო.

შეყვებით ხეობას. ბილიკი ხან წყალს მიუყვება, ხან მაღლა ადის, მთის ფერდობზე, უღრან ტყეში. მსუბუქად მივდივართ, ცხენი ძალიან დაგვეხმარა – ამ აღმართებში ეს ამოდენა ბარგი ნამდვილად ნელში გაგვწყვეტდა.

საღამო ხანს მივალნიეთ ბაგრატამდე. ბაგრატა და მისი ცოლი მარგო ყორნისელი ოსები არიან. მთაში ქოხი ჩაუდგამთ და ზაფხულობით საქონელი ამოჰყავთ. ქოხი ცხინვალიდან მთის საძოვრებამდე მანძილს ანახევრებს. ამით სარგებლობენ მგზავრები და ბაგრატას ქოხს, როგორც სასტუმროს, ისე იყენებენ: ბარიდან მომავალი აქ ჩამოიქვეითებს, ღამეს გაითენებს და გასამრჯელოდ პურის ფქვილს ან სხვა რამ პროდუქტს დაუტოვებს ბაგრატას; მთიდან წამოსული რძის პროდუქტს მოუკითხავს.

ბაგრატამ და მარგომ გულლიად მიგვიღეს. ბაგრატამ ძაღლები შეგვიქო და დაგვაიმიდა – როჭო ბევრია და ამ ძაღლებით კარგად ინადირებთო. ნავახშმევს ძაღლები დავაპურეთ და ჩვენც მივწეკით.

უთენია ავიკიდეთ გუდა-ნაბადი და ტყე-ტყე შევუდექით აღმართს. დილის სუსხია და თბილად გვაცვია. ინათლა. ტყიდანაც გამოვედით. თვალუნვდენელი ალპური მინდვრებია ირგვლივ, უფრო მაღლა, მწვერვალებისაკენ, დეკიანები ჩანს, იქ იცის ხოლმე ამ დროს როჭო. მალე მზეც ამოიწვერა და აუმაღ ჩამოცხა. გავიხადეთ თბილები და ჩემს ზურგჩანთაში ჩავჩურთეთ (მარტო მე მაქვს წამოღებული). გვარიანად დამძიმდა. მივიწვეთ მაღლა, დეკიანებისაკენ. სად იყო და სად არა, უცებ ჩვენმა ძაღლებმა დიდ, ბომბორა მეცხვარის ძაღლს აუტეხეს ყეფა. იმანაც შემოგვიღრინა. დაბმული იყო, მავთულზე სრიალებდა. როგორც ჩანს, პატრონმა საქონლის საჩეხისა და მწყემსების მინურის სადარაჯოდ დატოვა.

ძაღლის ყეფაზე გაღმა ფერდიდან კაცი შეგვეხმინა – დამიცადეთ, ახლავე ამოვალო. დავუცადოთო, თქვა მერაბმა და შევატყვე, რომ ყველას გვესიამოვნა ასეთი იძულებითი წუთშესვენების მოპოვება. იმ კაცმა საქონლის ფარა მიატოვა, დაბლა ხეობაში გაუჩინარდა და კარგა ხნის შემდეგ აქლოშინებული მოგვადგა. ტყვიაველების საქონელს ვუდგევართ, ორნი ვართ, ჩემს მენყვილეს ქალი ჰყავს ფეხმძიმედ, ვარაუდით, ამ დღეებში უნდა მოილოგინოს და რამდენიმე დღით დამეთხოვა. სამი დღეა, კაცის ხმა არ გამიგია, თქვენ რომ დაგინახეთ, ვიფიქრე, ამბავი რამე მოიტანეს-მეთქი და გამოვიქეცი. პურის ფქვილი გამითავდა, თორემ უპატივცემულოდ არ გა-

გიშვებდითო, – გვითხრა. ერთი დიდი თავი ყველი გამოარბენინა მიწურიდან და ზურგჩანთაში ჩამიდო. გადავხედეთ ერთმანეთს და უსიტყვოდ შევთანხმდით, რომ ჩვენი პურის მარაგს აქ დავტოვებდით.

მზემ კიდევ უფრო დააცხუნა, სიარულიც გაძნელდა. სათიბებია ყვავილებით მოჩითული – თვალს ვერ მოსწყვეტ, ისეთი ლამაზი; პეპლები ხო, ამდენი და ასეთი მრავალფეროვანი არც არასდროს მინახავს. თემომ თქვა, ნეტა, პეპლების საჭერი წამოგველოო. მივიწვეთ მალლა, მაგრამ ვატყობ, დეკამდე მისვლის თავი არ გვექნება. თურმე მერაბიც ეგრე ფიქრობს – დეკამდე რომც ავიდეთ, დღისგულ ბაგრატამდე ჩასვლას ველარ მოვასწრებთ, ღამე გაგვყინავს და აჯობებს დროულად დავეშვათო – თქვა და, მართლაც, მალე ხელცარიელები დავბრუნდით ბაგრატასთან.

ბაგრატამ ვახშამზე გვითხრა, თუ გინდათ, დათვს მოგაკვლევინებთ, ადგილები მაქვს მონიშნულიო. მართლაც, დილით წაგვიყვანა და გვაჩვენა სადათვე ადგილები. ავირჩიეთ ერთი – პატარა ფერდზე, რომელიც ტყეს ებჯინებოდა, ორი პანტაიდგა, ერთი, ქვედა – ტყის პირას, მეორე – ფერდის შუაში. ფერდი ბაგრატას გაუთიბავს და ნათიბი ორ ზვინად დაუდგამს. პანტა ტოტებდამსხვრეულია, დათვის ჩორიც ბევრია მის ძირში. აქ გადავწყვიტეთ დათუნის დადარაჯება. სამი სამალავი ზვინებში მოვანყვეთ, ერთიც ტყის პირას. სალამოს ვენვიეთ ჩვენს სამალავს. ერთდროულად შვიდი ლულა დავუმიზნეთ დათუნისა ჟაკნითა და მსხვილი კარტეჩით გამართული, ჩვენი ორლულიანი თოფები და ბაგრატას ცალლულიანი 20 კალიბრის. კუნაპეტი ღამე ჩამოწვა, თითს ვერ მიიტან თვალთან. სადღაც, ქვემოთ, ხევში, ტკაცატკუცი გაისმა, ფიჩხზე რომ გადაივლი, ისეთი. ნელნელა ტკაცატკუცს ხვნეშის ხმაც დაემატა. ხმა მოგვიახლოვდა. ნამდვილად დათვია, ვფიქრობ ჩემთვის. აბა, სხვა რა უნდა იყოს. ხმა ტყის პირას, პანტასთან შეჩერდა. ერთი ხანობა დაისვენა, მერე ხეზე ავიდა და მისი რხევა დაიწყო, რხევა კი არა, მგონი, ფეხვებიანად მოთხრას ლამობდა, ტოტები იმსხვრეოდა, პანტა ძირს ცვიოდა. ყველაფერი ჩემგან 20-30 მეტრის დაცილებით ხდება, კარგადაც მაქვს წარმოდგენილი,

მაგრამ ვიზუალურად არაფერი ჩანს – ჩემ წინ სრული სიშავია. ვერ ვესვრი, აზრი არა აქვს, ასე ფიქრობენ, ალბათ, დანარჩენებიც. ერთადერთი იმედია, თუ გამოვიდა ტყიდან და ფერდის შუაში მდგარ პანტას მიაღვა. მაშინ შეიძლება ამ სიშავეში რალაცა გაარჩიო სილუეტის სახით. ხმა ხიდან ძირს ჩამოვიდა და პანტის ჭამა დაიწყო – ითქვლიფება ლორივით, ხმაურიანად ჭამს, კარგა ხანს გაგრძელდა ეს ტრაპეზი. გული გამინვრილდა, ველოდები, იქნებ, ტყიდან გამოვიდეს და მეორე პანტას ესტუმროს, მაგრამ არ ინება გამოსვლა, ნაჭამზე ცოტა შეისვენა და მერე ტკაცატკუციით დაეშვა თავქვე. ჩვენც დავტოვეთ სამალავები. ყველა მსაყვედურობს – უნდა გესროლოო.

გვიან დავბრუნდით ბაგრატას ბინაზე. მარგო ისევ ფეხზე იყო, გველოდებოდა. ვივახშმეთ. დილით დავემშვიდობეთ ბაგრატას და მარგოს და ვულკანური პლატოსაკენ ვქენით პირი. ბაგრატამ ცხენი შეგვიკაზმა, საპალნე დაადო, მარგომ პური დაგვიცხო და სოკოს შეჭამადი გაგვატანა. მარგოს ჩემი ფერადი სათვალე ვაჩუქე პატივისცემის ნიშნად – თავიდანვე შევატყვე, რომ ძალიან მოეწონა. მერაბმა შეუქო სათვალე – ძალიან გიხდებოო, უთხრა, მაგრამ აქ ნუ გაიკეთებ დათუნები ვერ გიცნობენო. სალამოს უკვე პლატოზე, მეცხვარეების ბინას შევაფარეთ თავი.

გოგი ყურადღებით მისმენს და ვგრძნობ, როგორ ხდება ჩემი მონათხრობის მონაწილე, უხარია, რომ მისი მშობლიური მხარის ეს სილამაზე უცხო კაცისათვისაც ასეთი საყვარელი გამხდარა. გოგი გულდანყვეტილია, რომ ვერა მოვინადირე რა. ვამშვიდებ: ჩემთვის, ჩემო გოგი, ნადირობა მოვლენების მთელი კომპლექსია. იგი უამრავი ელემენტისაგან შედგება: ემზადები, ე. ი. აწესრიგებ თოფ-იარაღს და ტყვია-წამლის მარაგს, იმზადებ საკვებს, ღამე ფხიზლად გძინავს, უფრო სწორად არ გძინავს, უთენია გადიხარ სახლიდან, ხედები შენს მეგობრებს, მერე ჰარმონიულად ერწყმი ბუნებას, მერე ისვენებ წყაროსთან, წაიხემსებ, დალოცავ შენს მიწა-წყალს, ხატ-სალოცავს, მოესიყვარულები შენს ხალხს. დიდი რამე, თუ ამ ჩამონათვალადან ერთ-ერთი ვერ შე-

ვასრულე – ვერ მოკალი, სისხლი ვერ ადინე, ჩემთვის ნადირობის აქტი ამ დეტალის გარეშეც დიდი რიტუალია, ისე, როგორც ჩემი დღევანდელი მონათხრობი, რომელიც ნახევარი საუკუნის წინათ გადამხდა, მაგრამ, ნათლად მახსოვს, თითქოს გუშინ შემემთხვა და არც არასოდეს დამავიწყდება. ნამდვილად ეგრეთა, სწორად ბრძანებთო, – დამიდასტურა გოგიმ.

•

პლატოდან მარდად დავეშვით. შეთანხმების თანახმად, დათო უნდა ამოსულიყო აწრიხევი ჩვენ წასაყვანად. გზაში ლიახევი წავითევავეთ. მართლაც, უჩვეულო კალმახი იცის პატარა ლიახემა – შავზურ-

გა, მსხვილი წითელი ფორაჯებით. ასეთი ნონარულის წყალზე მინახავს მხოლოდ. გზაში ორ ყმაწვილს წამოვენიეთ, ასე 12-13 წლისანები იქნებოდნენ. პრიმიტიული, გლეხურად განწყობილი ნემსკავებით თევზაობდნენ სულ პატარა შენაკადებში, ერთი გუდა მსხვილი კალმახი ჰქონდათ დაჭერილი.

მოიცა, მოიცაო, – თავში შემოირტყა გოგიმ ხელი. თქვენა თეთრი ვოლგა, გაზ-21 გელოდათ აწრიხევი, ის ბიჭები მე და ჩემი ბიძაშვილი ვიყავით, მერე თქვენ დაგვიმგზავრეთ, ჩაგვიყვანეთ სახლამდე, ზონკარამდე. ეს რა გამახსენე, კაცო, სადა ვცხოვრობდი, როგორ ვცხოვრობდი, რა მინდა აქ, ამ გამღვალ ასფალტზეო, – თქვა და თვალები დაენამა.

Джумбер Хантадзе

ЧЫСЫЛ ЛЕУАХИГОМЫЛ

Августы хæст ног фæуд уыд, махмæ, институты, ног лæг куы фæзындис. Лигъдон уыд Самачаблойæ чидæр хæрзиуæг скодта æмæ йын махмæ куыст радта, махмæ йæ рарвыста хъахъхъæнагæй кусынмæ. Нуарджынгонд кусæг лæг зындис, йæ ном Георги хуынд. Цыдæр капеччытæ йын фыстой, фæлæ йæ диссаджы цæрдæгдзинадæй хицæн кодта иннæтæй, æдзухæй цыдæртæ архайдта; кæрты нын сæнафсиры бæлас уыд æмæ сæйраг зылд уымæ кодта. Горæттæгтæ, сæнафсиры бæласмæ зылын дам нæ зонут. Фæззæджы къæсарыл æй куыд гæнæн ис афтæ ныууадзын, – уайдзæф нын кодта æмæ, æвæццагæн, раст уайдзæф дæр уыди. Тагъд рæстæджы немæ схæларис, йæхи алкæмæн бауарзын кодта.

Иухатт æй кæцон уыд æрфарстон. Чысыл Леуахигомæй дам дæн, Зонкъары хъæуæй. Сымах дам æй ныр кæцæй зондзыстут, сæфт у, – загъта мын æмæ ма йæм бафтыдта, – ахæм рæсугъд æмæ зæрдæскъæфт бынат дунейы мидæг æндæр никуы ис, фæнды йæ уæлдæфæй зæгъ, фæнды донæй, фæнды хъæд æмæ быдырæй; махмæ дыргъ зайы, æмæ ахæм хæрзад дыргъыл никуы фембæлдзынæ, стæй Леуахийы дон цы калмахи-кæсаг зоны, нæдæр ахæм ис никуы, – уый ма загъта æмæ йæ фæхатыдтæн йæ хъуыр куыд æрбахгæдта æмæ йæ бон дзурын куыд нал ‘сси.

Зонын алцыдæр-зæгъгæ, загътон Гогийæн. Мæ цæстыты раз слæууыдис ме ‘взонгбонты рæстæджы уыцы ‘рдыгæй арвитгæ бонтæ æмæ ноджы тынгдæр уый

тыххæй æмæ мæ фæндыдис, Гогийæн æмæххуыс баканын. Лыстаггай ын сæ радзырдтон ме ‘взонгбонты рæстæджы æппæт цауты.

Зынгæ фыссаг Елиозашвили Мераб æмæ йæ хистæр æфсымæр Дато студентон рæстæджы Тбилисы, мæ сыхæгтæй цардысты. Мераби университеты ахуыр кодта, Дато – хъæууон-хæдзарадон институты ахуыр кодта. Цхинвалæй рацæугæ уыдысты, сæ ныййарджытæ Цхинвалы цардысты. Сæ фыдæлтæй сын баззад егъау дурамад хæдзар, зæрдæмæдзæугæ кæрт æмæ стыр дыргъдон. Мераби, мæнау, тынг уарзта цуаны цæуын æмæ кæсаг ахсын, уый нæ ноджы тынгдæр æввахс кодта кæрæдзимæ. Кæдæм иу нæ цыдыстæм: Къуармæ, Алгетмæ, Храммæ, Леуахимæ.

Йе сценаримæ гæсгæйæ, кинофильм «Урс каравны» куы истой, уæд Мераби бæхæй æрхаудта æмæ йæ бæрзæй асаст. Æнахуыр диссаджы ирвæзт фæкодта. Уый фæстæ æнæхъæн афæдзы дæргъы Цхинвалы цардис, уым радзæбæх, фæлæ йæ цуаны цæуын, кæсаг ахсын æмæ дыууæрдæм хъеллау кæнын уæддæр нæ ныууагъта. Уынынмæ йæм арæх цыдтæн. Цхинвалы фæстиуæгджын куыст бакодта æмæ тагъд рæстæджы номдзыд лæг сси – «Зæронд зурнайыл цæгъдджыты», «Стыр цъæх быдыры» æмæ бирæ æндæр прозæйон уацмысты автор у. Иу хатт та мæ, фæззæджы ‘рдæм, Чысыл Леуахигоммæ бæлцуаты фæхуыдта – цом æмæ дам, вулканон платойыл ссæуæм æмæ фæндагыл иу чысыл цуан дæр

акандзыстæм. Амæй хуыздæр ма цы ис загъæн лæгæн.

Афтæ хонгæ вулканон плато диссаджы фендтаг у. 3000 метрмæ ‘ввахс, денджызы æмвæзæй, иттæг бирæ цæдтæ, кæцытæй иууыл стырдар хуыры цад. Ацы платонæй донгуырæн исы Ксаны цæугæдон, чысыл æмæ стыр Леуахи, урс Арагви æмæ бирæ чысыл къадатæ. Уымæ гæсгæйæ, уырдаæ ссæуын гæнæн уыд ацы цæугæдæтты кæмттæй. Кæд æмæ Млетæйæ урс Арагвийы фæд-фæд ацæудзынæ æмæ рахизфарс былгæронæй Авлевы хохы рагъыл фараст æфсымæры алфæмблаймæ цæхгæр ахиздынæ, вулканон платомæ бахæцца уыдынæ. Ацы фæндагыл ма раздæрдæр æз уыдтæн уым, æмæ ныр Леуахигомæй дæр гæнæн уыд уырдаæ ссæуын æмæ ноджы гæнæн уыд ацуан кæнын дæр, нæй куыд хуамæ загътаин. Мемæ ракодтон ме ‘рдхорд Темойы æмæ, куыд ныхасгонд уыдыстæм, уымæ гæсгæ, ну изæрыгон Мерабмæ ныццыдыстæм Цхинвалмæ. Æхсæвы фæныхæстæ кодтам, кæрæдзийыл фæцинтæ кодтам æмæ райсом раджы Датойы газ-21-ыл араст стæм нæ фæндагыл. Схызтыстæм чысыл Леуахигомыл, ахызтыстæм хъæутæй: Ванат, Сацхенет, Хадуриты сых, Белот, Зонкъар æмæ ссыдыстæм Ацърысхеумæ. Ацы комы уый фæстаг хъæу у, ам фæуд кæны автомобилон фæндаг дæр.

Мераби йæ зонгæ хæлартты æрфарста. Тагъднæ бабæрæг кодтой уыдон, дзаджджын фынг дæр нын æрывæрдтой æмæ нын фæндаг дæр бацамыдтой, дарддæр чердæм хуамæ ацыдаиккам: кæд дам цæрдæг уайдзыстут, уæд изæрырдæм Баграты онг схæцца уыдыстут æмæ дам уым бахсæвиат кæндзыстут. Æгæр бирæ уаргътæ дам уæм ис æмæ уын къуылдымтыл схизынаæн зын уыдзæни, хуыздар дам уыдзæни æмæ уемæ бæх акæнат, – загъта нын Мерабийы зонгæ-хæлар æмæ нын уайтагъд саргъджын бæх æрбакодта, мæхæдæг дæр дам уемæ рацыдаин, фæлæ дам мæ мæ уавæр нæ амоны.

Бахызтыстæм коммæ. Къæхвæндаг куы доныл цыд, куы хæрдмæ цыд, хохы

фæхстыл, тар хъæдмæ. Рогæй цæуæм, бæх нын стыр æххуыс кæны – ацы хæрдты уыййæс уаргъты цы фæхастайд.

Изæрырдæм бахæцца стæм Баграты онг. Баграт æмæ йе фсин Марго хьорнисаг ирæттæ уыдысты. Хохрабын чысыл хъæдын хæдзар сарæзтой æмæ ну сæрды фос уырдаæм аскъæрдтой. Хæдзар Цхинвалæй хохы хизæнтæм дæрддзæг æмбисыл кодта. Уымæй пайда кодтой бæлццæттæ æмæ Баграты хæдзары, куыд уазæгдоны, афтæ пайда кодтой: быдырæй ссæугæ ам æрлæудзæн, бахсæвиат кæндзæнис æмæ лæварæн дзулы ссад, кæнæ æндæр исты продукт ныууаддзæнис Багратæн. Хохæй рацæугæйæ та, урсаджы продукты æркурдзæнис.

Баграт æмæ нæ Марго æнæхинзæрдæйæ райстой. Баграт нын нæ куыйтæй раппæлыдис æмæ нын баныфсытæ ‘вæрдта – къуырмагарк дам бирæ ис æмæ ацы куыйтимæ хорз ацуан кæндзыстут, загъгæ. Бахсæвæр кодтам, куыйтæн дæр бахæрын кодтам, æмæ стæй нæхæдæг дæр æрхуыссыдыстæм.

Райсом куыддæр æрбацæхтæ ис, афтæ сæккой кодтам нæ уаргътæ æмæ хæд-хæд уæлæмæ сфардæг стæм. Райсомы сатæг у æмæ хъарм конд стæм. Хур скастис. Хъæдæй дæр рахызтыстæм. Стæвд и æмæ нæ хъарм дзаумæтты ралæстæм. Æрмæст мæнмæ уыд хызын æмæ сæ уым бафснайдтам. Дзæбæх ссуæззау ис. Хæрдмæ уæлæмæ цæуæм. Æвиппайды кæцæйдæр нæ куыйтæ суыдтой егъау, бомбора цуанон куыдзы æмæ йыл рæйын райдыдтой. Уый дæр ныл схъырныдта. Баст уыди, телыл змæлгæйæ. Куыд зынд афтæ йæ, хицау фосы къуыхтæгæнæны æмæ фыййæутты сыджытбын хæдзары хъæхъæнæгæй ныууагъта.

Куыдзы райдмæ фаллаг фарсæй ну лæг æбахъæр кодта – фæгæдзæ мæм кæнут, ныртæккæ уæм æрбацæудзынаæн, загъгæ. Банхæлмæ йæм кæссæм, загъта Мераб æмæ фæхатыдтæн, алкæмæндæр куыд æхцон уыди ацы рæстæджы чысыл аулæфын. Уыцы лæг йæ фосы рæгъау ныууагъта, бынæй комы æрбатары ис æмæ дзæвгар рæстæджы фæстæ лæф-

лафгæнгæйæ нæ уæлхъус æрбалæууыд.

Тхъвиуагты фосы хизæм, дыууæйæ стæм, ме ‘мбалæн йæ бинойнаг сывæллонмæ æнхъæлмæ кæсы æмæ уырдаæм ацыд цалдæр боны æмгъуыдмæ. Ныр æртæ боны уыздæн, адаймаджы хъæлæс нæ фехъуыстон, сымах куы федтон, ахъуыды кодтон, æвæццагæн исты хабар схастой, зæгъгæ æмæ тагъд-тагъд ралыгътæн. Дзулы ссад мын фæцис, æндæра уæ æнæ балаггадæй нæ ауадзин, – загъта нын. Æмæ иу егъау цыхт раскъæфта сьджытбын хæдзарæй æмæ йæ мæ хызыны авæрдта. Бакастыстæм нæ кæрæдзимæ æмæ æнæсымæй аскъуыддзаг кодтам, цæмæй нæ дзулы фæстауæрц уым кæй ныууагътаиккам.

Хур ноджы тынгдæр нындавта, цауын дæр нын фæзындæр. Угæрдæнтæ дидинджытæй йедзаг – цæст сæм кæсынæй не «фсæды, ахæм диссаджы рæсугъд сты; гæлæбутæ дыууæрдæм ратæх-батах кæнынц, уыйбæрц æмæ ахæм бирæхуызджынтæ никуыма федтон. Темо ма афтæ дæр загъта, гæлæбу ахсæн дам немæ куы рахастаиккам. Уæлæмæ, уæлæмæ цауæм, фæлæ йæ хатын æмæ, бынатмæ схæццæйы сæр нын кæй нал уыздæн. Кæмдæр Мераби дæр раст афтæ хъуыды кодта – бынатмæ куы схæццæ уæм, уæддæр рухсæй Баграты онг нал ныххæццæ уыздыстæм, æхсæвы ам узал уыздæн æмæ хуыздæр у рæстæгыл аздæхæм – загъта æмæ, æцæгдæр, тагъд афтидæй æрбаздæхтыстæм Багратмæ.

Баграт нын æхсæвæрыл загъта, кæд уæ фæнды, арсы дам уын амарын кæндзынæн, бынаттæ дам мын ис банысангонд. Æцæгдæр нæ, райсом акодта æмæ нын фенын кодта арсмарæн бынатты. Равзарстам иу – къаннаг хохы фахсыл, кæцы хъæдмæ хæрз æввахс уыд, дыууæ кæрдойы бæлас дзы лæууыд, иу, – дæллаг хъæдгæроны, иннæ – хохы фахсы астæуы. Хохы фахсыл Баграт æркарста æмæ дзы дыууæ мæкъуылы самадта. Кæрдойы къалиутæ ставдгонд сты, йæ бынмæ дæр дзы дзæвгар æрызгъæлд. Ам аскъуыддзаг кодтам арсы размæ бабадын. Æртæ æмбæхсæны æрцæттæ кодтам

мæкъуылты мидæг, ну та, хъæдгæроныл.

Изары бацыдыстæм не ‘мбæхсæнмæ. Æмрæстæджы авд хæтæл милмæ сæвæрдтам арсæн жаканæй æмæ ставд картчæй арæзтгонд, нæ дыууæхæтæлон топпытæ æмæ Баграты иухæтæлон 20 калибрайы. Мæйдар æхсæв уыд, æппындæр ницы зынд. Кæмдæр, дæле, комы, къæрццытæ райхъуысти, цыма пыхсытыл исты ахызти, афтæ. Сындæггай

къæрццытæм гуым-гуымы уынæр дæр бафтыд. Уынæр æввахсæй-æввахсдæр кодта. Æнæмæнгæй арс у, хъуыды кæнын мæхицæн, уæдæ, æндæр цы хъуамæ уа. Уынæр хъæдгæрон, кæрдойы цур æрсабыр. Иу чысыл аулафыд, стæй кæрдобæласыл схылди æмæ йæ бауыгъта, бæласы æдуидæгтæ сызмæлын кодта, къалиутæ бынмæ цъæлтæй калдысты, кæрдотæ бынмæ згъæлдысты. Алцыппæт дæр мæнæй 20-30 метры дæрддзæгмæ цыд, фæлæ уынгæ ницы кæнын мæйдар у. Йæ фехсын дзæгъæлы у нæ зыны. Æвæццагæн афтæ хъуыды кæнынц иннæтæ дæр. Иунаг ныфсдзинад уыд, кæд рахиза хъæдæй æмæ фахсы астæу лæууæг кæрдобæласмæ æрбацæуа. Уæд гæнæн ис ацы мæйдары исты равзарын силуеты хуызы. Уынæр бæласæй бынмæ æрхызти æмæ кордоты хæрын райдыдта – хуыйау

йæ цъæлф-цъæлф хъуысти, дзæвгар рæстæг бахъуыд хæрынæн. Бафæлладтæн æнхъæлмæ кæсынæй. Æнхъæлмæ кастæн, чизоны, хъæдæй рахиза æмæ иннæ кæрдомæ бацауа, зæгъгæ, фæлаæ йæ нæ бафæндыдис хъæдæй рацауын, хæрд куы фæци, уæд чысыл аулафыди æмæ стæй къæрццытагæнгæйæ йæхи дæлаæмæ ауагъта. Мах дæр не ‘мбæхсæнтæй рахызтыстæм. Алчи мын уайдзæф кæны – хъуамæ дам æй фехстæн.

Æрæгмæ æрбаздæхтыстæм Баграттæм. Марго нырма къахыл лæууыд, æнхъæлмæ нæм касти. Æхсæвæр бакодтам. Райсом хæрзбон загътам Баграт æмæ Маргойæн æмæ вулканон платойы ‘рдæм нæ ных скодтам. Баграт нын бæх сифтыгъта, саргъыл сæвæрдта, Марго нын дзул сфыхта æмæ нын къозодæхтон немæ рарвыста. Маргойæн мæ хуызджын кæсæнцæстытæ балæвар кодтон – хатыдтæн æй, йæ зæрдæмæ кæй фæцыдысты. Мераби дæр ын кæсæнцæстытæй раппæлыди – иттæг хорз дам дыл фидауынц, æрмæст сæ иу ам ма скæн æнæдæра дам дæ æрсытæ нал базондысты. Изæрырдæм платойыл, фыййæуттæм схæццæ стæм.

Гоги мæм лæмбынæгæй хъусы æмæ йæ хатын, уый дæр йæхи куыд хаты мæ радзырды хайадисæгæй, æхсызгон ын у, йæ райгуырæн къуымы уыцы рæсугъдзинад æнæзонгæ лæгæн дæр ахæм уарзон кæй сси. Гоги мæты бацыд, кæй ницы ацуан кодтон. Æз æй сабыр кæнын: мæнæн, мæ хæлар Гоги, цуан кæныны фæзындтæ æгас комплекс сты. Уыдон тынг бирæ элементтæй конд сты: дæхи цæттæ кæныс, ифтонг кæныс хæцæнгарзы æмæ нæмыгхосы, цæттæ кæныс хæринагтæ, æхсæв хуыссæгхъæлдзæг кæныс, ноджы растдæр æппындæр нæ фынаæй кæныс, райсом

раджы цæуыс хæдзарæй, фембæлыс де ‘мбæлттыл, стæй æрдзимæ хæлар кæныс, уый фæстæ суадоны фарсмæ æрулафыс, чысыл ааходæн кæныс, дæхи бафæдзæхсдзынæ, раарфæ кæндзынæ зæдтæн, дауджытæн, дæ уарзон адаæмæн. Стыр диссаг нæ уыздæн, ацы ранымадæй иу куы нæ сæххæст кодтон – ницы амардтон, туг нæ рауагътон, мæнæн цуан кæныны акт æнæ ацы деталæй дæр стыр ритуал у, куыд мæнæ мæ абоны радзырд, кæцы æрдæг æнусы размæ æрцыд, фæлаæ йæ тынг хорз хъуыды кæнын, цыма знон уыдис æмæ мæ никуы дæр ферох уыздæнис. Æцæгæйдæр афтæ у, раст зæгъут, – загъта мын Гоги.

Платонæй цæрдæг нæхи дæлаæмæ рауагътам. Куыд ныхастонд уыдыстæм уымæ гæсгæйæ, Дато хъæуамæ ссыдант Ацърысхеумæ мах раканынмæ. Фæндагыл Леуахийы цъус кæсæгтæ æрцахстам. Æцæгдæр диссаджы калмахи-кæсаг зоны Леуахи – саубæрзæй, ставд сырх тæппытимæ. Ахæм сыгъдæг доны æрмæст уæд федтон. Фæндагыл баййæфтам дыууæ æвзонг лæппуйы, афтæ 12-13 аздыдтæ уыдаиккой. Примитивон, хуымæтæг арæзт кæсаг ахсæнæй ахстой кæсаг чысыл дæтты, иу дзæкъул ставд калмахи-кæсаг æрцахстой.

Фæлау-ма, фæлау, - йæ сæр дыууæ къухæй æрбацафта Гоги. Сымахмæ урс волгæ, газ-21 æнхъæлмæ кастис Ацърысхеуы, уыцы лæппутæ æз æмæ ме ‘рвад уыдыстæм, стæй нæ сымах уемæ ракодтат. Хæдзары онг нæ æркодтат, Зонкъармæ. Уый мын мæ зæрдыл цы ‘рлаууын кодтай, «къацо», кæм цардтæн, куыд цардтæн, ныр мæ цы хъæуы ам, ацы тæфст асфалтыл – загъта ацы ныхæстæ æмæ йæ цæстытæ доны разылдта.

თარგმნა
რეზინათ ქუმაროტიკოვაძე

ახალი ქართული კინოს მიმოხილვა

ანას ცხოვრება

სცენარი: ნინო ბასილია
რეჟისორი: ნინო ბასილია
ოპერატორი: ვახტანგ (ტატო) კოტეტიშვილი
როლები: ეკატერინე დემეტრაძე
პროდიუსერი: ჟანა სარდლიშვილი
წარმოება: სტუდია 99 (საქართველო)

ახალგაზრდა მარტოხელა დედა საკუთარი და აუტისტი შვილის ყოფითი პირობების გასაუმჯო-

ბესებლად ამერიკაში წასვლას გადაწყვეტს.

ანა რისკზე მიდის, სახლს ყიდის და მთელ თანხას უხდის მამაკაცს, რომელიც თაღლითი აღმოჩნდება და ანას ფულით თავად გადაწყვეტს საკუთარი ოჯახის საზღვარგარეთ გაყვანას. ანა მას შვილს, ექვსი წლის გოგონას მოსტაცებს, მაგრამ გეგმა ჩაეშლება. იგი იძულებულია სამშობლოში დარჩეს და ცხოვრება თავიდან დაიწყოს.

ნინო ბასილია

კინორეჟისორი, დრამატურგი.
დაიბადა 1968 წელს ფოთში.
დაამთავრა მოსკოვის უმაღლესი სასცენარო და სარეჟისორო კურსები (ВКСР) და თბილისის პუშკინის სახელობის პედაგოგიური ინსტიტუტის ფილოლოგიის ფაკულტეტი.
ფილმოგრაფია: ანას ცხოვრება (2015); არსებები ცივ სარკეში; როდესაც გარდაიცვლებით, თქვენს ფილმებს უჩვენებენ; ყოფიერების ნიუანსები; დევი; ლანდშაფტის მატრიცა (2013 — 2015); ევას ტერიტორია; ფრენა სატრფოსთან; აზარტი; შთაგონების საძიებლად (2011 — 2012); ნუშის სახლი (2007); ბზარი; ასეთი სიყვარული; 6 ½ წუთი (2006).

ბედნიერების ღმერთი

რეჟისორი: დიტო ცინცაძე
სცენარი: დიტო ცინცაძე
ოპერატორი: რალფ მ. მენდლე
მონტაჟი: მარტინ მენცელი
მონაწილეობენ: ლაშა ბაქრაძე, ნადეჟდა ბრენიკე, თინა მელიავა, ელი ჯეიმს ბლიზესი, უფუქ ბოზქურთი

ხელმოცარულ მსახიობს, გიორგის, მოულოდნელად თა-

ვისი 15 წლის ქალიშვილი შეხვდება, რომელიც 10 წელია არ უნახავს. ის ამოდ ცდილობს აჩვენოს შვილს, თითქოს მდიდარი და წარმატებული ადამიანია. გოგონა არც ისე სულელია.

დიტო ცინცაძე

დაიბადა 1957 წელს თბილისში.

1981 წელს დაამთავრა საქართველოს თეატრისა და კინოს სახელმწიფო ინსტიტუტი. 1996 წლიდან ცხოვრობს და მუშაობს გერმანიაში.

ფილმოგრაფია:

ბედნიერების ღმერთი (2015); მედიატორი (2008); კაცი საელჩოდან (2006); რევერსი (2006); გასროლის შიში (2003); ეროტიკული ამბავი (2002); ხელმოცარული მკვლელები (2000); ღვარზე (1993); სახლი (1992); სტუმრები (1990); დახატული წრე (1988); თეთრი ღამე (1984)

მოირა

სცენარის ავტორები: დავით ფირცხალავა, გიორგი ქობალია, ლევან თუთბერიძე

რეჟისორი: ლევან თუთბერიძე

ოპერატორი: გორკა გომეს ანდრეუ

პროდიუსერები: ნიკოლოზ აბრამაშვილი, ლევან თუთბერიძე

მსახიობები: პაატა ინაური, გიორგი ხურცილავა, ზაზა მალაშვილი, ქეთი ცხაკაია, ჯანო იზორია, ანი ბებია, დავით ხურცილავა, ლილი ხურითი, ირაკლი სანაია, ბაჩი ლეჟავა, ლაშა გურგენიძე, რამინ კილასონია, გიორგი სურმავა
წარმოება: CINE-TECH
უფლებები ფილმზე: შპს. მოირა-ფილმი

ეს არის ზღვისპირა ქალაქში მცხოვრები ერთი ოჯახის ამბავი. ახალგაზრდა კაცი, მამუკა, ციხიდან გამოსვლის შემდეგ თავისი გაჭირვებული ოჯახის ფეხზე დაყენებას ცდილობს. დედა საზღვარგარეთ არის სამუშაოდ წასული, მამა ინვალიდის სავარძელსაა მიჯაჭვული, უმცროსი ძმა კი კრიმინალების წრეში ტრიალებს. მამუკა ბანკიდან სესხს იღებს და პატარა თევზსაჭერ ნავს ყიდულობს, რომ საკუთარი შრომით საარსებო ფული იშოვოს და დედა ოჯახში დააბრუნოს. ძმები ნავს მოირას, ბედისწერის ქაღალმერთის სახელს არქმევენ, მაგრამ ბედისწერა ხშირად დაუნდობელია...

ლევან თუთბერიძე

1982 წელს დაამთავრა საქართველოს თეატრისა და კინოს სახელმწიფო ინსტიტუტი კინორეჟისურის სპეციალობით. არის პირველი ქართული დამოუკიდებელი კინოსტუდია „აისის“ დამაარსებელი, როგორც მსახიობი გადაღებულია რამდენიმე მხატვრულ ფილმში.

ფილმოგრაფია:

მოირა (2015); ცხრა მთას იქით (2014); უშენოდ, მგონი, მოვკვდები (2010); ქალაქის ტყვია (2006); მოგზაურობა ყარაბაღში (2005); წარსულის აჩრდილები (1995); ნაზარის უკანასკნელი ლოცვა (1989); მახარე (1984); უბისი (1982); თუშური ყველი (1978)

